De vorbă cu necunoscuți

ce ar trebui să știm despre oamenii pe care nu ii cunoaștem

MALCOLM GLADWELL

Nota autorului

Cu mulți ani în urmă, când părinții mei au venit să mă viziteze la New York City, am hotărât să îi instalez la Mercer Hotel. A fost o decizie întru câtva malițioasă. Mercer este șic și exclusivist, genul de hotel în care stau celebrități și figuri marcante. Părinții mei - și îndeosebi tata - habar nu aveau despre lumea acestor staruri. Tata nu se uita la televizor, nu mergea la cinema și nu asculta muzică pop. Ar fi crezut că *People* era o revistă de antropologie. Domeniile expertizei sale erau foarte precis definite: matematica, grădinăritul și Biblia.

Am venit să îi conduc pe părinții mei la cină și l-am întrebat pe tata cum și-a petrecut ziua. „Minunat!”, a spus el. Se pare că petrecuse după-amiaza discutând în hol cu un bărbat. Era un comportament tipic pentru tatăl meu. îi plăcea să stea de vorbă cu necunoscuți.

— Despre ce ați discutat?, l-am întrebat.

— Despre grădinărit!, a spus tata.

— Cum îl chema?

— A, habar nu am. Dar tot timpul veneau la el o grămadă de oameni, rugându-1 să se fotografieze cu ei și să se semneze pe

niște hârtiuțe.

Dacă, citind aceste rânduri, vreo celebritate de la Hollywood își amintește să fi stat la taifas, acum mulți ani, cu un englez bărbos în holul de la hotelul Mercer, o rog să mă contacteze.

Introducere

„Ieși din mașină!"

1.

în iulie 2015, o tânără afro-americană, pe nume Sandra Bland, a călătorit cu mașina sa din Chicago, orașul ei de baștină, până într-un orășel aflat la o oră de mers spre vest de Houston, pre-zentându-se la un interviu pentru un job la Prairie View A&M University, unde absolvise colegiul cu câțiva ani în urmă. Era înaltă și impozantă, având o personalitate pe măsură. în anii petrecuți la colegiu, făcuse parte din clubul feminin Sigma Gamma Rho. A cântat în fanfara universității. A făcut volun-tariat, având grijă de un grup de persoane în vârstă. Posta cu regularitate pe YouTube scurte materiale video cu conținut motivational, sub pseudonimul „Vorbește Sandy”, care adeseori începeau astfel: „Bună dimineața, frumoșii mei Regi și frumoasele mele Regine.”

M-am trezit în această dimineață preamărindu-1 pe Dumnezeu și invocând cu recunoștință numele Lui. îi mulțumesc nu doar fiindcă este ziua mea de naștere, ci pentru că m-a făcut să cresc mare și pentru diferitele lucruri pe care le-a dăruit vieții mele din ultimul an. Privind în urmă la cei 28 de ani de când sunt pe acest pământ, îi mulțumesc pentru toate câte mi le-a dezvăluit. Chiar dacă am făcut unele greșeli și, categoric, am făcut destule boacăne, El încă mă iubește și vreau ca Regii mei și Reginele mele să știe că El încă îi iubește și pe ei.[1]

A obținut jobul la Prairie View. Era în al nouălea cer. Plănuia să facă în paralel un masterat în politologie. în după-amiaza zilei de io iulie, a plecat de la universitate să cumpere ceva de mâncare și, după ce a virat la dreapta, intrând pe autostrada care înconjoară campusul, a fost trasă pe dreapta de un polițist. Se numea Brian Encinia: alb, brunet tuns scurt, în vârstă de 30 de ani. A fost curtenitor - cel puțin la început. I-a spus că nu semnalizase schimbarea benzii de rulare. I-a pus întrebări. Ea i-a răspuns, după care și-a aprins o țigară, dar Encinia i-a cerut să o stingă.

Restul interacțiunii dintre ei a fost înregistrat de camera video montată pe bordul mașinii de poliție și a fost vizionat într-o formă sau alta de mai multe milioane de ori pe YouTube.[2]

Bland: Sunt în mașina mea, de ce trebuie să sting țigara? **Encinia:** Ei bine, acum poți să cobori din mașină.

Bland: Nu trebuie să cobor din mașină.

Encinia: Coboară din mașină.

Bland: De ce trebuie să...

Encinia: Coboară din mașină!

Bland: Nu, nu ai dreptul. Nu, nu ai dreptul.

Encinia: Ieși din mașină.

Bland: Nu ai dreptul. Nu ai dreptul să îmi ceri asta. **Encinia:** Am dreptul, ieși din mașină ori te scot eu. **Bland:** Refuz să discut cu tine altceva în afară de prezentarea actelor mele de identitate, *[interferențe]* Mă dai jos din mașină pentru că nu am semnalizat?

Encinia: Ieși din mașină ori te scot eu. îți dau un ordin legal. Ieși din mașină ori te scot eu.

Bland: Și eu îmi sun avocatul.

Confruntarea dintre Bland și Encinia continuă stânjenitor de mult timp. Emoțiile se întețesc.

Encinia: Te smulg eu de acolo. [Se *apleacă peste ea în mașină.]*

Bland: OK, mă smulgi cu forța din mașină? OK, în regulă. **Encinia:** *[chemând întăriri]* 2547.

Bland: Hai să o facem și pe asta.

Encinia: Bine, o facem. [O *înșfacă pe Bland.]*

Bland: Nu pune mâna pe mine!

Encinia: Dă-te jos din mașină!

Bland: Nu mă atinge. Ia mâna de pe mine! Nu sunt arestată - nu ai dreptul să mă scoți din mașină.

Encinia: Ești arestată!

Bland: Sunt arestată? Pentru ce? Pentru ce? Pentru ce?

Encinia: *[către dispecerat]* 2547 County FM 1098. *[inaudi-bil]* Trimite-mi o altă unitate. *[Spre Bland]* Ieși din mașină! Dă-te jos în clipa asta!

Bland: De ce sunt arestată? încerci să îmi dai o amendă pentru că nu am ...

Encinia: Am spus să cobori din mașină!

Bland: De ce sunt arestată? Mi-ai deschis ușa mașinii... **Encinia:** îți ordon conform legii. Te scot eu târâș de acolo. **Bland:** Mă ameninți că mă scoți târâș din mașina mea? **Encinia:** Coboară din mașină!

Bland: Și pe urmă ai de gând să mă *[interferențe] ?*

Encinia: Te curentez! Ieși! Acum! *[Scoate pistolul cu electroșocuri și îl îndreaptă spre Bland.]*

Bland: Uau. Uau. *[Bland coboară din mașină.]* **Encinia:** Ieși. Acum. Dă-te jos din mașină!

Bland: Pentru că nu am semnalizat? Faci toate astea pentru că nu am semnalizat?[3]

Bland a fost arestată și dusă la închisoare. Peste trei zile, s-a sinucis în celulă.

2.

Cazul Sandra Bland a avut loc în toiul unui straniu răstimp din viața publică americană. A început spre sfârșitul verii lui 2014, când un negru[1] de 18 ani, pe nume Michael Brown, a fost împușcat mortal de un polițist din Ferguson, Missouri. Tânărul era bănuit să șterpelise ceva dintr-un supermarket.[4] în următorii ani s-au succedat unul după altul mai multe cazuri intens mediatizate de violență a poliției împotriva negrilor. Au avut loc răzmerițe și proteste în toată țara. S-a născut o mișcare pentru drepturi civice, Black Lives Matter - „Viețile negrilor contează”. O vreme, acesta a fost subiectul de discuție al americanilor. Poate mai țineți minte numele unora dintre cei despre care s-a relatat în media. La Baltimore, un tânăr negru, pe nume Freddie Gray, a fost arestat pentru că avea asupra lui un briceag și a intrat în comă în duba poliției.[1] în Minneapolis, un tânăr negru, pe nume Philando Castile, a fost oprit de un polițist și inexplicabil împușcat cu șapte gloanțe după ce i-a prezentat polițistului asigurarea vehiculului pe care îl conducea. în New York City, un negru, pe nume Eric Garner, a fost acostat de mai mulți polițiști, fiind bănuit că vindea ilegal țigări și, în încăierarea stârnită, a murit sufocat. în North Charleston, Carolina de Sud, un negru, pe nume Walter Scott, a fost oprit pentru că nu îi funcționa unul dintre stopurile mașinii, a coborât din vehicul și a rupt-o la fugă, fiind împușcat în spate de un polițist alb. Walter Scott a fost ucis pe 4

aprilie 2015. Sandra Bland i-a dedicat un episod pe „Vorbește Sandy”.

Bună dimineața, frumoșii mei Regi și frumoasele mele Regine... Nu sunt rasistă. Am crescut în Villa Park, Illinois. Am fost singura fată neagră dintr-o trupă de animatoare sportive alcătuită numai din fete albe... Negrilor, nu veți avea succes în această lume până când nu veți învăța să lucrați cu albii. Vreau ca albii să

înțeleagă cu adevărat că negrii fac tot ce pot... și nu putem să nu ne ieșim din fire văzând situații în care este limpede că viața negrilor nu contează. Pentru aceia dintre voi care, după știrile pe care le-am văzut aseară târziu, se întreabă de ce a fugit, la naiba, să știe că poți să stai pe loc și să te predai polițailor și tot ești omorât.[6]

Peste trei luni, și ea își punea capăt zilelor.

De vorbă cu necunoscuți este o încercare de a înțelege ce s-a întâmplat realmente în acea zi pe marginea unei autostrăzi din Texasul rural.

De ce s-ar scrie o carte despre o oprire în trafic soldată cu un final nefericit? Fiindcă disputele generate în acea perioadă violentă de cazuri polițienești au fost profund nesatisfăcătoare. O tabără a inițiat o dezbatere despre rasism - privind fiecare caz foarte detașat. Tabăra opusă a examinat cu lupa fiecare detaliu din fiecare caz. Cum arăta polițistul? Ce a făcut, cu precizie? O tabără a văzut pădurea, dar niciun copac. Tabăra cealaltă a văzut copaci, dar nici urmă de pădure. în felul său, fiecare tabără avea dreptate. Prejudecățile și incompetența explică o bună parte dintre disfuncțiile sociale pe care le găsim în America. Dar ce faceți cu fiecare dintre acele diagnostice în afară de a vă jura, cu deplină sinceritate, că data viitoare vă veți strădui mai mult? Există polițiști incompetenți. Există polițiști părtinitori. Conservatorii preferă prima interpretare, liberalii optează pentru cealaltă. Până la urmă, cele două tabere se anulează reciproc. Oamenii continuă să fie uciși de polițiști în Statele Unite, dar moartea lor nu mai reprezintă o știre. Presupun că ar trebui să vă luați un răgaz în care să vă amintiți cine era

Sandra Bland. După un răstimp decent, am uitat de aceste controverse și am trecut la alte lucruri. Eu nu vreau să trec la alte lucruri.

3.

în secolul al XVI-lea, s-au purtat aproape șaptezeci de războaie între națiunile și statele din Europa. Danezii s-au războit cu suedezii. Polonezii au luptat contra cavalerilor teutoni. Otomanii au fost în război cu venețienii. Spaniolii au dus războaie cu francezii - și așa mai departe. Dacă a existat un model repetabil al nesfârșitelor conflicte, acesta a constat în faptul că de cele mai multe ori bătăliile s-au purtat între vecini. Te luptai cu cel aflat imediat dincolo de graniță și care se aflase dintot-deauna la doi pași peste hotare. Sau te luptai cu cineva apropiat: Războiul Otoman din 1509 s-a dus între doi frați. în cea mai mare parte din istoria omenirii, confruntările - ostile sau altcumva - s-au desfășurat rareori între străini. Foarte frecvent, cei de care te ciocneai și cu care te luptai credeau în același Dumnezeu ca tine, își construiau edificiile și își organizau orașele la fel ca tine, mergeau la război cu aceleași arme și luptau respectând aceleași reguli.

Dar cel mai sângeros conflict din secolul al XVI-lea nu corespunde niciunuia dintre aceste modele. în confruntarea dintre conchistadorul spaniol Hernân Cortès și cârmuitorul aztec Montezuma II, niciuna dintre tabere nu știa nimic despre cealaltă.?

Cortès a debarcat în Mexic în februarie 1519 și a înaintat lent spre continent, apropiindu-se de Tenochtitlăn, capitala aztecilor. Când a sosit la Tenochtitlăn, Cortès și oamenii lui au rămas muți de admirație. Tenochtitlăn oferea o priveliște extraordinară - fiind mult mai vast și mai impresionant decât oricare dintre orașele pe care Cortès și soldații lui le văzuseră în Spania. Era un oraș construit pe o insulă, legat de uscat prin poduri și străbătut de canale. Avea bulevarde largi, apeducte sofisticate, piețe înfloritoare, temple ornate cu stucaturi de un alb sclipitor, grădini publice și chiar o grădină zoologică. Era de o curățenie impecabilă, ceea ce, unuia crescut în

murdăria din orașele medievale, trebuie să i se fi părut ceva aproape miraculos.

„Când am văzut atâtea orașe și sate construite pe insule și alte orașe mari pe uscat, am fost uluiți și am zis că ni s-au făcut farmece”, își amintea Bernal Diaz del Castillo, unul dintre ofițerii lui Cortès. „Și unii dintre soldații noștri chiar s-au întrebat dacă lucrurile pe care le vedeam nu erau cumva un vis? ... Nu știu cum aș putea să descriu niște lucruri pe care le-am văzut și de care nimeni nu mai auzise până atunci, cum nimeni nu mai văzuse și pe care nimeni nici măcar nu le visase vreodată.”[8]

Spaniolii au fost întâmpinați la porțile cetății Tenochtitlăn de un grup de nobili azteci și conduși apoi în fața lui Montezuma. Era un personaj de o măreție aproape suprarealistă, transportat într-o litieră acoperită cu aur și argint, împodobită cu ghirlande de flori și pietre prețioase. Unul dintre curteni pășea în fața lui, măturând pământul din fața litierei. Cortès a descălecat. Montezuma a fost coborât din literă. Ca un adevărat spaniol, Cortès a vrut să-1 îmbrățișeze pe Montezuma - fiind însă oprit de gărzile acestuia. Nimănui nu îi era îngăduit să îl *îmbrățișeze pe* Montezuma. în schimb, cei doi bărbați au făcut o plecăciune unul către celălalt.

— Tu ești acela? Tu ești Montezuma?

Montezuma i-a răspuns:

— Da, eu sunt acela.?

Niciun european nu călcase până atunci în Mexic. Niciun aztec nu mai întânise un european. Cortès nu știa nimic despre azteci, în afară de faptul că fusese copleșit de bogăția lor și de orașul extraordinar pe care îl construiseră. Montezuma nu știa nimic despre Cortès, în afară de faptul că înaintase în regatul aztec cu mare îndrăzneală, purtând niște arme ciudate și călărind niște misterioase animale mari - caii, pe care aztecii nu îi mai văzuseră până atunci.

Poate fi de mirare de ce întâlnirea dintre Cortès și Montezuma i-a fascinat pe istorici atâtea secole? Acum 500 de ani, când exploratorii au început să cutreiere oceanele, avân-tându-se în expediții temerare pe teritorii până atunci necunoscute, s-a născut un gen cu totul nou de contact. Cortès și Montezuma doreau să poarte o discuție, chiar dacă niciunul nu știa nimic despre celălalt. Când Cortès l-a întrebat pe Montezuma „Tu ești acela?”, nu i-a adresat acele cuvinte în mod direct. Cortès vorbea numai spaniola. A trebuit să vină însoțit de doi translatori. Unul dintre ei era o femeie indiană, pe nume Malinche, care fusese capturată de spanioli cu câteva luni în urmă. Femeia vorbea nahuatl, limba aztecilor, și mayașa, limba din teritoriile mexicane unde și-a început

Cortès călătoria. Cortès mai era însoțit de un preot spaniol, pe nume Geronimo del Aguilar, care naufragiase în Yucatan, fusese prins de mayași și le învățase limba cât timp fusese prizonierul lor. Așadar, Cortès îi vorbea lui Aguilar în spaniolă. Aguilar traducea în mayașă pentru Malinche. Iar Malinche traducea din mayașă în nahuatl pentru Montezuma - și când Montezuma a răspuns „Da, eu sunt”, lungul lanț de traduceri s-a reluat în sens invers. Genul de interacțiune facilă fată în față, cu care amândoi fuseseră obișnuiți toată viața, devenise dintr-odată exasperant de complicată.[2]

Cortès a fost condus într-unul dintre palatele lui Montezuma - un edificiu pe care Aguilar l-a descris mai târziu ca având „nenumărate încăperi, anticamere, holuri splendide, saltele acoperite cu mantii încăpătoare, perne de piele, umplute cu rumeguș, plăpumi de puf și admirabile straie de blană”. După prânz, Montezuma s-a reîntâlnit cu Cortès și cu oamenii lui și a ținut un discurs. Imediat s-a stârnit o stare de confuzie. După cum au interpretat spaniolii spusele lui Montezuma, regele aztec le făcea o concesie stupefiantă. Acesta îl considera pe Cortès un zeu, care împlinea o străveche profeție, potrivit căreia o divinitate exilată se va reîntoarce într-o zi, venind de la Răsărit. în consecință, i se preda lui Cortès. Vă puteți imagina reacția lui Cortès: din acea clipă, acel oraș magnific era efectiv al său.

Dar asta a vrut realmente să spună Montezuma? Nahuatl, limba aztecilor, avea un ton reverențios. Se cuvenea ca o figură regală precum Montezuma să vorbească folosind un oarecare cod, conform unei tradiții culturale în care cei puternici își afirmau statusul afișând o sofisticată falsă smerenie. După cum arată istoricul Matthew Restall, cuvântul nahuatl pentru *nobil* era întru totul identic cu termenul care desemnează un *copil.* Când un cârmuitor precum Montezuma vorbea despre sine ca și cum ar fi fost mic și slab, în realitate atrăgea subtil atenția asupra faptului că era respectat și puternic.

„Imposibilitatea de a traduce corect un astfel de limbaj este evidentă”, scrie Restall:

Vorbitorul era adeseori obligat să spună opusul a ceea ce gândea de fapt. Adevăratul înțeles era inserat în folosirea limbajului reverențios. Odată ce discursul a fost despuiat de aceste nuanțe în traducere și denaturat prin folosirea mai multor interpreți... era nu doar improbabil ca spusele lui Montezuma să fie înțelese cu acuratețe, ci era probabil ca sensul lor să fie întors pe dos. în acel caz, discursul lui Montezuma nu declara capitularea lui; era un mod de a spune că acceptă capitularea spaniolilor.[11]

Vă amintiți, probabil, din istoria de la liceu cum s-a sfârșit întâlnirea dintre Cortès și Montezuma. Montezuma a fost luat ostatic de Cortés, apoi ucis. Cele două tabere au purtat un război. Au pierit nu mai puțin de 20 de milioane de azteci, fie uciși direct de spanioli, fie răpuși indirect de bolile pe care aceștia le-au adus cu ei.[12] Tenochtitlăn a fost distrus. Incursiunea lui Cortès în Mexic a inaugurat era catastofalei expansiuni coloniale. Și a mai introdus pe deasupra un model nou și distinctiv modern de interacțiune socială. în prezent suntem tot timpul nevoiți să venim în contact cu oameni ale căror presupoziții, perspective și modele de educație se deosebesc de ale noastre. Lumea modernă nu mai constă în doi frați care se sfădesc pentru stăpânirea Imperiului Otoman. Este reprezentată de Cortès și Montezuma, încercând din răsputeri să se înțeleagă unul pe celălalt prin intermediul unor multiple rânduri de

translatori. *De vorbă cu necunoscuți* ne explică de ce suntem atât de inabili în actul de traducere.

Fiecare dintre capitolele care urmează este dedicat înțelegerii unui aspect diferit al problemei străinului necunoscut. Veți fi auzit despre multe dintre exemple - acestea sunt extrase din programele de știri. La Universitatea Stanford din nordul Californiei, un student din anul întâi, pe nume Brock Turner, cunoaște la o petrecere o femeie și, noaptea târziu, se trezește în arestul poliției. La Pennsylvania State University, fostul antrenor secund al echipei de fotbal a universității este găsit vinovat de pedofilie, iar președintele universității și doi dintre principalii săi adjuncți sunt declarați complici ai infracțiunilor comise de antrenor. Veți citi despre o spioană care, până să fie demascată, a ocupat ani la rând funcții la cele mai înalte niveluri de comandă ale Pentagonului, despre omul care l-a distrus pe Bernie Madoff, managerul unui fond de investiții, despre condamnarea eronată a studentei americane Amanda Knox, care făcea parte dintr-un program de schimb de studenți între universități, și despre sinuciderea poetei Sylvia Plath.

în toate aceste cazuri, părțile implicate s-au bizuit pe un set de strategii de traducere a vorbelor și intențiilor fiecăreia dintre ele. Și, în fiecare caz, ceva a mers foarte anapoda. în *De vorbă cu necunoscuți* doresc să înțeleg acele strategii - să le analizez, să le critic, să înțeleg proveniența lor și să aflu cum să le îndreptăm. La sfârșitul cărții vom reveni la Sandra Bland, deoarece în acel conflict de pe marginea autostrăzii există ceva care ar trebui să nu ne dea pace. Gândiți-vă cât de *greu* trebuie să fi fost. Sandra Bland nu era o persoană pe care Brian Encinia o cunoștea pentru că locuiau în același cartier sau chiar pe aceeași stradă. Atunci ar fi fost ușor: *Sandy! Ce mai faci? Fii mai atentă data viitoare.* în schimb, îi aveți pe Bland din Chicago și pe Encinia din Texas, unul bărbat, cealaltă femeie, unul alb, cealaltă neagră, unul polițist, cealaltă o persoană civilă, unul înarmat, cealaltă fără armă. Erau străini unul pentru celălalt. Dacă am fi fost o societate mai meditativă - dacă am fi fost dispuși să ne scrutăm sufletele despre modul în care îi abordăm

și îi înțelegem pe necunoscuți -, ea nu și-ar fi găsit sfârșitul într-o celulă din Texas.

Dar pentru început, am două întrebări - două enigme legate de necunoscuți -, începând cu o poveste spusă, cu mulți ani în urmă, de un bărbat pe nume Florentino Aspillaga, într-o sală de interogatoriu din Germania.

Spioni și diplomat! două enigme

Răzbunarea lui Fidel Castro

1.

Ultimul mesaj al lui Florentino Aspillaga a fost expediat prin poștă din Bratislava, oraș aflat în ceea ce pe atunci se numea Cehoslovacia. Era în 1987, cu doi ani înainte de căderea Cortinei de Fier. Aspillaga conducea o companie de consultanță, numită Cuba Tecnica, de presupus a avea legătură cu comerțul. Nu avea. Era doar o fațadă. Aspillaga era ofițer superior în Direcția Generală de Informații a Cubei.

în 1985, în serviciul de spionaj al Cubei, Aspillaga fusese desemnat ofițerul de informații al anului. Primise o scrisoare

olografă de recunoștință chiar din partea lui Fidel Castro. își servise cu cinste patria la Moscova, în Angola și în Nicaragua. Era un star. La Bratislava, conducea rețeaua cubaneză de agenți din regiune.

Dar, la un moment dat din ascensiunea lui constantă în serviciul de informații cubanez, și-a pierdut iluziile. L-a urmărit pe Castro în timpul unui discurs ținut de acesta în Angola, sărbătorind revoluția comunistă din acea țară, și a fost îngrozit de aroganța și de narcisismul liderului cubanez. în 1986, în momentul expedierii mesajului său din Bratislava, acele îndoieli se adânciseră.

A plănuit să dezerteze pe 6 iunie 1987. Era o glumă minuțios pregătită, pe înțelesul inițiaților din sistem. Pe 6 iunie se aniversa

înființarea Ministerului Cubanez de Interne - instituția omnipotentă care administra serviciile de spionaj ale țării. Dacă lucrai pentru Direcția Generală de Informații, în mod obișnuit, pe *6* iunie erai în sărbătoare. Se rosteau discursuri, se organizau recepții și ceremonii în cinstea aparatului de spionaj al Cubei. Aspillaga dorea ca trădarea lui *să usture.*

S-a întâlnit cu iubita lui, Marta, într-un parc din centrul Bratislavei. Era într-o după-amiază de sâmbătă. Și ea venise din Cuba, numărându-se printre miile de cubanezi care lucrau temporar în fabricile cehești. Aidoma tuturor cubanezilor în situația ei, Marta fusese obligată să își depună pașaportul la reprezentanța guvernului cubanez din Praga. Aspillaga ar fi trebuit să o treacă ilegal dincolo de frontieră. Avea o mașină Mazda, pusă la dispoziție de guvern. Scosese roata de rezervă din portbagaj, făcuse o gaură de aerisire în podeaua mașinii și i-a spus să intre acolo.

în acea perioadă, Europa de Est era încă izolată etanș de restul continentului. Călătoriile între Est și Vest erau sever restricționate. însă Bratislava se găsea la mică distanță de Viena, iar Aspillaga mai făcuse acea deplasare. Era bine cunoscut la graniță și avea pașaport diplomatic. Grănicerii i-au făcut semn să treacă.

La Viena, el și Marta au abandonat Mazda, au luat un taxi și s-au prezentat la porțile Ambasadei Statelor Unite. Era sâmbătă seara. Toți membrii personalului cu funcții superioare plecaseră acasă. Dar Aspillaga nu trebuia să facă un mare efort ca să atragă atenția soldaților de gardă la poarta ambasadei.

— Sunt ofițer operativ în serviciile cubaneze de spionaj. Sunt *comandante* de informații.[1]

în domeniul spionajului, apariția lui Aspillaga la ambasada din Viena se numește *walk-in* - o vizită neanunțată. O figură marcantă din serviciile de informații ale unei țări se prezintă pe neașteptate la intrarea serviciului de informații dintr-o altă țară. Iar cea a lui Florentino „Tiny” Aspillaga a fost una dintre cele mai răsunătoare vizite neanunțate din perioada Războiului Rece. Ceea ce știa despre

Cuba - și despre aliatul său apropiat, Uniunea Sovietică - conținea elemente atât de precise încât, după dezertarea lui, foștii lui șefi din serviciul cubanez de spionaj l-au urmărit și au încercat de două ori să îl asasineze. De două ori, le-a scăpat. De atunci, Aspillaga a fost localizat numai o singură dată. L-a descoperit Brian Latell, care conducea de mulți ani biroul pentru America Latină al CIA.

Latell a primit un pont de la un agent sub acoperire care acționa ca om de legătură al lui Aspillaga. L-a întâlnit pe intermediar la un restaurant din Coral Gables, foarte aproape de Miami. Acolo a primit instrucțiuni privind întrevederea lui cu Aspillaga într-o altă localitate, mai apropiată de locul în care acesta trăia sub o nouă identitate. Latell a închiriat o cameră la un hotel obscur și a așteptat sosirea lui Tiny.

„Este mai tânăr decât mine. Eu am 75 de ani. Acum el se apropie probabil de 70 de ani”, a spus Latell, relatând întâlnirea. „Dar avusese niște probleme grave de sănătate. Vreau să spun că, dezertor fiind și trăind sub o nouă identitate, o duci greu.”

Chiar dacă era într-o stare mai precară, era evident totuși cum trebuie să fi arătat Aspillaga pe când era mai tânăr, spune Latell: charismatic, suplu, întru câtva teatral - plăcându-i riscul și gesticulația cu mare impact emoțional. Când a intrat în camera de hotel, Aspillaga s-a înfățișat cu o cutie. A pus-o pe masă și a îndreptat-o spre Latell.

— Aveți aici un memoriu pe care l-am scris la scurt timp după ce am dezertat, a spus el. Vreau să intre în posesia dumneavoastră.

In cutie, relatată în paginile memoriului întocmit de Aspillaga, era o istorie în totalitate absurdă.

2.

După spectaculoasa lui apariție la ambasada americană din Viena, Aspillaga a fost transportat cu un avion la un centru de interogatoriu dintr-o bază militară americană din Germania, în acei ani, spionajul

american opera sub egida Secției de Reprezentare a Intereselor Statelor Unite din Havana, sub drapelul Elveției. (Delegația cubaneză încheiase un aranjament similar în Statele Unite.) înainte de începerea interogatoriului, Aspillaga și-a exprimat o dorință: voia ca CIA să zboare până la un fost șef al secției din Havana, un ins cunoscut de serviciile cubaneze de informații drept „el Alpinista" - Alpinistul.[2] Alpinistul servise agenția în toată lumea. După ce a căzut

Zidul Berlinului, dosarele recuperate de la KGB și de la poliția secretă est-germană au scos la iveală că agenții din aceste servicii urmaseră cursuri speciale despre Alpinist. Tehnica lui de spionaj era impecabilă. Odată, ofițeri sovietici de informații au încercat să îl recruteze: literalmente, i-au pus în față saci cu bani. El i-a trimis la plimbare, bătându-și joc de ei. Alpinistul era incoruptibil. Vorbea spaniola ca un cubanez. El era modelul lui Aspillaga. Acesta dorea să îl cunoască și să discute cu el față în față.

„Eram într-o misiune în altă țară când am primit un mesaj să vin cât pot de repede la Frankfurt", își amintea Alpinistul. (Deși pensionat de multă vreme de la CIA, încă preferă să se identifice cu porecla sa.) „La Frankfurt avem centrul nostru de prelucrare a dezertorilor. Mi-au spus că un tip se predase la ambasada din Viena. Venise cu mașina din Cehoslovacia, însoțit de iubita lui, ascunsă în portbagaj, s-a predat și insista să discute cu mine. Mi s-a părut că era cam sonat."

El Alpinista a mers direct la centrul de interogare. „Am găsit în living patru agenți operativi", își amintește el. „Mi-au spus că Aspillaga era în dormitor, făcând amor cu iubita lui, ceea ce făcuse constant de când fusese adus în casa conspirativă. Am intrat și am stat de vorbă cu el. Era înalt și costeliv, prost îmbrăcat, ca mai toți est-europenii și cubanezii din acea perioadă. Puțin cam șleampăt. Dar era imediat evident că aveam de-a face cu un tip foarte inteligent."

Când a intrat, Alpinistul nu i-a spus lui Aspillaga cine era. încerca să fie precaut; nu se știa nimic despre Aspillaga. însă după numai câteva minute, Aspillaga și-a dat seama. A fost un moment de uluire, urmat de hohote de râs. Cei doi s-au îmbrățișat, în stil cubanez.

„Am vorbit cinci minute înainte de a intra în amănunte. Ori de câte ori interoghezi un astfel de ins, ai nevoie de cineva care să dovedească buna lui credință”, a spus Alpinistul. „Așa că l-am întrebat în esență ce mi-ar putea spune despre operațiunile [serviciilor cubaneze de informații].”

Atunci Aspillaga și-a scos la iveală bomba, știrea care îl adusese din spatele Cortinei de Fier la poarta ambasadei din Viena. CIA avea o rețea de spioni în Cuba, ale căror rapoarte conștiincioase către agenții lor operativi i-au ajutat pe americani să își înțeleagă adversarul. Aspillaga l-a numit pe unul dintre ei și a spus: „Este agent dublu. Lucrează pentru noi.” Cei din încăpere au rămas stană de piatră. Habar nu aveau. Dar Aspillaga a continuat. A numit un alt spion. „Și el este agent dublu.” Pe urmă altul și încă unul. Avea nume, detalii, clasificate cu maximă precizie. *Tipul pe care l-ați recrutat pe nava din Antwerp. Micuțulgrăsuliu cu mustață? Este agent dublu. Celălalt tip, ăla șchiop, care lucrează la Ministerul Apărării? Agent dublu.* A continuat astfel, alcătuind o listă cu zeci de nume - practic tot efectivul de agenți secreți ai SUA din Cuba. Toți lucrau pentru Havana, servindu-le cu lingurița șefilor din CIA informații ticluite de cubanezi.3

„Am stat și mi-am luat notițe”, a spus Alpinistul. „Am încercat să nu îmi trădez emoția. Așa am fost instruiți. Dar inima îmi bătea nebunește.”

Aspillaga vorbea despre oamenii Alpinistului, spioni cu care lucrase pe când, tânăr și ambițios ofițer de informații, fusese trimis în Cuba. Când a ajuns prima oară la Havana, Alpinistul și-a propus să își exploateze sursele agresiv, storcân-du-le de informații. „Problema este că, dacă ai un agent în anturajul președintelui dintr-o țară, dar nu poți să comunici cu el, acel agent nu are nicio valoare”, a spus Alpinistul. „Aveam senzația că trebuie să comunicăm și să obținem ceva de preț în loc să așteptăm șase luni sau un an până când acesta este trimis în altă parte.” Dar acum se dovedea că întregul exercițiu fusese o simulare. „Trebuie să admit că îmi displăcea Cuba până într-atât încât mi-a făcut o mare plăcere să îi joc pe

degete”, a spus el, cu mâhnire. „Dar se dovedește că nu eu i-am tras pe sfoară. A fost o mică lovitură.”

Alpinistul s-a urcat într-un avion militar și a zburat cu Aspillaga direct pe Andrews Air Force Base de lângă Washington, DC, unde s-au întâlnit cu „grangurii” din divizia pentru America Latină. „în secția pentru Cuba, reacția a fost una de șoc și groază”, își amintește el. „Pur și simplu nu le venea să creadă că fuseseră fripți atât de amarnic, atâția ani. S-a declanșat o undă de șoc.”

Urmarea a fost și mai rea. Când Fidel Castro a aflat că Aspillaga informase CIA despre felul în care fusese umilită agenția, a decis să pună sare pe rană. Mai întâi, i-a arestat pe toți pretinșii agenți CIA și i-a plimbat prin toată Cuba într-un turneu triumfal. Pe urmă, televiziunea cubaneză a difuzat un documentar în unsprezece episoade, intitulat *La guerra de la CIA contra Cuba - Războiul purtat de CIA împotriva Cubei.* S-a dovedit că serviciile cubaneze de informații filmaseră și înregistraseră *tot* ceea ce făcuse CIA în țara lor cel puțin în ultimii zece ani - ca și cum ar fi produs un reality-show. *Survivor: Ediția Havana.* înregistrările video erau de o calitate surprinzător de înaltă. Erau prim-planuri luate din unghiuri cinematografice. Sunetul avea o claritate de cristal: cubanezii trebuie să fi aflat din timp despre fiecare loc secret de întâlnire, trimițând tehnicienii să instaleze în avans microfoane pentru captarea sunetului.

Pe ecran, identificați pe nume, apăreau agenți CIA presupuși a lucra sub o adâncă acoperire. Erau înregistrări video ale fiecărui gadget avansat folosit de CIA: emițătoare ascunse în coșuri de picnic și serviete. Au fost prezentate cu explicații amănunțite băncile din parcuri pe care agenții CIA le foloseau ca să comunice cu sursele lor și modul în care foloseau cămăși de culori diferite ca să transmită semnale secrete către contactele lor.4 O secvență de durată arăta un agent CIA care îndesa bani și instrucțiuni într-o cutie de plastic voluminoasă; alta surprindea un agent CIA ascunzând documente secrete pentru agenții săi într-o rablă dintr-un cimitir de mașini din Pinar del Rio; în a treia secvență, un agent CIA căuta un pachet în

iarba înaltă de pe marginea drumului, în vreme ce soția lui fuma impasibilă în mașină.* Alpinistul apărea și el în documentar într-un medalion scurt. Succesorul său a avut parte de o soartă mult mai rea. „Când au difuzat acel serial”, a spus Alpinistul, „aveai impresia că, oriunde s-ar fi dus, toți aveau după ei un ins cu camera de luat vederi pe umăr.”

Când a aflat despre documentar, șeful biroului FBI din Miami l-a sunat pe un oficial cubanez și i-a cerut o copie. A primit cu promptitudine un set de videocasete, grijuliu dublate în engleză. Cel mai sofisticat serviciu de informații din lume fusese dus de nas.

3.

Iată ce este absurd în povestea lui Florentino Aspillaga. Una ar fi dacă statul cubanez ar fi păcălit un grup de vârstnici senili, așa cum o fac escrocii. Dar cubanezii au înșelat CIA, o organizație care tratează foarte serios problema înțelegerii necunoscuților.

Fiecare dintre acești agenți dubli avea un dosar voluminos. Alpinistul spunea că i-a verificat pe toți cu mare grijă. Ca toate agențiile de informații, CIA posedă o divizie - contrainformațiile - a cărei misiune este să monitorizeze propriile operații, căutând semne de trădare. Ce au descoperit cei de la contrainformații? Nimic.[3]

Privind după multi ani retrospectiv întregul episod, tot ceea ce putea face Latell era să ridice din umeri și să spună că agenții cubanezi trebuie să fi fost într-adevăr buni. „Au procedat excelent”, a spus el.

Vreau să spun că Fidel Castro alegea agenții dubli pe care să îi ademenească. I-a selectat într-un mod realmente genial... Unii dintre ei erau antrenați să joace teatru. Unul se prefăcea că este naiv, știți... în realitate, era un ofițer foarte șiret, foarte bine pregătit. Știți, e atât de bătut în cap. Cum ar putea să fie agent dublu? Fidel a orchestrat totul. Vreau să spun că Fidel era cel mai mare actor dintre toți.

în ceea ce îl privește, Alpinistul susține că măiestria profesională a secției cubaneze din CIA lăsa de dorit. înainte lucrase în Europa de Est, având-u-i ca adversari pe est-germani, și acolo, spunea el, CIA procedase mult mai meticulos.

Dar care a fost bilanțul CIA în Germania de Est? *Exact la fel de prost pe cât a fost bilanțul CIA în Cuba.* După ce a căzut

Zidul Berlinului, șeful spionajului est-german, Markus Wolf, scria în memoriile sale că spre sfârșitul anilor 1980:

... eram în situația de invidiat de a ști că nici măcar un singur agent CIA nu lucrase în Germania de Est fără să fi fost recrutat ca agent dublu ori să fi lucrat pentru noi de la început. La ordinele noastre, toți le livrau americanilor informații atent selectate și informații false.[6]

în realitate, acea presupus meticuloasă divizie est-europea-nă a suferit una dintre cele mai grave penetrări din tot Războiul Rece. Aldrich Ames, unul dintre ofițerii de cel mai înalt rang care răspundea de contrainformațiile sovietice, s-a dovedit că lucra pentru Uniunea Sovietică. Din cauza trădării lui, nenumărați spioni americani din Rusia au fost capturați și executați. El Alpinista l-a cunoscut. Toate figurile de rang înalt din agenție l-au cunoscut. „Nu aveam o părere foarte bună despre el”, a spus Alpinistul, „deoarece știam că era un bețiv indolent.” Dar nici el, nici colegii lui nu l-au suspectat nicicând pe Ames de trădare. „Veteranilor li se părea de neconceput că unul dintre ai noștri ar putea fi ademenit vreodată de tabăra opusă așa cum a fost Ames”, a spus el. „Toți am fost de-a dreptul uluiți că unul dintre noi ne-ar putea trăda în acest fel.”

Alpinistul era unul dintre oamenii cei mai talentați dintr-una dintre cele mai sofisticate instituții din lume. Și totuși a fost de trei ori martorul unor trădări umilitoare - regizate întâi de Fidel Castro, apoi de est-germani și, pe urmă, chiar în cartierul general al CIA, de un bețiv indolent. Și dacă unul dintre cei mai buni agenți din CIA poate fi înșelat atât de complet, de atâtea ori, ce să mai spunem despre noi, ceilalți?

Enigma numărul unu: de ce nu ne putem da seama când necunoscutul din fața noastră ne minte în față?

Cum ajungi să îl cunoști pe *Führer*

1.

în seara zilei de 28 august 1938, Neville Chamberlain l-a convocat în Downing Street nr. 10 pe consilierul său cel mai apropiat pentru o ședință de strategie, ținută târziu în noapte. Trecuse puțin peste un an de când Chamberlain era prim-ministrul britanic. înainte fusese om de afaceri, un bărbat practic și sincer, ale cărui interese și a cărui experiență erau legate de afacerile interne. Acum se confrunta însă cu prima lui criză de politică externă. Era generată de Adolf Hitler, care făcuse declarații din ce în ce mai belicoase despre invadarea Sudeților, partea vorbitoare de germană din Cehoslovacia.

Dacă Germania invada Cehoslovacia, gestul ar fi însemnat aproape sigur un război mondial, pe care Chamberlain dorea cu disperare să îl evite. însă Hitler fusese deosebit de retras în ultimele luni, iar intențiile Germaniei erau atât de obscure, încât în restul Europei nervozitatea creștea. Chamberlain era hotărât să găsească ieșirea din impas. Și-a botezat ideea pe care le-a prezentat-o consilierilor săi în acea noapte Planul Z. Era ultrasecret. Chamberlain avea să scrie mai târziu că ideea era „atât de neconvențională și de îndrăzneață, încât lordului Halifax [ministrul de externe] aproape i s-a tăiat răsuflarea”.[1] Chamberlain dorea să zboare în Germania și să solicite o convorbire directă cu Hitler.

Unul dintre lucrurile bizare legate de orele disperate de la sfârșitul anilor 1930, pe când Hitler țâra lumea spre război, a fost cât de puțini dintre liderii lumii îl cunoșteau realmente pe conducătorul german.[4] Hitler era un mister. Franklin Roosevelt, președintele american în timpul ascensiunii lui Hitler, nu l-a întâlnit niciodată. Nu a făcut-o nici Iosif Stalin, liderul sovietic. Winston Churchill, succesorul lui Chamberlain, a fost cât pe-aci să îl cunoască în 1932, pe

când căuta o carte la München. El și Hitler au stabilit de două ori să bea ceaiul împreună, dar, de fiecare dată, Hitler i-a tras clapa.

Singurii oameni din Anglia care au petrecut în mod real câtva timp în preajma lui Hitler înainte de război erau aristocrații englezi simpatizanți ai cauzei naziste, care traversau din când în când Canalul să-i prezinte omagiile lor sau ca invitați la sindrofiile organizate de Führer. („în anumite stări de spirit putea să fie foarte amuzant”, a scris în memoriile sale Diana Mitford, o fascistă proeminentă. Cina frecvent cu el la München. „Imitațiile pe care le făcea erau încântător de hazlii.”)[4] Dar acelea erau vizite de curtoazie. Chamberlain încerca să evite războiul mondial și i se părea că ar avea de câștigat dacă l-ar cântări el însuși pe Hitler. Era un ins cu care se putea discuta rațional? Demn de încredere? Chamberlain dorea să afle.

în dimineața zilei de 14 septembrie, ambasadorul britanic din Germania i-a trimis o telegramă ministrului de externe al lui Hitler, Joachim von Ribbentrop. Ar dori Hitler să se vadă cu Chamberlain? Von Ribbentrop i-a răspuns în aceeași zi: da. Chamberlain era un politician desăvârșit, cu talent teatral, și, cu multă viclenie, a lăsat ca știrea să se scurgă în presă. Urma să meargă în Germania, spre a vedea dacă putea să evite războiul. în toată Britania s-au auzit strigăte de sărbătoare. Sondajele arătau că 70% dintre englezi socoteau călătoria lui „un lucru bun pentru pace”. Ziarele l-au susținut. La Berlin, un corespondent de presă străin relata că prim-ministrul lua masa într-un restaurant când s-a difuzat știrea și toți cei de față s-au ridicat în picioare, ridicând paharele în sănătatea lui.4

Chamberlain a părăsit Londra în dimineața zilei de 15 septembrie. Nu mai zburase până atunci, dar și-a păstrat calmul chiar și în timp ce avionul a trecut printr-o zonă furtunoasă în apropiere de München. Mii de oameni s-au strâns la aeroport să-l întâmpine. A fost condus la gară de o cavalcadă de paisprezece mașini Mercedes și a luat masa în vagonul-restaurant al lui Hitler, în timp ce trenul străbătea munții, îndreptându-se către refugiul lui Hitler de la Berchtesgaden. A sosit la ora cinci după-amiază. Hitler s-a apropiat

și i-a strâns mâna. Chamberlain avea să relateze ulterior fiecare amănunt al primelor sale impresii într-o scrisoare către Ida, sora lui:

La jumătatea scării mă aștepta Führerul, cu capul descoperit, într-o tunică de bumbac de culoare kaki, având pe braț o banderolă roșie cu însemnul zvasticii și crucea militară pe piept. Purta niște pantaloni negri, așa cum purtăm noi seara, și pantofi negri de piele. Are părul șaten, nu negru, ochi albaștri, o expresie destul de dezagreabilă, îndeosebi când închide ochii, și, în ansamblu, pare total lipsit de distincție. Nu l-ai remarca nicicând în mulțime și l-ai lua drept un zugrav, ceea ce și este.[5]

Hitler l-a condus pe Chamberlain la etaj, în biroul său, însotit numai de un translator. Au discutat, uneori cu ardoare.

„Sunt gata să fac față unui război mondial!” i-a strigat Hitler lui Chamberlain la un moment dat. Hitler a spus răspicat că urma să ocupe Sudeții, indiferent de ce va spune lumea. Chamberlain dorea să știe dacă asta era *tot* ceea ce își dorea Hitler. El i-a spus că nu își dorea altceva. Chamberlain l-a privit îndelung și intens și a decis să îl creadă. în aceeași scrisoare către sora lui, Chamberlain nota că aflase de la unii apropiați ai lui Hitler că liderul german rămăsese cu impresia că discutase „cu un bărbat”. Chamberlain continua:

Pe scurt, am stabilit o oarecare încredere, acesta fiind scopul pe care îl urmăream, și, în ceea ce mă privește, în pofida durității și a cruzimii pe care am crezut că le disting pe chipul lui, am avut impresia că era un om pe care te puteai bizui odată ce și-a dat cuvântul.[6]

Chamberlain a revenit în Anglia în dimineața următoare. Pe Heston Airport, a ținut pe pistă un scurt discurs. „Ieri după-amiază am purtat o lungă discuție cu Herr Hitler”, a spus el. „Sunt acum pe deplin satisfăcut de faptul că fiecare dintre noi înțelege clar ce gândește celălalt.” Cei doi urmau să se reîntâlnească, a promis el, însă, de această dată, undeva mai aproape de Anglia. „Asta pentru a scuti un bătrân ca mine de încă o lungă călătorie”, a spus Chamberlain,

stârnind, după câte își aminteau cei prezenți, „hohote de râs și aplauze”.[7]

2.

Negocierile purtate de Chamberlain cu Hitler sunt în general considerate a fi una dintre marile prostii din cel de-al Doilea Război Mondial. Chamberlain s-a lăsat vrăjit de Hitler. A fost

manipulat la masa negocierilor. A interpretat greșit intențiile lui Hitler și a ratat ocazia de a-1 avertiza pe Führer că, dacă acesta nu își respectă promisiunile, vor fi consecințe serioase. Istoria nu l-a tratat cu blândețe pe Neville Chamberlain.

Dar sub aceste critici se ascunde o enigmă. Chamberlain a mai zburat de încă două ori în Germania. A stat multe ore în preajma lui Hitler. Cei doi au discutat, s-au certat, au mâncat și s-au plimbat împreună. Chamberlain a fost singurul lider din tabăra Aliaților care, în acea perioadă, a petrecut un timp semnificativ alături de Hitler. Si-a notat minuțios observațiile sale privind comportamentul liderului german. „Când l-am văzut, înfățișarea și manierele lui Hitler păreau să arate că semnele de furtună erau în toi”, i-a spus Chamberlain surorii sale, Hilda, după încă una dintre vizitele sale în Germania. Dar pe urmă „mi-a strâns mâna cu ambele mâini, gest rezervat dovezilor speciale de prietenie”.[8] întors la Londra, i-a informat pe membrii cabinetului că nu observase la Führer „niciun semn de nebunie, dar multe semne de surescitare”. Hitler nu era nebun. Era rațional și hotărât: „Chibzuise atent ce dorea, era decis să obțină ceea ce și-a propus și, dincolo de un anumit punct, nu avea de gând să accepte nicio opoziție.”?

Chamberlain acționa bizuindu-se pe aceeași presupoziție de la care toți pornim în eforturile noastre de a-i înțelege pe necunoscuți. Credem că informațiile culese prin interacțiune personală sunt cele mai prețioase. Nu ați angaja niciodată o bonă pentru copiii voștri fără să cunoașteți persoana mai întâi. Companiile nu angajează orbește. îi cheamă pe candidații dornici să ocupe anumite joburi la un interviu

amănunțit, care durează uneori și câteva ore, putându-se repeta de câteva ori. Angajatorii fac ceea ce a făcut și Chamberlain: îi privesc pe oameni în ochi, le observă expresia facială și comportamentul, după care trag concluzii. *Mi-a strâns mâna cu ambele mâini.* Și totuși acea informație suplimentară pe care a cules-o Chamberlain prin interacțiunea lui personală cu Hitler nu l-a ajutat să îl descifreze pe Führer cu mai multă limpezime. Dimpotrivă.

Să fi fost astfel pentru că Chamberlain era naiv? Poate. Experiența lui în domeniul afacerilor externe era minimă. Unul dintre criticii lui avea să-1 compare mai târziu cu un preot care intră pentru prima oară într-un pub, orb față de diferența „dintre o întâlnire între prieteni și un scandal”.[10]

Dar acest model nu îl definește doar pe Chamberlain. L-a afectat și pe Lord Halifax, care avea să devină ministrul de externe din cabinetul lui Chamberlain. Halifax era un aristocrat, un student strălucit la Eton și la Oxford. în perioada interbelică, a fost viceregele Indiei, negociind superb cu Mahatma Gandhi. Era tot ceea ce nu era Chamberlain: monden, picant, fermecător și intelectual - un om de o religiozitate atât de neclintită, încât Churchill l-a poreclit „Holy Fox” - Vulpea bisericoasă.

Halifax a călătorit la Berlin în toamna iui 1937 și s-a întâlnit cu liderul german la Berchtesgaden: în afară de Chamberlain, a fost singurul membru al clasei conducătoare din Anglia care s-a aflat câtva timp în preajma lui Hitler. întâlnirea dintre cei doi nu s-a petrecut la o stupidă recepție diplomatică. La început, Halifax l-a confundat pe Führer cu un lacheu și a fost cât pe-aci să-i întindă paltonul. După care Hitler a fost Hitler vreme de cinci ore: s-a bosumflat, a zbierat, s-a abătut de la subiect, a acuzat. A vorbit despre cât de mult ura presa. A vorbit despre ororile comunismului. Halifax urmărea spectacolul cu ceea ce un alt diplomat britanic din acea vreme a numit un „amestec de stupefacție, repulsie și compătimire”.[11]

Halifax a petrecut cinci zile în Germania. S-a întâlnit cu doi dintre cei mai importanți miniștri naziști - Hermann Göring și Joseph Goebbels. Cu ocazia unei recepții de la ambasada britanică, a cunoscut un grup de politicieni și oameni de afaceri germani cu greutate. Când s-a întors, Halifax a spus că „era cât se poate de utilă stabilirea contactelor” cu conducătorii Germaniei, ceea ce este greu de contestat. Asta se presupune că trebuie să facă un diplomat. Prin întâlnirile sale directe, aflase lucruri prețioase despre neobrăzarea și volatilitatea lui Hitler. Dar care a fost concluzia finală a lui Halifax? Că Hitler nu voia să declanșeze războiul și că era deschis unor negocieri de pace. Nimeni nu l-a socotit vreodată naiv pe Halifax și totuși, după întrevederea cu Hitler, a fost indus în eroare nu mai puțin decât Chamberlain.[12]

Diplomatul britanic care a petrecut cel mai mult timp în preajma lui Hitler a fost ambasadorul din Germania, Nevile Henderson. L-a întâlnit pe Hitler în repetate rânduri și a participat la marșurile lui. Führerul i-a pus chiar și o poreclă, „omul cu garoafa”,[13] din cauza florii pe care spilcuitul Henderson o purta întotdeauna la butoniera de pe reverul hainei. După ce a participat la infamul marș de la Niirenberg de la începutul lui septembrie 1938, Henderson a scris în misiva lui către Londra că „Hitler părea atât de anormal, încât este posibil să fi depășit pragul nebuniei”.[14] Henderson nu a fost subjugat de Hitler. Dar a crezut el că Hitler avea intenții neonorabile față de Cehoslovacia? Nu. Hitler, credea el, „urăște războiul la fel ca toată lumea”.[15] Și Henderson l-a înțeles pe Führer cu totul greșit.[5]

Orbirea de care au dat dovadă Chamberlain, Halifax și Henderson nu seamănă câtuși de puțin cu Enigma Numărul Unu, din capitolul precedent. Aceea consta în incapacitatea unor oameni altminteri inteligenți și dăruiți meseriei lor de a înțelege când erau trași pe sfoară. Aceasta este o situație în care *unii* oameni au fost înșelați de Hitler, pe când alții nu au fost. Iar enigma este faptul că din grupul celor păcăliți fac parte cei de la care v-ați fi așteptat să *nu* fie înșelați, pe când oamenii care au văzut adevărul sunt cei care v-ați fi așteptat *să fie* induși în eroare.[1]?

Winston Churchill, de exemplu, nu a crezut nici măcar o clipă că Hitler era mai mult decât un mardeiaș duplicitar. Churchill a calificat vizita lui Chamberlain drept „cel mai tâmpit lucru din câte s-au făcut vreodată”. Dar Hitler era un ins despre care doar citise. Duff Cooper, unul dintre miniștrii din cabinetul lui Chamberlain, a văzut la fel de limpede. A ascultat cu groază relatarea lui Chamberlain a întâlnirii dintre el și Hitler. Ulterior, în semn de protest, avea să demisioneze din guvernul lui Chamberlain. îl cunoștea Cooper pe Hitler? Nu. O singură persoană de rang înalt din serviciul diplomatic britanic - Anthony Eden, care l-a precedat pe Halifax ca ministru de externe - l-a întâlnit pe Hitler și l-a văzut în adevărata sa lumină.[18] Dar toți ceilalți? Oamenii care nu s-au înșelat în privința lui Hitler au fost aceia care știau cel mai puțin despre el în urma unui contact personal. Cei care s-au înșelat în privința lui Hitler au fost aceia care discutaseră cel puțin câteva ore cu el.

Desigur, totul poate fi o coincidență. Poate că, indiferent din ce motive tăinuite, Chamberlain și adepții lui erau hotărâți să vadă acel Hitler pe care doreau să-1 vadă, negând orice dovadă pe care le-ar fi adus-o ochii și urechile lor. Numai că același tipar enigmatic se regăsește peste tot.

3.

Judecătorul era un ins în floarea vârstei, înalt, cărunt și vorbea cu un accent care dădea în vileag faptul că își avea rădăcinile în Brooklyn. Să-i spunem Solomon. își exercitase profesia mai bine de un deceniu în New York State. Nu era arogant sau intimidant. Era meditativ și avea o purtare surprinzător de blândă.

Era într-o joi, zi în care de regulă erau aduși în sala lui de judecată o mulțime de indivizi spre a fi puși sub acuzare. Toți acuzații erau indivizi care fuseseră arestați în ultimele 24 de ore, fiind bănuiți de comiterea unor infracțiuni. Suspecții petrecuseră o noapte de nesomn într-o celulă din arestul poliției și acum erau aduși în sala de judecată încătușați, unul câte unul. Stăteau pe o bancă joasă în spatele unui grilaj, chiar în stânga lui Solomon. Când se anunța

fiecare caz, aprodul îi înmâna lui Solomon un dosar care conținea cazierul judiciar al acuzatului, iar el începea să îl răsfoiască în mare grabă. Acuzatul stătea chiar în fața lui Solomon, avocatul său aflându-se într-o parte și procurorul de caz în partea cealaltă. Cei doi juriști luau cuvântul pe rând. Solomon îi asculta pe amândoi. Apoi hotăra dacă acuzatul va fi eliberat pe cauțiune și, presupunând că urma să fie pus în libertate, fixa suma pe care trebuia să o plătească. *Merita acest total necunoscut să fie lăsat liber?*

în cazurile cele mai dificile, a spus el mai târziu, erau implicați copii. Un puști de 16 ani era acuzat de o crimă oribilă. Iar el știa că, dacă fixa o cauțiune suficient de mare, puștiul urma să ajungă într-o „cușcă" din faimoasa închisoare Rikers Island, unde - a spus el cât putea de delicat - în esență „o răzmeriță așteaptă să izbucnească din orice".[6] Aceste cazuri erau și mai dificile când își arunca o privire în sala de judecată și o zărea pe mama puștiului în băncile rezervate publicului. „Am un astfel de caz în fiecare zi", a spus el. începuse să practice tehnici de meditație. A descoperit că asta îi ușura misiunea.

Solomon se confrunta zi de zi cu o versiune a problemei de care s-au lovit Neville Chamberlain și diplomații britanici în toamna lui 1938: i se cerea să evalueze caracterul unui necunoscut. Și, aidoma lui Chamberlain, sistemul judiciar presupune că acest gen de decizii dificile sunt mai bune când judecătorul și acuzatul se întâlnesc mai întâi față în față.

în acea după-amiază, de exemplu, lui Solomon i-a fost prezentat un bărbat mai în vârstă, cu părul rar și tuns scurt. Purta blugi albaștri și o cămașă*guayabera,* tipic mexicană, și nu vorbea decât spaniola. Fusese arestat în urma unui „incident" în care fusese implicat nepotul de 6 ani al iubitei sale. Băiatul s-a plâns imediat tatălui său. Procurorul districtual a solicitat o cauțiune de 100 000 de dolari. Era imposibil ca bărbatul să fi avut resursele financiare cu care să achite acea sumă. Dacă Solomon era de acord cu procurorul, bărbatul în *guayabera* urma să meargă direct la închisoare.

Pe de altă parte, bărbatul a negat toate acuzațiile. Avea la activ două infracțiuni anterioare, dar fuseseră niște delicte minore, săvârșite cu mulți ani în urmă. Avea o slujbă de mecanic, pe care ar fi pierdut-o dacă mergea la închisoare, și mai avea o fostă soție și un fiu de 15 ani pe care îi întreținea din salariul său. Așa că Solomon trebuia să aibă în vedere acel adolescent, care se bizuia pe banii tatălui. Mai știa, de asemenea, că, în mod cert, un țânc de 6 ani nu este martorul cel mai demn de încredere. Prin urmare, Solomon nu avea cum să fie sigur dacă totul se va dovedi a fi fost o enormă neînțelegere sau o parte dintr-un tipar sinistru. Cu alte cuvinte, decizia dacă să îl lase în liberate pe bărbatul în *guayabera* - ori să îl țină după gratii până la proces - era incredibil de dificilă. Și, căutând un element de sprijin în luarea deciziei juste, Solomon a făcut ceea ce toți am fi făcut în acea situație: l-a privit pe bărbat drept în ochi și a încercat să priceapă cine era în realitate. L-a ajutat? Ori și judecătorii sunt puși în fața aceleiași enigme cu care s-a confruntat Neville Chamberlain?

4.

Cel mai bun răspuns pe care îl avem la această întrebare se găsește într-un studiu efectuat de un economist de la Harvard, trei informaticieni de frunte și un expert în materie de cauțiune de la Universitatea din Chicago. Grupul - și, de dragul simplității, mă voi referi la el indicând doar numele economistului, Sendhil Mullainathan - a ales New York City drept teren de testare a ipotezei sale. Au strâns cazierele unui număr de 554 689 de suspecți aduși în New York la audieri pentru punerea sub acuzare în perioada 2008-2013. Au constatat că dintre aceștia judecătorii din New York au eliberat peste 400 000.

După aceea, Mullainathan a construit un sistem de inteligență artificială, în care au fost introduse aceleași informații pe care procurorii le-au furnizat judecătorilor în acele cazuri de punere sub acuzare (vârsta și cazierul acuzatului) și au cerut computerului să parcurgă cele 554 689 de cazuri și să facă propria listă a celor 400 000 de persoane eliberate pe cauțiune. A fost un concurs de genul „Cine gătește mai bine?” - maeștrii artei culinare sau bucătarii

amatori: omul contra mașinii. Cine a luat cele mai bune decizii? Câți dintre suspecții de pe cele două liste au comis cele mai puține infracțiuni după ce au fost eliberați pe cauțiune și care dintre ei a fost cel mai probabil să se prezinte la tribunal la data procesului? Rezultatele nu au fost nici măcar apropiate. A fost cu 25% mai puțin probabil ca indivizii de pe lista computerului să comită o infracțiune în așteptarea procesului, în comparație cu cei 400 000 de suspecți eliberați de judecătorii din New York City. Atenție: 25%! în concursul de artă culinară, mașina *l-a distrus* pe om.[7]

Ca să vă faceți o idee despre măiestria mașinii lui Mullainathan, aceasta a încadrat 1% dintre toți acuzații în categoria de „mare risc". Aceștia sunt indivizii despre care computerul a socotit că nu ar trebui să fie niciodată eliberați înainte de proces. Conform calculelor efectuate de mașină, mult peste jumătate dintre indivizii din acel grup de mare risc ar urma să comită o altă infracțiune dacă ar fi eliberați pe cauțiune. Dar când au cercetat același grup de mere stricate, judecătorii nu i-au identificat câtuși de puțin ca fiind periculoși. Au eliberat 48,5% dintre ei! „Mulți dintre acuzații semnalați de algoritm ca fiind infractori de mare risc sunt tratați de judecător ca și cum ar prezenta riscuri reduse", a fost concluzia echipei Mullainathan dintr-un fragment devastator. „Efectuarea acestui exercițiu sugerează că judecătorii nu doar fixează un prag foarte înalt pentru trimiterea în detenție, ci îi și evaluează greșit pe acuzați... Acuzații marginali pe care îi selectează pentru reținere sunt extrași din întreaga distribuție anticipată a gradului de risc."[1]? Traducere: deciziile judecătorilor de eliberare pe cauțiune vizează întregul spectru al acuzaților.

Cred că toți veți fi de acord că este complicat. Când iau decizii de eliberare pe cauțiune, judecătorii au acces la trei surse de informații. Au cazierul acuzatului - vârsta, infracțiunile anterioare, ce s-a întâmplat ultima oară când a fost eliberat pe cauțiune, adresa, locul de muncă. Au declarația procurorului districtual, dublată de cea a avocatului: toate informațiile sunt comunicate în sala de judecată. Și

mai au dovada adusă de ceea ce văd cu ochii lor. Ce *sentimente* îmi stârnește bărbatul din fața mea?

Pe de altă parte, computerul lui Mullainathan nu îl putea vedea pe acuzat și nu auzea nimic din ceea ce se spunea în sala de judecată. Nu avea decât vârsta și cazierul acuzatului. Nu dispunea decât de o parte din informațiile accesibile judecătorului - *dar a luat decizii mai bune de eliberare pe cauțiune.*

în a doua mea carte, *Blink,*[8] am relatat cum orchestrele iau decizii mult mai inteligente de recrutare a unor noi instrumentiști odată ce programează niște audiții în care interpreții cântă ascunși după un paravan. Eliminarea informațiilor furnizate de comisia de angajare ducea la evaluări mai bune. Dar asta fiindcă informațiile culese în timp ce privești cum cântă un muzician sunt în mare parte irelevante. Nu te ajută să judeci dacă cineva este un bun violonist cunoașterea faptului că acel individ este înalt ori scund, chipeș ori banal, alb sau negru. în realitate, aceste observații vor induce atitudini părtinitoare, care îți vor face sarcina și mai dificilă.

Dar, în cazul deciziilor de eliberare condiționată, se pare că informațiile suplimentare de care dispune judecătorul ar trebui să fie realmente utile. într-un caz anterior din sala de judecată a lui Solomon, un tânăr în pantaloni scurți de baschetbalist și purtând un tricou gri a fost acuzat de faptul că se luase la bătaie cu cineva, după care a cumpărat o mașină plătind cu cârdul de credit furat de la cel pe care îl bătuse. Solicitând o cauțiune, procurorul a subliniat faptul că acuzatul nu se prezentase la proces după ultimele lui două arestări. Este un serios steguleț roșu. Dar nu toate neprezentările la data procesului sunt identice. Dacă acuzatului i-a fost comunicată o dată greșită? Dacă și-ar fi pierdut slujba lipsind de la serviciu în ziua respectivă și a considerat că nu merita? Dacă avea copilul internat la spital? Este ceea ce avocata i-a spus judecătorului: clientul său avea o scuză temeinică. Computerul nu știa aceste lucruri, pe când judecătorul le știa. Cum să nu-i fie de folos?

în aceeași direcție, Solomon spunea că lucrul care îi provoacă vigilență maximă în cazurile de eliberare pe cauțiune este „boala mintală asociată cu acuze de violență”. Acest gen de cazuri reprezintă cel mai sinistru coșmar al unui judecător. Lași pe unul în libertate pe cauțiune, apoi individul nu își mai ia medicamentele și comite o crimă oribilă. „Cum ar fi să împuște un polițist”, a spus Solomon.

Unul a intrat cu mașina într-un minivan și a ucis o femeie însărcinată și pe soțul ei. Altul a rănit un copil. Un dement a împins câțiva oameni în fața metroului și i-a ucis. O situație groaznică se poate ivi de oriunde... Niciun judecător nu ar dori vreodată să fie cel care a luat decizia de eliberare condiționată în astfel de cazuri.

Unele indicii ale unor asemenea situații se găsesc în dosarul acuzatului: fișe medicale, spitalizări anterioare, o mențiune că acuzatul a fost declarat inapt. Dar alte indicii se obțin doar atunci, pe loc.

„Auzi, de asemenea, circulând prin sala de judecată termeni precum «PTE» - persoană cu tulburări emoționale”, a mai spus Solomon.

Informația provine uneori de la polițiștii care l-au arestat pe suspect și care ți-au înmânat în plic diagnosticul unui medic de la spitalul unde acuzatul a fost dus pentru un examen psihiatric înainte de punerea sub acuzare... Alteori, informația ajunge în dosarul procurorului districtual, care va pune întrebări... Pentru mine, este un fapt pe care trebuie să îl iau în considerare.

în astfel de situații, îl privea pe acuzat cu atenție și stăruitor, căutând să observe, după cum s-a exprimat el,

un soi de privire sticloasă și incapacitatea de a stabili un contact vizual. Și nu vorbesc despre adolescentul incapabil de contact vizual fiindcă lobul său frontal este încă nedezvoltat. Mă refer la adultul care a încetat să își ia medicamentele prescrise.

Mașina lui Mullainathan nu poate să îl audă pe procuror vorbind despre PTE și nu poate să observe acea grăitoare privire sticloasă. Acest fapt ar trebui să se traducă printr-un mare avantaj pentru Solomon și colegii lui judecători. însă, din anumite motive, nu se întâmplă astfel.

Enigma Numărul Doi: cum se face că întâlnirea cu un necunoscut ne poate face mai puțin capabili să înțelegem persoana respectivă decât dacă *nu* îl putem întâlni, neavând loc nicio interacțiune directă?

5.

Neville Chamberlain a făcut cea de-a treia și ultima lui vizită în Germania la sfârșitul lui septembrie 1938, la două săptămâni după prima lui vizită.[20] întâlnirea a avut loc la München, în sediul Partidului Nazist - Führerbau. Au mai fost invitați liderul italian Benito Mussolini și prim-ministrul francez Édouard Daladier. însoțiți de asistență lor, cei patru s-au întâlnit în biroul privat al lui Hitler. A doua zi de dimineață, Chamberlain l-a întrebat pe Hitler dacă se puteau întâlni între patru ochi. în acel moment, Chamberlain avea senzația că a luat măsura adversarului său.

Când Hitler declarase că ambițiile lui se limitau la Cehoslovacia, Chamberlain a crezut că „Herr Hitler spunea adevărul”.[21] Acum se punea problema unui angajament scris în acest sens.

Hitler l-a primit în apartamentul lui din Prinzregentenplatz. Chamberlain a scos o foaie de hârtie pe care scrisese un acord simplu și l-a întrebat pe Hitler dacă era dispus să semneze. în timp ce translatorul îi traducea spusele în limba germană, „Hitler a exclamat în repetate rânduri *«Ja! Ja!»* Iar la sfârșit a spus: «Da, sigur că semnez»”, i-a scris ulterior Chamberlain uneia dintre surorile sale. „«Când semnăm?», am spus eu, «Acum» a fost răspunsul și ne-am îndreptat de îndată spre masa de scris și ne-am pus semnăturile pe cele două copii pe care le-am luat cu mine.”[22]

După-amiază, Chamberlain a revenit în țară cu avionul, fiind primit ca un erou. O mulțime de ziariști s-au repezit spre el. A scos scrisoarea din buzunarul de la piept și a fluturat-o în fața mulțimii. „în această dimineață am avut încă o convorbire cu cancelarul german Herr Hitler și iată o hârtie care poartă deopotrivă numele său și semnătura mea.”

După care a revenit la reședința prim-ministrului din Downing Street, numărul io.

„Bunii mei prieteni, este a doua oară în istoria noastră când m-am întors din Germania în Downing Street aducând o pace onorabilă. Cred că va fi pace în vremea noastră. Vă mulțumim din adâncul inimii.”

9

Mulțimea l-a ovaționat.

„Acum vă sfătuiesc să mergeți acasă și să dormiți liniștiți în paturile voastre.”[2*]

în martie 1939, Hitler a invadat restul Cehoslovaciei. Nu au trecut nici șase luni până când și-a încălcat acordul cu Chamberlain. Pe 1 septembrie 1939, Hitler a invadat Polonia și în lume a izbucnit războiul.

Cu alte cuvinte, avem agenți din CIA care nu îi pot descifra pe spionii lor, judecători care nu îi pot înțelege pe acuzații din fața lor și prim-miniștri care nu sunt în stare să își înțeleagă adversarii. Avem oameni cărora le este greu să descifreze primele lor impresii despre un necunoscut. Avem oameni cărora le este greu să descifreze un necunoscut chiar după luni de contacte cu el. Avem oameni cărora le este greu să înțeleagă un necunoscut pe care l-au întâlnit o singură dată și oameni care se chinuie să facă același lucru după repetate întâlniri cu o persoană străină. Le este greu să evalueze sinceritatea unui necunoscut. Le este greu să descifreze caracterul

unui necunoscut. Au dificultăți să ghicească intențiile unui necunoscut.

Este o mare brambureală.

6.

Un ultim aspect:

Priviți următorul cuvânt și completați literele lipsă.

Procedați rapid, fără să vă gândiți îndelung.

SU____

Acesta este un exercițiu de completare a cuvintelor. în mod obișnuit, psihologii îl folosesc pentru testarea memoriei.

Eu am completat SU____formând cuvântul SUMBRU.

Țineți minte. Următorul cuvânt este:

Eu am completat OSTIL. Țineți minte și asta. Iată restul cuvintelor:

F__CĂ	STR___	B__T
P__N	GO__	PO__
T__N	TR____	B A__
AT__	__OR	_UR_
si__	SL___	__EC

I____C	SC..	
TĂ__T	CAM____	

Am început cu SUMBRU și OSTIL și am sfârșit cu FRICĂ, ATAC, SILĂ, IRONIC, TĂIAT, TRIȘOR, CURSĂ și EȘEC/ Este o listă destul de morbidă și de melancolică. Dar nu cred că spune mai nimic despre întunericul din sufletul meu. Nu sunt melancolic. Sunt un optimist. Cred că primul cuvânt, SUMBRU, mi-a venit în minte, după care am continuat în aceeași notă.

Acum câțiva ani, o echipă de psihologi, condusă de Emily Pronin, a dat unui grup de oameni același exercițiu.[24] Le-a cerut să completeze spațiile goale. Pe urmă le-a pus aceeași întrebare: ce credeți că *spun* despre voi alegerile voastre? De exemplu, dacă ați completat CU____drept CURIOS, alegerea

sugerează că sunteți alt gen de persoană decât dacă ați fi

* Pentru cititorii cunoscători ai limbii engleze, iată lista din textul original (redăm numai termenii completați de autor): GL _ _ [glum]; _ _ TER (hater); SC___(scare); ATT___(attack);

BO _ _ (bore); FL _ _ T (flout); SL _ T (slit); CHE _ _ (cheat); _ RA _ (trap);___EAT (defeat),

în alegerea termenilor românești am luat drept criteriu principal *scurtimea* cuvintelor, nu neapărat redarea cea mai fidelă a sensului, care ne-ar fi impusîn unele cazuri să optăm pentru cuvinte de câte trei sau patru silabe, în vădit contrast cu laconismul vocabularului englezesc -de exemplu, „înfrângere" în loc de „eșec" etc. (n.t.).

completat CUVIOS?[9] Respondenții au adoptat aceeași poziție ca și mine. *Sunt doar niște cuvinte.*

„Nu sunt de acord că aceste completări de cuvinte trunchiate reprezintă o măsură a personalității mele”, a scris unul dintre respondenții lui Pronin. Iar alți respondenți au avut aceeași opinie:

„Nu mi se pare că aceste completări de cuvinte dezvăluie câtuși de puțin mare lucru despre mine... Completările sunt aleatorii.”

„Unele dintre cuvintele pe care le-am scris par să fie în antiteză cu viziunea mea despre lume. De exemplu, sper că nu sunt mereu preocupat să fiu PUTERNIC, CEL MAI BUN ori un ÎNVINGĂTOR.”

„Nu cred că felul în care am completat cuvintele scoate la iveală mare lucru despre mine... Alegerile au fost rezultatul unor pure întâmplări.”

„ Nu cine știe ce... Dezvăluie vocabularul.”

„Chiar nu cred că există în realitate vreo legătură...

Cuvintele vin cu totul la întâmplare.”

„Cuvinte precum DURERE, ATAC și AMENINȚARE par înrudite, dar nu știu dacă spun realmente ceva despre mine.”

Pe urmă, lucrurile au devenit însă interesante. Pronin a dat grupului cuvintele completate de alți subiecți. Aceștia le erau total necunoscuți. Le-a pus aceeași întrebare. Ce credeți că dezvăluie alegerile acestui necunoscut? De această dată, eșantionul lui Pronin și-a schimbat complet viziunea.

„Se pare că nu citește prea mult, de vreme ce (după mine) completarea firească a formulei C___E ar fi

CARTE. COATE[10] pare ales la întâmplare și ar putea să indice o lipsă de concentrare.”

„Am senzația că individul care a completat astfel este destul de prostuț, dar, în fond, un băiat de treabă.”

Nu uitați că aceștia sunt exact aceiași oameni care, doar cu câteva momente mai devreme, negaseră că exercițiul ar avea cea mai mică semnificație.

„Persoana pare hotărâtă să își atingă scopurile și se gândește la situații competitive.”

„Am impresia că individul în cauză se poate simți foarte frecvent obosit de viața pe care o duce. în plus, cred că ar putea fi dornic de interacțiuni personale strânse cu o persoană de sex opus. Este posibil să agreeze diverse jocuri.”

Aceeași persoană care scrisese că „Nu mi se pare că aceste completări de cuvinte dezvăluie câtuși de puțin mare lucru despre mine” și-a schimbat perspectiva și a spus despre o persoană total necunoscută:

„Cred că această fată este la ciclu.... Mai cred, de asemenea, că are senzația că ea sau altcineva întreține o relație sexuală imorală, dacă avem în vedere cuvintele BOARFĂ, CURBĂ, (având o sonoritate apropiată de CURVĂ), [A] ÎNȘELA.”

Răspunsurile continuă în aceeași notă. Și nimeni nu pare să fie nici pe departe conștient de faptul că a căzut în capcana unei contradicții.

„Presupun că există o legătură... Vorbește mult despre bani și BANCĂ. O corelație mult mai strânsă în acest caz?’

„Pare să aibă în centrul atenției competiția și victoria. Această persoană ar putea fi un sportiv ori cineva foarte competitiv.”

„Se pare că acest individ are o viziune în general pozitivă față de lucrurile pe care le întreprinde. Majoritatea cuvintelor, precum ÎNVINGĂTOR, SCOR, GOL, indică un anumit gen de competitivitate, care, combinată cu jargonul folosit, sugerează o fire competitivă de sportiv.”

Dacă participanții la experimentul lui Pronin ar fi văzut lista mea de cuvinte, SUMBRU, OSTIL, FRICĂ, ATAC, SILĂ, IRONIC, TĂIAT, TRIȘOR, CURSĂ și EȘEC, și-ar fi făcut griji din pricina sufletului meu.

Pronin numește acest fenomen „iluzia penetrației psihologice asimetrice”. Iată comentariul ei:

Convingerea că îi cunoaștem pe ceilalți mai bine decât ne cunosc ei pe noi - și că putem ști despre ei lucruri pe care ei nu le știu (dar nu și invers) - ne determină să vorbim când am face mai bine să ascultăm și să avem mai puțină răbdare decât ar trebui când ceilalți își exprimă convingerea că ei sunt cei înțeleși greșit ori judecați nedrept.[25]

Aceasta este problema aflată în miezul celor două enigme. Ofițerii biroului din Cuba al CIA erau siguri că pot să evalueze loialitatea spionilor pe care îi coordonau. Judecătorii nu își ridică brațele în semn de exasperare la gândul că trebuie să evalueze caracterul acuzaților. își acordă un minut sau două, după care își rostesc autoritar judecata. Neville Chamberlain nu a pus nicio clipă la îndoială înțelepciunea planului său îndrăzneț de evitare a războiului. Dacă intențiile lui Hitler erau neclare, era de datoria lui, ca prim-minstru, să meargă în Germania și să le afle.

Credem că putem descifra cu ușurință sufletele celorlalți, bazându-ne pe indicii dintre cele mai fragile. Desigur, nu am face niciodată același lucru în ceea ce ne privește. Noi suntem plini de nuanțe, complicați și misterioși. Dar necunoscutul ne este ușor accesibil.

Dacă vă pot convinge de un lucru în această carte, să fie acesta: necunoscuții nu ne sunt ușor accesibili.

II

Presupoziția apriorică a sincerității

Regina

Cubaneză

1.

Să depănăm o altă poveste cubaneză cu spioni.

La începutul anilor 1990, mii de cubanezi au început să fugă de regimul lui Fidel Castro. Improvizau niște ambarcațiuni rudimentare - făcute din anvelope, butoaie metalice, uși de lemn și o mulțime de alte componente desperecheate - și porneau într-o călătorie disperată, traversând cei peste 130 de kilometri cât măsoară Strâmtoarea Floridei, sperând să ajungă în Statele Unite. Conform unei estimări, nu mai puțin de 24 000 de oameni au murit în această temerară călătorie. Era un dezastru umanitar. în consecință, un grup de emigranți cubanezi din Miami au înființat organizația Hermanos al Rescate - Frații Salvatori. Au improvizat o mică flotă aeriană de avioane monomotoare Cessna Skymaster și au început să patruleze peste Strâmtoarea Floridei, căutând din aer grupuri de refugiați și comunicând prin radio coordonatele lor Pazei de Coastă. Hermanos al Rescate au salvat mii de vieți. Au fost considerați niște eroi.

Cu timpul, emigranții au devenit tot mai ambițioși. Au început să zboare în spațiul aerian cubanez, aruncând deasupra Havanei manifeste care îi îndemnau pe cubanezi să se revolte împotriva regimului Castro. Deja iritat de fuga refugiaților, guvernul cubanez era furios la culme. Tensiunile s-au accentuat, ajungând la apogeu pe 24 februarie 1996. în acea după-amiază, trei avioane ale organizației Hermanos al Rescate au decolat spre Strâmtoarea Floridei. în timp ce se apropiau de țărmul Cubei, două avioane cu reacție MiG din forțele aeriene cubaneze au mitraliat micile aeronave, doborând două dintre ele, cei patru oameni aflați la bordul lor fiind uciși.

Reacția de după atac a fost imediată. Consiliul de Securitate al ONU a aprobat o rezoluție de condamnare a guvernului cubanez. Cu o mină gravă, președintele Clinton a convocat o conferință de presă. Comunitatea imigranților cubanezi din Miami era furioasă. Cele două avioane fuseseră atacate și doborâte în spațiul aerian internațional, ceea ce făcea incidentul echivalent cu un act de război. Schimburile de mesaje radio dintre piloții cubanezi au fost comunicate presei:

„L-am nimerit, *cojones*[11] l-am nimerit."

„I-am distrus, *cojones."*

„I-am doborât."

„Labagii nenorociți."

„Marcați locul în care i-am doborât."

„Ăsta nu ne va mai fute la cap."

Și, pe urmă, după ce imul dintre MiG-uri a doborât al doilea Cessna:

„Patria sau moartea, nemernicilor."[1]

Dar, în toiul controversei, povestea a luat brusc o altă turnură. Un contraamiral american în retragere, pe nume Eugene Carroll, a dat un interviu pentru CNN. Carroll era o figură influentă în cercurile de la Washington. Fusese anterior comandantul tuturor forțelor armate ale SUA din Europa, având la dispoziție 7 000 de militari. Chiar înainte de doborârea avioanelor organizației Hermanos al Rescate, a spus Carroll, el și un grup restrâns de analiști militari se întâlniseră cu înalte oficialități cubaneze.

CNN: Domnule amiral, ne puteți spune ce s-a întâmplat în timpul vizitei voastre în Cuba, cu cine ați discutat și ce vi s-a spus?

Carroll: Am fost primiți de ministrul apărării. Generalul Rosales del Toro... Am fost în diverse locuri, am inspectat bazele cubaneze, școli

din partea locului, centrala lor atomică parțial construită și așa mai departe. în timpul lungilor discuții cu generalul Rosales del Toro și cu asistenții lui s-a pus și problema acestor zboruri prin spațiul lor aerian a unor avioane din SUA - nu aeronave guvernamentale, ci avioane private, cu baza de operații în Miami. Ne-au întrebat: „Ce s-ar întâmpla dacă dobo-râm unul dintre ele? Să știți că putem face acest lucru.”

Carroll a interpretat acea întrebare a gazdelor cubaneze ca pe un avertisment destul de străveziu. Interviul a continuat:

CNN: Când v-ați întors, cui ați transmis această informație? **Carroll:** De cum am reușit să programăm niște întâlniri, am discutat situația... cu membrii Departamentului de Stat și cu membri din Defense Intelligence Agency.[2]

DIA - Defense Intelligence Agency - este a treia ramură a triumviratului de informații din guvernul SUA, împreună cu CIA și National Security Agency. în cazul în care Carroll contactase Departamentul de Stat și DIA, livrase avertismentul cubanez la cel mai înalt nivel până la care putea să ajungă. Au luat în serios Departamentul de Stat și DIA acele avertismente? Au luat măsuri menite să oprească organizația Hermanos al Rescate în a-și continua incursiunile nesăbuite în spațiul aerian cubanez? Evident, nu.3[12]

Comentariile lui Carroll au ricoșat în cercurile politice din Washington, DC. Erau niște dezvăluiri stânjenitoare.[4]
Atacul cubanez a avut loc pe 24 februarie. Carroll a avertizat Departamentul de Stat și DIA pe 23 februarie. O figură proeminentă de la Washington s-a întâlnit cu înalți funcționari ai SUA *cu o zi înainte* de criză, i-a avertizat explicit că autoritățile cubaneze își pierduseră răbdarea cu Hermanos al Rescate, dar avertismentul său a fost ignorat. Ceea ce începuse ca o atrocitate cubaneză s-a transformat într-o poveste despre incompetența diplomației americane.[12]

CNN: Dar ce ne puteți spune despre faptul că acestea erau avioane civile neînarmate?

Carroll a repetat ceea ce i s-a spus la Havana.

Carroll: Iată o întrebare delicată. Unde erau avioanele? Și ce făceau acolo? Să vă dau o analogie. Presupuneți că am înregistrat avioane care, venind din Mexic, zboară peste San Diego și împrăștie manifeste care incită contra guvernatorului Wilson [din California]. Cât timp am tolera aceste zboruri după ce am averizat că le dezaprobăm?

Fidel Castro nu a fost invitat la CNN să se apere. Dar nu trebuia să fie de față. Avocatul lui era un contraamiral american.

2.

Următoarele trei capitole tratează ideile unui psiholog, pe nume Tim Levine, care a reflectat mai mult decât oricare alt cercetător din domeniul științelor sociale asupra problemei de ce suntem înșelați de necunoscuți. Al doilea capitol analizează teoria lui Levine prin prisma istoriei lui Bernie Madoff, investitorul care a inițiât cea mai mare schemă Ponzi din istorie. Al treilea examinează cazul straniu al lui Jerry Sandusky, antrenorul echipei de fotbal [american] a Universității de Stat din Pennsylvania, condamnat pentru abuz sexual. Iar acest prim capitol se referă la urmările momentului de criză care a survenit în 1996 în relațiile dintre Statele Unite și Cuba.

Vi se pare ceva straniu legat de amiralul Carroll și atacurile avioanelor militare cubaneze? Sunt aici îngrozitor de multe coincidente.

1. Cubanezii plănuiesc un atac intenționat criminal împotriva unor cetățeni americani care zburau în spațiul aerian international.

2. Ca din întâmplare, în ziua premergătoare atacului, un important oficial militar livrează autorităților din SUA un

avertisment ferm privind exact posibilitatea acelei acțiuni.

3. Și, tot întâmplător, acel avertisment îl pune pe același oficial, la numai o zi *după* atac, în situația de a pleda în favoarea cubanezilor pe unul dintre cele mai respectate canale de știri din lume.

Sincronizarea celor trei evenimente este puțin prea apropiată de perfecțiune, nu-i așa? Dacă ați fi o firmă de relații publice, cu misiunea de a înnăbuși ecourile unei acțiuni foarte controversate, este exact scenariul pe care l-ați fi conceput. Să aveți la dispoziție - imediat - un expert aparent neutru, care să spună: „Eu i-am avertizat!”

Este gândul care i-a trecut prin minte unui analist de contrainformații militare, pe nume Reg Brown, în zilele de după incident. Brown lucra la biroul pentru America Latină din Defense Intelligence Agency. Sarcina lui era să înțeleagă modalitățile în care serviciile cubaneze de informații încercau să influențeze operațiile militare americane. Cu alte cuvinte, treaba lui era să fie atent la acele tipuri de nuanțe, de subtilități și coincidențe inexplicabile pe care noi, ceilalți, le ignorăm, iar Brown nu putea scăpa de senzația că, într-un fel sau altul, cubanezii orchestraseră întreaga criză.

S-a dovedit, de exemplu, că serviciile cubaneze de informații aveau o sursă infiltrată în Hermanos al Rescate - un pilot pe nume Juan Pablo Roque. în preziua atacului, dispăruse și a reapărut alături de Castro la Havana. Evident, Roque le-a spus șefilor lui din patrie că Hermanos al Rescate plănuiseră ceva pe 24 februarie.[6] Iată de ce i-a fost greu lui Brown să creadă că data comunicării lui Carroll fusese întâmplătoare. Ca să producă un maximum impact de relații publice, cubanezii și-ar dori ca avertismentul lor să fi fost livrat cu o zi mai devreme, nu-i așa? în acest fel, Departamentul de Stat și DIA nu ar fi putut să o scalde, spunând că avertismentul fusese vag sau livrat cu mult timp în urmă. Afirmațiile lui Carroll le stăteau drept în față în ziua când piloții au decolat de la Miami.

Așadar, *cine a aranjat aceste întâlniri?* s-a întrebat Brown. *Cine a ales data de* 23 *februarie?* A făcut niște săpături și numele care a ieșit la iveală l-a descumpănit. Era o colegă de a lui de la DIA, o expertă în problemele Cubei, pe nume Ana Belen Montes. Femeia era un star. Fusese în repetate rânduri aleasă pentru promovări și oportunități speciale în carieră, scăldată în distincții și bonusuri. Caracterizările ei erau sclipitoare. Venise la DIA din Departamentul de Justiție și, în recomandarea lui, unul dintre foștii ei superiori a descris-o ca fiind cea mai bună angajată pe care o avusese vreodată. A primit o medalie din partea lui George Tenet, directorul CIA. în comunitatea serviciilor de informații era supranumită „Queen of Cuba” - Regina Cubaneză.?

Săptămânile treceau. Brown era torturat de gânduri. Să acuzi de trădare o colegă doar pe baza unor speculații semipa-ranoice era un pas teribil de mare, mai ales când colega era cineva de teapa lui Montes. în cele din urmă, Brown s-a hotărât, prezentând bănuielile sale unui ofițer de contrainformații de la DIA, pe nume Scott Carmichael.

„A trecut pe la mine și ne-am plimbat o vreme prin împrejurimi în timpul pauzei de masă”, își amintea Carmichael prima sa întâlnire cu Reg Brown. „Și cu greu a ajuns la Montes. Vreau să spun că mai tot timpul îl auzeam spunând: «O, doamne.» își frângea mâinile, spunând: «Nu vreau să greșesc.»”

încet, Carmichael i-a dezlegat limba. Toată lumea care lucra în domeniul informațiilor privind Cuba ținea minte bomba aruncată de Florentino Aspillaga. Cubanezii erau *buni.* Și Brown avea argumentele lui. La sfârșitul anilor 1980, redactase un raport în care detalia implicarea unor înalte oficialități cubaneze în traficul internațional de droguri. „A identificat anumiți ofițeri superiori cubanezi direct implicați”, a spus Carmichael, „după care a furnizat elementele specifice. Vreau să spun, zboruri, date, locuri, cine ce a făcut cui, tot tacâmul.” Apoi, cu câteva zile înainte de comunicarea raportului întocmit de Brown, cubanezii i-au arestat pe toți cei menționați în investigația lui, i-au executat pe unii dintre ei și au

dat publicității o dezmințire oficială. „Și Reg a spus: «Ce pizda mă-sii? A fost o scurgere de informații.»”

Brown a devenit paranoic. în 1994, dezertaseră doi ofițeri cubanezi de informații, care au spus o poveste asemănătoare: cubanezii aveau pe cineva în ierarhia superioară a serviciilor americane de informații. Si atunci, ce era să creadă? Brown i s-a adresat lui Carmichael. Nu avea motive să fie bănuitor?

Pe urmă, i-a spus lui Carmichael celălalt lucru care se întâmplase în timpul crizei legate de Hermanos al Rescate. Montes lucra la biroul DIA de pe Bolling Air Force Base, în secția Anacostia de la Washington, DC. Când au fost doborâte avioanele, a fost chemată la Pentagon: dacă erai unul dintre experții de frunte ai guvernului în probleme cubaneze, era nevoie de tine pe scenă. Atacurile au avut loc într-o sâmbătă, în seara următoare, s-a întâmplat că Brown a sunat la Pentagon, cerând legătura cu Montes.

„Zicea că i-a răspuns la telefon o femeie, de la care a aflat că Ana plecase”, spune Carmichael. Ceva mai devreme, Montes primise un telefon - după care devenise agitată. Apoi le-a spus tuturor celor de față că era obosită, că totul e în regulă și că avea de gând să plece acasă.

Reg era cât se poate de sceptic. Era ceva atât de contrar culturii noastre, încât nu-i venea să creadă. Toată lumea înțelege că în timpul unei crize ești convocat fiindcă ai o expertiză care poate să contribuie cu ceva în procesele decizionale. Iar la Pentagon erai la dispoziție până când primeai permisiunea să pleci. Este de la sine înțeles. Dacă cineva de la acel nivel te convoacă fiindcă, din senin, nord-coreenii au lansat o rachetă spre San Francisco, nu tu hotărăști să pleci când ești obosit și ți se face foame. Toată lumea înțelege acest lucru. Și totuși ea asta a făcut. Și Reg avea dreptate să întrebe: „Ce mama dracului?”

în viziunea lui Brown, dacă ea lucra într-adevăr pentru cubanezi, aceștia ar fi dorit cu disperare să aibă semnale din partea ei: ar fi dorit să știe ce se întâmpla în centrul de comandă. Avea Montes o

întâlnire în acea noapte cu agentul ei? Era puțin cam forțat, motiv pentru care Brown era sfâșiat de îndoieli. Dar *existau* spioni cubanezi. El știa acest lucru. Și mai era această femeie, care primea un telefon personal și se îndrepta spre ușă în toiul a ceea ce era - pentru un specialist în probleme cubaneze - cea mai mare criză dintr-o generație. Și, colac peste pupăză, ea este cea care aranjase acea comunicare îngrozitor de convenabilă a amiralului Carroll?

Brown i-a spus lui Carmichael că liderii cubanezi plănuiseră cu ani în urmă să doboare unul dintre avioanele organizației Hermanos al Rescate. Dar nu au făcut-o, știind ce provocare ar fi însemnat. Ar fi oferit scuza de care Statele Unite aveau nevoie ca să îl îndepărteze de la putere pe Fidel Castro ori ca să lanseze o invazie. Pentru cubanezi, nu merita să își asume riscul, decât dacă ar fi găsit o modalitate de a întoarce opinia publică în favoarea lor.

Și astfel află el că Ana nu era doar o persoană din anturajul amiralului Carroll, ci că este cea care a planificat raportul acestuia. Analizând situația, a izbucnit: „Ce Dumnezeu, caut o operație prin care contra-informațiile cubaneze încearcă să brodeze o poveste și Ana este cea care a condus eforturile de întâlnire cu amiralul Carroll. Ce naiba să fie la mijloc?”

Lunile treceau. Brown insista. în cele din urmă, Carmichael a luat dosarul lui Montes. Tocmai trecuse cu brio ultimul test poligraf. Nu avea nicio problemă ascunsă cu băutura, nici sume inexplicabile în conturile ei bancare. Nu avea stegulețe roșii. „După ce am revăzut dosarele ei de securitate și pe cele de personal, mi-am spus în sinea mea că *Reg este total pe dinafară”,* a spus Carmichael. „Această femeie va fi următorul director de informații al DIA. E de-a dreptul formidabilă.” Știa că pentru a justifica o investigație bazată pe speculații trebuia să procedeze meticulos. Reg Brown, a spus el, „era în pragul unei căderi nervoase”. Trebuia să îi satisfacă într-un fel sau altul suspiciunile lui Brown - după cum s-a exprimat el, ca „să documentez rahaturile valabile din toate sursele”, întrucât, dacă se răspândea vorba că Montes era bănuită, „știam că urma să mă confrunt cu o furtună de rahat”.

Carmichael a convocat-o pe Montes. S-au întâlnit într-o sală de conferințe de la Bolling. Era atrăgătoare, inteligentă, zveltă, tunsă scurt și cu trăsături bine conturate, aproape severe. Carmichael și-a spus în sinea lui: *Această femeie este impresionantă.* „Când s-a așezat, stătea aproape lipită de mine, cam atât de aproape” - și-a îndepărtat mâinile la mai puțin de un metru una de cealaltă - „de aceeași parte a mesei. Și-a pus picior peste picior. Nu cred că a făcut-o intenționat, cred că doar s-a așezat într-o poziție confortabilă. întâmplător, sunt

un bărbat atras de picioare - nu avea de unde să știe acest lucru, dar îmi plac picioarele și țin minte că mi-am aruncat privirea în jos.”

A întrebat-o despre întâlnirea cu amiralul Carroll. Avea un răspuns. Nu a fost câtuși de puțin ideea ei. Fiul unui cunoscut de la DIA l-a însoțit pe Carroll în Cuba, după care tatăl lui i-a dat un telefon.

Mi-a spus: „îl cunosc pe tăticul lui, acesta m-a sunat și mi-a zis: «Hei, dacă vrei ultimele știri despre Cuba, ar trebui să te vezi cu amiralul Carroll.» Și așa se face că l-am sunat pe amiralul Carroll, ne-am uitat pe agendele noastre și am decis că 23 februarie era data cea mai convenabilă pentru amândoi și asta a fost.”

După cum s-a dovedit, Carmichael îl cunoștea pe angajatul de la DIA despre care îi vorbise ea. I-a spus că avea să îl sune ca să coroboreze declarația ei. Iar ea a spus: „Vă rog.”

Ce a fost cu telefonul primit în sala de conducere operativă? a întrebat-o el. Ea a spus că nu-și amintea să fi primit un telefon și lui Carmichael i s-a părut că era sinceră. Fusese o zi groaznică și febrilă, în urmă cu nouă luni. Dar de ce a plecat mai devreme?

A spus: „Ei bine, da, am plecat.” A recunoscut pe loc. Nu a negat nimic, ceea ce ar fi ridicat unele semne de întrebare. A spus: „Da, am plecat devreme în acea zi.” Zice: „Știi, era într-o duminică, restaurantele erau închise. Nu mănânc orice, am o groază de alergii, așa că nu cumpăr mizeriile din aparatele alea cu fise. Am ajuns pe la șase dimineață, se făcuse cam... opt seara. Muream de foame, nu

se întâmpla nimic, nu aveau cu adevărat nevoie de mine, așa că am hotărât să ies. Să mă duc acasă și să mănânc ceva.”[13] Mi s-a părut că spune adevărul. Așa mi s-a părut.

După întâlnire, Carmichael s-a apucat să verifice răspunsurile ei. Data discuției cu amiralul chiar *părea* să fi fost o coincidență. Fiul amicului său *fusese* în Cuba împreună cu Carroll.

Am aflat că este într-adevăr alergică, am aflat că nu mănâncă niciodată de la automate, că este foarte pretențioasă la mâncare. Mi-am spus că este la Pentagon într-o duminică. Am fost acolo, restaurantul este închis. A stat toată ziua nemâncată, s-a dus acasă. Mi-am spus că e destul de logic. Ce aveam? Nu aveam nimic.
Ce să-i fac?

Carmichael i-a spus lui Reg Brown să nu-și facă griji. Și-a îndreptat atenția spre alte probleme. Ana Montes s-a întors la serviciu. Totul a fost uitat și iertat până într-o zi din 2001, cinci ani mai târziu, când s-a descoperit că, în fiecare noapte, Montes se ducea acasă, nota din memorie toate faptele și ideile de care aflase în ziua respectivă la serviciu și expedia informațiile agenților care o coordonau de la Havana.

Din ziua în care intrase în DIA, Montes fusese o spioană cubaneză.

3.

în romanul clasic de spionaj, agentul secret este alunecos și prefăcut. Suntem păcăliți de calitățile excepționale ale inamicului. Așa au explicat mulți agenți din CIA dezvăluirile lui Florentino Aspillaga: *Castro este un geniu. Agenții lui erau niște actori străluciți.* Cu toate acestea, în realitate, cei mai periculoși spioni sunt rareori diabolici. Aldrich Ames, poate cel mai nociv trădător din istoria americană, a avut caracterizări profesionale mediocre, era alcoolic și nici măcar nu a încercat să ascundă toți banii pe care îi primea din Uniunea Sovietică pentru actele lui de spionaj.

Nici Ana Montes nu era mult mai brează. Chiar înainte de a fi arestată, DIA i-a găsit codurile pe care le folosea ca să expedieze misivele ei spre Havana... în poșetă. Iar în apartamentul ei avea un radio pe unde scurte ascuns într-o cutie de pantofi din șifonierul ei.[8]

Brian Latell, specialistul CIA în probleme cubaneze, care a fost martorul dezastrului provocat de Aspillaga, o cunoștea bine pe Montes.

„Obișnuia să stea la masă în fata mea la întâlnirile oficiale pe care le convocam pe când eram [ofițer în National Intelligence]", își amintește Latell. Nu era cizelată ori plăcută. Știa că avea o foarte bună reputație în DIA, dar lui i s-a părut întotdeauna puțin bizară.

încercam să o abordez, iar ea avea întotdeauna aceste reacții ciudate... Când încercam să o prind cu ceva la una dintre ședințele pe care le convocam, cu întrebări de genul „Ce crezi despre motivele lui Fidel în această chestiune?", retrospectiv îmi dau seama că bâjbâia, precum un cerb surprins de lumina farurilor. Se împotmolea.

Chiar și sub aspect fizic manifesta un gen de reacție care mă făcea să gândesc: *O, este nervoasă pentru că este o analistă atât de grozavă. Nu știe ce să spună.*

într-un an, spune el, Montes a fost admisă în Programul CIA dedicat celui mai distins analist, un an sabatic de documentare oferit ofițerilor de informații pe cheltuiala guvernului. Unde a cerut să meargă? în Cuba, desigur.

„A fost în Cuba, finanțată prin acest program. Poți să îți imaginezi?" a spus Latell. Dacă ai fi spion cubanez, încercând să îți ascunzi intențiile, ai solicita un an sabatic plătit de guvern la Havana? Latell vorbea după douăzeci de ani de la acele întâmplări, dar impertinența comportamentului ei încă îl lăsa cu gura căscată.

A fost în Cuba în calitate de distins analist de informații al CIA. Desigur, cubanezii au fost încântați să o primească, mai ales pe banii noștri, și sunt sigur că acolo a urmat clandestin tot felul de

programe de instruire în tehnica spionajului. Bănuiesc - nu pot să probez, dar sunt aproape sigur - că s-a întâlnit cu Fidel. Acestuia îi plăcea să se vadă cu principalii săi agenți, să-i încurajeze, să îi felicite, să chefuiască după succesele avute împreună în lupta lor cu CIA.

După ce a revenit la Pentagon, a scris un raport în care nici măcar nu s-a ostenit să își ascundă simpatiile.

Când raportul ei a fost citit de superiori, ar fi trebuit să se înfigă o mulțime de stegulețe roșii și să bubuie salve de tun, deoarece lucrurile pe care le spunea ea despre armata cubaneză erau absolut ilogice, afară de cazul în care erau citite din punctul de vedere al cubanezilor.

Dar a ridicat cineva acele stegulețe roșii de avertizare? Latell spune că nu a bănuit niciodată că Montes ar fi spioană. „Erau în CIA ofițeri de rangul meu sau de rang apropiat care considerau că era cea mai bună analistă a situației din Cuba”, a spus el. Așa că s-a străduit să își explice rațional neliniștile pe care i le stârnea. „Niciodată nu am avut încredere în ea, însă din motive greșite, iar acesta este unul dintre regretele mele cele mai mari. Am fost convins că era o analistă grozavă a problemelor cubaneze. Ei bine, era. Pentru că nu lucra pentru noi. Lucra pentru Fidel. Dar nu am completat niciodată linia punctată.”

Nimeni nu a făcut acest lucru. Montes avea un frate mai tânăr, pe nume Tito, care era agent FBI. Habar nu avea de ce făcea sora lui. Sora ei era, de asemenea, agent FBI, care a jucat un rol esențial în demascarea unui grup de spioni cubanezi din Miami. Habar nu avea. Iubitul lui Montes lucra și el la Pentagon. Vă vine ori nu să credeți, specialitatea lui erau serviciile de informații din America Latină. Misiunea lui era să li se opună unor spioni *de teapa iubitei sale.* Habar nu avea. Când Montes a fost, în cele din urmă, arestată, șeful ei de secție i-a strâns pe colegii ei și le-a comunicat știrea. Oamenii au început să plângă, nevenindu-le să creadă. DIA și-a trimis psihologii să le ofere de îndată servicii de consiliere. Superiorul său era devastat. Niciunul dintre ei nu știa nimic. în biroul ei avea pe

perete, expus la nivelul ochilor, un citat din piesa lui Shakespeare *Henric al V-lea* - să-l vadă toată lumea.

Regele avea de știre

despre tot ce plănuiau,

Prin mijloace de urmărire

de care ei nici nu visau.

Ori, ca să fie mai clar: Regina Cubaneză află toate intențiile SUA, prin mijloace pe care toți cei din jurul ei nici măcar nu le visează.

Problema spionilor nu este faptul că *ei* dispun de abilități excepționale. Problema este că în *noi* ceva este în neregulă.

4.

De-a lungul carierei sale, psihologul Tim Levine a efectuat sute de versiuni ale aceluiași experiment simplu. Invită în laborator niște studenți și le dă un test banal. Care este cel mai înalt munte din Asia? Lucruri de acest gen. Dacă răspund corect, câștigă un mic premiu în bani.?

Participanților li se repartizează un partener, care să-i ajute la nevoie. Este o persoană pe care nu au mai văzut-o niciodată și care, fără știința lor, colaborează cu Levine. în laborator este prezentă o instructoare, pe nume Rachel. Chiar la mijlocul testului, Rachel este chemată urgent undeva. Iese din sală și urcă la etaj. Pe urmă începe spectacolul consemnat cu mare grijă. Partenerul spune: „Nu știu nimic despre tine, dar eu am nevoie de bani. Cred că răspunsurile au fost lăsate acolo.” Arată un plic aflat la vedere pe catedră. „De ei depinde dacă trișează ori nu”, explică Levine. în cam 30% dintre cazuri, trișează. „Pe urmă”, continuă Levine, „le luăm un interviu, în care îi întrebăm: «Ai trișat?»”

Numărul cercetătorilor din toată lumea care studiază înșelătoria umană este enorm. Există mai multe teorii despre motivele care ne fac să mințim și despre modul în care descoperim minciunile decât cele despre asasinarea lui Kennedy. în acest domeniu aglomerat, Levine iese în evidență. El a elaborat cu grijă o teorie unificată despre înșelătorie.[14] Și în miezul acelei teorii se găsesc ideile pe care i le-a sugerat acel prim studiu de răspunsuri la niște întrebări banale.

împreună cu Levine, am urmărit în biroul său de la University of Alabama din Birmingham zeci de înregistrări video ale unor asemenea interviuri luate după experiment. Iată unul tipic, luat unui tânăr cu mintea puțin împrăștiată. Să-i spunem Philip.[10]

Examinator: în regulă, așadar... ai mai jucat acest gen de joc... înainte?

Philip: Nu prea mult, dar cred că am mai jucat.

Examinator: în jocul de astăzi întrebările ți s-au părut dificile?

Philip: Da, unele au fost. Mă întrebam: „Asta ce mai e?”
Examinator: Dacă le-ai nota pe o scală de la unu la zece, în care unu înseamnă ușor și zece dificil, cu cât le-ai nota?

Philip: Le-aș da cam un opt.

Examinator: Un opt. Mda, au fost destul de complicate.

I se spune apoi lui Philip că el și partenera lui au făcut testul foarte bine. Examinatorul îl întreabă de ce.

Philip: Muncă în echipă.

Examinator: Muncă în echipă?

Philip: Mda.

Examinator: OK, în regulă. Acum, am chemat-o pe Rachel afară pentru scurt timp. Cât a lipsit, ai trișat?

Philip: Cred. Nu.

Philip se bâlbâie ușor când răspunde. Apoi își mută privirea în lături.

Examinator: Spui adevărul?

Philip: Da.

Examinator: OK. Când voi discuta cu partenera ta și îi voi pune aceeași întrebare, ce îmi va spune?

în acest moment din înregistrare, se lasă o tăcere stânjenitoare, de parcă studentul încearcă să își articuleze povestea cât mai convingător. „Este evident că se gândește cât poate de intens", a spus Levine.

Philip: Nu.

Examinator: Nu?

Philip: Mda.

Examinator: OK, în regulă. Ei bine, asta-i tot ce voiam să aflu de la tine.

Spune Philip adevărul? Levine le-a prezentat înregistrarea câtorva sute de indivizi și aproape toți l-au catalogat pe Philip drept trișor. După cum i-a confirmat lui Levine „partenera", Philip s-a uitat în plicul cu răspunsurile corecte în minutul cât Rachel a ieșit din sală. în interviul său de după experiment, a mințit. Și asta în mod evident. „Nu a fost câtuși de puțin convingător", a spus Levine.

Am avut aceeași senzație. De fapt, când Philip este întrebat: „Ai trișat?" și răspunde: „Cred. Nu", nu m-am putut abține și am exclamat: „Ah, e groaznic." Philip și-a întors privirea. Era nervos. Nu și-a putut păstra o mină calmă. Când examinatorul a continuat cu

întrebarea „Spui adevărul?”, Philip a făcut o pauză, ca și cum ar fi trebuit să se gândească mai întâi.

în cazul lui a fost ușor. Dar, cu cât am vizionat mai multe înregistrări, cu atât a fost mai greu. Iată un al doilea exemplu. Să-i spunem subiectului Lucas. Era chipeș, coerent, încrezător.

Examinator: Trebuie să te întreb, când Rachel a ieșit din sală, ai trișat cumva?

Lucas: Nu.

Examinator: Nu? Spui adevărul?

Lucas: Da.

Examinator: Când voi discuta cu partenera ta și îi voi pune aceeași întrebare, ce crezi că va spune?

Lucas: Același lucru.

„Toată lumea îl crede”, a spus Levine. *Eu* l-am crezut. Lucas mintea.

Am petrecut cu Levine cea mai mare parte a dimineții urmărind înregistrările sale. La sfârșit, eram gata să ridic mâinile în semn de exasperare. Habar nu aveam ce era de făcut în fiecare caz.

Ideea cercetării lui Levine era să încerce a răspunde uneia dintre cele mai mari enigme din psihologia umană: de ce suntem atât de inabili în detectarea minciunilor? Ați crede că reușim foarte bine. Logica ne spune că ar fi foarte util pentru ființele umane să știe când sunt înșelate. De-a lungul multor milioane de ani, evoluția *trebuia* să îi favorizeze pe oamenii capabili să sesizeze semnele subtile ale înșelătoriei. Dar nu a făcut acest lucru.

Intr-o repetare a experimentului său, Levine a împărțit înregistrările lui în două: 22 de mincinoși și 22 de oameni sinceri. In medie, cei care au vizionat toate cele 44 de înregistrări i-au identificat corect pe mincinoși în 56% dintre situații. Alți psihologi au încercat versiuni

asemănătoare ale aceluiași experiment. Media tuturor? Aproximativ 54%.[11] Aproape toți sunt lamentabili: polițiști, judecători, terapeuți - chiar ofițeri CIA care conduc mari rețele de spioni în toată lumea. *Toți.* De ce?[15]

Răspunsul oferit de Tim Levine se numește teoria adevărului presetat[16] - *Truth-Default Theory* sau TDT.[12]

- Argumentarea lui Levine a început cu o idee pătrun
- Dar Graham Spanier nu este Harry Markopolos. El a
- Când soții Heath s-au întors la New Haven, au dat
- Sau gândiți-vă la inexplicabila epopee a podului G
- 12
- Mulțumiri

1

Pentru cei contaminați de „corectitudinea politică", o precizare: cu rare excepții, în majoritatea cazurilor, Gladwell folosește în textul original termenii *black* și *white,* în locul sacrosanctelor expresii „afro-american" și „caucazian". O fi bine? 0 fi rău? în orice caz, nu traducătorul trebuie să răspundă acestor întrebări (n.t.).

2

Ideea că Montezuma l-a considerat pe Cortés un zeu a fost complet demontată de istoricul Camilla Townsend, printre alții. Townsend susține argumentat că a fost probabil doar o neînțelegere, urmare a faptului că, referindu-se la Cortés și la oamenii lui, nahua folosea cuvântul teot/, pe care spaniolii l-au tradus prin zeu. Dar Townsend demonstrează că aztecii foloseau acel cuvânt doar fiindcă „trebuia să îi numească pe spanioli cumva și nu era câtuși de puțin limpede care ar fi fost cuvântul potrivit... în universul nahua, așa cum existase până în acel moment, o persoană era întotdeauna etichetată ca fiind dintr-un anumit sat ori dintr-un oraș-stat, ori, mai concret, drept unul care avea un rol social dat (colector de impozite,

prinț, servitor). Acești nou-veniți nu se încadrau în nicio categorie"[10] (n.a.).

3

In CIA există practica de a-i supune regulat pe agenții săi testelor cu detectorul de minciuni - pentru a se feri tocmai de genul de trădare pe care îl descria Aspillaga. Ori de câte ori unul dintre spionii din Cuba ai agenției părăsea insula, CIA se întâlnea în secret cu el într-o cameră de hotel pentru a fi supus unui test cu poligraful. Uneori, cubanezii treceau testul; șeful diviziei de teste cu poligraful a dat personal un certificat de credibilitate unui număr de șase agenți cubanezi care s-au dovedit a fi agenți dubli. Alteori, cubanezii picau testul. Și ce se întâmpla după aceea? Cei care conduceau secția cubaneză îi dădeau afară. John Sullivan, un fost șef al echipei de testare cu poligraful de la CIA, își amintește că a fost apostrofat într-o ședință după ce grupul său respinsese un pic prea mulți informatori cubanezi. „Au tăbărât pe noi", a spus Sullivan. .Ne-au ocărât fără milă... Toți agenții operativi ne spuneau: «Habar nu aveți ce faceți» etc., etc. «Nici Maica Tereza nu ar putea să treacă de voi.» Vreau să spun că erau foarte, foarte furioși pe noi."

Dar poți să îi condamni? Acești agenți operativi au ales să înlocuiască o metodă de a-i descifra pe necunoscuți (testarea lor cu un aparat poligraf) cu alta: propria judecată. Ceea ce este perfect logic.

în cel mai bun caz, testarea cu poligraful este o artă inexactă. Agentul operativ avea ani de experiență cu agenții lui: se întâlnea cu ei, discuta cu ei, analiza calitatea rapoartelor pe care leîndosariau. Evaluarea unui profesionist antrenat, articulată de-a lungul multor ani, ar trebui să fie mai precisă decât rezultatele unei întâlniri grăbite dintr-o cameră de hotel, nu-i așa? Numai că lucrurile nu stăteau astfel.

„Mulți dintre agenții noștri gândesc astfel: «Sunt un agent operativ atât de bun, că nu mă pot fraieri pe mine»", a spus Sullivan. „Mă

gândesc în special la un tip - care era un foarte, foarte bun agent operativ - mulți îl considerau unul dintre cei mai buni operativi din agenție." Era limpede că se gândea la Alpinist „L-au trimis la munca de jos. în prezent a fost trecut la serviciul tehnic de procesare a filmelor; e ca și cum l-ar fi trecut pe lista de concedieri. A fost o nebunie." (n.a.).

4

Singura excepție era prim-ministrul canadian William Lyon Mackenzie King. El s-a întâlnit cu Hitler în 1937. îl *iubea.* L-a comparat cu Ioana d'Arc (n.a.).[2]

5

Oficialitatea nazistă pe care Henderson o cunoștea și mai bine era Göring, adjunctul lui Hitler. Henderson mergea la vânătoare de cerbi cu Göring. Au purtat lungi conversații. Henderson era convins că și Göring dorea pacea și că, sub fanfaronada lui nazistă, era un om cumsecade. într-un memoriu în care relata perioada petrecută la Berlin, scris chiar după izbucnirea războiului, Henderson spunea că Göring „iubea animalele și copiii; și, înainte să fi avut primul său copil, la etajul reședinței lui din Karinhall se găsea o vastă cameră de joacă, ticsită cu toate jucăriile mecanice pe care le-ar fi îndrăgit un copil modern. Nimic nu îi făcea mai mare plăcere decât să se joace în acea cameră cu copiii. Ce-i drept, printre jucării se numărau și machete de avioane care lăsau să cadă bombe grele peste orașe și sate lipsite de apărare; dar, când i-am reproșat acest aspect, mi-a spus că din concepția nazistă despre viață nu făcea parte educarea copiilor și tinerilor în spiritul unei purtări excesiv de civilizate ori cu scopul de a-i face niște firi temătoare".[16] (în cazul în care nu știați, în asta consta de fapt nazismul: educația lipsită de orice sentimentalism a copiilor.) (n.a.).

6

între timp, legea s-a modificat. Un acuzat trebuie să fi împlinit 18 ani ca să fie trimis la Rikers (n.a.).

7

Două remard tehnice despre cele două liste concurente de 400 000 de acuzați: când spune că indivizii de pe lista computerului au comis cu 25% mai puține infracțiuni decât cei de pe lista judecătorilor, Mullainathan socotește ca infracțiune neprezentarea la data procesului, în al doilea rând, sunt sigur că vă întrebați cum putea Mullainathan să calculeze, cu atâta certitudine, dne va comite o infracțiune odată pus în libertate până la proces. Nu pentru că avea un glob de cristal. Este o estimare care se bazează pe o analiză statistică extrem de sofisticată. Iată versiunea ei sumară. Judecătorii din New York City prezidează cu schimbul audierile de stabilire a cauțiunii. în esență, acuzații pe care îi evaluează le sunt repartizați aleatoriu. Judecătorii din New York (la fel ca în toate jurisdicțiile) diferă spectaculos în ceea ce privește probabilitatea de a elibera un suspect sau cât de prohibitive sunt cauțiunile pe care le stabilesc. Unii judecători sunt foarteîngăduitori. Alții sunt drastici. în consecință, imaginați-vă că un set de judecători severi audiază 1000 de acuzați și eliberează 25% dintre ei. Un alt set de judecători îngăduitori examinează 1000 de acuzați, care sunt în toate privințele echivalenți celorlalți 1 000, și eliberează 75% dintre ei. Comparând ratele infracționalității acuzaților eliberați din fiecare grup, puteți să vă faceți o idee despre cât de mulți oameni inofensivi au trimis la închisoare judecătorii aspri și despre cât de mulți indivizi periculoși au fost eliberați de judecătorii toleranți. La rândul ei, această estimare se poate aplica predicțiilor mașinii. Când judecă propria listă de 1000 de acuzați, cu cât procedează mai bine decât judecătorii severi, pe de o parte, și decât cei îngăduitori, pe de altă parte? Sună foarte complicat și chiar este. Dar este o metodologie bine pusă la punct. Pentru o explicate mai completă, vă recomand să citiți articolul lui Mullainathan (n.a.).

8

Blink. Decizii bune în 2 secunde, traducere în română de Irina Henegar, Editura Publica, București, 2011 (n.t).

9

în original, TO___, completările fiind TOUCH, respectiv TOUGH (n.t.).

10

în original, B _ _ K; variantele sunt BOOK [carte] și BEAK [cioc] (n.t.).

11

Cojones, Ib. spaniolă în original - „testicule” (n.t).

12

Departamentul de Stat informase pe canale oficiale grupul Hermanos al Rescate că orice plan de zbor având ca destinație Cuba nu avea aprobare. Dar era clar că aceste avertismente nu au dat rezultate.

CNN: Domnule amiral, Departamentul de Stat a mai transmis și alte avertismente organizatei Frap’i Salvatori, nu-i așa?

Carroll: Nu unele eficiente... Știau că [Frații] completau planuri de zbor false, după care zburau spre Cuba, iar de aici au rezultat o parte din resentimentele cubanezilor, din faptul că guvernul nu își impunea propriile reglementări, (n.a.).

13

Chiar era adevărat. Montesîși controla dieta foarte stnct, limitându-se la un moment dat .să mănânce doar cartofi fierți fără condimente". Psihologi de la CIA au ajuns ulterior la concluzia că suferea de tulburări de personalitate obsesiv-compulsivă. De

asemenea, făcea dușuri interminabile, spălându-se cu diverse mărci de săpun, și purta mănuși când era la volan. Știute fiind aceste lucruri, nu este surprinzător că oamenii găseau o explicație bănuielilor stârnite de comportamentul ei adeseori bizar (n.a.).

14

Teoriile lui Levine sunt expuse în cartea lui *Duped: Truth-Default Theory and the Social Science of Lying and Deception,* Tuscaloosa, AL, University of Alabama Press, 2019. Dacă doriți să înțelegeți mecanismele înșelătoriei, nu există punct de plecare mai bun (n.a.).

15

în cartea mea *Blink* am scris despre afirmația lui Paul Ekman că un mic număr de oameni sunt capabili să îi depisteze cu succes pe mindnoși. Pentru mai multe despre disputa dintre Ekman și Levine, vezi comentariul extins din note (n.a.).

16

într-o traducere mai puțin condensată, dar mult mai fidelă, am putea vorbi despre „teoria presupoziției apriorice a sincerității" - PAS, sintagmă prin care se înțelege predispoziția noastră constitutivă de a presupune inițial, înainte de orice dovadă furnizată de experiență, că necunoscuții cu careinteracționăm spun adevărul (n.t.).

Argumentarea lui Levine a început cu o idee pătrunzătoare a uneia dintre doctorandele lui, Hee Sun Park. Ideea s-a ivit chiar la începutul cercetărilor lui Levine, pe când el era tot atât de nedumerit pe cât erau toți ceilalți din profesia lui în fața întrebării de ce suntem toți atât de stângaci în a face un lucru la care de drept ar trebui să ne pricepem foarte bine.

„Marea ei idee profundă, prima dintre ele, a fost că procentul de 54% al celor care depistează cu precizie minciuna reprezenta o medie *între* adevăruri și minciuni”, a spus Levine. „Ajungi la o înțelegere foarte diferită dacă abordezi separat... câți oameni nu se înșală în privința adevărurilor și câți oameni nu se înșală în privința minciunilor.”

Iată ce voia să spună. Dacă vă spun că rata preciziei voastre în interpretarea înregistrărilor lui Levine este de aproximativ 50%, presupunerea firească este că ghiciți la întâmplare - habar nu aveți ce faceți. Dar observația lui Park era că lucrurile nu stau așa. Suntem mult *mai buni* decât hazardul în identificarea corectă a studenților care spun adevărul. Dar suntem mult mai *inabili* decât hazardul în identificarea corectă a studenților care mint. Vizionăm toate acele înregistrări video și ghicim - „adevărat, adevărat, adevărat” -, ceea ce înseamnă că evaluăm corect majoritatea interviurilor în care se spune adevărul și judecăm greșit majoritatea interviurilor cu mincinoși. Suntem*presetațipentru adevăr,* presupoziția apriorică pe baza căreia operăm este că oamenii cu care avem de-a face sunt sinceri.

Levine spune că experimentul lui este o ilustrare aproape perfectă a acestui fenomen. El invită niște oameni să completeze pe bani un chestionar cu întrebări banale. Brusc, instruc-toarea este chemată afară din sală. Sî, *din pură întâmplare, lasă ea răspunsurile corecte la vedere pe catedră?* Levine spune că logic ar fi ca studenții să cașe ochii în acel moment. Sunt studenți la colegiu. Nu sunt niște prostănaci. S-au înscris să participe la acest experiment. Li s-a dat un „partener”, pe care nu l-au mai văzut în viata lor, care îi îndeamnă

să trișeze. Ati crede că ar putea să fie măcar puțin bănuitori că lucrurile nu sunt așa cum par. Dar nu!

„Uneori își dau seama că ieșirea instructoarei din sală poate fi o cursă”, spune Levine. „Lucrul de care nu se prind aproape niciodată este că partenerii lor sunt niște simulanți... Așadar, ei se gândesc că ar putea să existe un scenariu ascuns. Gândesc astfel pentru că experimentele sunt niște înscenări, nu-i așa? Dar această persoană drăguță cu care stau de vorbă? A, nu.” în această privință, nu au niciodată îndoieli.

Pentru a decupla acest mod de operare bazat pe presupoziția apriorică a sincerității este nevoie de ceea ce Levine numește un „declanșator”. Un declanșator nu este același lucru cu o bănuială ori cu prima fărâmă de neîncredere. Ieșim din modul presupoziției apriorice a sincerității doar când argumentele contrare acestei presupoziții inițiale devin categorice. Cu alte cuvinte, nu ne comportăm ca niște oameni de știință raționali, adunând fără grabă dovezi care susțin adevărul ori falsitatea unei idei înainte de a ajunge la o concluzie. Procedăm invers, începem prin a crede. Și *încetăm* să mai credem numai când îndoielile și presimțirile noastre ating un prag dincolo de care nu le mai putem găsi o explicație [compatibilă cu presupoziția sincerității].

în primă instanță, această propoziție pare să rezulte din acel gen de despicare a firului în patru, care îi pasionează pe cercetătorii din domeniul științelor sociale. Nu este așa. Este o idee profundă, care explică numeroase comportamente altminteri enigmatice.

Gândiți-vă, de exemplu, la una dintre cele mai celebre descoperiri din psihologie: experimentul lui Stanley Milgram de testare a obedienței.[1]* în 1961, Milgram a recrutat voluntari din New Haven, dornici să participe la ceea ce li s-a spus că va fi un experiment de memorie. Participanții au fost întâmpinați de un tânăr ursuz și impozant, pe nume John Williams, care le-a explicat că urmau să joace în experiment rolul de „profesor”. Williams i-a prezentat fiecărui participant un alt voluntar, un bărbat simpatic, în floarea vârstei,

domnul Wallace. Li s-a spus că domnul Wallace avea să fie „elevul”. El urma să stea într-o încăpere alăturată, conectat la un aparat complicat, capabil să inducă șocuri electrice de până la 450 de volți. (Dacă vreți să știți cum se simte un șoc de 450 de volți, efectul se apropie mult de tensiunea care provoacă arderea țesuturilor.) Voluntarul-profesor este instruit să îi dea elevului o serie de teste de memorie și, de fiecare dată când elevul răspunde greșit, voluntarul trebuia să îl pedepsească aplicându-i un șoc electric din ce în ce mai intens, ca să verifice dacă amenințarea pedepsei afecta capacitatea de rezolvare a exercițiilor de memorie. Pe măsură ce șocurile erau tot mai intense, Wallace striga de durere, până când a început să bată cu pumnul în perete. Dar dacă „profesorul” ezita, impunătorul instructor îl soma să continue:

„Continuați, vă rog.”

„Experimentul necesită să continuați.”

„Este absolut esențial să continuați.”

„Nu aveți de ales, trebuie să continuați.”

Motivul pentru care experimentul a căpătat atâta faimă este faptul că practic toți voluntarii s-au supus. Nu mai puțin decât 65% au sfârșit prin a administra nefericitului elev doza maximă. După cel de-al Doilea Război Mondial - când s-a aflat ce li s-a ordonat să facă gardienilor germani din lagărele de concentrare naziste -, descoperirile lui Milgram au făcut senzație.

Dar, în viziunea lui Levine, există o a doua concluzie care se desprinde din acest experiment. Voluntarul se prezintă și face cunoștință cu impunătorul tânăr John Williams. în realitate, acesta era un profesor de biologie la un liceu de prin partea locului, ales, după cum s-a exprimat Milgram, pentru că „avea un aer de om serios, cu pregătire tehnică, tipul pe care îl vezi la televizor vorbind despre programul spațial”. Tot ceea ce a spus Williams în timpul

experimentului fusese memorat dintr-un scenariu scris chiar de Milgram.

„Domnul Wallace” era, în realitate, un bărbat pe nume Jim McDonough. Lucra la căile ferate. Lui Milgram i-a plăcut Jim în rolul victimei pentru că era „blând și docil”.[1]* Strigătele lui de durere au fost înregistrate pe bandă și reproduse într-un difuzor. Experimentul semăna puțin cu o producție teatrală de amatori. Iar aici cuvântul *amatori* este esențial. Experimentul lui Milgram nu a fost produs pe o scenă de pe Broadway.

Conform descrierii lui Milgram, domnul Wallace era un actor groaznic. Și, într-o exprimare blândă, totul în acel experiment era un pic prea tras de păr. în realitate, mașinăria de produs șocuri electrice nu curenta. Mai mulți participant au observat difuzorul din colțul camerei și s-au întrebat dacă nu cumva țipetele lui Wallace se auzeau de acolo, nu din spatele ușii în care se găsea Wallace. Și dacă scopul experimentului era să măsoare învățarea, de ce, pentru numele lui Dumnezeu, își petrecea Williams tot timpul alături de profesor, nu dincolo de ușă, cu elevul? Nu era astfel evident că, în realitate, el dorea să observe persoana care provoca durerea, nu persoana care simțea durerea? Pe măsură ce farsa își urma cursul, experimentul lui Milgram era destul de transparent. Și, aidoma subiecților din testul de cunoștințe generale dat de Levine, voluntarii lui Milgram s-au lăsat duși de nas. S-au comportat conform predispoziției lor apriorice de a crede adevărul.

„Chiar am verificat anunțurile mortuare din *New Haven Register* timp de cel puțin două săptămâni după experiment, să văd dacă nu am fost implicat în moartea așa-numitului elev, la care să fi contribuit - am fost foarte ușurat că numele lui nu a apărut”, i-a scris un subiect lui Milgram într-un chestionar ulterior experimentului. Un altul a scris: „Credeți-mă, când nu s-a mai auzit nicio reacție din partea domnului Wallace după aplicarea unui voltaj și mai mare, chiar am crezut că omul era probabil mort.”[1]^ Aceștia erau adulți - nu niște studenți cu cașul la gură - care aparent au fost convinși că ar fi posibil ca o prestigioasă instituție de învățământ superior să efectueze în

subsolurile sale o operație de tortură posibil letală. „Experimentul a avut asupra mea un efect atât de puternic” a scris un alt voluntar, „încât mi-am petrecut noaptea scăldat în sudori reci și chinuit de coșmaruri, de teamă că era posibil să-l fi ucis pe acel om legat de scaun.”[16]

Dar iată un detaliu decisiv. Subiecții lui Milgram nu erau iremediabil creduli. Ei au avut îndoieli - o mulțime de îndoieli! In fascinanta ei istorie a experimentelor privind obediența, *Behind the Shock Machine,* Gina Perry i-a luat un interviu unui lăcătuș pensionar, pe nume Joe Dimow, care fusese unul dintre subiecții primului experiment efectuat de Milgram. „M-am gândit: «Chestia asta e ciudată»”, i-a spus Dimow lui Perry. Dimow a fost convins că Wallace juca teatru.

Mi-am spus că nu știam exact ce se întâmplă, dar aveam niște bănuieli. M-am gândit că „dacă bănuielile mele erau întemeiate, atunci el [elevul] era înțeles cu ei; trebuia să fie. Iar eu nu îi cauzam niciun șoc. El doar țipa din când în când”.

Dar pe urmă, la sfârșitul experimentului, dl Wallace a ieșit din camera alăturată și a jucat încă o dată teatru. Părea, din câte își amintește Dimow, „descompus” și emoționat. „S-a apropiat cu o batistă în mână, cu care se ștergea pe față. A venit spre mine și mi-a strâns mâna și mi-a spus: «Vreau să vă mulțumesc pentru că v-ați oprit»... Când s-a apropiat de mine, mi-am spus în sinea mea: «Uau. Poate că a fost totuși ceva real.»” Dimow a fost aproape sigur că era mințit. Dar nu a fost nevoie decât ca unul dintre mincinoși să prelungească încă puțin prefăcătoria - părând cam dărâmat și ștergându-și fruntea cu o batistă - și Dimow și-a aruncat cărțile.

Uitați-vă puțin peste statisticile complete ale experimentului efectuat de Milgram:[1]?

Am crezut întru totul că elevul primea niște șocuri dureroase.	56,1%

Deși am avut unele îndoieli, am crezut că elevul primea probabil acele șocuri.	24%
Nu eram sigur dacă elevul primea sau nu niște șocun.	6,1%
Deși am avut uneleîndoieli, am crezut că probabil	11,4%
elevul nu primea acele șocuri.	
AmfostsiRurcă elevul nu primea șocuri.	2,4%

Peste 40% dintre voluntari au sesizat ceva bizar - ceva de natură să le semnaleze că experimentul nu era ceea ce părea, însă acele îndoieli nu au fost suficiente ca să declanșeze ieșirea lor din modul de operare bazat pe presupoziția aprioricā a sincerității. Aceasta este ideea lui Levine. îi crezi pe unii nu pentru că nu ai nicio îndoială în privința lor. încrederea nu înseamnă absența dubiiilor. Crezi pe cineva fiindcă nu ai suficiente îndoieli față de acea persoană.

Voi reveni la deosebirea dintre *unele* dubii și *suficiente* îndoieli, deoarece cred că este esențială. Gândiți-vă de câte ori, privind retrospectiv, i-ați criticat pe alții pentru că nu au fost în stare să dea de gol un mincinos. *Ar fi trebuit să știi. Erau tot felul de stegulețe roșii. Ai avut îndoieli.* Levine ar spune că este un mod greșit de punere a problemei. întrebarea corectă este: au fost destule stegulețe roșii care să vă împingă dincolo de pragul încrederii? Dacă nu au fost, atunci, presupunând în mod aprioric sinceritatea, nu ați făcut altceva decât să fiți umani.

Ana Belen Montes a crescut în suburbiile înstărite din Baltimore. Tatăl ei era psihiatru. A studiat la University of Virginia, apoi a primit

un titlu de master în afaceri internaționale la Johns Hopkins University. Era o susținătoare înfocată a guvernului marxist sandinist din Nicaragua, pe care Guvernul SUA se străduia să îl răstoarne, iar atitudinea ei militantă i-a atras atenția unui recrutor al serviciilor cubaneze de informații. în 1985 a făcut o vizită secretă la Havana. „Fără concursul ei conștient, coordonatorii i-au evaluat vulnerabilitățile și i-au exploatat nevoile psihologice, ideologia și patologia personală ca să o recruteze și să-i mențină motivația de a lucra pentru Havana", a fost concluzia CIA după sfârșitul carierei lui Montes.[18] Noii săi compatrioți au încurajat-o să solicite un post în comunitatea de informații a Statelor Unite. în același an, s-a înrolat în DIA, iar din acel moment, ascensiunea ei a fost extrem de rapidă.

Montes venea la serviciu dimineața devreme, lua micul dejun la birou și era o persoană rezervată. Locuia singură într-un apartament de două camere în cartierul Cleveland Park din Washington. Nu s-a căsătorit. în cursul investigației sale, Scott Carmichael - ofițerul de contrainformatii de la DIA - a colecționat toate adjectivele folosite de colegii lui Montes ca să o descrie. Este o listă impresionantă: *timidă, tăcută, distantă, rece, independentă, încrezătoare în sine, rezervată, inteligentă, serioasă, devotată, concentrată, harnică, vicleană, ageră, manipulatoare, veninoasă, nesociabilă, ambițioasă, fermecătoare, sigură de sine, afaceristă, practică, asertivă, hotărâtă, matură, calmă, nesupărăcioasă, capabilă* și *competentă.*

Ana Montes a presupus că motivul întâlnirii dintre ea și Carmichael era faptul că el executa o verificare de rutină. Toți ofițerii de informații sunt periodic interogați pentru a primi în continuare o autorizație de securitate. A fost agresivă.

„Când a intrat la mine în birou, a încercat să mă dea pe spate spunându-mi - ceea ce era adevărat - că tocmai fusese numită șef operativ de divizie", își amintea Carmichael. „Avea o tonă de responsabilități, ședințe și lucruri de făcut, așa că nu prea avea mult timp la dispoziție." Carmichael este un bărbat cu o înfățișare

dezarmant de copilărească, blond și cu o burtă proeminentă. După cum el însuși apreciază, seamănă cu răposatul actor de comedie Chris Farley. Ea trebuie să fi crezut că îl poate intimida. „Am procedat așa cum se face în mod normal”, își amintește el.

începi prin a recunoaște că are dreptate. Spui: „O, înțeleg. Da, am auzit, felicitări, o realizare importantă, înțeleg că dispuneți de un timp limitat.” După care uiți de acest lucru, pentru că, dacă verificarea durează douăsprezece zile, îi acorzi douăsprezece zile. Nu-i lași să-ți scape. Dar ea m-a atacat din nou... A subliniat apăsat același lucru. Nici nu apucasem să încep și ea mi-a spus: „Serios, trebuie să plec la două” ori ceva de genul acesta, „fiindcă am de făcut toate aceste lucruri”.

Mi-am zis: „Ce pizda mă-sii?” Asta mi-a trecut prin minte... Nu mi-am pierdut cumpătul, dar mi-am pierdut răbdarea. „Uite ce e, Ana. Am motive să bănuiesc că ai putea fi implicată într-o operație de influență de interes contrainformativ. Trebuie să stăm și să discutăm despre asta.” Zbang! Drept între ochi.

Până în acel moment, Montes fusese spioană cubaneză aproape întreaga ei carieră guvernamentală. Se întâlnise cu coordonatorii ei de cel puțin 300 de ori, predându-le atât de multe secrete, încât figurează printre cei mai nocivi spioni din istoria Statelor Unite. Vizitase în secret Cuba de mai multe ori. După ce a fost arestată, s-a descoperit că Fidel Castro îi conferise personal o medalie. în tot acest răstimp, nu planase asupra ei nici măcar o geană de bănuială. Și, dintr-odată, chiar la începutul a ceea ce ea presupunea că era o verificare de rutină, un personaj comic, semănând cu Chris Farley, o arăta cu degetul. A încremenit pe scaun, în stare de șoc.

„Se holba la mine ca un cerb surprins de lumina farurilor, așteptând să mai spun ceva, nimic altceva.”

Când a privit în urmă acea întâlnire după niște ani, Carmichael și-a dat seama că acela era primul indiciu care îi scăpase: reacția ei nu avea nicio noimă.

Pur și simplu nu mi-a atras atenția faptul că nu a spus măcar o dată: „Despre ce vorbiți?” Nimic de genul acesta. Nu a scos un cuvintel. Doar stătea încremenită si

9 >

asculta. Dacă eram perspicace, mi-ar fi atras atenția. Nici o negație, nici o derută, nici urmă de furie. Oricine, dacă i s-ar fi spus că este suspect de crimă sau ceva asemănător... Dacă este total nevinovat, ar spune ceva de genul: „Cum adică?” Ar spune: „Stai puțin, m-ai acuzat de nu știu ce... vreau să știu despre ce morții mă-sii e vorba.” Până la urmă, te înfruntă, realmente îți sare de gât. Ana nu a făcut absolut nimic, doar a rămas stană de piatră.

Carmichael a avut dubii, chiar de la început. Dar îndoielile declanșează neîncrederea numai dacă nu le poți găsi o explicație rațională. Iar el le putea găsi ușor o explicație. Era Regina Cubaneză, pentru numele lui Dumnezeu. Cum ar putea Regina Cubaneză să fie spioană? îi recitase acea acuzație - „Am motive să bănuiesc că ai putea fi implicată într-o operație de influență de interes contrainformativ” - doar fiindcă voia ca ea să ia în serios acea întâlnire. „Eram preocupat să încep discuția și să trecem la pasul următor. După cum spuneam, mă felicitam în sinea mea: «Asta a mers, i-am închis gura. De acum încolo, nu voi mai auzi din partea ei aceleași rahaturi. Acum, să trecem la treabă și să punem lucrurile la punct.» Iată de ce mi-a scăpat.”

Au discutat despre informarea prezentată de amiralul Carroll. A avut un răspuns bun. Au vorbit despre motivele care au făcut-o să părăsească brusc Pentagonul în acea zi. A avut și de această dată un răspuns. A început să cocheteze, cu un aer jucăuș. El a început să se relaxeze. Și-a mai aruncat încă o dată privirea spre picioarele ei.

Ana a început să facă următorul lucru. Stătea picior peste picior și își hâțâna degetele mari, uite așa. Nu știu dacă o făcea conștient... dar ceea ce știu este că atrăgea atenția... Am început să ne simțim amândoi mai în largul nostru, iar ea a început să fie și mai cochetă.

Cochetă? Nu știu, dar uneori atrăgătoare în răspunsurile pe care le dădea întrebărilor mele.

Au vorbit despre acel apel telefonic. Ea a spus că nu a primit niciun telefon ori că nu își amintește să fi fost sunată de cineva. Ar fi trebuit să mai înfig un stegulеț roșu: oamenii care fuseseră cu ea în sala de operațiuni în acea zi își aminteau clar că primise un telefon. Dar, încă o dată, fusese o zi lungă și stre-santă. Toți erau în toiul unei crize internaționale. Poate că au confundat-o cu altcineva.

A mai fost ceva - un alt moment în care Carmichael a observat în reacția ei ceva care l-a pus pe gânduri. Spre sfârșitul interviului, i-a pus lui Montes o serie de întrebări despre ceea ce s-a întâmplat după ce a plecat de la Pentagon în acea zi. Era o procedură standard de investigație. Voia doar un tablou cât mai complet cu putință despre mișcările ei din seara respectivă.

A întrebat-o ce făcuse după serviciu. Ea a spus că a mers acasă cu mașina. A întrebat-o unde a parcat. Ea a spus că în parcarea de peste drum. A întrebat-o dacă a văzut pe cineva în timp ce parca. A salutat pe cineva? Ea a spus că nu.

Am spus: „OK, și pe urmă ce ai făcut? Ai parcat mașina și ai traversat strada” - și, în timp ce puneam aceste întrebări, i s-a schimbat expresia facială. Țineți minte, vorbisem cu ea aproape două ore și, în acel moment, eram aproape amici, nu chiar atât de apropiați, dar se închega o relație excelentă. Efectiv glumea pe seama unor chestii și, din când în când, făcea niște remarci haioase despre ceea ce intervenea în discuție - era atât de spontană și de prietenoasă, dacă vreți. Și, dintr-oda-tă, a suferit această enormă schimbare. Era vizibilă, acum un minut aproape cocheta și glumea și se simțea foarte bine... Brusc, s-a schimbat. Era ca un copil prins cu mâna în borcanul cu jeleuri, care își duce mâna la spate, iar mami spune: „Ce-ai acolo?” Se uita la mine și nega, dar... cu acea mină care spunea parcă: „Ce știi? De unde știi? Ai să mă prinzi? Nu vreau să fiu dată de gol.”

După arestarea ei, anchetatorii au descoperit ce se întâmplase cu adevărat în acea noapte. Cubanezii aveau cu ea un aranjament: dacă zărea pe stradă pe unul dintre foștii ei agenți coordonatori, însemna că șefii ei doreau să discute urgent cu ea personal. Ea urma să meargă mai departe și să vină la întâlnire a doua zi de dimineață, într-un loc dinainte stabilit. în acea noapte, când a ajuns acasă venind de la Pentagon, l-a văzut pe unul dintre vechii ei coordonatori în apropiere de clădirea în care se afla apartamentul ei. Așa că, în clipa în care Carmichael a întrebat-o explicit: „Pe cine ai văzut? Ai văzut pe cineva când ai ajuns acasă?”, trebuie să fi crezut că el știa despre aranjament - că el era pe urmele ei.

Era speriată de moarte, fute-m-aș. A crezut că știam și eu nu știam. Habar nu aveam, nu am știut ce am avut în mână. Am știut că nimerisem ceva, am știut că era ceva la mijloc. După interviu, trebuia să revăd situația... și eu ce-am făcut? Am făcut ceea ce face orice ființă umană... Am găsit o explicație rațională și am expediat cazul.

Mi-am spus: *Ei bine, poate că s-a întâlnit cu un bărbat însurat... și nu voia să-mi spună. Ori poate că este lesbiană sau mai știu eu ce și s-a cuplat cu o gagică despre care nu voia să știu eu și o frământă chestia asta.* Am început să mă gândesc la toate aceste alte posibilități și întru câtva le-am acceptat, suficient cât să nu înnebunesc. Le-am acceptat.

Ana Montes nu era o superspioană. Nici nu trebuia să fie. într-o lume în care detectorul nostru de minciuni este fixat în poziția „închis”, un spion va avea întotdeauna o viață ușoară. A fost cumva Scott Carmichael neglijent? Câtuși de puțin. El a făcut ceea ce teoria presupoziției apriorice a sincerității ar prezice că va face oricare dintre noi: el a operat pornind de la presupoziția că Ana Montes spunea adevărul și - aproape fără să își dea seama - s-a străduit să pună tot ceea ce a spus ea în acord cu această presupoziție. Ne trebuie un declanșator care să dezactiveze credința noastră presetată în sinceritatea celorlalți, însă pragul factorilor declanșatori este foarte înalt. Carmichael nu s-a apropiat mai deloc de acel punct.

Adevărul simplu, susține Levine, este că depistarea minciunii nu funcționează - și *nu poate* să decurgă - așa cum ne-am aștepta noi să se petreacă lucrurile. în filme, detectivul sclipitor de inteligent se confruntă cu suspectul și îl prinde, pe loc și într-o clipă, cu minciuna. Dar în viața reală, acumularea volumului de dovezi necesare pentru a ne învinge îndoielile cere timp. îl întrebi pe soțul tău dacă are o aventură și el spune că nu, iar tu îl crezi. Presupoziția ta apriorică este că el spune adevărul. Și oricare ar fi micile contradicții pe care le sesizezi în povestea lui, le găsești o explicație. însă după trei luni descoperi din întâmplare pe cârdul lui de credit o neobișnuită factură la un hotel și, combinând acest fapt cu săptămânile de absențe fără explicație și cu telefoanele misterioase, treci dincolo de pragul suspiciunii. Așa sunt detectate minciunile.

Aceasta este explicația primei enigme, de ce au reușit cubanezii să-i lege la ochi pe agenții CIA atât de mult timp. Această istorie nu este o acuză la adresa competenței agenției. Reflectă numai faptul că ofițerii din CIA sunt - ca noi, ceilalți - umani, echipați cu același set de preconcepții față de adevăr ca toată lumea.

Carmichael s-a întors la Reg Brown și a încercat să se explice.

Am spus: „Reg, îmi dau seama cum vezi tu situația, înțeleg motivele pentru care tu crezi că este o operație deliberată de influențare. Pare. însă chiar dacă ar fi fost așa, nu pot să o arăt cu degetul și să afirm că a făcut parte dintr-un efort deliberat. Pur și simplu este absurd... Până la urmă, a trebuit să clasez cazul.”

6.

La patru ani după interviul luat Anei Montes de Scott Carmichael, unul dintre colegii lui din DIA s-a întâlnit cu o analistă din National Security Agency la o întrunire a agențiilor reunite. NSA este al treilea brat al serviciilor americane de ***9***

informații, alături de CIA și de DIA. Ei sunt spărgătorii de coduri și analista i-a spus că agenția ei avusese un oarecare succes în

descifrarea codurilor pe care le foloseau cubanezii ca să comunice cu agenții lor.

Codurile erau lungi șiruri de cifre, transmise la intervale regulate pe unde scurte, și NSA reușise să decodifice câteva fragmente. Dăduseră lista de trufandale celor de la FBI în urmă cu doi ani și jumătate, dar nu primiseră niciun răspuns. Frustrată, analista de la NSA s-a decis să împărtășească unele detalii echivalentului său din DIA. Cubanezii aveau un spion plasat foarte sus la Washington, pe care l-au numit „Agentul S”, i-a spus ea. Agentul S era interesat de un lucru numit sistem „safe” [sigur]. Și se părea că Agentul S vizitase baza americană din Guantanamo Bay într-un interval de timp cuprins între 4 și 18 iulie 1996.

Agentul de la DIA a intrat în aleră. „SAFE”' era numele arhivei interne a DIA de mesaje informatice. Acest fapt sugera cu putere că Agentul S lucra la DIA ori cel puțin că era strâns asociat cu DIA. A revenit la serviciu și le-a raportat superiorilor. I-au spus și lui Carmichael. Acesta s-a înfuriat. FBI lucrase doi ani și jumătate la un caz de spionaj în care putea fi implicat un angajat al DIA și lui nu i-au spus nimic? El era anchetatorul DIA pe linie de contrainformații!

* SAFE este un acronim pentru *Security Analyst File Environment.* îmi place la nebunie când oamenii încep cu acronimul și se chinuie pe urmă să creeze numele întreg (n.a.).

El știa exact ce avea de făcut - să caute în sistemul informatic al DIA. Orice angajat din Departamentul Apărării care se deplasează la Guantanamo Bay trebuie să obțină o aprobare. Trebuie să expedieze două mesaje prin sistemul Pentagonului, solicitând mai întâi permisiunea de deplasare și apoi permisiunea de a discuta cu indiferent care deținut de acolo pe care dorea să îl interogheze la bază.

„OK, așadar, două mesaje”, a spus Carmichael.

A presupus că oricine ar fi dorit să se deplaseze la Guantanamo Bay în iulie ar fi trebuit să solicite aprobările cel mai devreme în aprilie.

Avea, prin urmare, parametrii căutării sale: cereri de deplasare și de aprobare de securitate depuse de angajații DIA pentru Guantanamo Bay între 1 aprilie și 18 iulie 1996. I-a cerut colegului său, „Gator” Johnson, să efectueze simultan aceeași căutare. Două capete judecă mai bine decât unul singur.

Ceea ce [sistemul informatic] făcea în acele zile urma să configureze un dosar de hituri. Urma să adune toate mesajele tale și să îți spună: „Ai obținut un număr X de hituri.” îl aud pe Gator lucrând la biroul lui... îl aud cum tastează și am știut că nu își terminase căutarea, pe când eu aveam deja dosarul meu pe care urma să îl parcurg, așa că m-am gândit să trec prin el foarte rapid, doar ca să văd dacă îmi sare în ochi vreun nume, și atunci sunt destul de sigur că al douăzecilea nume m-a izbit. Era Ana B. Montes. Jocul se sfârșise, fute-m-aș, și vreau să spun că se isprăvise cât ai clipi... Am rămas realmente stană de piatră - mut de uimire. Eram gata să cad de pe scaun - aveam un scaun pe rotile -, efectiv am fugit cât mai departe de această veste rea... M-am dus literalmente de-a dura până în peretele din spatele

meu, în vreme ce Gator încă se mai auzea cum tasta *țaca-paca-țaca-paca.*

Am spus: „Rahat.”

Nebunul

Sfânt

1.

în noiembrie 2003, Nat Simons, un manager de portofoliu pentru Renaissance Technologies, un fond speculativ[1] din Long Island, a trimis mai multor colegi un e-mail îngrijorător. Printr-un șir de aranjamente financiare complicate, Renaissance s-a trezit că deține

o parte dintr-un fond condus de un investitor din New York, pe nume Bernard Madoff, iar Madoff îl neliniștea pe Simons.

Dacă ați lucrat în cercurile financiare din New York în anii 1990 și la începutul anilor 2000, este posibil să fi auzit de Bernard Madoff. își avea sediul într-un elegant zgârie-nori de birouri din Midtown Manhattan, numit Lipstick Building. A făcut parte din consiliile de administrație ale unui număr de importante asociații din industria financiară. Se învârtea în cercurile celor plini de bani dintre Hamptons și Palm Beach. Era un ins arogant, cu o coamă de păr alb. Ducea o viață retrasă, păstrând multe secrete. Acest ultim aspect îl neliniștea pe Simons. Auzise niște zvonuri. Cineva de încredere, a scris el în acel e-mail trimis unui grup de apropiați, „ne-a spus cu titlu confidențial că, în opinia lui, Madoff va avea o problemă serioasă în cel mult un an”.

Mesajul continua astfel: „Mai puneți la socoteală că auditor este cumnatul său, în vreme ce fiul lui ocupă, de asemenea, o poziție înaltă în organizație, și vă confruntați cu riscul unor acuzații urâte, al blocării conturilor etc.”[1]

A doua zi, Henry Läufer, unul dintre directorii executivi ai firmei, a răspuns. A fost de acord. A mai adăugat că Renaissance avea „dovezi din surse independente” că era ceva în neregulă cu Madoff. Pe urmă, Paul Broder - managerul de risc de la Renaissance, persoana responsabilă să se asigure că fondul nu își risca banii în investiții periculoase - a intervenit cu o lungă analiză detaliată a strategiei de operații financiare pe care Madoff pretindea că o aplică. „Nimic din ceea ce spune el nu are vreo noimă”, a fost concluzia lui.[2] Cei trei au decis să inițieze propria investigație internă. Bănuielile lor s-au accentuat. „Am ajuns la concluzia că nu înțelegem ce făcea el”, avea să spună Broder mai târziu. „Habar nu aveam cum câștiga el banii. Profiturile pe care sugera că le realizează nu erau susținute de nicio dovadă pe care să o fi putut găsi noi.”[3] Renaissance avea dubii.

A vândut Renaissance capitalul pe care îl deținea în afacerea lui Madoff? Au tăiat capitalul în două. Și-au asigurat pariurile. Peste cinci ani, după ce a fost demascată escrocheria lui Madoff - creierul celei mai mari scheme Ponzi din istorie -, anchetatorii federali au discutat cu Nat Simons și i-au cerut să explice decizia pe care au luat-o. „Ca manager, nu mi-a trecut niciodată prin minte că era într-adevăr un escroc”,[4] a spus Simons. Era dispus să admită că nu înțelegea ce făcea Madoff și că i se părea puțin dubios. Dar nu era dispus să creadă că acesta era în totalitate un mincinos. Simons avea îndoieli, dar nu suficiente îndoieli. A judecat pornind de la presupoziția apriorică a sincerității.

Schimbul de e-mailuri între Simons și Läufer a fost descoperit cu ocazia unui audit de rutină efectuat de Securities and Exchange Commission (SEC), agenția responsabilă de monitorizarea industriei fondurilor speculative. Nu era prima oară când SEC dădea peste niște îndoieli legate de operațiile lui Madoff. Acesta pretindea că aplică o strategie investițională legată de fluctuațiile bursei, ceea ce însemna că, aidoma oricărei alte strategii de piață, câștigurile sale ar fi trebuit să urce și să coboare odată cu evoluția ascendentă sau descendentă a pieței de capital. Dar câștigurile lui Madoff erau constante -ceea ce sfida orice logică. Un anchetator al SEC, pe nume Peter Lamore, i-a făcut odată o vizită lui Madoff, cerându-i o explicație. Răspunsul lui Madoff a fost că, în esență, el putea să anticipeze mișcările de pe piață; avea un infailibil „instinct visceral”, care îi spunea când să se retragă de pe piață chiar înaintea unei perioade de declin și când să reintre pe piață înainte de începerea unei perioade de ascensiune. „L-am întrebat în repetate rânduri”, își amintea ulterior Lamore:

Mi s-a părut că instinctul lui visceral era, știți, bizar și suspect. Știți, am continuat să îl presez. Credeam că era vorba de altceva... am crezut, știți, că primea niște date despre ansamblul pieței de care alții nu dispuneau. Așa că am făcut în repetate rânduri presiuni asupra lui pe acest subiect. L-am întrebat pe Bemie de nu știu câte ori, până când, aș spune, nu eram sigur ce altceva mai puteam să fac.

Lamore i-a împărtășit îndoielile pe care le avea șefului său, Robert Sollazzo, care avea și el dubiile lui. Conform concluziilor SEC de după închiderea cazului Madoff, „lui Sollazzo nu i s-a părut că pretenția lui Madoff de a opera pe baza unui «instinct visceral» era «neapărat ridicolă»”.5 SEC s-a lăsat pradă presupoziției apriorice a sincerității și frauda a continuat. De fapt, în cercurile de pe Wall Street, nenumărați oameni care făcuseră tranzacții cu Madoff au crezut că era ceva în neregulă cu el. Mai multe bănci de investiții l-au evitat. Până și brokerul imobiliar care i-a închiriat birourile credea că este un pic sărit de pe fix. Dar nimeni nu a făcut nimic pe baza acestor îndoieli și nimeni nu s-a grăbit să tragă concluzia că Madoff era cel mai mare escroc din istorie. în cazul lui Madoff, *toată lumea* a acționat pornind de la presupoziția apriorică a sincerității - toată lumea, cu o singură excepție.

La începutul lui februarie 2009 - doar la o lună după ce Madoff s-a predat autorităților -, un bărbat, pe nume Harry Markopolos, a depus mărturie în fața Congresului, într-o audiere transmisă de canalele nationale de televiziune. Era un anchetator independent de fraude financiare. Purta un costum verde, care nu îi venea câtuși de puțin bine. Vorbea nervos și nesigur, cu un accent din nordul statului New York. Nimeni nu auzise vreodată despre el.

„împreună cu echipa mea am făcut tot ce ne-a stat în putere să convingem SEC să ancheteze și să lichideze schema Ponzi a lui Madoff, prin repetate și credibile avertismente către SEC, începând din mai 2000”, a declarat Markopolos în fața unui auditoriu stupefiat. Markopolos a spus că el și câțiva colegi au conceput diagrame și grafice, au rulat modele informatice și au făcut cercetări prin toată Europa, de unde Madoff strângea grosul banilor săi: „Știam că am furnizat SEC suficiente dovezi matematice și destule stegulețe roșii pentru ca ei să fie capabili să îl închidă atunci, pe loc, pentru o delapidare de 7 miliarde de dolari.” Văzând că SEC nu face nimic, Markopolos a revenit în octombrie 2001. Și iar în 2005, 2007 și 2008. De fiecare dată, nu a ajuns nicăieri. Citindu-și rar notițele, Markopolos a descris ani de frustrări.

Am împachetat frumos și le-am oferit cea mai mare schemă Ponzi din istorie și, cine știe de ce, nu s-au deranjat să desfășoare o anchetă minuțioasă și corectă fiindcă erau prea ocupați să rezolve chestiuni de o mai stringentă prioritate. Dacă o schemă Ponzi de 50 de miliarde de dolari nu figurează pe lista de priorități a SEC, atunci aș dori să știu cine le stabilește prioritățile.[6]

Dintre toți oamenii care au avut îndoieli față de Madoff, Harry Markopolos a fost singurul neafectat de presupoziția apriorică a sincerității. El a văzut într-un necunoscut cine era acela în realitate. Chiar la mijlocul audierii, un congresman l-a întrebat pe Markopolos dacă nu vrea să se mute la Washington și să conducă SEC. în urma unuia dintre cele mai urâte scandaluri financiare din istorie, a rezultat sentimentul că Harry Markopol era cineva de la care am avea toți de învățat. Presupoziția apriorică a sincerității reprezintă o problemă. Ea îi lasă în libertate pe spioni și pe escroci.

Oare așa să fie? Acum ajungem la cea de-a doua componentă esențială a ideilor lui Levine despre înșelătorie și presupoziția apriorică a sincerității.

2.

Harry Markopolos este un ins vânos și plin de energie. E trecut bine de floarea vârstei, însă arată mult mai tânăr. Este captivant și simpatic, un orator - chiar dacă face niște glume penibile, care uneori pun capăt conversației. Se descrie pe sine ca fiind un ins cu obsesii: genul care șterge cu dezinfectant tastatura după ce își deschide computerul. Este ceea ce pe Wall Street se numește un *quant,* un om al cifrelor. „Pentru mine, matematica este adevărul”, spune el. Când analizează o oportunitate investițională ori o companie, preferă să nu se întâlnească personal cu niciunul dintre actorii principali; nu vrea să comită eroarea lui Neville Chamberlain.

Vreau să aud și să văd de la distanță ce declară în aparițiile lor publice, care sunt rapoartele lor financiare, după care doresc să analizez matematic acele informații, folosind aceste tehnici simple... Eu vreau să descopăr adevărul. Nu vreau să-mi fac o opinie

favorabilă despre cineva care mă primește călduros, întrucât asta ar putea să îmi afecteze negativ investigația.

Markopolos a crescut în Erie, Pennsylvania, fiind copilul onor emigranți greci. Familia lui administra un lanț de restaurante ale companiei Treacher's Fish & Chips. „Unchii mei îi fugăreau pe clienții care mâncau fără să plătească. Alergau după ei, îi prindeau și îi obligau să scoată banii", își amintește el7

L-am văzut pe tata luându-se la bătaie cu clienții rău-plat-nici, pe care îi fugărea pe stradă. Am văzut oameni care furau argintărie. Nu doar argintărie - veselă în general... Țin minte un tip, era enorm și mânca din farfuriile clienților care se ridicaseră de la masă, iar unchiul meu îi spune: „Nu poți să faci asta." Iar tipul spune: „Ba pot, că nu și-au terminat mâncarea din farfurie." Așa că unchiul pleacă de lângă bar, vine la el, îl apucă de barbă și îl tot ridică de pe scaun... Mă gândeam că unchiul e

mort. Tipul avea vreo doi metri. Unchiul urma să fie ucis. Din fericire, s-au ridicat de la mese alți clienți din restaurant. Altminteri cred că unchiul era un om mort.

Povestea standard a emigrantului întreprinzător vorbește despre forța eliberatoare a curajului și a inventivității. Ascultând povestea spusă de Markopolos, înțelegi că primele lui experiențe din afacerea de familie l-au învățat, în schimb, cât de întunecată și de periculoasă era lumea:

Am văzut că se fura pe rupte la Arthur Treacher's. Așa că, la vârsta formativă, am devenit atent la fraudă, în adolescență și imediat după 20 de ani. Și am văzut ce sunt capabili să facă oamenii, deoarece dacă administrezi o afacere, 5% sau 6% din încasări se pierd din cauza furturilor. Sunt date statistice furnizate de Asociația Anchetatorilor Autorizați ai Fraudelor. Nu cunoșteam aceste date statistice pe când eram puști. Acea organizație nu exista. Dar am văzut cu ochii mei. Am văzut cum puii noștri de găină și crevеții făceau picioare și ieșeau în mod regulat pe ușa din dos. Aruncau saci de marfă în portbagaj. Cei care făceau asta erau *angajații.*

Pe când era student la facultatea de business, unul dintre profesori i-a dat lui Harry Markopolos nota maximă, A. însă Markopolos a verificat încă o dată formula după care profesorul calcula notele, dându-și seama că se făcuse o greșeală. Merita, în realitate, A-minus. A mers la profesor și a reclamat nota. Primul său job după absolvirea facultății a fost la o firmă de broken care vindea acțiuni fără intermediari și una dintre regulile pieții este că brokerul trebuie să raporteze orice tranzacție în următoarele 90 de secunde. Markopolos a descoperit că noul său angajator aștepta mai mult decât atât. I-a pârât pe șefii lui autorităților. *Nimeni nu-i agreează pepârâcioși,* știm din copilărie, înțelegând că uneori dorința de a face ceea ce pare drept și moral implică niște costuri sociale inacceptabile. Dacă lui Markopolos i s-ar fi spus acest lucru în copilărie, cu siguranță nu ar fi urmat acest sfat.

Markopolos a auzit prima oară despre Madoff la sfârșitul anilor 1980. Fondul speculativ la care lucra remarcase profiturile spectaculoase ale lui Madoff și șefii lui doreau ca Markopolos să copieze strategia lui Madoff. Markopolos a încercat. Dar nu și-a putut da seama care era strategia lui Madoff. Acesta pretindea că își câștiga banii bazându-se pe tranzacții masive cu un instrument financiar cunoscut drept produse derivate. Dar pe piețele unde se operau astfel de tranzacții nu era nici urmă de Madoff.

„Eu tranzacționam în fiecare an volume enorme de derivate, așa că aveam relații cu cele mai mari bănci de investiții care operau cu acest tip de produse financiare”, își amintește Markopolos.

Prin urmare, i-am sunat pe cunoscuții mei de la birourile de tranzacții: „Faceți tranzacții cu Madoff?” Toți mi-au spus că nu. Ei bine, dacă faci operații cu derivate, trebuie aproape inevitabil să te adresezi celor mai mari cinci bănci pentru un volum de tranzacții pretins atât de mare. Dacă cele mai mari cinci bănci nu au habar de tranzacțiile tale și nu sunt la curent cu afacerea ta, atunci trebuie să fie vorba despre o schemă Ponzi. E atât de simplu. Nu era un caz dificil. Tot ceea ce trebuia să fac era, realmente, să pun mâna pe telefon.

în acel moment, Markopolos se găsea exact în punctul în care urmau să ajungă cei de la Renaissance după câțiva ani. El făcuse calculele și avea îndoieli. Afacerea lui Madoff era de neînțeles.

Diferența dintre Markopolos și Renaissance era însă că Renaissance avea încredere în sistem. Madoff făcea parte din-tr-unul dintre sectoarele cele mai strict reglementate de pe întreaga piață financiară. Dacă el făcea realmente niște operații ilegale, nu l-ar fi prins deja unul dintre numeroșii câini de pază ai guvernului? După cum a spus mai târziu Nat Simons, directorul de la Renaissance „Presupui că este cineva care supraveghează cu mare atenție."

Trebuie subliniat că Renaissance Technologies a fost înființată în anii 1980 de un grup de matematicieni și spărgători de coduri. De-a lungul istoriei sale, a câștigat probabil mai mulți bani decât oricare alt fond speculativ din istorie. Läufer, directorul de la Renaissance căruia Simons i-a cerut sfatul, era doctor în matematică la Universitatea Princeton și scrisese cărți și articole cu titluri precum *Singularități bidimensionale normale* și „Despre singularitățile minimal eliptice". Oamenii de la Renaissance sunt sclipitori. Totuși, sub un aspect esențial, semănau întru totul cu studenții din experimentul lui Levine care au văzut cum iese din sală instructoarea, au observat plicul cu răspunsurile corecte rămas foarte vizibil pe catedră, dar nu au reușit să facă saltul spre convingerea că totul era o înscenare.

Dar nu și Markopolos. El dispunea de aceleași fapte, dar nu avea pic de încredere în sistem. Pentru el, necinstea și prostia erau omniprezente. „Oamenii au prea mare încredere în marile organizații", a spus el. „Au încredere în firmele de contabilitate, cărora nu ar trebui să le acorzi credit niciodată, pentru că sunt incompetente. în ziua lor cea mai fericită sunt incompetente, într-o zi proastă sunt necinstite, ajutând și instigând frauda, pe care se fac că nu o văd."

A continuat. „Cred că industria asigurărilor este total coruptă. Nu a fost supravegheată niciodată și companiile de asigurări operează cu

capitaluri active și pasive de trilioane.” Aprecia că între 20% și 25% dintre companiile publice își falsificau declarațiile financiare. „Vreți să vorbim despre o altă fraudă?” a spus din senin la un moment dat. Tocmai publicase un memoriu și avea obiceiul să investigheze declarațiile lui privind drepturile de autor. Le numea „chinezării demente”. Escrocii pe care îi ancheta, a spus el, aveau rapoarte financiare „mai credibile decât ale editorului meu”.

Spunea că un fapt pe care nu îl uită ori de câte ori merge la doctor este că 40% din fiecare dolar cheltuit din asigurările de sănătate este ori fraudat, ori aruncat pe apa sâmbetei.

Oriunde m-aș duce să mă tratez, am grijă să le spun că sunt anchetator de infracțiuni comise de gulerele albe și le aduc la cunoștință că există o mulțime de fraude în medicină. Le prezint acea statistică. Fac asta ca să nu își bată joc de mine sau de familia mea.

în mintea lui Markopolos nu există un prag înalt dincolo de care îndoielile se transformă în neîncredere. Nu există niciun prag.

în folclorul rusesc există un arhetip numit *yurodivy* sau „Nebunul Sfânt”. Nebunul Sfânt este un neadaptat social -excentric, respingător, uneori de-a dreptul dement - care, în pofida acestor defecte, are acces la adevăr. De fapt, sintagma *în pofida* este greșită. Nebunul Sfânt spune adevărul *pentru că* este un proscris. Cei care nu fac parte din ierarhiile sociale existente sunt liberi să rostească adevăruri neconvenabile ori să pună la îndoială lucruri pe care ceilalți le iau de bune. într-o fabulă rusească, un Nebun Sfânt privește o faimoasă icoană a Maicii Domnului și declară că este lucrarea diavolului. Este o afirmație scandaloasă și eretică. Dar cineva aruncă apoi o piatră în centrul icoanei, fațada crapă, dezvăluind chipul lui Satan.

Fiecare cultură posedă o versiune proprie a Nebunului Sfânt. în celebra poveste pentru copii a lui Hans Christian Andersen „Noile haine ale împăratului”, împăratul umblă pe stradă purtând ceea ce i s-a spus că este un costum magic. Nimeni nu scoate o vorbă,

exceptând un băiețel, care strigă: „Uite-1 pe rege! Este gol-pușcă!” Băiețașul este un Nebun Sfânt. Croitorii care i-au vândut regelui noile haine i-au spus că acestea vor fi invizibile pentru toți aceia care nu își merită funcția socială. Adulții au tăcut din gură, de teamă să nu fie considerați incompetenți. Băiețașului nu-i păsa. în lumea modernă, cei care se apropie cel mai mult de Nebunii Sfinți sunt așa-numiții *whistleblowers*- [angajații care dezvăluie practicile ilegale sau imorale ale companiilor în care lucrează]. Ei sunt dispuși să sacrifice loialitatea față de instituțiile lor - și, de multe ori, susținerea colegilor - ca să dea în vileag frauda si înșelătoria.

Ceea ce îl deosebește pe un Nebun Sfânt este un mod diferit de a concepe posibilitatea înșelătoriei. în viața reală, ne amintește Levine, minciunile sunt rare. Și acele minciuni sunt spuse de un număr foarte restrâns de oameni. Iată de ce nu contează prea mult faptul că suntem atât de lamentabili când trebuie să depistăm minciuna în viața reală. Dată fiind situația, presupoziția apriorică a sincerității este, de fapt, rațională. Dacă vânzătorul dintr-o cafenea spune că îi datorezi, incluzând taxele, 6,74 dolari, poți să faci tu însuți calculul ca să verifici socoteala lui, ținând coada pe loc și irosind treizeci de secunde din timpul tău. Ori poți pur și simplu să presupui că vânzătorul îți spune adevărul, pentru că, punând lucrurile în balanță, majoritatea oamenilor sunt realmente sinceri.

Este ceea ce a făcut Scott Carmichael. Avea în față două variante. Reg Brown spunea că Ana Montes se comporta într-un mod suspect. Din contră, Ana Montes avea o explicație total nevinovată a acțiunilor ei. Pe de o parte, exista posibilitatea extrem de redusă ca una dintre cele mai respectate figuri din DIA să fie spioană. Pe de altă parte, exista scenariul mult mai probabil că Brown era paranoic. Carmichael a ținut cont de șanse: este ceea ce toți facem când acceptăm presupoziția apriorică a sincerității. Și Nat Simons a ținut cont de șanse. *Era posibil* ca Madoff să fie creierul celei mai mari fraude financiare din istorie, dar ce șanse erau să fie adevărat?

4.

Nebunul Sfânt este un ins care nu gândește astfel. Statisticile spun că mincinoșii sau escrocii sunt rari. Dar pentru Nebunul Sfânt ei sunt de găsit pretutindeni.

Din când în când, avem nevoie în societatea noastră de Nebuni Sfinți. Ei joacă un rol valoros. Iată de ce tindem să îi vedem într-o lumină romantică. Harry Markopolos a fost eroul din saga lui Madoff. Se fac filme despre *whistleblowers.* Dar a doua parte, esențială, din demonstrația lui Levine este că nu putem fi toți niște Nebuni Sfinți. Ar fi un dezastru.

Levine susține cu argumente că, în decursul evoluției, ființele umane nu au dezvoltat niciodată abilități sofisticate și precise de detectare a înșelăciunii fiindcă nu există niciun avantaj în a-ți cheltui timpul întorcând pe toate fețele vorbele și comportamentele celor din jur. Pentru ființele umane, avantajoasă este presupoziția că necunoscuții sunt sinceri. în viziunea lui, compromisul între presetarea adevărului și riscul de a fi înșelat este

... foarte avantajos pentru noi. Ceea ce obținem în schimbul vulnerabilității în fața unei minciuni ocazionale este comunicarea și coordonarea socială eficientă. Beneficiile sunt enorme, iar costurile sunt neînsemnate prin comparație. Sigur, suntem păcăliți din când în când. Acesta este costul pe care trebuie să îl suportăm când facem afaceri.[8]

Este un verdict aspru, întrucât putem vedea cu ușurință toate pagubele cauzate de indivizi precum Ana Montes și Bernie Madoff. Pentru că suntem implicit creduli, spionii scapă neprinși, criminalii umblă în libertate și viețile noastre au de suferit. Dar ideea lui Levine este că prețul renunțării la acea strategie este mult mai mare. Dacă toată lumea de pe Wall Street s-ar comporta precum Harry Markopolos, nu s-ar comite fraude pe Wall Street, însă aerul ar fi atât de îmbâcsit de suspiciune și de paranoia încât, de asemenea, *nu ar exista* Wall Street.[2]

4.

în vara lui 2002, Harry Markopolos a călătorit în Europa, însoțit de un coleg, căuta investitori pentru un nou fond pe care doreau să îl deschidă. S-a întâlnit cu manageri de active din Paris, Geneva și din mai toate centrele financiare din Europa Occidentală și ceea ce au aflat i-a lăsat cu gura căscată. Toată lumea investise în afacerea lui Madoff. Dacă locuiai în New York și vorbeai cu lumea de pe Wall Street, era ușor să te gândești că Madoff era un fenomen local, unul dintre numeroșii manageri financiari care își ofereau serviciile bogătașilor de pe Coasta de Est. Dar Madoff, afla Markopolos, era de talie internațională. Dimensiunile imperiului său fraudulos depășeau cu mult ceea ce își imaginase el.

Atunci a ajuns Markopolos să creadă că viața lui era în pericol. Nenumărați oameni puternici și putred de bogați aveau un interes major să îl mențină pe Madoff pe linia de plutire. Oare din acest motiv nenumăratele lui sesizări trimise autorităților de reglementare nu au dus nicăieri? Numele lui Markopolos era cunoscut unor funcționari de prim-rang de la SEC. Până când schema Ponzi nu era demascată public, nu putea fi în siguranță.

A decis că ur mătorul pas logic era să se adreseze procurorului general din New York, Eliot Spitzer, care se dovedise a fi una dintre puținele oficialități alese care erau interesate să ancheteze ce se întâmplă pe Wall Street. Dar trebuia să fie prudent. Spitzer provenea dintr-o familie bogată din New York City. Era posibil să fi investit și el în fondul lui Madoff? Markopolos a aflat că Spitzer urma să fie la Boston pentru a ține un discurs la John F. Kennedy Library. Și-a tipărit documentele pe curat, îndepărtând orice referință la el însuși, și le-a pus pe toate într-un plic format A4. Pe urmă, ca să fie sigur, a introdus acel plic simplu într-unul mai mare, de culoare cafenie. A purtat mănuși, ca să nu lase nicio amprentă pe documente. Și-a pus un palton foarte gros, peste hainele cele mai largi pe care le avea. Nu voia să fie recunoscut. S-a strecurat la JFK Library și s-a așezat discret într-o parte. Apoi, la sfârșitul discursului, a încercat să-i înmâneze personal documentele lui Spitzer. Dar nu s-a putut apropia suficient - așa că le-a înmânat unei doamne din suita lui Spitzer, rugând-o să i le predea șefului său.

„Stau acolo și am documentele”, își amintește Markopolos.

Mă îndrept spre el să i le dau, însă după eveniment i le încredințez unei doamne, rugând-o să i le transmită lui Eliot Spitzer fiindcă eu nu reușesc să ajung până la el. Este înconjurat de multă lume. Apoi se îndreaptă spre ușa din spate. Cred că merge la toaletă, urmând să ia masa peste drum, nu-i așa? Eu nu sunt invitat la dineu. Ori iese pe ușa din spate și se urcă într-o limuzină, care îl duce la aeroport, să prindă ultima cursă spre New York... Eliot nu a primit niciodată pachetul meu.[10]

Merită să menționăm că în acel moment Markopolos era președintele Boston Security Analysts Society, un grup profesional având 4 000 de membri. Nu era nevoie să apară incognito la discursul lui Spitzer, purtând un palton umflat și strângând în mână un vraf de documente înghesuite în două plicuri. Putea să fi sunat direct la biroul lui Spitzer pentru a-i solicita o întrevedere.

L-am întrebat despre asta:

Markopolos: Este încă unul dintre regretele mele. Mă consider răspunzător pentru asta. Spitzer era omul potrivit. Trebuia să-l fi sunat. Poate că aș fi răzbit până la el, poate că nu, dar cred că ar fi trebuit să încerc.

MG: Aveați o poziție. Erați...

Markopolos: Președintele Security Analysts Society... Dacă fostul președinte ori președintele actual... îl sună pe șef și-i spune „Am cea mai mare schemă din câte s-au văzut vreodată. Este chiar sub nasul vostru”, cred că m-ar fi ascultat.

MG: De ce nu v-ați gândit să procedați astfel?

Markopolos: Dacă și cu parcă. Regrete, știți. Nu există investigație perfectă și am făcut și eu partea mea de greșeli. Trebuia să încerc.

După un deceniu de analize retrospective, Markopolos își recunoaște acum greșelile. Dar în toiul evenimentelor de atunci, aceeași minte sclipitoare care a fost capabilă să scoată la iveală malversațiunile lui Madoff nu a fost în stare să îi determine pe oamenii cu poziții de responsabilitate să îl ia în serios. Este consecința neacceptării apriorice a sincerității. Dacă nu începi prin a avea încredere, nu poți avea contacte sociale semnificative.

După cum scrie Levine,

Faptul că suntem înșelați din când în când nu ne împiedică să ne transmitem genele, nici nu amenință serios supraviețuirea speciei noastre. Pe de altă parte, comunicarea eficientă are implicații enorme pentru supraviețuirea noastră. Compromisul nu este, de fapt, atât de grav.[11]

într-o exprimare blândă, comunicarea lui Markopolos la biblioteca din Boston a fost ineficientă. Pentru că veni vorba, cine era doamna căreia el i-a înmânat plicul? Nu făcea parte din suita lui Spitzer. Lucra la JFK Library. Nu avea acces la Spitzer mai ușor decât el. Și chiar dacă ar fi avut, este aproape sigur că ar fi considerat de datoria ei să protejeze o figură publică precum Spitzer de niște bărbați misterioși în paltoane exagerat de largi, care strângeau în pumni niște plicuri.

5.

După eșecurile lui cu SEC, Markopolos a început să poarte asupra lui un revolver Smith & Wesson. L-a vizitat pe șeful poliției locale a micului orășel din Michigan unde locuia. Markopolos i-a spus despre activitatea lui îndreptată împotriva lui Madoff. Viața lui era în pericol, a spus el, dar l-a implorat să nu menționeze acest fapt în registrul secției de poliție. Șeful poliției l-a întrebat dacă nu dorea să poarte o vestă antiglonț. Markopolos a refuzat. Petrecuse 17 ani ca rezervist al armatei si avea habar de tacticile mortale. Credea că asasinii lui vor fi niște profesioniști. Aveau să-i tragă două gloanțe în ceafă. Vesta antiglonț nu i-ar fi servit la nimic. Markopolos și-a instalat în casă un sistem de alarmă ultrasofisticat. A

schimbat încuietorile. Se asigura că se întoarce acasă în fiecare seară pe alt traseu. Privea mereu în oglinda retrovizoare.

Când Madoff s-a predat, Markopolos a crezut - pentru scurt timp - că ar putea fi, în sfârșit, în siguranță. Apoi și-a dat seama că doar înlocuise o amenințare cu alta. Nu ar umbla acum SEC >

după dosarele lui? La urma urmei, mulți ani strânsese cu meticulozitate probe care dovedeau cel puțin incompetența lor, dacă nu chiar complicitatea lor criminală. Dacă veneau după el, a fost concluzia lui, singura lui speranță era să reziste cât mai mult timp cu putință, până când ar primi ajutor. Avea o carabină de calibrul 12 milimetri încărcată, plus șase încărcătoare de rezervă. Ținea în dulapul său cu arme și o bandulieră cu încă 20 de cartușe. Pe urmă și-a scos din echipamentul său militar și masca de gaze. Dacă folosesc gaze lacrimogene? El stătea zăvorât în casă, cu armele la îndemână - în vreme ce noi, ceilalți, ne vedeam liniștiți de treburile noastre.

Studiu de caz: băiatul de la dus

J

1.

Procurorul: Pe când erați asistent universitar în 2001, s-a întâmplat ceva neobișnuit?

McQueary: Da.

P: Puteți să relatați juriului acea întâmplare?[1]

21 mai 2017. Tribunalul Dauphin County din Harrisburg, Pennsylvania. Martorul este Michael McQueary, fost *quarterback,'* devenit antrenor secund al echipei de fotbal [american] a Universității de Stat din Pennsylvania: solid, sigur de sine, cu părul roșu ca ardeiul iute tuns scurt, militărește. Este interogat de procurorul general adjunct al statului Pennsylvania, Laura Ditka.

McQueary: într-o seară am intrat în clădirea echipei de fotbal - Lasch Football Building - și m-am îndreptat spre unul dintre vestiarele din clădire... Am deschis ușa

* *Quarterback* - coordonatorul jocului de fotbal american, care, din spatele pachetului de înaintași, lansează atacurile echipei sale; se traduce uneori prin „fundaș", dar analogiile cu postul de fundaș din fotbalul european - așa-numitul *soccer* pentru americani - sunt inevitabil derutante pentru cei nefamiliarizați cu fotbalul american, mult mai asemănător cu jocul de rugby decât cu ceea ce înțeleg europenii prin fotbal (n.t.).

vestiarului. Am auzit apa de la duș, am auzit niște sunete ca niște plesnete de palmă și am intrat pe o altă ușă care rămăsese deschisă. Dulapul meu, aflat pe un culoar de fișete personale, se găsea imediat pe dreapta. M-am îndreptat spre dulapul meu și mi-a fost evident că cineva făcea duș în vestiar. Iar plesnetele de palmă m-au făcut să cred că se întâmpla mai mult decât un simplu duș.

în acel moment, Ditka îl întrerupe. Cât era ceasul? McQueary spune: 8:30 seara, într-o vineri. în acel colț din campus era liniște deplină. Lasch Building era pustie. Ușile erau încuiate.

P: OK. V-am întrerupt. Voiam să vă pun o altă întrebare. Ați descris ceva asemănător unui plesnet de palmă. Nu vorbiți despre o bătaie din palme, precum aplauzele?

McQueary: Nu, nu.

P: Vă referiți la un sunet diferit?

McQueary: Da.

McQueary a spus că a privit peste umărul drept într-o oglindă de pe perete, ceea ce i-a permis să vadă, din unghi, ceea ce se petrecea la duș. A văzut un bărbat, în pielea goală, stând în spatele cuiva pe care l-a numit „un individ minor”.

P: Aveați posibilitatea să estimați - vorbiți despre un minor. Vorbim despre o persoană de 17 ori de 16 ani, ori de cineva care părea mai tânăr?

McQueary: A, mai tânăr.

P: Care credeți că era vârsta băiatului pe care l-ați văzut?
McQueary: Ceva între 10 și 12 ani.

P: OK. Erau îmbrăcați ori dezbrăcați?

McQueary: Dezbrăcați, în pielea goală.

P: Ați observat ceva mișcări?

McQueary: Mișcări lente, subtile, abia sesizabile.

P: OK. Dar acea mișcare lentă, subtilă, pe care ați observat-o, ce fel de mișcare era? Ce se mișca?

McQueary: Jerry stătea în spatele băiatului, lipit de el.

P: Strâns lipit?

McQueary: Da, categoric.

P: Cu burta spre spatele băiatului?

McQueary: Da.[2]

Acel „Jerry” la care se referea McQueary era Jerry Sandusky, demis recent din funcția de antrenor al defensivei echipei de fotbal de la Penn State. Sandusky era un personaj iubit în acea universitate obsedată de fotbal. McQueary îl cunoștea de mulți ani.

McQueary a urcat în fugă la etaj, a intrat în biroul lui și i-a sunat pe părinții lui. „Este înalt și un tip destul de voinic, câtuși de puțin timid. Dar era zguduit”, a spus la tribunal tatăl lui McQueary, după ce acesta și-a încheiat mărturia. „Era vizibil șocat. Glasul nu-i suna

normal. Suficient cât să-și dea seama de asta mama lui, deși nu îl vedea. A spus: «S-a întâmplat ceva rău, John.»”3

După ce McQueary l-a văzut pe Sandusky gol pușcă la duș în februarie 2001, s-a dus la șeful lui, Joe Paterno, legendarul antrenor principal al echipei de fotbal de la Penn State.

P: I-ați explicat că Jerry Sandusky era dezbrăcat la duș?

McQueary: Da, bineînțeles.

P: I-ați explicat că era lipit de băiat?

McQueary: Așa cred, da, doamnă.

P: Și i-ați explicat că ați auzit acele sunete ca un plesnet de palmă?

McQueary: Da.

P: OK. Care a fost - nu vă întreb ce a spus. Care a fost reacția lui? Ce mină avea?

McQueary: Tristă. S-a lăsat pe spate în scaun, acoperindu-și fața cu mâinile, iar privirea îi era destul de mâhnită.[4]

Paterno i-a spus totul șefului său, directorul sportiv de la Penn State, Tim Curley. Acesta l-a informat pe un alt administrator de rang înalt din universitate, Gary Schultz. Curley și Schultz au vorbit apoi cu președintele universității, Graham Spanier. A urmat o anchetă. La timpul potrivit, Sandusky a fost arestat și, la procesul lui, a ieșit la iveală o poveste extraordinară. Opt tineri au mărturisit că Sandusky îi abuzase de sute de ori de-a lungul anilor, în camere de hotel și la dușurile din vestiare, ba chiar la subsolul casei sale, în vreme ce soția lui era la etaj. Sandusky a fost condamnat pentru 45 de capete de acuzare de abuz asupra unor minori. Perm State a plătit victimelor peste 100 de milioane de dolari în urma unor negocieri de stabilire a daunelor morale.[3] După cum o spune titlul unei cărți care

tratează cazul, Sandusky a devenit „bărbatul cel mai detestat din America”.

Faptul cel mai senzațional legat de cazul Sandusky este, cu toate acestea, expresia „la timpul potrivit”. McQueary l-a văzut pe Sandusky la duș în 2001. Ancheta privind comportamentul lui a început abia peste un deceniu și Sandusky nu a fost arestat decât în noiembrie 2011. De ce a durat atât de mult? După ce Sandusky a ajuns după gratii, reflectoarele s-au îndreptat spre conducerea universității Penn State. Joe Paterno, antrenorul echipei de fotbal, a demisionat acoperit de ocară și a murit la scurt timp după aceea. O statuie a lui, inaugurată cu doar câțiva ani în urmă, a fost dată jos. Tim Curley și Gary Schultz, cei doi administratori marcanți cu care s-a întâlnit McQueary, au fost acuzați de conspirație, de obstrucționarea justiției și de ascunderea unui caz de abuz asupra unui minor.’ Amândoi au ajuns la închisoare. Și, la finalul devastator al scandalului, procurorii și-au îndreptat atenția către președintele universității, Graham Spanier. Acesta a condus 16 ani consiliul de administrație, ridicând prestigiul academic al școlii. Era foarte iubit. în noiembrie 2011, a fost concediat. Peste șase ani, a fost condamnat pentru periclitarea unor minori.[4] [5]

în toiul controversei, Sandusky a acordat un interviu lui Bob Costas, reporter sportiv principal de la NBC.

Costas: Spuneți că nu sunteți pedofil.

Sandusky: Corect.

Costas: Dar sunteți un bărbat care, după cum ați recunoscut, a făcut dus cu niste băieți. Ceva foarte necuviin-cios... Numeroase relatări spun că vă culcați cu băiețași într-o cameră de la subsolul casei voastre. Cum explicați aceste lucruri? Și, dacă nu sunteți pedofil, ce sunteți?

Sandusky: Ei bine, sunt o persoană cu un mare interes...

Sunt o persoană foarte pătimașă în sensul că încerc să fac o diferență în viața unor tineri. M-am străduit foarte mult să stabilesc cu ei o legătură...

Costas: Dar nu este ceea ce descrieți dumneavoastră modul clasic de operare al multor pedofili?

Sandusky: Ei bine - ați putea să gândiți astfel. Nu știu.

Sandusky râde nervos și se lansează într-o lungă explicație defensivă. Apoi:

Costas: Sunteti atras sexual de băieți - de băieți la o vârstă fragedă?

Sandusky: Dacă simt atracție sexuală față de băieți la o vârstă fragedă?

O pauză.

Costas: Da.

încă o pauză.

Sandusky: Atracție sexuală, știți, mie - mie îmi plac copiii, îmi - îmi place să fiu în preajma lor. Eu - eu - dar nu, nu sunt sexual atras de băiețași.

Graham Spanier l-a lăsat pe *acel* bărbat să umble liber prin campusul universității Penn State.

Dar iată care este întrebarea mea, din perspectiva celor aflate despre Ana Montes, Bemie Madoff și Harry Markopolos și ținând seama de toate probele prin care Tim Levine încearcă să ne convingă cât de greu ne este să depășim presupoziția apriorică a sincerității: credeți că dacă erați voi în locul președintelui universității Penn State, confruntați cu același mănunchi de fapte și de întrebări, v-ați fi comportat cât de cât diferit?

2.

Jerry Sandusky a crescut în Washington, Pennsylvania. Tatăl lui conducea centrul local de recreere comunală, organizând programe sportive pentru copii. Familia Sandusky locuia undeva la etaj. Casa lor era plină de bâte de baseball, de mingi de baschet și de fotbal. Erau copii peste tot. La vârsta adultă, Sandusky a recreat lumea copilăriei sale. E. J., fiul lui Sandusky, l-a descris odată pe tatăl său ca pe „un administrator frustrat al unui teren de sport”. Sandusky organiza meciuri de *kickball*[6] în curtea din spatele casei și, spunea E. J., „ar fi vrut să-i vadă jucând pe toți copiii. Aveam cele mai mari meciuri de kickball din Statele Unite - jocuri cu câte patruzeci de copii”.[6] Sandusky și Dottie, soția lui, au adoptat șase copii și au avut în asistență maternală nenumărati alții. „Au luat în casa lor atât de multi copii asistați, încât nici măcar prietenii cei mai apropiați nu le puteau ține socoteala”, a scris Joe Posnanski într-o biografie a lui Joe Paterno, șeful lui Sandusky. „Copiii erau constant în jurul lui Sandusky, până într-atât încât au devenit o parte din imaginea lui socială.”[6]

Sandusky era un tembel și un închipuit. Mare parte din autobiografia lui - intitulată, incredibil, *Touched*[7] - deapănă istorii din copilărie: cum mânjea el cu mangal receptorul telefonului profesorului său de chimie, cum l-a păcălit odată pe un salvamar, făcându-și de cap cu copiii lui în bazinul dintr-un ștrand public. Patru pagini și jumătate sunt dedicate exclusiv unor lupte cu baloane umplute cu apă, organizate de el pe când era la colegiu. „Oriunde mă duceam, se părea că necazurile se țin scai de mine”, a scris Sandusky. „Trăiesc o bună parte din viața mea într-o lume imaginară”, continuă el. „Mi-a plăcut să mă prefac în copilărie și fac cu plăcere același lucru acum, ca adult, cu acești copii. Prefăcătoria a făcut întotdeauna parte din mine.”7

în 1977, Sandusky a înființat o asociație caritabilă, numită Second Mile. Era un program recreativ pentru băieți cu tulburări de comportament. De-a lungul anilor, mii de copii din familii sărace și instabile din zonă au trecut prin acest program. Sandusky îi lua cu el

pe băieții din Second Mile la meciuri de fotbal. Se lua cu ei la trântă. Le făcea daruri, le scria scrisori, mergea cu ei în excursii și îi aducea la el acasă. Mulți dintre acei băieți erau crescuți numai de mamele lor. El a

încercat să le fie tatăl pe care nu îl aveau.

„Dacă Sandusky nu ar avea o latură atât de omenească, la Penn State ar exista tentația de a-1 canoniza”, scria un jurnalist de la *Sports Illustrated,* după ce Sandusky s-a pensionat, părăsind echipa de antrenori ai echipei de fotbal.[8] Din aceeași perioadă, iată un fragment dintr-un articol din *Philadelphia Inquirer:*

Ori de câte ori te întâlneai cu el la intrarea într-un motel și rosteai ceva care semăna cu cel mai vag tip de compliment, roșea, lăsând să i se lățească pe față un zâmbet șui de modestie. El nu și-a ales această ocupație de dragul celebrității. Apărarea echipei lui joacă în fața unor milioane de oameni. Dar când îi deschide ușa unui alt copil rămas pe drumuri, nu sunt de față spectatori. Ceea ce dă măsura nobleții acestui om este faptul că a ales o muncă pe care o desfășoară fără a fi în atenția publicului.[9]

Primele semne de întrebare legate de comportamentul lui Sandusky au apărut în 1998. Un băiat din organizația Second Mile a venit acasă după o zi de antrenament cu Sandusky, iar mama copilului a remarcat că avea părul ud. Băiatul i-a spus că, după antrenament, el și Sandusky au făcut duș la vestiar. Copilul a spus că Sandusky l-a luat în brațe și că i-a zis: „Te strâng de îți ies mațele.” După care l-a ridicat „să-i clătească săpunul din păr”, picioarele băiatului atingând coapsa lui Sandusky.[8]

Mama i-a relatat psihologului băiatului, Alycia Chambers, cele întâmplate. Dar nu era sigură ce avea să facă după incident. „Credeți că exagerez?” a întrebat-o pe Chambers. în acest timp, băiatul ei nu remarcase nimic necuviincios. Se considera „băiatul cel mai norocos din lume”, pentru că ori de câte ori era cu Sandusky

stătea pe marginea terenului la meciurile de fotbal ale echipei Penn State.[11]

Cazul a fost închis.

Al doilea incident reclamat a avut loc după zece ani, implicând un băiat pe nume Aaron Fisher, care fusese înscris în programul Second Mile începând din clasa a patra. Provenea dintr-o familie dezorganizată. Ajunsese să îl cunoască bine pe Sandusky, în casa căruia a petrecut multe nopți. Mama băiatului îl socotea pe Sandusky „un soi de înger”. Dar în noiembrie 2008, pe când avea 15 ani, Fisher i-a spus mamei sale că unele comportamente ale lui Sandusky îi creau o senzație stânjenitoare. Sandusky îl ținea strâns în brațe până când îi troznea șira spinării. Se lua cu el la trântă într-un mod care i se părea bizar.[12]

Fisher a fost încredințat unui specialist în psihologia infantilă, pe nume Mike Gillum, un adept al ideii că victimele abuzului sexual își îngroapă uneori experiențele atât de adânc, încât pot fi extrase din subconștient doar cu mare grijă și cu multă răbdare. Era convins că Sandusky îl abuzase sexual pe Fisher, dar că acesta nu își mai putea aminti ce se întâmplase. Fisher s-a întâlnit cu terapeutul în repetate rânduri, uneori zilnic, timp mai multe luni, dându-i lui Gillum ocazia să îl încurajeze și să îl convingă să spună ce dorea el. După cum avea să declare mai târziu unul dintre anchetatorii implicați în acest caz, „după ce a fost adus în atenția noastră, au trecut mai multe luni până când l-am făcut pe primul copil să vorbească. La început spunea: «Mda, mă freca pe umeri», după care a fost nevoie de nu știu câte repetiții, până când a ajuns, în sfârșit, să ne spună ce s-a întâmplat”. în martie 2009, Fisher a răspuns dând din cap la întrebarea dacă a făcut sex oral cu Sandusky, în iunie avea să răspundă în sfârșit „Da”.[1^]

Avem două plângeri împotriva lui Sandusky în decursul unui deceniu. Niciuna însă nu a condus la arestarea lui. De ce? încă o dată, din cauza presupoziției apriorice a sincerității.

Au atins îndoielile și suspiciunile nivelul la care nu mai puteau fi înlăturate prin explicații plauzibile, așa cum s-a întâmplat în 1998 în cazul băiatului de la duș? Psihiatrul băiatului a redactat un raport asupra cazului, susținând că modul de comportare al lui Sandusky se încadra în definiția unui „probabil tipar pedofil de câștigare a încrederii și de introducere treptată a atingerii fizice, în contextul unei legături «speciale de iubire»”. Rețineți cuvântul *probabil.* Ulterior, un asistent social însărcinat de Departamentul de Asistență Socială din Harrisburg să se ocupe de incident a făcut și el o investigație și a fost, în cele din urmă, și mai puțin sigur. El a considerat că incidentul cădea într-o zonă „gri”, de „probleme la limită”. Băiatul a fost supus unei a doua evaluări, efectuată de un consilier pe nume John Seasock, care a ajuns la următoarea concluzie: „Se pare că nu a avut loc niciun incident care să poată fi definit drept abuz sexual, nici nu s-a conturat vreun tipar constant de logică și de comportament care se corelează, de regulă, cu adulții având dificultăți generate de abuzarea sexuală a copiilor.” Seasock nu a văzut nimic. A zis că ar fi bine să-i spună cineva lui Sandusky să „evite pe viitor asemenea situații din zona gri”.[19]

Asistentul social și un detectiv din poliția locală s-au întâlnit cu Sandusky. Acesta le-a spus că l-a strâns în brațe pe băiat, dar „fără nicio componentă sexuală”. A recunoscut că a făcut duș cu băieții în trecut. A spus: „în numele lui Dumnezeu, nu s-a întâmplat nimic.”[16] Și, nu uitați, însuși băiatul a spus că nu s-a întâmplat nimic. Așadar, ce faceți? Acționați conform presupoziției apriorice a sincerității.

Povestea lui Aaron Fisher era la fel de ambiguă? Ceea ce își amintea Fisher în decursul tuturor discuțiilor purtate cu terapeutul său și în sesiunile marelui juriu a suferit numeroase modificări. Odată a spus că sexul oral a încetat în noiembrie 2007; altă dată a spus că a început în vara lui 2007 și a continuat până în septembrie 2008; cu altă ocazie a spus că a început în 2008 și a continuat până în 2009. A spus că a făcut sex oral cu Sandusky de multe ori. Peste o săptămână a spus că s-a întâmplat o singură dată, iar după cinci luni a negat că ar fi făcut vreodată sex oral cu Sandusky. Fisher a depus mărturie despre Sandusky în fața unui mare juriu de două ori

în 2009, dar se pare că membrii juriului nu l-au considerat credibil. Au refuzat să îl acuze pe Sandusky.[18]

Poliția a început să interogheze sistematic alți băieți care făcuseră parte din programul Second Mile, în căutare de victime. Nu au găsit nimic. Investigațiile au durat *doi ani.* Procurorul de caz era gata să arunce prosopul. Ai un adult căruia îi place să se hârjonească cu băiețași. Unii aveau îndoieli față de Sandusky. Dar, țineți minte, îndoielile nu sunt inamicul încrederii; sunt însoțitoarele ei.

Pe urmă, din senin, în noiembrie 2010, la procuratură ajunge un e-mail anonim: „Vă contactez în legătură cu ancheta legată de Jerry Sandusky”, se spunea în mesaj. „Dacă nu ați făcut-o până acum, trebuie să îl contactați și să îl interogați pe antrenorul secund al echipei Penn State, Mike McQueary. Este posibil să fi fost martorul unui incident în care au fost implicați Jerry Sandusky și un copil.”[1]?

Gata cu niște adolescenți tulburați, cu amintiri nesigure. Prin Michael McQueary procuratura avea, în sfârșit, mijloacele de a-i acuza cu argumente solide pe Sandusky și pe conducătorii universității. Un bărbat asistă la un viol, îi spune șefului și nu se întâmplă nimic - *vreme de unsprezece ani.* Dacă citeați despre cazul Sandusky în acei ani, aceasta este, probabil, versiunea de care ați fi aflat, golită de orice ambiguitate și îndoială.

„Știți, există un dicton care spune că puterea absolută corupe în mod absolut”, a spus procurorul Laura Ditka în pledoaria sa finală în procesul intentat lui Spanier. „Și v-aș sugera că Graham Spanier a fost corupt de propria putere și orbit de grija lui față de relatările din media și față de propria reputație; el este liderul care a eșuat în actul de leadership.” Concluzia finală a fost că la Penn State vina infracțiunilor comise de Sandusky ajungea până la vârf. Spanier a ales, a spus Ditka: „Ținem totul secret”, și l-a imaginat ea pe Spanier spunând către Curley și Schultz. „Nu raportăm nimic. Nu spunem niciu-nei autorități.”[20]

De-ar fi fost totul atât de simplu.

3.

Michael McQueary măsoară aproape 2 metri. Când a început să joace *quarterback* pentru Penn State, era înregistrat cu o greutate de 102 kilograme. în momentul incidentului de la duș, avea 27 de ani, fiind, din punct de vedere fizic, în deplinătatea forțelor. Sandusky era cu 30 de ani mai în vârstă, având o lungă listă de afecțiuni medicale.

Prima întrebare: dacă McQueary era absolut sigur că este martorul unui viol, de ce nu a sărit să îl oprească?

în Partea a III-a din această carte voi relata povestea unui caz monstruos de atac sexual de la Stanford University. A fost descoperit când doi doctoranzi se plimbau cu bicicleta prin campus la miezul nopții și au văzut un tânăr și o femeie lungiți la pământ. Bărbatul era deasupra, făcând mișcări de penetrare. Femeia stătea nemișcată. Doctoranzii s-au apropiat de cuplu. Bărbatul a rupt-o la fugă. Erau în acea situație destule fapte suspecte, de natură să le anuleze doctoranzilor presupoziția standard că lupta dintre cei doi lungiți la pământ era o joacă nevinovată.

McQueary se confrunta cu o situație care - cel puțin în teorie - părea mult mai suspectă. Nu erau doi adulți. Erau un bărbat și un *băiat,* amândoi dezbrăcați. Dar McQueary nu s-a amestecat. A dat înapoi, a fugit la etaj și l-a sunat pe tatăl lui.

Acesta i-a spus să vină acasă. Pe urmă, tatăl său l-a rugat pe un prieten de familie, un medic pe nume Jonathan Dranov, să treacă pe la ei și să audă povestea lui Michael.

Iată cum a descris Dranov, în calitate de martor sub jurământ, cele spuse de McQueary:

A spus că a auzit niște sunete, sunete sexuale. Și l-am întrebat ce vrea să spună. Iar el mi-a spus doar atât: „Ei bine, știi tu, sunete, sunete sexuale.” Ei bine, nu mi-am dat seama exact despre ce vorbea. Nu a fost mai explicit sau mai amănunțit și, pe măsură ce am insistat, a fost evident că în acel moment nu avea de gând să

relateze nimic în plus despre incident. L-am întrebat ce a văzut. Mi-a spus că nu a văzut nimic, dar era în continuare zdruncinat și nervos.[21]

Dranov este medic. Are obligația să raporteze orice abuz asupra unui copil de care află. A doua întrebare: de ce nu s-a adresat Dranov autorităților după ce a ascultat povestea lui McQueary? I s-a pus această întrebare în timpul procesului.

Avocatul: Acum, spuneți că ați insistat în acea noapte, dorind să știți ce anume a văzut concret, dar înțeleg că nu v-a spus ce anume a văzut. Corect?

Dranov: Este corect.

A: în regulă. El v-a spus, dar ați plecat de la acea întâlnire cu impresia că a auzit niște sunete sexuale. Corect?

Dranov: Ceea ce el a interpretat ca fiind sunete sexuale.

Ceea ce el *a interpretat* ca fiind sunete sexuale.

A: Și planul - planul vostru, pe care i l-ați prezentat ori i l-ați propus - era să vorbească neapărat cu șeful lui, Joe Paterno. Corect?

Dranov: Corect.

A: Nu i-ați spus să raporteze incidentul Serviciului pentru Copii și Tineret. Corect?

Dranov: Corect.

A: Nu i-ați spus că trebuie să raporteze la poliție. Corect? **Dranov:** Corect.

A: Nu i-ați spus că trebuie să raporteze incidentul serviciului de securitate din campus. Corect?

Dranov: Corect...

A: Nu ați considerat că s-ar cuveni ca dumneavoastră să raportați cazul bazându-vă pe cele auzite. Corect?

Dranov: Corect.

A: Și, într-adevăr, motivul pentru care nu i-ați spus lui Mike McQueary să raporteze incidentul la Serviciul pentru Copii și Tineret ori la poliție este faptul că nu ați crezut că faptele pe care vi le-a relatat Mike McQueary erau suficient de inadecvate pentru acel gen de denunț. Corect?

Dranov: Corect.[22]

Dranov ascultă în persoană povestea lui McQueary, *în noaptea incidentului,* și nu este convins.

Lucrurile devin și mai complicate. Inițial, McQueary a spus că l-a văzut pe Sandusky la dușuri vineri, 1 martie 2002. Era prima zi de primăvară. Ținea minte că în acea seară campusul era pustiu și a spus că s-a întâlnit cu Paterno a doua zi, sâmbătă, 2 martie. Dar, când anchetatorii au verificat retrospectiv e-mailurile din universitate, au descoperit că McQueary făcea o confuzie. întâlnirea dintre el și Paterno avusese de fapt loc cu un an mai devreme - sâmbătă, io februarie 2001 -, ceea ce sugera că incidentul de la duș s-a petrecut în seara precedentă: vineri, 9 februarie.

Dar era absurd. McQueary își amintește că în noaptea în care l-a văzut pe Sandusky la dușuri campusul era pustiu. Numai că în acea seară de vineri din februarie, campusul Penn State era oricum doriți, dar câtuși de puțin pustiu. Echipa de hochei a universității a jucat cu West Virginia în Greenberg Pavilion, aflat chiar peste drum, un meci care a început la 9:15 seara. Aleile trebuie să fi fost înțesate de oameni care se îndreptau spre sala de sport. Și la numai cinci minute de mers pe jos, la Bryce Jordan Center, cânta populara trupă canadiană de rock Barenaked Ladies. în acea seară specială, colțul respectiv din campusul universității Penn State era un adevărat balamuc.

John Ziegler, un jurnalist care a scris pe larg despre controversa de la Penn State, susține că, în acel interval de timp, singura seară plauzibilă când campusul a fost pustiu este vineri 29 decembrie 2000 - în timpul vacanței de Crăciun. Dacă Ziegler are dreptate - și argumentele lui sunt convingătoare -, se pune a treia întrebare: dacă McQueary a fost martorul unui viol, atunci de ce a așteptat nu mai puțin de cinci săptămâni -de la sfârșitul lui decembrie până la începutul lui februarie -până să spună cuiva din administrația universității despre incident?[10]

Acuzarea din cazul Sandusky a pretins că aceste incertitudini și ambiguități nu au existat. I s-a spus publicului că totul era clar ca lumina zilei. Devastatorul rechizitoriu, expus pe 23 de pagini și înaintat în noiembrie 2011, afirmă că „asistentul universitar” - adică McQueary - „a văzut un băiat în pielea goală... cu mâinile proptite de perete, supus penetrării anale de Sandusky, și el dezbrăcat”. Mai departe, a doua zi McQueary a fost „acasă la Paterno, căruia i-a relatat ce văzuse”.[2]3 Dar niciuna dintre aceste afirmații nu corespunde faptelor, nu-i așa?

Când McQueary a citit acele cuvinte din rechizitoriu, i-a trimis un e-mail lui Jonelle Eshbach, procurorul principal din acest caz. Era supărat. „Am senzația că vorbele mele au fost ușor deformate și că ele nu au fost redate cu deplină acuratețe în pledoaria acuzării”, a scris el. „Vreau să mă asigur că verificați încă o dată faptele, în cazul în care eu nu m-am exprimat clar.” Mai departe: „Nu pot să afirm că sunt 100% sigur că a fost un act de sodomie. Nu am văzut penetrarea. în opinia mea, a fost un act sexual și / sau mult peste limitele cuviinței, indiferent ce ar fi fost.” Voia să corecteze dosarul. „Care sunt opțiunile mele în privința unei afirmații care mi se atribuie?” a întrebat-o el pe Eshbach.

Gândiți-vă cum trebuie să se fi simțit McQueary citind modul în care Eshbach i-a răstălmăcit cuvintele. Văzuse ceva care i s-a părut șocant. Cinci săptămâni se luptase cu propria conștiință, trebuie să fi fost de-a dreptul torturat. *Ce am văzut? Ar trebui să spun ceva? Dar dacă m-am înșelat?* Apoi citește rechizitoriul și ce găsește? Că

procurorii, pentru a-și servi propriile scopuri, transformaseră griul în alb și negru. Și în ce lumină îl făcea pe el să apară? Un laș, martor al unui viol, care o rupe la fugă să-și sune părinții, și care nu a raportat incidentul la poliție.

„Viața mea s-a transformat drastic”, i-a scris el lui Eshbach. Acel Sandusky care făcea duș cu băieți seara târziu îi era lui McQueary un necunoscut și Eshbach refuzase să admită cât de dificil este să înțelegi un necunoscut. „Viața familiei mele s-a schimbat radical”, a continuat McQueary. „Media cu acoperire națională și opinia publică m-au distrus total în toate privințele. Pentru ce?”[2]^

4.

Este util să comparăm scandalul Sandusky cu un al doilea caz, și mai dramatic, de abuz asupra unor minori, care a izbucnit după câțiva ani. A fost implicat un medic de la universitatea Michigan State, pe nume Larry Nassar. Nassar era medicul echipei naționale a SUA de gimnastică feminină. Purta ochelari, era guraliv și puțin ciudat. *Părea* inofensiv. își iubea pacientele la nebunie. Era genul de persoană pe care o puteai suna la ora două noaptea, iar el venea în fugă. Părinții îl iubeau. Trata șolduri, tibii și glezne și nenumărate alte afecțiuni cauzate de enorma presiune pe care gimnastele de performanță o pun pe corpurile lor fragede.

Specialitatea lui Nassar era tratamentul unei afecțiuni cunoscute sub denumirea de „disfuncție a diafragmei pelvie-ne”, care presupunea să își introducă degetele în vaginul unei paciente ca să maseze mușchii și tendoanele scurtate de solicitările fizice ale antrenamentului specific gimnasticii. Practica procedura de tratament al diafragmei pelviene în repetate rânduri și o făcea cu entuziasm. O făcea fără să ceară consimțământul, fără să poarte mănuși și când nu era necesar. își penetra pacientele anal, cu degetele, fără niciun motiv aparent. Folosea o procedură medicală ca acoperire a propriei satisfacții sexuale. A fost condamnat în urma unor acuzații federale în vara lui 2017 și își va petrece restul vieții la închisoare.

Dacă avem în vedere cum decurg scandalurile de abuz sexual, cazul Nassar este remarcabil de clar. Nu este vorba de „el a spus, ea a zis”. Poliția a găsit pe hard-diskul din computerul lui Nassar o bibliotecă de pornografie infantilă - în total 37 000 de imagini, unele dintre ele îngrozitor de explicite. Avea fotografii ale tinerelor sale paciente pe când stăteau în cada cu apă de la gheață înainte de tratament. Nu a fost o singură acuzatoare, care să fi relatat o poveste discutabilă. Au fost sute de acuzatoare, toate relatând fapte remarcabil de asemănătoare. Iată ce spunea Rachael Denhollander, ale cărei acuzații contra lui Nassar s-au dovedit decisive pentru condamnarea lui.

Pe când aveam 15 ani și suferea m de dureri cronice la spate, Larry m-a abuzat sexual în repetate rânduri timp de un an, prefăcându-se că aplică un tratament medical. Făcea asta cu mama de față, obturându-i cu grijă câmpul vizual, ca ea să nu știe ce făcea el.

Denhollander avea probe și documente.

Când l-am acuzat în 2016, am prezentat un întreg dosar cu dovezi... Am adus adeverințe medicale de la o asistentă, care documentau descrierea exactă a abuzului... aveam jurnalele mele, în care descriam tortura sufletească la care am fost supusă de când m-a agresat... Am adus o martoră căreia îi spusesem ce mi se întâmplă...

Am adus probele furnizate de încă două fete cu care nu aveam relații și care pretindeau, de asemenea, că au fost agresate sexual.[25]

Cazul Nassar era clar ca lumina zilei. Și totuși cât timp a durat până când a fost deferit justiției? *Ani.* Larissa Boyce, o altă victimă a lui Nassar, a spus că acesta a abuzat-o din 1997, când ea avea 16 ani. Și ce s-a întâmplat? Nimic. Boyce i-a spus antrenoarei echipei de gimnastică de la Michigan State, Kathie Klages. Acesta a discutat cu Nassar, dar el a negat totul. Klages l-a crezut pe Nassar, nu pe Boyce. Acuzațiile stârneau unele îndoieli, dar nu suficiente. Abuzul a continuat. La procesul lui Nassar, într-o scenă sfâșietoare, Boyce i s-a adresat direct lui Nassar: „Veneam îngrozită la următoarea

întâlnire cu tine fiindcă mă temeam că antrenoarea Kathie avea să îți prezinte neliniștile mele”, a spus ea.

Și, din păcate, am avut dreptate. M-am simțit rușinată, jenată și copleșită din cauză că am vorbit cu Kathie despre asta. îmi amintesc limpede când ai intrat în cabinet, ai închis ușa după tine, ți-ai tras scaunul și te-ai așezat în fața mea, după care mi-ai spus: „Ei bine, am vorbit cu Kathie.” De cum am auzit aceste cuvinte, mi s-a frânt inima. încrederea mea fusese trădată. Aș fi dorit să mă târăsc în cea mai adâncă și cea mai întunecoasă văgăună și să mă ascund.[26]

în decursul carierei de prădător sexual a lui Nassar au existat nu mai puțin de paisprezece ocazii în care persoane responsabile au fost avertizate că era ceva în neregulă cu el: părinți, antrenori, oficialități. Nu s-a întâmplat nimic. în septembrie 2016, *Indianapolis Star* a publicat o relatare răvășitoare

a faptelor lui Nassar, susținută de acuzațiile lansate de Denhollander. Mulți dintre apropiații lui Nassar l-au susținut după aceea. Se spune că șeful lui Nassar, decanul facultății de medicină osteopatică de la Michigan State, le-ar fi spus studenților: „Asta nu face decât să arate că niciunul dintre voi nu v-ați însușit cea mai elementară lecție din medicină, de nivelul cursului introductiv... Să nu aveți încredere în pacienții voștri. Pacienții mint ca să le facă necazuri medicilor.”[2]? Kathie Klages le-a pus pe gimnastele din echipa ei să își pună semnăturile pe o felicitare adresată lui Nassar: „Cu gândul alături de tine.”

A fost nevoie de descoperirea hard-diskului din computerul lui Nassar, cu comoara lui de imagini revoltătoare, pentru ca oamenii să își schimbe, în sfârșit, opiniile.

Când izbucnesc asemenea scandaluri, una dintre primele noastre tentații este să-i acuzăm pe cei vinovați de acoperirea infractorului - cei care l-au protejat ori intenționat s-au prefăcut că nu văd ce se întâmplă, punând mai presus de adevăr interesele lor financiare sau

institutionale. în dosul tăcerii cău-tăm o conspirație. Dar cazul Nassar ne arată cât de improprie este această interpretare. Mulți dintre apărătorii principali ai lui Nassar au fost părinții pacientelor sale. Ei nu făceau parte dintr-un vreun soi de conspirație a tăcerii, urmărind să apere niște interese financiare sau instituționale mai presus de ei. *Era vorba de copiii lor.*

Iată ce spune mama unei gimnaste - întâmplător, ea însăși medic - într-un interviu pentru *Believed,* un podcast sclipitor despre scandalul Nassar. Femeia era în cabinet în timp ce Nassar o trata pe fiica ei, la câțiva metri distanță.

Și țin minte că am văzut cu coada ochiului ceea ce părea o potențială erecție. Și îmi amintesc să fi gândit: „E ciudat. într-adevăr bizar. Bietul om." Mă gândeam că este bizar ca un medic să aibă erecție în timp ce examinează o pacientă...

Dar atunci, când ești și tu de față, iar el efectuează această procedură medicală, te gândești că este un doctor bun și că face tot ce poate pentru copilul tău. Era atât de blând. Era atât de calm.

într-un alt exemplu, o fetiță merge la tratament cu tatăl ei. Nassar își înfige degetele în ea, cu tatăl ei de față. Mai târziu, gimnasta îi spune mamei sale. Iată ce își amintește mama despre acel moment:

îmi amintesc de parcă s-ar fi întâmplat acum doar câteva secunde. Eu sunt la volan, ea stă pe scaunul din dreapta și îmi spune: „Larry mi-a făcut astăzi ceva care mi s-a părut penibil." Eu am întrebat: „Ce vrei să spui?" „Ei bine, m-a atins."

Și eu am spus: „Ei bine, unde te-a atins?"

Și ea mi-a spus: „Acolo jos." Și tot timpul știi ce spune, dar încerci să îți explici rațional că nu poate fi vorba de așa ceva.

L-a sunat pe soțul ei și l-a întrebat dacă ieșise din cabinet în timpul tratamentului? Bărbatul i-a spus că nu ieșise.

Și... Dumnezeu să mă ierte, am trecut cu vederea. Am continuat să o înscriu la cabinetul lui până în 2016.

După o vreme, toate relatările au început să sune la fel. Iată ce spunea un alt părinte:

Ea stă în mașină foarte tăcută și deprimată și îmi spune: „Tați, nu mă ajută să scap de durerile de spate. Hai să nu ne mai ducem la el.” Dar e vorba de Larry. El este doctorul gimnastelor. Dacă el nu o poate vindeca, nu o poate lecui nimeni. Doar Dumnezeu este mai priceput decât Larry. „Ai răbdare, sufletel. Va mai dura. Lucrurile bune au nevoie de timp.” Asta-i învățăm mereu pe copiii noștri. I-am spus: „OK. Mergem din nou săptămâna viitoare. Și atunci vei începe să vezi că faci progrese.”

Ea mi-a spus: „OK, tati. Tu știi. Am încredere în judecata ta.”[28]

Faptul că Nassar făcea niște lucruri monstruoase este exact ceea ce face atât de dificilă atitudinea părinților. Dacă Nassar ar fi fost mitocan față de fetele lor, ar fi protestat imediat. Dacă fetele le-ar fi spus pe drum înapoi spre casă că răsuflarea lui Nassar duhnea a alcool, majoritatea părinților ar fi sărit în sus. Nu este imposibil să ne imaginăm că doctorii sunt câteodată mitocani sau beți. Presupoziția apriorică a sincerității devine o problemă când ne vedem siliți să alegem între două alternative, una fiind probabilă, iar cealaltă de neînchipuit. Este Ana Montes spioana cubaneză ajunsă în cea mai înaltă poziție din istorie sau Reg Brown era paranoic? Presupoziția adevărului ne face să înclinăm a da crezare celei mai probabile interpretări. Scott Carmichael a crezut-o pe Ana Montes până când i-a devenit imposibil să o mai creadă. Părinții au făcut același lucru, nu fiindcă nu le-a păsat, ci pentru că așa sunt programate să facă majoritatea ființelor umane.

în realitate, multe dintre fetele abuzate de Nassar i-au luat apărarea. Nici ele nu au putut să treacă peste presupoziția apriorică a sincerității. De-a lungul carierei sale de gimnastă, Trinea Gonczar a fost tratată de Nassar de 856 de ori. Când una dintre coechipierele sale a venit la Gonczar și i-a spus că Nassar și-a băgat degetele în

ea, Gonczar a încercat să o îmbărbăteze: „Mie îmi face asta tot timpul!”[2]?

Când *Indianapolis Star* a publicat povestea lui Nassar, Gonczar i-a luat apărarea. Era convinsă că va fi disculpat. Totul era o mare harababură. Când s-a răzgândit efectiv? Numai când probele care îl incriminau pe Nassar au devenit copleșitoare. La procesul lui Nassar, când Gonczar s-a alăturat corului victimelor care au depus mărturie contra lui, ea a renunțat, în sfârșit, la îndoielile de până atunci:

Larry, a trebuit să fac în această săptămână o alegere extrem de grea. A trebuit să aleg între a continua să te susțin pe tine și a le susține pe ele: fetele. Le-am ales pe ele, Larry. Am ales să le iubesc și să le apăr. Am ales să nu îmi mai pese de tine și să nu te mai sprijin. Am ales să te privesc în față și să îți spun că ne-ai rănit pe noi, m-ai rănit pe mine... Sper să vezi astăzi, privind în ochii mei, că am crezut mereu în tine până când nu am mai putut să cred. Sper să plângi așa cum plângem noi. Sper să îți fie rușine de ceea ce ai făcut. Mai presus de toate, sper că aceste fete vor simți pe zi ce trece mai puțină suferință. Sper că și tu dorești același lucru pentru noi, dar acum îți spun adio, Larry, și pentru mine a venit vremea să-ți închid ușa. A venit vremea să iau atitudine pentru aceste fetițe și să nu te mai susțin pe tine, Larry.

Adio, Larry. Fie ca Dumnezeu să îți binecuvînteze sufletul tău întunecat și stricat?[0]

Am crezut mereu în tine până când nu am mai putut sa cred. Nu este o formulare aproape perfectă a presupoziției apriorice a sincerității?

Această presupoziție operează chiar într-un caz în care făptașul avea 37 000 de imagini de pornografie infantilă pe hard-diskul său și în care fusese acuzat de nenumărate ori, de numeroase persoane, de-a lungul carierei sale. Cazul Nassar era clar ca lumina zilei - și

totuși au existat dubii. Acum imaginați-vă același scenariu, dar într-un caz care *nu este* clar ca lumina zilei. Este cazul Sandusky.

5.

După ce acuzațiile împotriva lui Sandusky au devenit publice, unul dintre apărătorii lui cei mai fermi s-a dovedit a fi un fost participant la programul Second Mile, pe nume Allan Myers. Când poliția din Pennsylvania îi interoga pe copiii care participaseră la acest program într-o încercare de a corobora acuzațiile aduse lui Sandusky, l-au contactat pe Myers și acesta a fost de neclintit. „Myers a spus că el nu crede acuzațiile împotriva lui și că acuzatorul... nu urmărește altceva decât să stoarcă niște bani”, stă scris în raportul poliției. „Myers păstrează legătura cu Sandusky, vorbind cu el la telefon o dată sau de două ori pe săptămână.”^[1] Myers le-a spus polițiștilor că făcuse de multe ori duș împreună cu Sandusky la vestiar după antrenamente și că nu se întâmplase nimic nepotrivit.

Peste două luni, Myers a mers și mai departe. S-a dus la biroul avocatului care îl apăra pe Sandusky și a făcut o dezvăluire uluitoare. După ce a citit detaliile poveștii lui McQueary, și-a dat seama că *el* fusese băiatul de la duș din acea noapte. Curtis Everhart, un detectiv care lucra pentru avocatul lui Sandusky, a scris un rezumat al discuției sale cu Myers. Merită să fie citat pe larg:

L-am întrebat foarte concret: „Te-a atins vreodată Jerry într-un mod care ți s-a părut nepotrivit sau te-a făcut să te temi că îți invadează spațiul personal?” Myers a răspuns foarte răspicat: „Niciodată nu s-a întâmplat așa ceva.”

Myers a afirmat: „Niciodată în viața mea nu m-am simțit în prezența lui Jerry stânjenit ori violat. îl consider pe Jerry tatăl pe care nu l-am avut niciodată.” Myers a relatat cum la un Banchet al Absolvenților, cu ocazia unui meci de fotbal al echipei liceului West Branch, „l-am rugat pe Jerry să pășească pe teren împreună cu mama mea. în difuzoare s-a auzit anunțul «Tatăl Jerry Sandusky și numele mamei mele»”.

„I-am invitat pe Jerry și pe Dottie la nunta mea. De ce l-aș fi invitat pe Jerry să joace rolul tatălui la Banchetul Absolvenților, de ce i-aș fi invitat pe Jerry și pe Dottie la nunta mea, iar școala mi-a cerut să îl rog pe Jerry să ia cuvântul la ceremonia de absolvire, ceea ce a făcut, dacă era vreo problemă... De ce m-aș duce la meciuri, de ce l-aș vizita acasă și aș merge cu el în excursii dacă Jerry m-ar fi agresat? Dacă s-ar fi întâmplat una ca asta, aș dori să fiu cât mai departe de el cu putință.”

Myers a descris în termeni clari seara în discuție:

Myers a declarat că el și Jerry tocmai terminaseră antrenamentul și au mers la duș să se spele și să plece acasă. „De obicei mă antrenam o dată sau de două ori pe săptămână, dar acea seară îmi este foarte clar întipărită în minte. Eram la duș, iar eu și Jerry ne băteam cu prosoapele, încercând să ne plesnim reciproc. Loveam cu palmele în pereți și alunecam pe pardoseala de la duș, ceea ce sunt sigur că se putea auzi din zona dulapurilor din vestiar. în timp ce noi ne distram așa cum am descris, am auzit cum se închide ușa unui dulap de lemn, un sunet pe care îl mai auzisem. Nu am văzut cine a închis dulapul. Raportul marelui juriu afirmă că antrenorul McQueary spune că ne-a observat pe mine și pe Jerry întreținând relații sexuale. Nu este adevărat și McQueary nu spune adevărul. Nimic nu s-a întâmplat în acea seară la duș.”[32]

Cu toate acestea, peste câteva săptămâni a angajat un avocat care reprezenta un număr de pretinse victime ale lui Sandusky. După aceea, Myers a dat la poliție o declarație în care și-a schimbat cu totul partitura. *Era* una dintre victimele lui Sandusky, a spus el de această dată.

Vă înțeleg dacă vi se pare derutant. Băiatul de la duș era cel mai important martor al întregului caz. Procurorii îl căutaseră în lung și în lat, întrucât putea fi ultimul cui în sicriul lui Sandusky. Și iată-1 că apare în sfârșit, neagă ferm că s-ar fi întâmplat ceva, apoi aproape imediat se răsucește, afirmând că în realitate *chiar* s-a petrecut ceva. A devenit Myers martorul-cheie al acuzării în procesul lui

Sandusky? Ar fi fost logic. Era piesa cea mai importantă din întregul puzzle. Nu! Procuratura l-a lăsat acasă fiindcă nu avea încredere în povestea lui.[11]

Singura dată când Myers a apărut la tribunal a fost cu ocazia mărturiei lui la apelul lui Sandusky. Sandusky l-a chemat în boxa martorilor cu speranța deșartă că acesta va reveni la poziția sa inițială, spunând că nu s-a întâmplat nimic la duș. Nu a făcut acest lucru. în schimb, în timp ce avocații lui Sandusky au recitit fiecare dintre declarațiile pe care Myers le făcuse cu mai puțin de un an în urmă despre nevinovăția lui Sandusky, Myers a rămas stană de piatră, ridicând din umeri la orice afirmație, inclusiv când i s-a arătat o fotografie în care el părea fericit lângă Sandusky. Cine sunt persoanele din fotografie? - a fost întrebat.

Myers: Eu și clientul dumneavoastră.

Avocat: Și când a fost făcută această fotografie?

Myers: Nu mai țin minte.

Era o fotografie a celor doi de la nunta lui Myers. în total, a spus că nu își amintește de treizeci și patru de ori.34

A urmat Brett Swisher Houtz, un al doilea copil de la Second Mile, de care Sandusky fusese foarte apropiat. A fost, probabil, martorul cel mai devastator din procesul lui Sandusky. Houtz a declarat că a fost agresat și abuzat sexual în repetate rânduri pe când era adolescent - în zeci de întâlniri fierbinți cu Sandusky, consumate la dușuri, saune și în camere de hotel.

Procuror: Domnule Houtz, le puteți spune doamnelor și domnilor din juriu cu aproximație de câte ori acuzatul, fie în vestiarul din East Area, fie la dușurile din Lasch Building... și-a introdus penisul în gura dumneavoastră?

Houtz: De cel puțin patruzeci de ori.

P: Ați vrut ca el să facă acest lucru...

Houtz: Nu.

P:... în vreuna dintre aceste ocazii?

Houtz: Nu.[35]

Apoi a fost chemată în boxa martorilor Dottie, soția lui Sandusky. A fost întrebată când l-au văzut ultima oară pe Brett Houtz ea și soțul ei.

D. Sandusky: Cred că acum trei sau poate doi ani. Nu sunt sigură.

Poveștile pe care le-a spus Houtz despre abuzurile comise împotriva lui s-ar fi petrecut în anii 1990. Dottie Sandusky spunea că două decenii după ce a fost în repetate rânduri agresat sexual și victimizat, Houtz a hotărât să le facă o vizită.

Avocat: Ne puteți vorbi despre acea vizită?

D. Sandusky: Mda. Jerry a primit un telefon. Era Brett. A spus că ar trece pe la noi. Voia să vină cu iubita lui și cu copilașul lor să ni-1 arate. Bebelușul avea cam 2 ani. Au venit în vizită, era de față și prietena mea Elaine Steinbacher, după care am mâncat toți la KFC. Și a fost o vizită foarte plăcută.[36]

Este un exemplu și mai greu de înțeles decât cel oferit de Trinea Gonczar din cazul Nassar. Gonczar nu a negat niciodată că s-ar fi întâmplat ceva în timpul vizitelor la cabinetul lui Nassar. Ea a ales să considere benigne acțiunile lui - din motive pe deplin inteligibile - până când a ascultat mărturiile colegelor sale gimnaste din timpul procesului intentat lui Nassar. Din contră, Sandusky nu practica o procedură medicală ambiguă. Se presupune că s-ar fi dedat în repetate rânduri unor acte de violență sexuală. Iar pretinsele lui victime nu au înțeles greșit ce le făcea el. Au acționat ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Nu s-au destăinuit prietenilor. Nu și-au notat chinurile sufletești în jurnalele lor intime. Peste ani, i-au făcut o

vizită omului care i-a violat, ca să se laude în fata lui cu bebelușii lor. L-au invitat pe violatorul lor la nuntă. O victimă a făcut duș cu Sandusky și s-a numit pe sine „cel mai norocos băiat din lume”. După ce un terapeut l-a incitat și l-a sugestionat luni la rând, un alt băiat a brodat o poveste care nu a reușit să convingă un mare juriu.

Cazurile de abuz sexual sunt *complicate,* învăluite în straturi de rușine, negare și amintiri încețoșate și puține cazuri de mare răsunet au fost la fel de complicate pe cât a fost cazul lui Jerry Sandusky. Acum gândiți-vă ce înseamnă acel ghem de complicații pentru aceia care trebuie să deslușească sensul întregului vârtej de contradicții. Au existat mereu dubii față de Sandusky. Dar cum obții *destule* îndoieli când victimele iau masa fericite la Kentucky Fried Chicken cu omul care le-a abuzat?

Așadar: McQueary merge să se întâlnească într-o sâmbătă cu șeful său, Joe Paterno. Un Paterno îngrijorat stă a doua zi, duminică, de vorbă cu Tim Curley și cu Gary Schultz. Aceștia convoacă imediat consiliul universității, iar luni îl informează pe președintele universității, Graham Spanier. După care Curley și Schultz îl invită pe Mike McQueary.

Puteți doar să vă imaginați ce gândesc Curley și Schultz în timp ce îl ascultă: dacă a fost într-adevăr un viol, de ce nu ai intervenit? Dacă ceea ce ai văzut era atât de șocant, de ce nimeni - nici prietenul vostru de familie, care este medic - nu a raportat la poliție? Iar dacă tu - Mike McQueary - ai fost atât de tulburat de ceea ce ai văzut, de ce ai așteptat atât de mult timp până să vorbești cu noi?

Curley și Schultz au discutat apoi cu consiliul universității. Dar McQueary nu le-a oferit mare lucru. Instinctiv au ajuns -așa cum toți facem - la explicația cea mai nevinovată: poate că Jerry nu era decât neastâmpăratul Jerry. Iată ce își amintește Wendell Courtney, juristul de la Penn State, din conversația lui cu Gary Schultz.

Courtney: Am întrebat la un moment dat dacă această hâr-joneală în care erau implicați Jerry și un băiețaș conținea ceva de natură sexuală. Iar el mi-a spus că nu, din câte știa el. Cel puțin din

descrierea pe care ne-a făcut-o mie și domnului Schultz, mi-am format imaginea unui băiat sub dușul deschis, cu multă apă în zona dușurilor comune, alergând și alunecând pe pardoseală...

Procuror: Sunteți sigur că nu a menționat sunetul unor plesnete de palmă ori absolut nimic de natură sexuală care se petrecea la duș?

Courtney: Sunt absolut sigur că nu mi-a spus nimic despre acele plesnete de palme sau altceva de natură sexuală

Courtney a spus că a reflectat asupra situației și că a luat în calcul cel mai rău scenariu posibil. La urma urmei, un bărbat și un băiat făceau duș împreună după orele de antrenament. Dar pe urmă s-a gândit la ceea ce știa despre Jerry Sandusky, „un ins care se prostea tot timpul în public cu puștii de la Second Mile”37 șj s-a lăsat dominat de acea impresie.[12]

însoțit de colegul său, Tim Curley, Schultz s-a întâlnit apoi cu Spanier, președintele universității.

Procuror: I-ați spus lui Graham Spanier că era vorba de „hârjoneală”?

Schultz: Mda.

P: Când i-ați spus acest lucru?

Schultz: Ei bine, primul - primul raport pe care l-am primit se referea la „hârjoneală”. Jerry Sandusky a fost văzut la duș, hârjonindu-se cu un copil... Și cred că același lucru i s-a repetat președintelui Spanier că... știți... că era vorba de hârjoneală.[39]

Spanier i-a ascultat pe Curley și pe Schultz și le-a pus două întrebări: „Sunteți siguri că așa v-a fost descrisă situația, ca «hârjoneală»?” Ei au spus că da. Pe urmă Spanier i-a mai întrebat: „Sunteți siguri că asta e tot ceea ce vi s-a spus?” Au răspuns că da. Spanier abia dacă știa cine era Sandusky.

Penn State are mii de angajați. Unul dintre ei - acum pensionar - a fost surprins la duș?

„Țin minte că, o clipă, figurat vorbind, ne-am scărpinat în cap, încercând să găsim o modalitate adecvată de a merge mai departe cu această «hârjoneală»”, a spus Spanier mai târziu. „Nu mai primisem niciodată până atunci un asemenea raport.”*0

Dacă Harry Markopolos ar fi fost președintele universității Penn State în timpul cazului Sandusky, desigur, nu s-ar fi conformat presupoziției apriorice, căutând explicațiile cele mai nevinovate. Un bărbat la duș? Cu un băiat? Genul de persoană care a descifrat escrocheria lui Madoff cu un deceniu mai devreme decât oricine s-ar fi grăbit imediat să tragă concluzia cea mai incriminatoare: *Câți ani avea băiatul? Ce făceau ei acolo noaptea? Nu a mai fost un caz ciudat cu Sandusky în urmă cu vreo doi ani?*

1

în original, *hedge fund:* un fond de investiții offshore, de regulă format ca un parteneriat privat cu răspundere limitată, care efectuează operații speculative folosind resurse financiare luate pe credit sau capital împrumutat (n.t.).

2

Dar stați puțin. Nu vrem ca ofițerii de contrainformații să fie niște Nebuni Sfinți? Nu este aceasta tocmai profesia în care este logic să-i suspectezi pe toți? Câtuși de puțin. Unul dintre predecesorii notorii ai lui Scott Carmichael a fostjames Angleton, care a condus operațiile contrainformative ale CIA în ultimele decenii ale Războiului Rece. Angleton a ajuns să fie convins că în agenție opera o cârtiță. A inițiat o investigație care, până la urmă, a vizat 120 de oficialități din CIA. Nu a găsit niciun spion. Frustrat, Angleton a ordonat ca mulți agenți din divizia sovietică să își facă bagajele. Sute de oameni - specialiști în probleme rusești, cu un volum enorm de cunoștințe și cu multă experiență în relația cu principalul adversar al Americii - au

fost expediați în alte părți. Moralul agenților era la pământ. Ofițerii operativi au încetat să mai recruteze noi agenți.

în ultimă instanță, unul dintre ofițerii de prim rang din trupa lui Angleton a analizat costurile paralizante ale unui deceniu și mai bine de paranoia și s-a grăbit să tragă concluzia finală, la fel de paranoică: dacă ai fi Uniunea Sovietică și ai urmări să paralizezi CIA, soluția cea mai eficientă ar fi să ordoni cârtiței tale să desfășoare o lungă, păgubitoare și epuizantă vânătoare a unei cârtițe. Ceea ce *însemna că Angleton trebuie* să *fi fost cârtița sovieticilor.*

Care a fost ultima victimă a vânătorii de vrăjitoare dezlănțuite de james Angleton? James Angleton. A fost scos din CIA în 1974, după 31 de ani. Dacă Scott Carmichael s-ar fi comportat ca James Angleton, suspectând pe fiecare că este spion, DIA s-ar fi prăbușit într-un nor de paranoia și de suspiciune, așa cum a pățit divizia sovietică din CIA[9] (n a.).

3

în acel moment, a fost suma-record plătită de o universitate americană în urma unui caz de abuz sexual. Acel record a fost depășit însă foarte repede, după cazul Larry Nassar de la Michigan State University, în care daunele plătite de universitate ar putea să ajungă la 500 de milioane de dolari (n.a.).

4

Au mai fost acuzați și de sperjur (acuzația fiind respinsă rapid) și de periclitarea unor minori. Până la urmă, cei doi s-au recunoscut vinovați numai de „periclitarea unor minori", iar toate celelalte capete de acuzare au fost retrase (n.a.).

5

Chiar în timp ce cartea era la tipar, condamnarea lui Spanier a fost anulată de un judecător federal, cu o zi înainte ca acesta să se

prezinte la închisoare. în acel moment, nu știam dacă acuzarea va face sau nu apel contra acestei decizii (n.a.).

6

Kickball - joc asemănător cu baseball; o minge mai mare, de cauciuc, nu este lovită cu bâta, ci cu piciorul; este un joc practicat îndeosebi de copiii mici (n.t.).

7

Touched - literal „atins"; contextual, în limba engleză verbul to *touch* are sensul de mângâiere, îndeosebi în zonele erogene (n.t.).

8

Nu era ceva neobișnuit pentru Sandusky. După antrenamente, făcea mereu duș cu băieții din Second Mile și îi plăceau jocurile de vestiar. „în timp ce ne hârjoneam... începea o bătaie cu săpun", a mărturisit un fost băiat din Second Mile la procesul lui Sandusky.
„Lângă fiecare cabină de duș existau dozatoare de săpun lichid și el își umplea mâna cu săpun, pe care îl împroșca spre noi."[10] (n.a.).

9

Ideea că amintirile traumatice sunt reprimate și pot fi recuperate numai sub îndrumarea unui terapeut este - cel puțin - controversată. Vezi notele pentru o discuție mai amplă[17] (n.a.).

10

Dovezile adunate de Ziegler în legătură cu acest fapt sunt convingătoare. De exemplu, când Dranov a depus mărturie în procesul lui Spanier, a spus că se întâlnise cu Gary Schultz într-o chestiune total diferită spre sfârșitul lunii februarie și se interesase de Sandusky, „deoarece trecuseră poate trei săptămâni de la

incident și nu auzisem de nicio urmare". Vom ști vreodată data exactă? Probabil că nu.

Ziegler este cel mai vocal dintre cei care cred că Sandusky a fost acuzat fără temei. Vezi și Mark Pendergrast, *The Most Hated Man in America.* Unele dintre argumentele lui Ziegler sunt mai convingătoare decât altele. Pentru o discuție mai extinsă despre scepticii cazului Sandusky, vezi Notele (n.a.).

11

Raportul procuraturii legat de Allan Myers este o aiureală. Un anchetator, pe nume Michael Corricelli, a discutat cu avocatul lui Myers, care i-a spus că acum Myers pretindea să fi fost violat în repetate rânduri de Sandusky. Avocatul său i-a prezentat o relatare petrei pagini, scrisă, chipurile, de Myers, în care acesta detalia cum a fost abuzat de Sandusky. Echipa de procurori a citit relatarea și a bănuit că nu fusese scrisă câtuși de puțin de Myers, ci mai degrabă de avocatul său. Până la urmă, acuzarea a renunțat și a lăsat pe dinafară unul dintre cele mai importante personaje din întregul caz.[33] (n a.).

12

Courtney se îndoia de nevinovăția lui Sandusky. Dar, până la urmă, acoperirea lui Sandusky era prea convingătoare. *Un ins care se prostea tot timpul în public cu puștii de la Second Mile.* Curley l-a sunat apoi pe directorul executiv al organizației Second Mile, John Raykovitz. Acesta a promis că va sta de vorbă cu Sandusky și că îi va spune să nu-i mai ducă pe băieți în campus. „Nu pot vorbi decât în nume propriu, dar am crezut că Jerry avea o problemă în a nu depăși anumite limite, o problemă de judecată, care trebuia atinsă și rezolvată", a explicat Curley. Sandusky trebuia să aibă grijă, simțea el, altminteri lumea va crede că este pedofil. „I-am spus", a declarat Raykovitz, „că ar fi mai cuviincios - dacă mergea la duș cu altcineva după antrenament - să poarte un slip. Și i-am spus asta

pentru că... în acea perioadă ieșeau la iveală tot felul de chestii cu cercetașii, cu biserica și lucruri de acest gen"[38] (n.a.).

Dar Graham Spanier nu este Harry Markopolos. El a ales explicația cea mai probabilă - că Sandusky era cine pretindea că este. Regretă el că nu a dispus lămurirea unor întrebări prin-tr-o anchetă dusă mai departe, că nu a investigat cu discreție în toate direcțiile? Firește că regretă. Dar a te conforma presupoziției apriorice a sincerității nu este o crimă. Este o tendință fundamental omenească. Spanier nu s-a comportat altfel decât Alpinistul, Scott Carmichael, Nat Simons, Trinea Gonczar și practic oricare dintre părinții gimnastelor tratate de Larry Nassar. Nu erau acei părinți în cabinet în timp ce Nassar le abuza copiii? Nu au spus copiii că era ceva în neregulă? De ce și-au trimis copiii înapoi la Nassar, iar și iar? Și totuși, în cazul Nassar nimeni nu a sugerat vreodată că părinții gimnastelor ar trebui să facă pușcărie pentru că nu au fost în stare să își apere progeniturile de un prădător. Acceptăm faptul că a fi părinte necesită un anumit nivel fundamental de încredere în comunitatea de oameni din preajma propriului copil.

Dacă se presupune că oricare antrenor este un pedofil, atunci niciun părinte nu și-ar mai lăsa copilul să iasă din casă și nicio persoană cu mintea întreagă nu s-ar oferi vreodată în mod voluntar să fie antrenor. Presupunem aprioric adevărul -chiar dacă acea decizie implică riscuri teribile - fiindcă nu avem de ales. Societatea nu poate să funcționeze altcumva. Și în acele rare situații în care încrederea sfârșește prin a fi trădată, cei victimizați de presupoziția apriorică a sincerității merită compătimirea, nu condamnarea noastră.

7.

Primü acuzați au fost Tim Curley și Gary Schultz. Două dintre cele mai importante oficialități ale uneia dintre cele mai prestigioase universități de stat din Statele Unite au fost arestate. Spanier și-a strâns echipa de conducere la o întrunire emoționantă. El considera că Penn State era o mare familie.

Aceștia erau prietenii lui. Când i-au spus că incidentul de la duș a fost probabil doar o ștrengărie, i-a crezut că sunt sinceri.

„Veți vedea cum toți se vor distanța de Gary și de Tim”, a spus Spanier. Dar nu și el.

Fiecare dintre voi a lucrat ani întregi cu Tim și cu Gary. Unii chiar 35 ori 40 de ani, căci de atât timp lucrează Tim și Gary la această universitate... Ați lucrat cu ei zi de zi, iar eu am făcut-o în ultimii 16 ani... Dacă oricare dintre voi își vede de treabă în conformitate cu modul

în care am convenit să procedăm în această universitate - cinstit, transparent, integru, făcând de fiecare dată ceea ce servește cel mai bine interesele universității - și ați fi pe nedrept acuzați de ceva, aș face același lucru pentru oricare dintre cei de față. Vreau să știți că... Niciunul dintre voi nu ar trebui să se teamă vreodată dacă ați procedat corect ori dacă sunteți acuzați de niște fapte rele când voi știți că ați făcut ceea ce era just...

fiindcă această universitate îi va susține pe acei oameni.4[1][1]

Iată de ce oamenii țineau la Graham Spanier. Acesta este motivul pentru care a avut o carieră atât de strălucită la Penn State. Iată de ce toți ne-am dori să lucrăm pentru el. *Vrem*

ca președintele nostru să fie Graham Spanier - nu Harry Markopolos, înarmat până în dinți, așteptând ca un comando de birocrați guvernamentali să-i spargă ușa de la intrare.

Aceasta este prima idee de ținut minte când analizăm moartea Sandrei Bland. *Credem* că ne dorim ca apărătorii noștri să fie vigilenți la cea mai mică bănuială. îi blamăm când presupun aprioric sinceritatea. Când încercăm să trimitem la închisoare oameni precum Graham Spanier, transmitem un mesaj tuturor acelora care ocupă funcții cu autoritate despre modul în care vrem să-i descifreze pe necunoscuți - fără a ne lua răgazul de a cântări consecințele transmiterii acelui mesaj.

însă ne depășim propriile intenții.

Transparenta

Eroarea

din serialul *Friends*

1.

în al cincilea sezon, *Friends* era pe cale să devină unul dintre serialele de televiziune cu cel mai mare succes din toate timpurile. A fost unul dintre primele mari seriale de *hang-out comedy.* Șase prieteni - Monica, Rachel, Phoebe, Joey, Chandler si Ross - trăiesc într-o harababură haotică din cen-trul Manhattanului, formează cupluri și se despart, flirtează și se ceartă, dar, cel mai adesea, doar stau de vorbă, purtând nesfârșite discuții hilare.

La începutul sezonului, Ross se căsătorește cu o femeie din afara grupului din *Friends.* Pe la mijlocul sezonului, relația se destramă și, la finalul sezonului, Ross se întoarce în brațele lui Rachel. Phoebe naște tripled și se cuplează cu un polițist. Și, lucrul cel mai important, Monica și Chandler se îndrăgostesc -evoluție care dă naștere unei probleme urgente, fiindcă Monica este sora lui Ross, iar Chandler este cel mai bun prieten al său și niciunul dintre ei nu are curaj să îi spună lui Ross ce se întâmplă.

La începutul episodului 15 - intitulat „The One with the Girl Who Hits Joey” -, subterfugiile la care recurg Chandler și Monica se fac țăndări. Ross privește pe fereastră în apartamentul de peste drum și o vede pe sora lui îmbrățișându-se tandru cu Chandler. Este consternat. Fuge spre apartamentul în care locuia Monica și încearcă să dea buzna fără să bată la ușă, dar ușa este prinsă cu lanțul de siguranță. Așa că își vâră fața prin deschizătura de numai 20 de centimetri.

„Chandler! Chandler! Am văzut pe fereastră ce făceai. Am văzut ce-i făceai surorii mele, acum ieși afară!”

Speriat, Chandler încearcă să fugă pe fereastră. Monica îl trage înapoi. „Pot să-l țin în frâu pe Ross”, îi spune. îi deschide ușa fratelui său. „Hei, Ross. Ce mai faci, frățioare?”

Ross se repede înăuntru, sare înspre Chandler și începe să îl fugărească în jurul mesei din bucătărie, urlând: „Ce mama dracului faci?”

Chandler se ascunde după Monica. Joey și Rachel dau buzna înăuntru.

Rachel: Hei, ce se întâmplă?

Chandler: Ei bine, cred - *cred* - că Ross a aflat despre mine si Monica.

>

Joey: Gagiule, uite-1 colo.

Ross: Am crezut că îmi ești cel mai bun prieten! Asta-i sora mea! Cel mai bun prieten și sora mea! Nu-mi vine să cred?

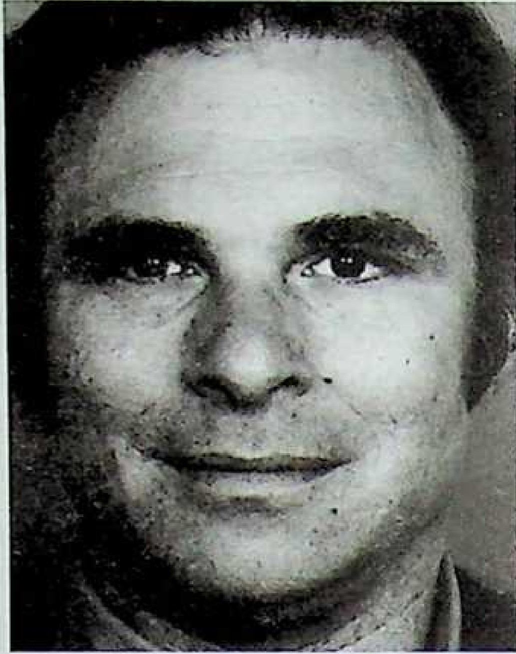
Ați urmărit toate acestea? Un sezon standard din *Friends* conține atâtea răsturnări și meandre ale intrigii - precum și variații narative și emoționale - încât spectatorii parcă au nevoie de o hartă ca să fie siguri că nu se rătăcesc. Cu toate acestea, în realitate nimic nu poate fi mai departe de adevăr. Dacă ați urmărit vreodată un episod din *Friends,* veți ști că este aproape imposibil să fiți derutați. Serialul este extrem de clar. Cât de clar? Cred că l-ați putea viziona, probabil, cu sonorul închis.

A doua enigmă cu care începe această carte era problema eliberării pe cauțiune. Cum se face că judecătorii sunt inferiori unui program informatic în evaluarea acuzaților, chiar dacă judecătorii cunosc mult mai multe despre acuzați decât un computer? Această secțiune din carte este o încercare de a dezlega această enigmă, începând cu faptul bizar că serialele de televiziune, precum *Friends,* sunt atât de transparente.

2.

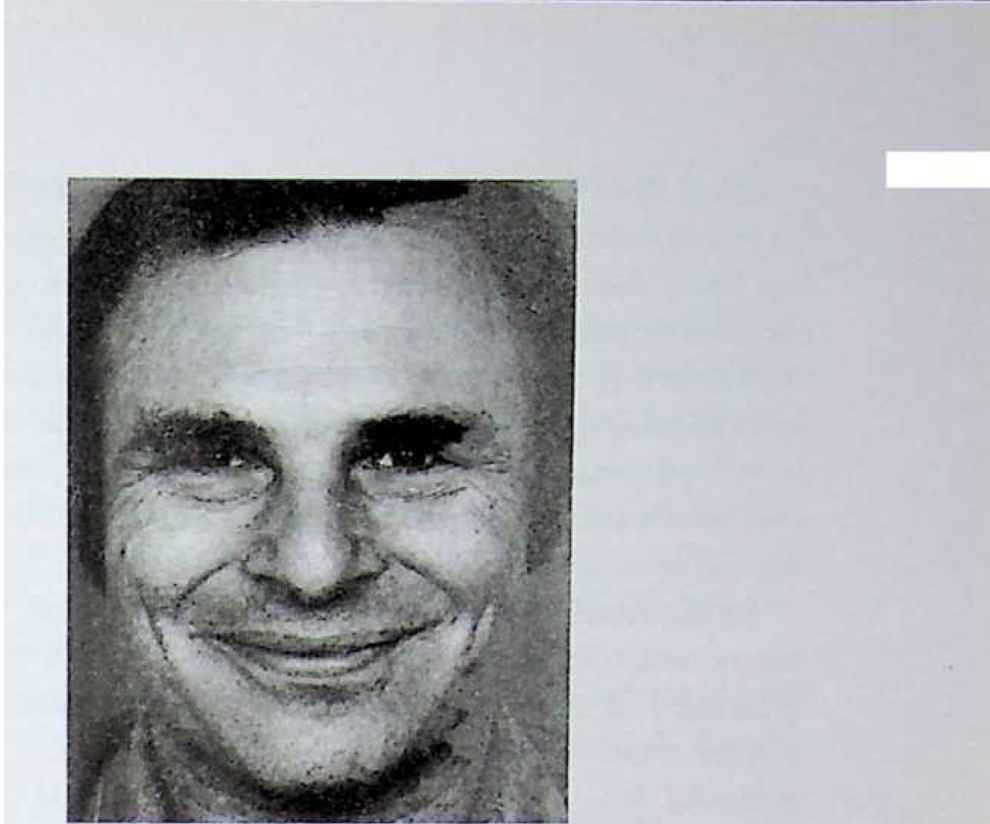
Ca să testez această idee despre transparența serialului *Friends* am luat legătura cu un psiholog pe nume Jennifer Fugate, care predă la University of Massachusetts din Dartmouth. Fugate este expertă în FACS, acronim pentru Facial Action Coding System.[2] în FACS, fiecăreia dintre cele 43 de mișcări ale musculaturii faciale i se atribuie un număr, numit „unitate de acțiune”. Specialiști precum Fugate, care sunt instruiți în FACS, pot să privească expresiile faciale ale cuiva și să le noteze, exact așa cum un muzician poate să asculte o piesă muzicală și să o traducă într-o serie de note pe un portativ.

Așadar, de exemplu, aruncați o privire pe această fotografie:

Se numește zâmbet Pan-Am - genul de zâmbet pe care un însoțitor de zbor ți-1 oferă când încearcă să fie politicos. Când afișați un astfel de zâmbet ridicați colturile buzelor, folosind ceea ce se numește mușchiul zjgomtzricus *major,* dar restul feței rămâne impasibil. Iată de ce zâmbetul pare fals: este un zâmbet lipsit de orice elaborare facială. în FACS, zâmbetul Pan-Am care folosește *zygomaticus major* este notat AU *[action unit]* 12.

Acum priviți fotografia următoare:

Acesta este ceea ce se numește un zâmbet Duchenne. Asa
> J

arată un zâmbet autentic. în termeni tehnici, este AU 12 plus AU 6 - adică este o mișcare facială care implică porțiunea exterioară a mușchilor *orbicularis oculi,* prin care obrajii se înalță și apar în jurul ochilor acele încrețituri precum laba gâștii.3

FACS este un instrument extraordinar de sofisticat. Presupune catalogarea - în detalii foarte exacte - a unor mii de mișcări musculare, dintre care unele pot să apară pe chip doar o fracțiune de secundă. Manualul FACS conține peste 500 de pagini. Dacă Fugate ar fi analizat întregul episod „Girl Who Hits Joey”, ar fi avut nevoie de câteva zile, așa că am rugat-o să se concentreze pe acea scenă de la început: Ross îi vede îmbrățișându-se pe Chandler și pe Rachel, după care se repede furios peste ei.

Iată ce a descoperit ea:

Când Ross privește prin ușa întredeschisă și o vede pe sora lui îmbrățișându-se tandru cu cel mai bun prieten al său, pe fața lui se disting următoarele unități de acțiune: io + 16 + 25 + 26; asta implică mușchii prin a căror acțiune se ridică buza superioară *(levator labii superioris, caput infraorbitalis),* cei datorită cărora buza de jos se relaxează *(depressor labii)*, buzele se îndepărtează una de cealaltă (slăbesc *depressor labii, mentalis* ori *orbicularis oris)* și falca se lasă în jos (slăbesc *pterygoi-dul temporal* și cel *intern).*

în sistemul FACS, mișcărilor musculare li se atribuie, de asemenea, o măsură a intensității de la A la E, A fiind valoarea minimă și E cea maximă. în acel moment, toate cele

patru mișcări musculare ale lui Ross aveau valoarea E. Dacă revedeți episodul din *Friends* și opriți imaginea în clipa în care Ross privește prin crăpătura ușii, veți vedea exact ceea ce descriu codificările FACS. Are pe figură o inconfundabilă expresie de furie și dezgust.

Pe urmă, Ross se repede în apartamentul în care locuiește Monica. Tensiunea scenei se accelerează, la fel și emoțiile lui Ross. Acum, pe figura lui se pot citi: 4C + 5D + 7C + 10E + 16E + 25E + 26E. Din nou, de patru ori E! ,,[AU]4 coboară sprâncenele", explică Fugate.

Asta faci când te încrunți. Șapte este o privire cu coada ochiului. Se numește „tensor de pleoape". Este un soi de a privi cu mânie și de a închide ochii totodată, fiind ceva tipic pentru accesele de furie. Mai departe, 10 din acest caz este un simptom clasic de dezgust. Ți se ridică oarecum buza superioară, fără a ți se mișca realmente nasul, dar creează aparența că strâmbi din nas. Uneori, survine și 16. Este o relaxare a buzei inferioare. Se întâmplă când îți împingi în jos buza inferioară, lăsând să ți se vadă dinții.

La ușă, Monica încearcă să pretindă că nu s-a întâmplat nimic în neregulă. îi zâmbește fratelui său. Dar este un zâmbet Pan-Am, nu unul Duchenne: ceva 12 și cea mai ștearsă, cea mai neplauzibilă urmă de 6.

Ross îl fugărește pe Chandler în jurul mesei din bucătărie. Chandler se ascunde după Monica și, când Ross se apropie, îi spune: „Să știi că nu doar ne prosteam. O iubesc. OK? M-am îndrăgostit de ea."

Apoi Monica îl ia de mână pe Ross. „îmi pare atât de rău că a trebuit să afli astfel. îmi pare rău. Dar este adevărat, și eu îl iubesc."

Se lasă o lungă tăcere, în timp ce Ross se holbează la amândoi, procesând o furtună de emoții conflictuale. Apoi îi scapă un zâmbet larg, îi îmbrățișează pe amândoi și își repetă sieși, numai că de această dată fericit: „Cel mai bun prieten și sora mea! Sunt atât de fericit!"

în timp ce Monica îi dă vestea fratelui său, Fugate îi acordă notațiile 1C + 2D + 12D. în combinație, 1 și 2 reprezintă tristețea: ea și-a ridicat marginile interioare și exterioare ale sprâncenelor. Desigur, 12D reprezintă zâmbetul Pan-Am, emoțional incomplet.

„Oricât de bizar ar părea, ea dă un indiciu de tristețe", spune Fugate, „urmată însă de fericire. Cred că este oarecum logic, fiindcă ea își cere scuze, dar pe urmă îi arată lui Ross că, de fapt, agreează situația."

Ross o privește îndelung pe sora lui. Figura lui înregistrează imaginea clasică a tristeții. Apoi expresia feței sale trece subtil la iE + 12D. îi întoarce surorii sale exact același amestec de emoții pe care i le-a transmis și ea lui: tristețe combinată cu începutul fericirii. El își pierde sora. Dar, în același timp, vrea ca ea să știe că el se bucură de fericirea ei.4

Analiza FACS efectuată de Fugate ne spune că actorii din *Friends* se asigură că toate emoțiile pe care se presupune că le resimt în adâncul inimii personajele pe care le interpretează se exprimă perfect pe chipurile lor. Iată de ce puteți să priviți scena cu sonorul închis, înțelegând totuși ce se întâmplă. Cuvintele ne fac să râdem sau explică anumite nuanțe particulare ale narațiunii. Dar expresiile faciale ale actorilor duc intriga mai departe. Jocul actorilor din *Friends* este *transparent.*

Transparența este ideea că expresia facială și comportamentul oamenilor - modul în care ei se prezintă *în exterior-ne* deschid o fereastră autentică și demnă de încredere prin care putem observa ceea ce simt ei *în interior.* Este al doilea instrument esențial de care ne folosim pentru a-i înțelege pe necunoscuți. Când nu îi cunoaștem pe niște oameni, când nu putem comunica [verbal] cu ei ori nu avem timp să-i înțelegem așa cum trebuie, credem că îi putem descifra studiindu-le comportamentul și expresiile faciale.

3.

Ideea transparenței are o lungă istorie. în 1872, la treisprezece ani după apariția celebrului său tratat despre evoluție, Charles Darwin a publicat *Expresia emoțiilor la om și la animale.* Zâmbetul, încruntarea și încrețirea nasului când suntem dezgustați sunt lucruri pe care le fac toate ființele umane, în urma adaptării evolutive. Comunicarea precisă și rapidă între noi a emoțiilor noastre era atât de importantă pentru supraviețuirea speciei umane, a susținut el, încât fața a evoluat într-un fel de panou de afișaj al stărilor noastre sufleteștii

Ideea lui Darwin este profund intuitivă. Copiii de pretutindeni zâmbesc când sunt fericiți, se încruntă când sunt triști si chicotesc când se amuză, nu-i așa? Nu doar oamenii care vizionează *Friends* în livingul lor din Cleveland, Toronto ori Sidney pot să priceapă ce simt Ross și Rachel; oricine poate să facă același lucru.

Audierile pentru eliberarea pe cauțiune descrise în Capitolul 2 sunt, de asemenea, un exercițiu de transparență. Judecătorul nu corespondează cu părțile unui proces prin e-mail sau vorbind la telefon. Judecătorii consideră că este esențial *să îi vadă cu ochii lor* pe oamenii pe care îi judecă. Acum câțiva ani, o femeie musulmană din Michigan era reclamantă într-un proces și s-a prezentat la tribunal purtând tradiționalul *niqaby* un văl care îi acoperea întregul chip, cu excepția ochilor. Judecătorul i-a cerut să își scoată vălul. Ea a refuzat. în consecință, judecătorul i-a respins acțiunea. Nu credea că poate să judece neînțelegerile dintre cele două părți dacă nu putea să o vadă pe una dintre ele. I-a spus femeii:

Unul dintre lucrurile pe care trebuie să le fac în timp ce audiez mărturia este să îți văd chipul ca să îmi dau seama ce se petrece. Și dacă nu îți scoți chestia aia nu pot să îți văd fața și nu pot să știu dacă îmi spui sau nu adevărul și nu pot să observ anumite lucruri legate de expresia ta facială și de temperamentul tău, pe care trebuie să le observ într-o sală de judecată.'

* Reclamanta era Ginnah Muhammad. Iată răspunsul ei: „Ei bine, în primul rând, sunt o musulmană practicantă și acesta este modul meu de viață, cred în sfântul Coran și Dumnezeu ocupă primul loc în viața mea. Nu am o problemă să îmi scot vălul în fața unei judecătoare, așa că aș dori să știu dacă aveți o femeie în fața căreia să depun mărturie? Atunci nu am nicio problemă. Dar altminteri nu pot să mă supun acestui ordin"[6] (n.a.).

Credeți că judecătorul avea dreptate? Presupun că mulți vor răspunde afirmativ. Nu am consuma atât de mult timp scrutând fețele celorlalți dacă nu am crede că ar fi ceva prețios de aflat. în romane citim că „șocat, a căscat ochii” ori că „dezamăgită, i-a căzut falca” și acceptăm fără discuție că realmente fețele oamenilor se alungesc și că aceștia fac ochii mari, reacționând față de sentimente precum uluirea și dezamăgirea. Putem vedea reacția lui Ross, codificată prin 4C + 5D + 7C + 10E + 16E + 25E + 26E, și putem ști ce înseamnă - fără sunet -deoarece mii de ani de evoluție au transformat 4C + 5D + 7C + 10E

+ 16E + 25E + 26E în expresia vizibilă pe fețele oamenilor când aceștia sunt șocați și înfuriați. Credem că expresia facială a cuiva este o fereastră către sufletul său. Dar asta ne readuce la Enigma Numărul Doi. Judecătorii cazurilor de eliberare pe cauțiune au o fereastră prin care privesc în sufletul acuzatului. Și totuși sunt mult inferiori în predicțiile lor privind cine va comite o altă infracțiune față de computerul lui Sedhil Mullainathan, care nu dispune de nicio fereastră către sufletul nimănui.

Dacă viața reală ar semăna cu serialul *Friends,* judecătorii ar bate computerele. Dar nu o fac. Așadar, poate că viața reală *nu seamănă* cu serialul *Friends.*

4.

Mănunchiul de insule cunoscute drept arhipelagul Trobriand se află cam la 170 de kilometri est de Papua-Noua Guinee, în mijlocul Mării Solomon. Este un arhipelag micuț, în care trăiesc vreo 40 000 de oameni. Este izolat și tropical. Locuitorii pescuiesc și cultivă pământul în mare măsură așa cum o făceau strămoșii lor acum o mie de ani, iar datinile lor străvechi s-au dovedit remarcabil de durabile, chiar în fata inevitabilelor năvăliri ale secolului XXI. Așa cum producătorii de automobile își testează noile modele în Arctica, forțându-le să evolueze în condiții extreme, cercetătorilor din domeniul științelor sociale le place uneori să își verifice ipotezele prin „teste de anduranță”, efectuate în locuri precum Insulele Trobriand. Dacă ceva merge la Londra ori la New York *și* merge, de asemenea, în acele insule, poți fi destul de sigur că ai dat peste ceva universal - acesta fiind motivul călătoriei pe care doi cercetători spanioli au făcut-o în Insulele Trobriand în 2013.

Sergio Jarillo este antropolog. Lucrase anterior în Trobriand și cunoștea limba și cultura de acolo. Carlos Crivelli este psiholog. Și-a petrecut prima parte a carierei testând limitele transparenței. Odată a examinat zeci de înregistrări video ale unor judocani care tocmai câștigaseră un meci ca să poată observa cu precizie când au zâmbit aceștia. A fost în momentul victoriei? Ori au câștigat și *pe urmă* au zâmbit?? Altă dată a vizionat înregistrări ale unor indivizi care se masturbau ca să afle cum arătau fețele lor în momentul culminant. E de presupus că un orgasm este un moment de adevărată fericire. Este acea fericire evidentă și observabilă în momentul respectiv?[8] în ambele cazuri, nu era - ceea ce nu are sens dacă emoțiile sunt realmente un panou de afișaj al stărilor sufletești. Aceste studii l-au făcut pe Crivelli să fie sceptic, așa că el și Jarillo au hotărât să testeze ideile lui Darwin.9

Jarillo și Crivelli au început cu șase portrete ale unor indivizi pe ale căror figuri se putea citi fericire, tristețe, furie, frică și dezgust - ultima fotografie înfățișând un chip cu o expresie neutră. înainte să plece în Insulele Trobriand, cei doi cercetători au mers cu portretele lor la o școală primară din Madrid și le-au arătat unui grup de copii. Au așezat toate cele șase fotografii în fața unui copil și au întrebat: „Care dintre acestea este figura tristă?” Au trecut apoi la al doilea copil, pe care l-au întrebat: „Care dintre acestea este figura furioasă?” și așa mai departe, rulând de multe ori toate cele șase portrete.
Iată rezultatele. Copiii nu au avut nicio dificultate în rezolvarea acestui exercițiu:

Eticheta emoțională	**.Fericire": zâmbet**	**.Tristețe": îmbufnare**	**.Furie” încruntare**	**.Frică”; respirație tăiată**	**„Dezgust"- nările strânse**	**Neutru**

			Spanioli (n =	***123)***		
Fericire	**1.00**	**.00**	***.00***	***.00***	**.00**	**.00**
Tristețe	**.00**	**.98**	**.00**	***00***	**.00**	**02**
Furie	**.00**	**00**	**.91**	***.00***	**.09**	**.00**
Frică	**.00**	**.07**	**.00**	**.93**	**00**	**00**
Dezgust	**.00**	**.02**	**00**	**.15**	**.83**	**.00**

Pe urmă, Jarillo și Crivelli au zburat în Insulele Trobriand și au repetat procesul.

Indigenii erau prietenoși și cooperanți. Aveau o limbă bogată și nuanțată, ceea ce îi făcea candidații unui test ideal pentru un studiu al emoției. După cum explica Jarillo,

... ca să spună că un lucru i-a surprins realmente într-un mod pozitiv, ei spun că „mi-a fermecat sufletul” sau că „mi-a răpit mintea”. Apoi, când repeți asta și zici: „Ți-a răpit mintea acest lucru?”, ei spun: „Ei bine, nu, asta e mai mult ca și cum mi s-ar fi chircit stomacul.”

Cu alte cuvinte, aceștia nu erau oameni care să se simtă buimăciți dacă li se cere să explice un adevăr emoțional. Dacă Darwin avea dreptate, indigenii din Trobriand ar trebui să fie la fel de pricepuți ca elevii din Madrid în descifrarea figurilor omenești. Emoțiile sunt configurate instinctiv de evoluție. Asta înseamnă că oamenii din mijlocul Mării Solomon trebuie să posede același sistem de operare ca oamenii din Madrid. Adevărat?

Fals.

Aruncați o privire pe următorul tabel, care compară rata de succes a celor din Trobriand cu rata de succes a copiilor de io ani din școala madrilenă. Trobriandezii *au avut mari dificultăți,*

„Etichetele emoționale” din stânga tabelului sunt fotografiile indivizilor cu diferite expresii faciale pe care Jarillo și Crivelli le-au arătat subiecților. Etichetele de pe prima linie indică modul în care subiecții au identificat fotografiile respective. Așadar, 100% dintre cei 113 copii spanioli au identificat figura fericită ca figură fericită. Dar numai 58% dintre tobrian-drezi au făcut acest lucru, în vreme ce 23% au privit o față zâmbitoare și au spus că este „neutră”. Iar fericirea este emoția asupra căreia a existat cel mai pronunțat acord între trobrian-drezi și copiii spanioli. în toate celelalte privințe, ideea indigenilor despre modul în care emoția se exprimă în exterior se arată a fi total diferită de ideea noastră.

Eticheta emoțională	**„Fericire": zâmbet**	**„Tristețe": îmbufnare**	**„Furie": încruntare**	**-Frică": respirație tăiată**	**„Dezgust": nările strânse**	**Neutru**
			Trobriandez) (n	***= 68)***		
Fericire	**.58**	**.08**	**04**	**.08**	**.00**	**23**
Tristețe	**.04**	**.46**	**.04**	**.04**	**.23**	**.19**
Furie	**.20**	**.17**	**.07**	**.30**	**.20**	**.07**
Frică	**.08**	**27**	**.04**	**.31**	**27**	**.04**
Dezgust	**.18**	**.11**	**.08**	**.29**	**.25**	**.11**
Fericire	**1.00**	**.00**	***Spanioli (n - 113)* .00 .00**		**.00**	**00**
Tristețe	**.00**	**.98**	**.00**	**.00**	**.00**	**.02**
Furie	**.00**	**.00**	**.91**	**.00**	**.09**	**.00**
Frică	**.00**	**.07**	**00**	**.93**	**.00**	**.00**
Dezgust	**.00**	**.02**	**00**	**.15**	**.83**	**.00**

„Cred că lucrul care ne-a surprins cel mai mult este următorul fapt: ceea ce în societățile occidentale socotim a fi o față îngrozită, a unui ins speriat, în Insulele Trobriand se dovedește a fi recunoscut mai degrabă ca o figură amenințătoare”, a spus Crivelli. Ca să demonstreze, a mimat ceea ce se numește față a celui rămas fără suflare: ochii larg deschiși, figura din celebrul tablou *Strigătul* de Edvard Munch.

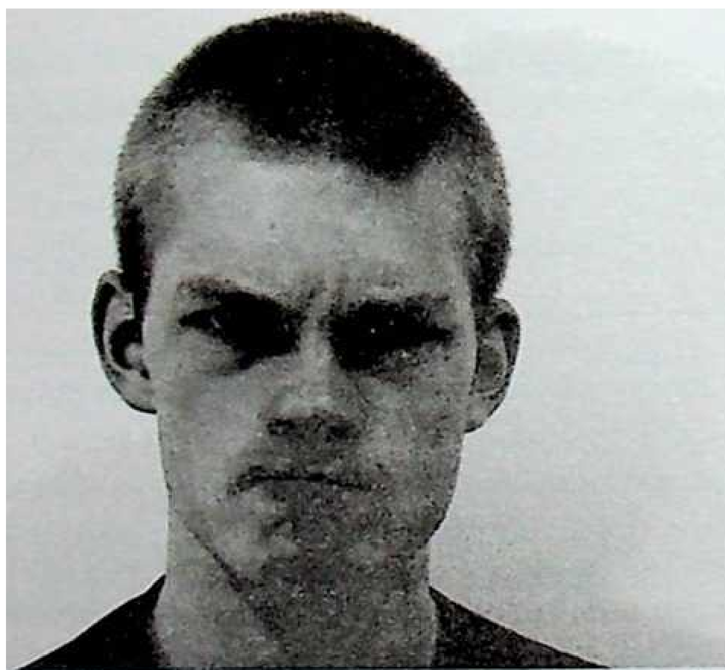
„în cultura noastră, figura mea ar spune: «Mi-e frică; mă sperii».” Crivelli a continuat. „în cultura lor, este... figura cuiva care încearcă să sperie pe altcineva... Este invers [față de ceea ce înseamnă pentru noi].”

Pentru un locuitor din Insulele Trobriand, senzația de frică nu este câtuși de puțin diferită de frica pe care o simțim eu sau voi. Și ei au aceeași senzație de rău în fundul stomacului.

Dar, dintr-un motiv oarecare, nu arată această senzație așa cum o facem noi.

în privința furiei, lucrurile stau tot atât de rău. Ați crede -nu-i așa? - că oricine din lumea asta ar ști cum arată o figură furioasă. Este o emoție atât de fundamentală.

Aceasta este furie, nu-i așa?[10]

Privirea grea. Gura strânsă. Dar furia i-a zăpăcit pe indigeni. Priviți cifrele din dreptul figurii furioase. Nu mai puțin de 20% dintre ei au numit-o față fericită. Alți 17% au spus că este o față tristă. Pentru 30% a fost o față speriată. în sfârșit, 20% au socotit că era un semn de dezgust - și numai 7% au identificat ceea ce văzuseră aproape toți copiii spanioli. Crivelli a spus:

Au dat o mulțime de descriptori diferiți... Spun, să zicem, „Se încruntă”. Sau folosesc unul dintre proverbele lor care spun... că are sprânceana întunecată, ceea ce, evident, se poate traduce prin „Este încruntat”. Nu infereaza că gestul înseamnă că persoana din fotografie este furioasă.

Ca să se asigure că indigenii din Insulele Trobriand nu erau un caz special, Jarillo și Crivelli au călătorit apoi în Mozambic, unde au studiat un grup izolat de indigeni, numiți Mwani, care practicau pescuitul de subzistență. încă o dată, rezultatele au fost deprimante. Mwani au identificat puțin peste limitele hazardului pur fețele zâmbitoare, dar au fost derutați de fețele triste și de cele furioase. Un alt grup, condus de Maria Gendron, a călătorit în munții din nord-vestul Namibiei ca să verifice

>

dacă locuitorii din regiune puteau să sorteze cu acuratețe niște teancuri de fotografii aranjate în funcție de expresia emoțională a subiectului. Nu au reușit.[11]

Și istoricii au intrat în joc. Dacă ați putea să vă urcați într-o mașină a timpului și să le arătați grecilor și romanilor antici fotografii ale unor oameni moderni care afișează un rânjet larg, vor interpreta expresia la fel cum o facem noi? Probabil că nu. După cum scrie clasicista Mary Beard în cartea ei *Râsul la Roma antică)*

... asta nu înseamnă că romanii nu își curbau niciodată colțurile gurii într-o configurație care nouă ni s-ar părea că reprezintă un zâmbet; firește că făceau acest lucru. Dar această ridicare a colțurilor gurii nu cântărea prea mult în ordinea gesturilor sociale și culturale importante la Roma. Invers, alte gesturi faciale, care nu ar însemna mare lucru pentru noi, erau mult mai încărcate cu semnificație.[12]

Dacă le-ați prezenta locuitorilor din Insulele Trobriand acel episod din *Friends,* văzându-1 pe Ross cum îl înfruntă pe Chandler, indigenii ar crede că Chandler era furios și că Ross era speriat. Vor înțelege scena cu totul greșit. Și dacă ați organiza premiera episodului din *Friends* în Roma antică, în fața lui Cicero, a împăratului și a unui mănunchi de prieteni din anturajul imperial, vor privi la extravagantele grimase și strâmbături de pe fețele actorilor și se vor întreba: *Asta ce naiba poate fi?*

5.

OK. Dar cum stau lucrurile *înlăuntrul* unei culturi? Dacă ne limităm la lumea modernă - și facem abstracție de marginali și de Roma antică - funcționează regulile transparenței? Nu, nu funcționează.

»

Imaginați-vă următorul scenariu. Sunteți conduși printr-un hol lung și îngust într-o încăpere întunecată. Acolo vă așezați și ascultați o înregistrare a unei schițe de Franz Kafka, urmată de un test de memorie legat de ceea ce tocmai ați ascultat. Terminați testul și reintrați pe coridor. Dar, în timp ce voi ascultați din Kafka, o echipă muncise din greu. Coridorul era alcătuit, în realitate, din pereți mobili. Aceștia fuseseră îndepărtați, creând un spațiu foarte larg. Pereții vastei încăperi erau zugrăviți într-un verde țipător. De tavan atârnă un singur bec, a cărui lumină cade pe un scaun roșu strident. Iar pe scaun stă cel mai bun prieten al vostru, afișând un aer solemn. Ieșiți, crezând că veți străbate același hol îngust și BUM! - o încăpere vastă unde nu v-ați fi așteptat să fie o sală atât de spațioasă. Și amicul vostru, holbându-se la voi ca un personaj dintr-un film horror.

Ați fi surprinși? Bineînțeles că ați fi. Și cum ar arăta figura voastră? Ei bine, nu la fel ca figura unui indigen din Insulele Trobriand aflat în aceeași situație, nici la fel ca figura unui cetățean din Roma antică. Dar în cultura noastră, acum și aici, este bine stabilit cum arată surpriza. Găsim un exemplu perfect în același episod din *Friends.* Joey, colocatarul lui Ross, dă buzna în apartamentul unde locuiește Monica și descoperă că doi dintre cei mai buni prieteni ai săi încearcă să se ucidă unu pe celălalt, iar figura lui vă spune tot ceea ce trebuie să știți. AU 1 + 2 (sprâncenele ridicate) plus AU 5 (ochii căscați) plus AU 25 + 26, căderea fălcii. Ați face și voi figura lui Joey, nu-i așa? Greșit.

Doi psihologi germani, Achim Schützwohl și Rainer Reisenzein, au creat exact acest scenariu și l-au derulat implicând 60 de subiecți.Pe o scală de la unu la zece, cei 60 de participanți au notat cu 8,14 sentimentul lor de surpriză în momentul în care au deschis ușa după lectura din Kafka. Au rămas stană de piatră! Și când au fost întrebați, aproape

toți au fost convinși că surpriza le era întipărită pe chip. Dar nu era. Schützwohl și Reisenzein au montat în colț o cameră video, pe care au folosit-o ca să codifice expresiile tuturor participanților așa cum a codificat Fugate episodul din *Friends.* Doar în 5% dintre cazuri au descoperit ochii căscați, sprâncenele ridicate și fălcile căzute. în 17% dintre cazuri au găsit două dintre aceste expresii. în rest, au găsit câte o combinație de nimic, puțin ceva și alte lucruri - precum sprâncenele unite - pe care nu le-ați asocia câtuși de puțin neapărat cu surpriza.[3]

„în toate condițiile, participanții au supraestimat grotesc expresivitatea surprinderii lor”, scria Schützwohl. De ce? „Au inferat expresiile lor faciale probabile în fața surprizei din credințele psihologiei populare despre asociațiile dintre emoții și figură.” Psihologia populară este genul de psihologie vulgară pe care o spicuim din surse culturale precum serialele de comedie. Dar lucrurile nu se petrec astfel în viața reală. Transparența este un mit - o idee pe care ne-am însușit-o privind prea mult la televizor și citind prea multe romane în care eroul „rămâne cu gura căscată de uimire” ori „îi ies ochii din cap de surprinși ce sunt”. Schützwohl continuă: „Se pare că participanții au gândit că, de vreme ce au fost surprinși și pentru că surpriza este asociată cu o configurație facială specifică, trebuie să fi manifestat acea configurație. în majoritatea cazurilor, această inferență a fost invalidă.”[1]"[3]

Nu cred că această eroare - care constă în a ne aștepta ca mișcările faciale pe care le vedem din afară să corespundă perfect cu emoțiile care survin pe dinlăuntru - contează când avem de-a face cu prietenii noștri. O parte din ceea ce înseamnă să ajungi a cunoaște pe cineva este să înțelegi cât de idio-sincratice pot fi expresiile lor emoționale. Tatăl meu făcea odată duș într-o cabană de vacanță pe care părinții mei o închiriaseră când a auzit-o pe mama țipând. A ieșit în fugă și a văzut un zdrahon cu cuțitul la gâtul mamei mele. Ce a făcut? Țineți minte că vorbim despre un bărbat de 70 de ani, în pielea goală și ud leoarcă. A îndreptat degetul spre agresor și a spus clar și răspicat: „Cară-te IMEDIAT.” Iar omul s-a conformat.

Pe dinăuntru, tata era îngrozit. Cea mai prețioasă ființă din viața lui - iubita lui soție de jumătate de secol - era amenințată cu cuțitul la gât. Dar mă îndoiesc foarte mult că frica i s-a zugrăvit pe față. Ochii nu i s-au căscat de spaimă, iar glasul nu i s-a înălțat cu o octavă. Dacă l-ați fi cunoscut pe tata, l-ați fi văzut în alte situații stresante și ați fi ajuns să pricepeți că, indiferent din ce motiv, fața „îngrozită” pur și simplu nu făcea parte din repertoriul lui. în momente de criză, manifesta un calm glacial. Dar dacă *nu* l-ați fi cunoscut, ce ați fi gândit? Ați fi ajuns la concluzia că era un om rece? Insensibil? Când ne confruntăm cu un necunoscut, trebuie să înlocuim experiența directă cu o idee - cu un stereotip. Și mult prea frecvent acel stereotip este greșit.

Pentru că veni vorba, știți cum își exprimă surprinderea indigenii din Insulele Trobriand? Când și-a făcut apariția Crivelli, avea la el un mic Apple iPod, iar insularii s-au strâns în jurul lui cu admirație. „Veneau spre mine. Eu le arătam... Fremătau de emoție, dar nu scoteau un soi de «Ah!», icnind cu răsuflarea tăiată.” A mimat un perfect AU 1 + 2 + 5. „Nu. Așa făceau.” A scos un zgomot plescăind din limbă. „Făceau *clic, clic, clic.”*

6.

Aceasta este soluția celei de-a doua enigme din Capitolul 2, legată de motivul pentru care computerele obțin rezultate mult mai bune decât judecătorii când trebuie luate decizii de eliberare pe cauțiune. Computerul nu poate să-1 vadă pe acuzat. Judecătorii pot și pare logic să presupunem că acea unitate suplimentară de informație ar trebui să-i facă niște decidenți mai buni. Solomon, judecătorul din statul New York, avea posibilitatea să observe figura persoanei din fața lui, căutând să surprindă simptome de boală mintală - o privire sticloasă, tulburări afective, sclipiri de aversiune în ochi. Acuzatul stă nu mai departe de trei metri în fața lui și Solomon are șansa să înțeleagă persoana pe care o evaluează. Dar toate acele informații suplimentare nu-i sunt, în realitate, de folos. Oamenii surprinși nu par neapărat surprinși. Oamenii care au probleme emoționale nu arată întotdeauna ca și cum ar avea probleme emoționale.

Cu câțiva ani în urmă, a fost în Texas un caz celebru, în care un tânăr, pe nume Patrick Dale Walker, a pus un pistol la tâmpla fostei sale iubite - însă arma s-a blocat când a apăsat pe trăgaci. în acest caz, judecătorul a fixat o cauțiune de 1 milion de dolari, pe care a redus-o la 25 000 de dolari după ce Walker a petrecut patru zile după gratii, pe motivul că îi era de ajuns ca „să se potolească”. Ulterior, judecătorul a explicat că Walker avea cazierul curat ca lacrima, negăsind în el „nici măcar o amendă de la poliția rutieră”. Era politicos: „Era realmente un tânăr liniștit și manierat. Fusese premiantul clasei la liceu. Absolvise colegiul. Era de presupus că fata fusese prima lui iubită.” Conform judecătorului, aspectul cel mai important a fost că Walker a dat dovezi că își regretă fapta.

Judecătorul a crezut că Walker era transparent. Dar ce înseamnă „a dovedit că regretă” ceea ce a făcut? A arborat o figură tristă, și-a coborât privirea în pământ, plecându-și capul, așa cum a văzut că se exprimă remușcările într-o mie de seriale de televiziune? Și de ce credem noi că, dacă un ins arborează o mină tristă, își coboară privirea în pământ, cu bărbia în piept, atunci în inima lui a avut loc o schimbare totală? Viata reală

> nu este serialul *Friends.* Faptul de a-1 fi văzut pe Walker nu l-a ajutat pe judecător. Mai mult i-a dăunat. I-a permis să raționalizeze simplul fapt că Walker pusese un pistol la tâmpla iubitei sale și nu a izbutit să o ucidă numai fiindcă pistolul s-a blocat. Peste patru luni, eliberat pe cauțiune, Walker a împușcat-o mortal pe prietena lui.[1*]

Echipa lui Mullainathan scrie:

Indiferent care variabile neobservate îi determină pe judecători să devieze de la predicții - fie vorba despre stări interne, precum dispoziția de moment, fie despre trăsăturile specifice ale cazului, accentuate și supraestimate, precum înfățișarea acuzatului -, ele nu sunt o sursă de informații private, ci o sursă de erori predictive. Inobservabilele creează zgomot, nu semnal.[16]

Traducere: avantajul judecătorului față de computer nu este, de fapt, un avantaj.

Să ducem studiul lui Mullainathan la concluzia sa logică? Să îl ascundem pe acuzat de judecător? Poate că în momentul în care în sala de judecată apare o femeie care poartă un *niqab,* reacția corectă nu este respingerea cazului său, ci este cerința ca toată lumea să poarte un văl. Din același motiv, merită, de asemenea, să ne întrebăm dacă trebuie să vedeți o bonă în carne și oase înainte de a o angaja sau dacă angajatorul procedează corect programând un interviu față în față înainte de-a vă face o ofertă de angajare.

Dar nu putem, firește, să întoarcem spatele contactelor personale, nu-i asa? Lumea nu funcționează dacă orice tranzacție *'9 9 9*

semnificativă este anonimă. I-am pus exact această întrebare judecătorului Solomon, iar răspunsul lui merită să fie luat în seamă.

MG: Ce-ar fi dacă nu l-ați vedea pe acuzat? Ar exista o diferență?

Solomon: Dacă aș prefera să fie astfel?

MG: Ați prefera să fie astfel?

Solomon: Există o parte din creierul meu care îmi spune că aș prefera să fie astfel, pentru că atunci deciziile dificile de a trimite pe cineva la închisoare ar părea mai puțin dificile. Dar nu este corect... Ai o ființă umană reținută de stat, iar statul trebuie să justifice de ce îi răpește libertatea unui om, nu-i așa? Dar altminteri voi considera că e vorba de un fleac.

Problema transparenței sfârșește în același punct ca problema presupoziției apriorice a sincerității. Strategiile noastre de abordare a necunoscuților sunt profund defectuoase, dar sunt, de asemenea, și socialmente necesare. Avem nevoie de sistemul judiciar, de procesul de angajare și de selecția bonelor ca să fim umani. însă cerințele umanității înseamnă că trebuie să tolerăm un volum enorm de erori. Acesta este paradoxul discuției cu necunoscutii. Trebuie să vorbim cu ei. Dar o facem teribil de prost - și, după cum vom vedea în următoarele două capitole, nu suntem întotdeauna sinceri unii față de ceilalți când e să recunoaștem cât de groaznici suntem în stabilirea acestor contacte.

Solomon: Așadar, în timp ce bănuiesc că există o fărâmă din creierul meu care îmi spune „O, da. Ei bine, ar fi mai ușor să nu-i văd”, am în față o persoană care mă privește, iar eu mă uit la ea. în public sunt membri ai familiei sale,

care îmi fac cu mâna în timp ce avocatul își expune argumentele, iar acuzatul are și el în sală trei membri de familie. Ar trebui să fie... Trebuie să știi că influențezi destinul unei persoane. Așa ceva nu ar trebui tratat cu ușurință.

O (scurtă) explicație a cazului Amanda Knox

1.

în noaptea de 1 noiembrie 2007, Meredith Kercher a fost ucisă de Rudy Guede. După un munte de dispute, speculații și controverse, vinovăția lui a fost o certitudine. Guede era un personaj dubios, care se învârtise pe lângă casa din orașul italian Perugia, unde Kercher, studentă, locuia în timpul unui an academic în străinătate. Guede avea cazier. A recunoscut că s-a aflat în casa lui Kercher în noaptea crimei - și nu putea să ofere decât cele mai neplauzibile motive ale prezenței sale acolo. La locul crimei, ADN-ul lui era peste tot. După ce a fost descoperit corpul victimei, a fugit imediat din Italia în Germania.

Dar ancheta poliției nu l-a vizat exclusiv pe Rudy Guede -dacă avem în vedere un adevărat tsunami de atenție mediati-că, declanșat după ce a fost descoperit cadavrul lui Kercher. în centrul atenției s-a situat în schimb colega de cameră a victimei. Se numea Amanda Knox. S-a întors acasă de dimineață și a găsit în baie pete de sânge. Ea și prietenul ei,

Raffaele Sollecito, au chemat poliția. Au venit polițiștii și au găsit-o pe Kercher moartă în camera ei; în următoarele ore, i-au adăugat pe lista lor de suspecți pe Knox și pe Sollecito. Poliția credea că omorul a survenit după o partidă de sex în grup, care, din cauza consumului de alcool și de droguri, a luat-o razna, implicați fiind Guede, Sollecito și Knox. Cei trei au fost arestați, acuzați, condamnați și trimiși la închisoare - fiecare pas al procesului fiind relatat obsesiv de presa tabloidă.

„O crimă îi atrage întotdeauna pe oameni. Puțină intrigă. Puțin mister. Cine e făptașul?” spune jurnalistul britanic Nick Pisa în documentarul *Aman da Knox* - un titlu dintr-o vastă bibliotecă de cărți, eseuri academice, articole de presă, filme și emisiuni de televiziune inspirate de acest caz. „Și aici avem acest frumos, pitoresc oraș din vârful unei coline, aflat în centrul Italiei. A fost o crimă deosebit de înfiorătoare. Gâtul spintecat, victima pe jumătate despuiată, sânge peste tot. Altfel spus, ce vreți mai mult într-un articol de presă?”[1]

Alte istorii criminale de mare notorietate, precum cazurile O. J. Simpson și JonBenet Ramsey, rămân la fel de captivante când le redescoperi după cinci sau zece ani. Nu și cazul Amanda Knox. Privind retrospectiv, este complet inexplicabil. Nu a existat nicio probă fizică de natură a stabili o legătură între Knox sau iubitul ei și crimă. Nu s-a găsit nicio explicație plauzibilă a motivului pentru care Knox - o fată imatură, ferită de griji, aparținând unei familii din clasa mijlocie din Seattle - ar putea fi atrasă de niște jocuri sexuale criminale cu un vagabond dezaxat, pe care abia dacă îl cunoștea. Ancheta poliției care a vizat-o s-a dovedit a fi șocant de ineptă. Analiza probelor de ADN care se presupunea că o legau pe ea și pe Sollecito de crimă a fost făcută cu totul de mântuială. Procurorul care a susținut acuzarea a fost îngrozitor de iresponsabil, obsedat de niște fantezii despre niște crime sexuale minuțios pregătite. După crimă au trecut totuși *opt* ani până când Curtea Supremă din Italia a decretat în cele din urmă că Amanda Knox era nevinovată. Chiar și atunci, mulți oameni altminteri inteligenți și serioși nu au fost de acord. Când Knox a fost eliberată din închisoare, o mulțime furibundă s-a strâns în piața centrală din Perugia ca să protesteze față de eliberarea sa. Cazul Amanda Knox este absurd.

V-aș putea reda punct cu punct o analiză a ceea ce a fost eronat în investigația uciderii lui Kercher. Ar atinge ușor dimensiunile acestei cărți. M-aș putea referi, de asemenea, la unele dintre cele mai exhaustive analize academice ale deficiențelor legale din anchetă, precum meticuloasa lucrare a lui Peter Gill, intitulată „Analiza și implicațiile erorilor judiciare comise în cazul Amanda Knox și Raffaele Sollecito”, publicată în numărul din iulie 2016 al revistei de criminologie *Forensic Science International,* care include paragrafe precum următorul:

Produsul amplificat de ADN din proba B a fost și el supus electroforezei capilare cu gel. Graficul electroforezic indica vârfuri aflate sub pragul raportat și dezechilibru alelic în majoritatea locurilor. Am numărat numai 6 alele care treceau de pragul de raportare. Graficul electroforezic indica un profil de ADN parțial, pretins a corespunde cu ADN-ul lui Kercher. în consecință, proba B era la limita interpretării.[2]

în schimb, dați-mi voie să vă prezint cea mai simplă și cea mai scurtă teorie cu putință despre Amanda Knox. Cazul ei este unul de transparență. Dacă sunteți convinși că modul în care arată și se poartă un necunoscut este un indiciu demn de încredere al

sentimentelor sale - și comiteți astfel eroarea din serialul *Friends* -, atunci veți face greșeli. Amanda Knox a fost una dintre aceste greșeli.

2.

Să revenim, o clipă, la teoriile lui Tim Levine despre care am discutat în Capitolul 3. După cum vă amintiți, Levine le-a înscenat unor studenți un flagrant. Le-a dat să rezolve un test banal. La mijlocul testului, instructoarea a ieșit din sală, lăsând răspunsurile pe catedră. După aceea, Levine a discutat cu participanții și i-a întrebat direct dacă au trișat. Unii au mințit. Unii au spus adevărul. Pe urmă a prezentat înregistrările video ale interviurilor unor diverse persoane, pe care le-a întrebat dacă îi pot identifica pe studenții care au mințit.

Cercetătorii din științele sociale au efectuat ani de-a rândul ***9*** ***9***

versiuni ale acestui gen de experiment. Aveți un „emițător” [de mesaje] - un subiect - și un „judecător” și măsurați cât de precis este judecătorul căruia i se cere să identifice minciunile emițătorului. Ceea ce a descoperit Levine coincide cu descoperirile dintotdeauna ale psihologilor, conform cărora cei mai mulți dintre noi nu suntem prea grozavi în depistarea minciunilor. în medie, judecătorii au identificat corect mincinoșii în 54% dintre situații - puțin peste hazardul pur.3 Este adevărat indiferent cine sunt judecătorii. Agenții FBI sunt penibili. Ofițerii CIA sunt groaznici. Juriștii simt lamentabili. Poate că există câțiva „superdetectori”, mai tari decât hazardul. Dar, dacă există, sunt rari. De ce?

Primul răspuns este cel pe care l-am expus în Capitolul 3. Avem tendința să dăm credit sincerității. Din motive care s-au dovedit întemeiate, le acordăm oamenilor prezumția de sinceritate și presupunem că oamenii cu care stăm de vorbă sunt cinstiți. Dar Levine nu a fost satisfăcut de această explicație. Problema este în mod vădit mai profundă decât presupoziția aprioricâ a sincerității. în special, el a fost șocat de descoperirea faptului că minciunile sunt cel mai adesea descoperite numai *post-factum -* după ce au trecut săptămâni, luni, câteodată ani întregi.

De exemplu, când Scott Carmichael i-a spus Anei Montes în timpul primei lor întâlniri: „Uite ce e, Ana. Am motive să presupun că ai putea fi implicată într-o operație de influențare de interes contrainformativ”, ea a rămas stană de piatră, pri-vindu-1 ca un cerb orbit de lumina farurilor. Retrospectiv, Carmichael a crezut că era un stegulet roșu. Dacă ar fi fost nevinovată, ar fi spus ceva - ar fi țipat, ar fi protestat. Dar Montes? „Nu a făcut nici cel mai mic lucru, ci doar stătea și se holba la mine.”

Cu toate acestea, pe moment lui Carmichael i-a scăpat acel indiciu. Montes a fost demascată numai din întâmplare, după patru ani. Levine a descoperit că, pe moment, ne scapă aproape întotdeauna indiciile esențiale - ceea ce l-a umplut de uimire. De ce? Când cineva spune o minciună, ce se întâmplă *în mod special,* inducându-ne în eroare? Ca să afle răspunsul, Levine s-a întors la înregistrările lui.

Iată un fragment dintr-o altă înregistrare pe care mi-a prezentat-o Levine. în ea apare o tânără - să-i spunem Sally. Levine i-a pus întrebările simple, la care ea a răspuns fără incidente. A urmat momentul decisiv:

Examinator: Acum, ați trișat când Rachel a ieșit din sală?

Sally: Nu.

Examinator: Spui adevărul?

Sally: Da.

Examinator: Când voi discuta cu partenera ta, îi voi pune aceeași întrebare. Ce-mi va spune?

Sally face o pauză, pare nesigură.

Sally: Probabil... același lucru.

Examinator: OK.

în momentul în care Levine întreabă: „Ați trișat?”, brațele și fața lui Sally s-au înroșit violent. Dacă spunem că s-a îmbujorat ușor nu ne exprimăm tocmai corect. Sally dă un sens cu totul nou expresiei „prins cu mâinile înroșite”. Urmează întrebarea decisivă: *Ce va spune partenera ta?* îmbujorata Sally nu este în stare să rostească ceva convingător, de genul „Va fi de acord cu mine”. Dă din colț în colț și spune, abia șoptind: „Probabil... același lucru.” *Probabil?* îmbujorata Sally minte și *toți* cei cărora li s-a cerut să judece înregistrarea își dau seama că minte.

Iată și următoarea înregistrare pe care mi-a arătat-o Levine. Am văzut o femeie care pe toată durata interviului s-a jucat obsesiv cu șuvițe din părul ei. Să-i spunem Nervoasa Nelly.

Examinator: Acum, Rachel a fost chemată în afara sălii. Ați trișat cât timp a fost plecată?

Nervoasa Nelly: De fapt, partenera mea a vrut să se uite pe răspunsuri și eu am spus nu - ceva de genul: „Vreau să văd câte răspunsuri corecte am avut” - pentru că eu nu trișez. Cred că este rău, așa că nu am trișat. I-am spus nu. Cam așa: „Nu vreau să fac asta.” Dar ea a spus: „Ei bine, hai să vedem măcar un răspuns.” Eu am răspuns: „Nu, nu vreau să fac asta.” Nu știu dacă asta făcea sau nu parte din scenariu, dar nu, nu am făcut asta.

Examinator: OK, spui adevărul despre furtul răspunsurilor corecte?

Nervoasa Nelly: Da, nu am - ea a vrut... sincer, partenera mea a spus: „Ne uităm doar la unul.” Eu am zis cam așa: „Nu, nu e OK, nu vreau să fac asta.” Am spus doar atât: „Mă surprinde că și-au lăsat aici toți banii.” Sincer, eu nu fur și nu mint, sunt o persoană corectă. Am fost doar surprinsă, fiindcă, în mod normal, când oamenii își lasă banii la vedere, ești tentat să-i iei - exact așa face toată lumea. Dar nu, noi nu am trișat. Nu am furat nimic.

Nu încetează să își răsucească șuvițele de păr. Nici să facă pauze, supradefensive, să dea explicații repetitive, să se foias-că pe scaun și să se agite ușor.

Examinator: OK, așadar, când o voi chema pe partenera ta la interviu, ce-mi va răspunde la această întrebare?

Nervoasa Nelly: Cred că va spune că ea a vrut să se uite. **Examinator:** OK.

Nervoasa Nelly: Dacă spune altceva, nu e deloc mișto, pentru că eu am spus: „Nu, eu nu vreau să trișez.” Ea a spus: „De ce să nu ne uităm măcar o dată?” și eu am zis ceva de genul: „Nu, eu nu fac asta. Eu nu sunt așa. Nu fac așa ceva.”

Eu am fost convins că Nervoasa Nelly mințea. Dacă ați fi văzut-o în acțiune, ați fi ajuns și voi la aceeași concluzie. *Toată lumea* a socotit că Nelly cea nervoasă mințea. Dar nu mințea! Când i-a răspuns lui Levine, partenera ei a confirmat tot ceea ce spusese Nervoasa Nelly.

Levine a descoperit acest tipar în repetate rânduri. într-un experiment, de exemplu, un grup de judecători au estimat greșit 80% dintre subiecții pe care i-au chestionat. Un alt grup a judecat corect peste 80% dintre cazuri.4

Așadar, care este explicația? Levine susține argumentat că este presupoziția apriorică a sincerității. Avem tendința să judecăm onestitatea oamenilor bazându-ne pe comportamentul și pe expresia lor facială. Indivizii buni de gură, încrezători în ei înșiși, care strâng mâna cu putere, părând sociabili și atrăgători, sunt considerați credibili. Indivizii nervoși, alunecoși, care se bâlbâie și nu se simt în largul lor, dând explicații întortocheate și sinuoase, nu sunt credibili. într-o anchetă vizând atitudinile față de înșelătorie, efectuată acum câțiva ani, în care au fost implicați mii de oameni din 58 de țări din toată lumea, 63% dintre cei chestionați au spus că indiciul pe care îl au cel mai des în vedere ca să depisteze un mincinos este „evitarea contactului vizual”. Credem că mincinoșii din viața reală se comportă precum mincinoșii din *Friends* - telegrafiind stările lor interioare prin faptul că privirea le fuge în toate părțile.5

Exprimându-ne eufemistic, este absurd. Mincinoșii nu privesc într-o parte. Dar ideea lui Levine este că încăpățânata noastră credință într-un set de comportamente nonverbale care sunt asociate cu înșelătoria explică modelul pe care îl descoperă pe înregistrările lui cu mincinoși. Oamenii pe care îi judecăm corect sunt acei indivizi care *corespund* - cei al căror nivel de sinceritate corespunde întâmplător cu felul în care arată. îmbujorata Sally corespunde. Ea acționează conform stereotipului nostru despre comportamentul unui mincinos. *Și,* de asemenea, se întâmplă că minte. Iată de ce am judecat-o toți corect. în episodul din *Friends,* când Monica îi confirmă, în sfârșit, fratelui său relația ei cu Chandler, îi prinde mâinile lui Ross și spune: „îmi pare rău că a trebuit să afli astfel. îmi pare rău. Dar este adevărat, și eu îl iubesc.” în acel moment o credem - credem că regretă sincer și că este realmente îndrăgostită, deoarece corespunde perfect. A fost sinceră și arată a fi sinceră.

Dar când un mincinos se comportă ea un om cinstit sau când un ins onest se poartă ca un mincinos, suntem buimăciți. Nervoasa Nelly *nu* corespunde. Arată ca și cum ar minți, deși nu minte. E doar nervoasă! Cu alte cuvinte, ființele umane nu sunt niște bune detectoare de minciuni. Suntem niște detectoare de minciuni de două parale *în acele situații în care persoana pe care o judecăm nu corespunde* [stereotipurilor noastre].

La un moment dat pe când îl urmărea pe Bernie Madoff, Harry Markopolos I-a abordat pe un reputat jurnalist financiar, pe nume Michael Ocrant. Markopolos I-a convins pe Ocrant să ia în serios ipoteza că Madoff era un escroc, până când acesta a fixat un interviu cu Madoff în persoană. Dar ce s-a întâmplat?

„Nu răspunsurile lui m-au impresionat atât de mult, cât mai degrabă întreaga lui comportare”, a spus Ocrant peste nişte ani.

Era aproape imposibil să stai acolo cu el şi să crezi că era pe deplin un impostor. Ţin minte că îmi spuneam în sinea mea: *Dacă [echipa lui Markopolos] are dreptate si Madoff conduce o schemă Ponzi, atunci ori este cel mai mare actor din câţi am văzut, ori este total sociopat.* Nu vedeam nici urmă de vină, de ruşine sau de remuşcare. Era foarte degajat, aproape ca şi cum interviul i s-ar fi părut amuzant. Atitudinea lui era una de tipul „Cine cu capul pe umeri s-ar putea îndoi de mine? Nu-mi vine să cred că oamenii pot fi îngrijoraţi de afacerea mea”.[6]

Madoff nu corespundea. Era un mincinos care se comporta ca un om cinstit. Şi Ocrant - care, la nivel intelectual, ştia că era ceva în neregulă - a fost atât de influenţat de întâlnirea cu Madoff, încât a renunţat să mai scrie articolul. îl puteţi condamna? Mai întâi intră în joc presupoziţia aprioricā a sincerităţii, care îi permite pungaşului artist să fure startul. Dar când adăugaţi şi lipsa corespondenţei sau discrepanţa, nu este greu de înţeles de ce Madoff i-a fraierit pe atâţia oameni atât de mult timp.

Şi de ce atâţia politicieni britanici care l-au întâlnit pe Hitler l-au interpretat atât de greşit? Pentru că nici Hitler nu corespundea. Amintiţi-vă remarca lui Chamberlain despre modul în care Hitler l-a primit strângându-i mâna cu amândouă mâinile, gest despre care Chamberlain credea că era rezervat numai pentru oamenii care îi plăceau şi în care avea încredere. Pentru mulţi dintre noi, o strângere de mână caldă şi entuziastă înseamnă realmente că simţim afecţiune si entuziasm

9 9 9

faţă de persoana cu care ne întâlnim. Dar nu Hitler. El este persoana necinstită care se comportă cinstit.’

* Iată un alt exemplu: Dzhokhar Tsarnaev, unul dintre cei doi fraţi ceceni care în 2013 au plasat o serie de bombe mortale la Maratonul din Boston. Problema principală în procesul lui Tsarnaev a fost dacă va scăpa de pedeapsa capitală. Din partea acuzării, Nadine Pellegrini a susţinut cu tărie că nu ar trebui iertat, fiindcă nu îşi regreta câtuşi de puţin actele comise. La un moment dat, Pellegnni le-a prezentat juraţilor o fotografie a lui Tsarnaev în celula sa, arătând degetul mijlociu camerei de luat vederi din colţ. „Acesta a fost ultimul său mesaj", a spus ea, numindu-l pe Tsarnaev „nepăsător, lipsit de remuşcări şi neschimbat". înainte de pronunţarea verdictului, Seth Stevenson scria în revista S/ate:

Şi chiar dacă este riscant să citeşti prea adânc în semne precum o spinare gârbovită sau în ticuri, este cert că Tsarnaev nu s-a străduit prea mult să pară pocăit sau plin de remuşcări în faţa juraţilor. Camerele cu circuit închis care transmiteau din sala de judecată în sala rezervată presei nu aveau o rezoluţie suficient de înaltă ca să pot jura cu siguranţă de 100%, dar: sunt destul de sigur că, după ce Pellegrini a prezentat fotografia lui arătând degetul mijlociu, Tsarnaev a zâmbit dispreţuitor.[7]

Sigur este că Tsarnaev a fost găsit vinovat şi condamnat la moarte. Ulterior, zece dintre cei doisprezece membri ai juriului au spus că, în opinia lor, acuzatul nu a avut nici cea mai mică remuşcare.

Dar, după cum subliniază psihologul Lisa Feldman Barrett, toată această discuție în jurul chestiunii dacă Tsarnaev a regretat sau nu faptele sale ilustrează perfect capcanele transparenței. Juriul a presupus că orice ar fi simțit Tsarnaev în adâncul inimii i se va zugrăvi automat pe chip, într-un mod corespunzător ideilor americane despre cum ar trebui să se exprime emoțiile. *Dar Tsarnaev nu era american.* în cartea ei *How Emotions Are Made,* Barrett scrie:

3.

Așadar, care era problema Amandei Knox? Nu corespundea. Este persoana nevinovată cu un comportament vinovat. Este Nervoasa Nelly.

Pentru cei care nu o cunoșteau, Knox era derutantă. în momentul crimei avea 20 de ani și era frumoasă, cu pomeți înalți și ochi izbitor de albaștri. Era poreclită „Foxy Knoxy” -Șireata Knoxy. Tabloidele au făcut rost de o listă pe care ea trecuse toți bărbații cu care se culcase. Era genul de *femme fatale* - nerușinată și senzuală. A doua zi după ce colega ei de cameră fusese omorâtă cu bestialitate, a fost surprinsă cumpărând lenjerie roșie, însoțită de iubitul ei.

De fapt, porecla „Foxy Knoxy” nu avea nicio legătură cu sexul. Pe când avea 13 ani, fusese poreclită astfel de colegele ei din echipa de fotbal pentru abilitatea cu care manevra mingea pe teren. Și-a cumpărat lenjerie roșie la câteva zile după uciderea colegei sale de cameră deoarece casa era sigilată, ca scenă a crimei, și nu avea acces la îmbrăcămintea ei. Nu era o femeie fatală/ Era o tânără femeie imatură, abia ieșită dintr-o

în cazul bombelor care au explodat la Maratonul din Boston, dacă Tsarnaev ar fi avut remușcări pentru faptele sale, cum ar fi arătat ele? Ar fi plâns el în văzul lumii? Și-ar fi implorat victimele să îl ierte? Și-ar fi lăsat să transpară în privirea lui frica? Poate, dacă ar fi urmat stereotipurile americane de expresie a remușcării sau dacă acesta ar fi fost un proces dintr-un film de la Hollywood. Numai că Tsarnaev este un tânăr musulman din Cecenia... Cultura cecenă le impune bărbaților să înfrunte adversitățile cu stoicism. Dacă pierd o bătălie, își acceptă înfrângerea cu demnitate, conform unei mentalități cunoscute drept „lupul cecen". Așa că, dacă Tsarnaev a avut remușcări, este foarte posibil să-și fi păstrat o figură împietrită[8] (n.a.).

* Nici lista cu iubiții ei nu era ceea ce părea. încercând să o intimideze, polip’a italiană a mințit-o pe Knox, spunându-i că era infectată cu HIV. Speriată și singură în celula ei, Knox a scris o listă cu foștii ei parteneri sexuali, sperând să își dea seama cum putea fi adevărat ceea ce i s-a spus[9] (n.a.).

adolescență apăsătoare și plină de coșuri pe față. Nerușinată și senzuală? în realitate, Amanda Knox era puțin inadaptată.

„Am fost copilul excentric care își petrecea timpul cu îmbufnații cititori de *manga* [benzi desenate japoneze], cu ostracizații puști gay și cu tocilarii pasionați de teatru”, scrie ea într-un volum de memorii, publicat în 2011 după eliberarea dintr-o închisoare italiană.

La liceu, era copilul din clasa mijlocie care primea o bursă, înconjurată fiind de colegi plini de bani. „M-am înscris la limba japoneză și cântam, în gura mare, pe holuri în timp

ce treceam dintr-o clasă în alta. întrucât nu mă integram, mă purtam ca mine însămi, ceea ce făcea aproape sigur că nu mă voi integra niciodată.”

Oamenii corespunzători se conformează așteptărilor noastre. Intențiile lor sunt în acord cu purtarea lor. Cei necorespunzători sau discrepanți sunt derutanți și imprevizibili: „Făceam lucruri de care s-ar fi jenat majoritatea adolescenților și adulților - mergeam pe stradă imitând pasul egiptean sau mersul elefantului -, dar puștilor li se părea că sunt haioasă.”[10]

După uciderea lui Kercher, modul de comportare al prietenilor din cercul victimei s-a schimbat. Aceștia jeleau pe tăcute, vorbeau în șoaptă, își declarau murmurând simpatia. Nu si Knox.

Citiți câteva citate pe care le-am extras - la întâmplare - din cartea *Moarte la Perugia* a jurnalistului britanic John Follain. Credeți-mă, sunt mult mai multe de același gen. Iată cum descrie Follain ce s-a întâmplat când prietenele lui Kercher s-au întâlnit cu Knox și cu Sollecito la secția de poliție a doua zi după crimă.

„Ah, Amanda. îmi pare atât de rău!” a exclamat Sophie, cuprinzând-o cu ambele mâini într-o îmbrățișare apăsată.

Amanda nu i-a întors îmbrățișarea. în schimb, a rămas bățoasă, ținându-și mâinile întinse de-a lungul coapselor. Amanda nu a scos un cuvânt.

Surprinsă, Sophie i-a dat drumul după câteva secunde și s-a tras înapoi. Pe chipul Amandei nu se citea nici urmă de emoție. Raffaele s-a apropiat de Amanda și a luat-o de mână; cei doi stăteau nemișcați, ignorând-o pe Sophie și privindu-se intens unul pe celălalt.

Pe urmă:

Amanda își ținea picioarele în poala lui Raffaele... cei doi se mângâiau și se sărutau; câteodată chiar îi apuca rîsul.

Cum putea Amanda să se poarte astfel? s-a întrebat în sinea ei Sophie. *Chiar nu-ipasă?*

Mai departe:

Majoritatea prietenilor lui Meredith plângeau ori păreau devastați, dar Amanda și Raffaele se sărutau zgomotos, plescăind din buze, ori își trimiteau bezele.

Și pe urmă:

„Să sperăm că nu a suferit”, a spus Natalie. „Tu ce crezi? I-au tăiat gâtul, Natalie. A sângerat futu-i în cur până când a murit!” i-a răspuns Amanda. Cuvintele Amandei au făcut-o pe Natalie să înghețe; a fost surprinsă deopotrivă de faptul că Amanda vorbea de mai mulți criminali, cât și de răceala din tonul ei. Natalie a avut impresia că moartea lui Meredith nu o interesa.[11]

într-un interviu cu Knox, Diane Sawyer de la ABC News a atins acel ultim schimb de replici de la secția de poliție, când Knox s-a răstit la prietena lui Kercher și a spus: „A

sângerat futu-i în cur până a murit.”

Knox: Da. Eram furioasă. Mă plimbam de colo-colo, gân-dindu-mă prin ce trebuie să fi trecut Meredith.

Sawyer: Acum îți pare rău?

Knox: Mi-aș dori să fi fost mai matură, da.

într-o situație care în mod tipic solicită o reacție simpatetică, Knox era gălăgioasă și furioasă. Interviul continuă:

Sawyer: îți dai seama că nu seamănă a durere sufletească. Nu arată a mâhnire.

Interviul a fost luat mult timp după ce erorile judiciare din cazul Kercher deveniseră evidente. Knox tocmai fusese eliberată după ce petrecuse patru ani într-o închisoare italiană pentru crima de a nu se fi comportat așa cum credem că noi că trebuie să se poarte cineva după ce i-a fost ucisă colega de cameră. Și totuși ce îi spune Diane Sawyer? O mustră cu asprime pentru că nu s-a comportat așa cum credem că trebuie să se poarte cineva după ce i-a fost ucisă colega de cameră.

în introducerea interviului, jurnalista spune că acest caz Knox rămâne controversat pentru că, în parte, „pledoaria ei, prin care dorea să își probeze nevinovăția, li s-a părut multor oameni mai degrabă rece și calculată decât plină de remușcări” - ceea ce este o afirmație și mai bizară, nu-i așa?

De ce ne-am fi așteptat ca Amanda Knox să aibă remușcări? Pretindem remușcări din partea celor vinovați. Knox nu a făcut nimic rău. Dar continuă să fie criticată pentru că este „rece și calculată”. Niciun moment, Knox nu poate scăpa de blamul care țintește *ciudățenia* ei.

Knox: Cred că reacția fiecăruia față de ceva oribil este diferită.[12]

Are dreptate! De ce nu poate cineva să reacționeze față de o crimă printr-un acces de furie în loc să fie trist? Dacă v-ați fi numărat printre prietenii Amandei Knox, nimic din toate acestea nu v-ar fi surprins. Ați fi văzut-o pe Knox mergând pe stradă ca elefantul. Dar, când avem de-a face cu necunoscuți, suntem intoleranți fată de reacțiile emotionale care nu concor-

dă cu așteptările noastre.

în timp ce aștepta să fie interogată de poliție, patru zile după ce fusese descoperit cadavrul lui Kercher, Knox a decis să se dezmorțească. Stătuse ore în șir pe scaun, total prăbușită. Și-a atins degetele de la picioare, cu mâinile după cap. Polițistul de gardă i-a spus: „Pari foarte flexibilă.”

Am răspuns: „Obișnuiam să fac multă yoga.” El a spus: „Poți să-mi arăți și mie? Ce mai știi să faci?” M-am îndepărtat câțiva pași de ușa liftului și am făcut un șpagat. Mi-a căzut bine faptul că încă mai putea să-1 fac. în timp ce eram pe pardoseala din hol, cu picioarele

îndepărtate, s-a deschis ușa liftului. Rita Ficarra, polițista care mă certase cu o zi în urmă pentru că m-am sărutat cu

Raffaele, a ieșit din lift. „Ce faci aici?”, m-a întrebat răstit, cu glasul încărcat de dispreț.[14]'

Anchetatorul care conducea investigația, Edgardo Giobbi, spune că a avut bănuieli față de Knox din momentul în care a pășit alături de el la locul crimei. De cum și-a încălțat papucii de protecție, ea și-a legănat șoldurile și a spus „Tam-ta-dam”.[16]

„Puteam stabili vinovăția”, a spus Giobbi, „observând îndeaproape reacția psihologică și comportamentală a suspectului în timpul interogatoriilor. Nu avem nevoie să ne bazăm pe alte tipuri de investigație.”[1]?

Procurorul de caz, Giuliano Mignini, a respins criticile tot mai numeroase ale modului în care biroul lui manevrase găsirea făptașilor. De ce se dă atât de multă atenție analizei imperfecte a probelor de ADN? „Orice probă conține aspecte de incertitudine”, a spus el. Adevărata problemă era comportamentul necorespunzător al *Amandei.* „Trebuie să vă reamintesc că purtarea ei era total inexplicabilă. Complet irațională, în această privință, nu încape nicio îndoială.”[18][5]

De la Bernard Madoff până la Amanda Knox, nu ne descurcăm bine când avem de-a face cu indivizii discrepanți, care nu corespund [stereotipurilor noastre].

4.

Cea mai îngrijorătoare dintre descoperirile lui Levine a survenit când le-a arătat înregistrările sale video cu mincinoși unui grup de agenți din forțele de ordine, unși cu toate alifiile -oameni cu cel puțin cincisprezece ani de experiență în calitate de anchetatori, versați în tehnicile interogatoriului. Anterior, folosise ca judecători studenți și adulți cu profesii banale. Aceștia au avut rezultate proaste, dar poate că era de așteptat. Dacă ești agent imobiliar sau absolvent de filosofie, identificarea nesincerității într-un interogatoriu nu este neapărat un lucru pe care îl faci în fiecare zi. Dar poate că, a gândit el, oamenii a căror profesie le cere să facă exact genul de lucruri pe care le măsura el se vor descurca mai bine.

într-o privință, s-au descurcat mai bine. în evaluarea emițătorilor „corespunzători”, interogatorii versați au fost perfecți. Eu și dumneavoastră am aprecia corect între 70% și 75% din acel set de înregistrări. Dar *toți* subiecții din grupul lui Levine de experți cu mare experiență au evaluat corect *toate* cazurile de emițători corespunzători. Cu toate acestea, când au avut de-a face cu emițători necorespunzători, performanța lor s-a prăbușit în abis: au judecat corect în 20% dintre situații. Iar pentru subcategoria mincinoșilor care mimau sinceritatea au ajuns la 14% - un scor atât de scăzut, încât ar trebui să dea fiori oricui ajunge într-o cameră de interogatoriu cu un agent FBI. Când se confruntă cu îmbujorata Sally - cazul ușor - sunt fără cusur. Dar când vine vorba de persoane precum Amanda Knox și Bemie Madoff sunt un dezastru.

Acest fapt este neplăcut fiindcă nu avem nevoie de experți judiciari care să ne ajute în relațiile noastre cu necunoscuții corespunzători. Toți ne pricepem să știm când aceste tipuri de oameni ne înșală ori ne spun adevărul. Avem nevoie de ajutor în relațiile noastre cu necunoscuții discrepanți - cazurile dificile. Un anchetator antrenat ar trebui să pătrundă sub

stratul de semnale derutante ale expresiilor faciale, fiind capabil să priceapă că, dacă Nervoasa Nelly explică excesiv și are o atitudine defensivă, așa este ea - cineva care explică excesiv și care adoptă o poziție defensivă. Polițistul ar trebui să fie persoana care vede că fata excentrică și necuviincioasă, aflată într-o cultură foarte diferită de a ei, spune „tam-ta-dam” și își dă seama că nu e decât o fată excentrică aflată într-o cultură foarte diferită de a ei. Dar nu asta ni se oferă. în schimb, oamenii care au misiunea de a stabili nevinovăția și culpabilitatea par să fie la fel de nepricepuți *sau chiar mai lamentabili* decât noi ceilalți când au de-a face cu cazurile cele mai dificile.

Acest fapt face parte dintre motivele condamnărilor eronate? Este sistemul legal constitutiv incapabil să le facă dreptate celor care nu corespund stereotipurilor? Când un judecător ia o decizie de eliberare pe cauțiune, fiind net depășit de performanța unui computer, acesta este motivul? Trimitem la închisoare oameni perfect inofensivi care își așteaptă procesul pentru că nu arată cum trebuie? Toți acceptăm deficiențele și inexactitățile judecății instituționale când credem că acele erori sunt aleatorii. Dar cercetările lui Tim Levine sugerează că ele nu sunt întâmplătoare - că am edificat o lume care discriminează sistematic o categorie de oameni care, fără vina lor, violează ideile noastre ridicole despre transparență. Povestea Amandei Knox merită să fie spusă încă o dată nu pentru că este saga unei crime cu care nu te întâlnești decât o dată în viață - o femeie frumoasă, un pitoresc oraș italian de pe o colină, o crimă oribilă. Merită să fie repetată pentru că se întâmplă tot timpul.

„Ochii ei nu păreau să trădeze nici urmă de tristețe și țin minte că m-am întrebat dacă era posibil să fie implicată”, a spus una dintre prietenele lui Meredith Kercher.

Ani în șir, Amanda Knox a auzit acest lucru - oameni total necunoscuți, care pretind să știe cine era ea bazându-se pe expresia ei facială.

„Nu era nicio urmă lăsată de mine în camera în care fusese omorâtă Meredith”, spune Knox la sfârșitul documentarului despre ea. „Dar tu încerci să afli răspunsul în ochii mei... Te uiți la mine. De ce? Aceștia sunt ochii mei. Nu sunt niște probe obiective.”[20]

Studiu de caz: cheful frăției studentesti

1.

Procuror: Și la un moment dat, în timp ce vă îndreptați spre casa frăției Kappa Alpha, ați observat ceva neobișnuit?

J

Jonsson: Da.

P: Ce ati văzut?

Jonsson: Am observat un bărbat deasupra unei - sau o persoană deasupra altei persoane, aș zice.

P: Și unde vă aflați?

Jonsson: Foarte aproape de casa frăției Kappa Alpha.

Palo Alto, California. 18 ianuarie 2015. Cam pe la miezul nopții. Doi doctoranzi suedezi traversează pe biciclete campusul Universității Stanford, îndreptându-se către o petrecere. Li s-a părut că văd doi oameni, întinși pe pământ, chiar în fața unei case unde era în toi cheful unei frății studențești. Pedalează mai rar ca să nu deranjeze cuplul. „Am crezut că petrec un moment de intimitate", a spus unul dintre doctoranzi, Peter Jonsson, când a depus mărturie la tribunal. Pe măsură ce s-au apropiat, au văzut că bărbatul era deasupra. Iar sub el se afla o tânără femeie.

P: Ce ne puteți spune despre persoana de deasupra? Ați observat o mișcare de orice fel a acelei persoane?

Jonsson: Da. La început, se mișca doar foarte discret. Apoi a început să împingă mai intens...

P: Și ce ați putut vedea că face persoana aflată dedesubt? **Jonsson:** Nimic.

Jonsson și amicul său, Carl-Fredrik Arndt, au coborât de pe biciclete și s-au apropiat. Jonsson a strigat: „Hei, e totul OK?" Bărbatul de deasupra și-a ridicat corpul și s-a uitat spre ei. Jonsson s-a apropiat și mai mult. Bărbatul s-a ridicat în picioare și a început să bată în retragere.

Jonsson a spus: „Hei. Ce pizda mă-tii faci acolo? Este inconștientă." Jonsson a mai spus o dată: „Ce pizda mă-tii faci?" Bărbatul a rupt-o la fugă. Jonsson și amicul său l-au urmărit și l-au prins.

Individul prins de Jonsson era Brock Turner. Avea 19 ani și era student în primul an la Stanford și membru al echipei de înot a universității. Cu mai puțin de o oră în urmă, cunoscuse o tânără la cheful dat de Kappa Alpha. Turner avea să le spună ulterior polițiștilor că au dansat, au stat de vorbă, au ieșit în curte și s-au lungit la pământ. Femeia era o proaspătă doctorandă, ulterior cunoscută, conform legii de protecție a persoanelor supuse unor agresiuni sexuale, drept Emily Doe. Venise la petrecere cu un grup de prietene. Acum zăcea nemișcată sub un pin, lângă un tomberon de gunoi. Fusta îi era ridicată până la brâu. Chiloții se găseau lângă ea, pe pământ. Bluza îi era parțial trasă în jos, dezgolindu-i unul dintre sâni. Când a ajuns la spital, peste câteva ore în acea dimineață, un polițist i-a spus că era posibil să fi fost agresată sexual. Era amețită. S-a ridicat, a mers la toaletă, unde a descoperit că nu mai avea chiloți. Fuseseră reținuți ca probă în ancheta care urma să fie declanșată.[1]

P: Ce s-a întâmplat după ce ați fost la toaletă?

Doe: Am simțit mâncărimi pe gât și mi-am dat seama că aveam pe piele niște ace de pin. Și am crezut că poate am căzut dintr-un copac, fiindcă nu știam de ce mă aflam acolo.

P: Era o oglindă la toaletă?

Doe: Da.

P: V-ați putut vedea părul în oglindă?

Doe: Da.

P: Puteți să ne descrieți cum arăta părul dumneavoastră?

Doe: Era ciufulit, cu mici obiecte ieșind dintre șuvițele de păr.

P: Aveți idee cum a ajuns părul dumneavoastră să arate astfel?

Doe: Habar nu am.

P: Ce ați făcut după ce ați terminat vizita la toaletă?

Doe: M-am întors în pat. Mi-au dat o pătură cu care m-am învelit. Si am adormit din nou.[6]

J declară că a fost agresată sexual.3 Un mare procent dintre acele cazuri reproduc acest model.

Dificultatea în acest gen de cazuri este reconstituirea ciocnirii dintre cei doi. Au consimțit ambele părți? Una dintre părți s-a opus, iar cealaltă parte i-a ignorat opoziția? Sau nu i-a înțeles refuzul? Dacă presupoziția transparenței este o problemă pentru polițiștii care încearcă să-i înțeleagă pe suspecți sau pentru judecătorii care încearcă „să îi citească" pe acuzați, e limpede că va fi o problemă pentru niște adolescenți și tineri adulți care se rătăcesc într-unul dintre cele mai complicate domenii ale relațiilor interumane.

Aruncați o privire pe rezultatele unui sondaj efectuat de *Washington Post /* Kaiser Family Foundation, la care au răspuns o mie de studenți din colegiile americane. Studenții au fost întrebați dacă în opinia lor vreunul dintre următoarele comportamente „stabilește consensul pentru *mai multă* activitate sexuală".

1. Se dezbracă

	Da	Nu	Depinde	Nicio opinie
Toți	47	49	3	1
Bărbați	50	45	3	2
Femei	44	52	3	1

2. Procură un prezervativ

	Da	Nu	Depinde	Nicio opinie
Toți	40	54	4	1
Bărbați	43	51	4	2
Femei	38	58	4	1

3. încuviințează din cap

	Da	Nu	De-'-'nde	Nicio opinie

Toți	54	40	3	3
Bărbați	58	36	3	3
Femei	51	44	3	3

4. încep preludiul, prin sărutări și mângâieri

	Da	Nu	Depinde	Nicio opinie
Toți	22	74	3	*
Bărbați	30	66	3	*
Femei	15	82	3	*

5. Celălalt nu spune „Nu"

	Da	Nu	Depinde	Nicio opinie
Toți	18	77	3	1
Bărbați	20	75	4	1
Femei	16	80	2	1

Consimțirea ar fi o chestiune simplă dacă toți studenții de la colegiu ar fi de acord că procurarea unui prezervativ înseamnă implicit acceptarea relațiilor sexuale sau dacă toată lumea ar fi de acord că preludiul - sărutări și mângâieri - *nu* reprezintă o invitație la ceva mai serios. Când regulile sunt clare, fiecare parte poate să infereze cu ușurință și acuratețe ce dorește celălalt din modul în care se comportă el sau ea. Dar sondajul ne arată că nu există reguli. în privința fiecărui aspect sunt femei care gândesc într-un fel și femei care gândesc altcumva; bărbați care gândesc aidoma unor femei, dar nu la fel ca altele; și un număr stupefiant de oameni, de ambele sexe, care nu au nicio opinie.

29. Pentru fiecare dintre următoarele, vă rugăm să ne spuneți dacă apreciați că situația ESTE agresiune sexuală, NU ESTE agresiune sexuală ori este neclar.

Act sexual când niduna dintre părți nu și-a exprimat clar acordul

	Este	Nu este	Neclar	Nicio opinie
Toți	47	6	46	*
Bărbați	42	7	50	1
Femei	52	6	42	-

Ce înseamnă că pentru jumătate dintre tineri și tinere este „neclar” dacă un acord limpede este necesar pentru un act sexual? înseamnă că nu au reflectat anterior asupra acestei chestiuni? înseamnă că ar proceda mai degrabă de la caz la caz? înseamnă că își rezervă dreptul de a întreține uneori relații sexuale fără o consimțire explicită, în vreme ce alteori insistă asupra consimțirii?* Amanda Knox a derutat sistemul judiciar pentru că exista o neconcordanță între comportamentul și sentimentele ei. Dar aici este vorba despre un eșec umflat cu steroizi ai transparenței. Când se întâlnesc doi studenți -chiar presupunând

că amândoi au cele mai bune intenții -, sarcina de a infera intenția sexuală din comportament înseamnă, în esență, a da cu banul. După cum se întreabă jurista Lori Shaw, „cum ne putem aștepta ca studenții să nu depășească limitele, când nu există niciun consens în ceea ce privește definirea lor?”*

Mai există însă, în multe dintre aceste ciocniri, un al doilea element care complică lucrurile. Când citești detaliile cazurilor de agresiune sexuală din campusuri care au devenit atât de deprimant de frecvente, faptul remarcabil este numărul mare de situații care implică un scenariu aproape identic. O tânără și un tânăr se întâlnesc la o petrecere, după care urmează o tragică neînțelegere a intențiilor fiecăruia *-și amândoi sunt beți.*

3.

Avocat: Ce ati băut?

Turner: Am băut vreo cinci beri Rolling Rock.

Brock Turner băuse mult înainte să ajungă la cheful din casa frăției Kappa Alpha. Mai devreme în acea seară, fusese în apartamentul amicului său Peter.

A: în afară de cele cinci beri Rolling Rock pe care le-ați menționat, ați mai băut și altceva în camera lui Peter?

Tumer: Da. Am mai băut și niște Fireball Whiskey.

A: Și cam cât ați consumat? ...

Tumer: Ce mai era în sticlă.[6]

Odată ajuns la petrecere, Turner a continuat să bea. în California, limita legală de alcoolemie *[bloodalcohol concentration]* este o concentrație de 0,08; tot ce trece de această limită înseamnă că ești beat. La sfârșitul serii nivelul de alcool în

sânge al lui Turner era dublu.?

Emily Doe a venit la petrecere într-un grup - cu sora ei și cu prietenele sale, Colleen și Trea. Mai devreme în acea seară, Trea băuse o sticlă întreagă de șampanie, printre altele. Acolo s-au întâlnit cu prietena lor Julia, care băuse și ea.

P: Ați băut ceva la cină?

Julia: Da.

P: Ce ați băut?

Julia: O sticlă întreagă de vin.

Și mai departe:

P: Ce ați făcut după cină?

Julia: După cină am luat un Über până într-un loc numit Griffin Suite...

P: Și ce se întâmpla la Griffin Suite?

Julia: O încălzire.

P: Ce înseamnă asta?

Julia: Ah, mă scuzați. E în argou. Este o petrecere preliminară, unde se bea.

După încălzire, Julia se îndreaptă spre cheful din casa frăției Kappa Alpha, unde găsește la subsol o sticlă neîncepută de vodcă.

Julia: Am deschis-o, am turnat în niște păhărele mici și am băut câteva.[8]

Urmează Emily Doe.

P: Și ați început să beți câte o dușcă de whiskey, după câte -câte pahare ați consumat înainte de a pleca de acasă?

Doe: Patru.

P: Era același tip de băutură - o dușcă de whiskey - pe care ați consumat-o prima oară?

Doe: Am băut patru păhărele de whiskey și un pahar de șampanie.

P: OK. Așadar, știți cu aproximație în ce interval de timp ați băut patru păhărele de whiskey și un pahar de șampanie?

Doe: Probabil între ora 10:00 și 10:45.

După care ea și prietenele ei s-au dus la petrecere.

P: OK. Și după ce v-ați fâțâit de colo-colo, fiind un fel de comitet de primire, ce ați făcut?

Doe: Julia a găsit o butelcă de vodcă [1,75 litri].

P: OK. Cum ați descrie o „butelcă de vodcă”?

Doe: Probabil, cam atât de mare, de mărimea sticlelor care se vând în lanțul de magazine Costco...

P: Și ce s-a întâmplat când v-a arătat butelca de vodcă? **Doe:** Mi-am turnat într-un pahar Solo [473 de mililitri].

P: OK. Ați măsurat în vreun fel câtă vodcă era în acel pahar? **Doe:** Credeam că am măsurat, dar am greșit. Am turnat până la a doua linie din pahar, crezând că asta înseamnă vreo două sau trei duști. Erau de fapt trei sau patru duști, fiindcă linia indica cinci uncii [150 de mililitri].

P: Și vorbiți de un singur pahar Solo.

Doe: Da.

P: Un pahar cum vedeți de regulă la petreceri?

Doe: Da.

P: OK. Acum, după ce v-ați turnat vodca, ce ați făcut? **Doe:** Am băut-o.

P: Cum ați băut-o?

Doe: Pur și simplu - până la fund.

P: Adică, toată dintr-odată?

Doe: Aproape toată. Rezultă că deja eram beată, dacă am fost în stare să fac asta.

Mai departe:

P: Cum descrieți nivelul vostru de beție în acel moment?

Doe: Hmm, eram aproape inconștientă. O cârpă, cu mintea vidă, fără să mai articulez mare lucru. Doar mă țineam pe picioare.[7]

P: Aveți idee cât se făcuse de târziu?

Doe: Era poate aproape de miezul nopții.[9]

Acesta era momentul în care Brock Tumer a abordat-o pe Emily Doe. El spune că ea dansa de una singură. Spune că s-a apropiat de ea și i-a spus că îi place cum dansează. Spune că ea a râs. Spune că au sporovăit. Spune că a invitat-o la dans. Spune că ea a răspuns da. Spune că au dansat zece minute. Spune că au început să se sărute.

A: OK. Părea să răspundă la săruturile tale?

Tumer: Da.

A: Ai mai purtat cu ea o conversație pe care ți-o amintești?

Tumer: Da. Am întrebat-o dacă voia să mergem în camera mea.

A: OK. Și a fost de acord?

Tumer: Da.

A: Ce a spus?

Tumer: A spus: „Sigur."

A: Cu aproximație, trebuie să fi fost după ora 12:30, corect? **Tumer:** Da.

A: Ai aflat în acea seară cum o cheamă?

Tumer: Da. Am întrebat-o cum o cheamă în timp ce dansam, dar pe urmă am uitat.

El spune că a cuprins-o cu brațul și amândoi au plecat de la petrecere. în timp ce mergeau pe gazonul cufundat în întuneric, spune că amândoi au alunecat.

Tumer: Ei i s-au înmuiat picioarele și a căzut. S-a agățat de mine încercând să se țină pe picioare și m-a făcut și pe mine să cad...

A: Ce s-a întâmplat atunci?

Tumer: Am râs și am întrebat-o dacă este OK.

A: A răspuns?

Turner: Da. A spus: „Cred că da."

A: Pe urmă ce s-a întâmplat?

Turner: Am început să ne sărutăm.

în mod normal, într-un caz de agresiune sexuală, acuzarea prezintă martori care să pună la îndoială relatarea acuzatului. Dar acest lucru nu s-a întâmplat în cazul *People* v. *Brock Turner.* în acel moment, Trea se îmbătase atât de tare, încât sora lui Emily și prietena ei Colleen o duseseră în camera de la cămin a Juliei. Peter, prietenul lui Tumer, nu a mai ajuns la petrecere: era prea beat și a trebuit să fie dus înapoi la cămin de doi alți amici ai lui Tumer. Se poate presupune că la petrecere ar mai fi fost de față și alte persoane care să confirme ori să contrazică povestea lui Turner. Dar, în acel moment, trecuse de miezul nopții, multe lumini fuseseră stinse și lumea dansa pe mese.

Așa se face că nu avem decât relatarea lui Turner:

A: Pe urmă ce s-a întâmplat?

Tumer: Ne-am sărutat puțin și după aceea am întrebat-o dacă vrea să o excit cu degetul.

A: Ți-a răspuns?

Tumer: Da.

A: Ce a spus?

Tumer: A spus daaa...

A: După ce ți-a acordat permisiunea să o mângâi cu degetul, ce s-a mai întâmplat?

Turner: Am mângâiat-o un minut. Și cred că a avut un orgasm. Pe urmă - ei bine, în acest timp, am întrebat-o dacă îi place și ea a spus: „Ah, uh."

Mai departe:

A: Pe urmă, ce ați făcut?

Tumer: Am început să o sărut din nou, după care am început să ne frecăm unul de altul, fără să ne fi dezbrăcat.[11]

Conform legislației din California, o persoană este incapabilă să consimtă un act sexual dacă este fie inconștientă, fie atât de amețită încât „nu poate să opună rezistență". Iată ce spune jurista Lori Shaw:

Nu este suficient ca victima să fie amețită într-o măsură oarecare ori ca amețeala să reducă inhibițiile sexuale ale victimei... în schimb, nivelul de intoxicație si deteriora-rea funcțiilor mintale pe care o cauzează trebuie să fi fost atât de ridicate, încât victima să fie lipsită de capacitatea judecății raționale privind situația în care se află. După cum explica un procuror din California, „victima amețită trebuie să fie atât de «absentă» încât să nu înțeleagă ce face ori ce se întâmplă în jurul ei. Nu este o situație în care victima doar «s-a întrecut cu băutura»".[12]

Așadar, a participat Doe de bunăvoie la actul sexual - și a leșinat după aceea? Sau era *deja* incapabilă să consimtă în momentul în care Turner și-a înfipt degetul în ea? *People* v. *Brock Tumer* este un caz legat de *alcool.* întregul caz s-a învârtit în jurul chestiunii privind gradul de beție al victimei Emily Doe. în cele din urmă, juriul l-a declarat pe Turner vinovat. Versiunea lui a evenimentelor era pur și simplu neconvingătoare. Dacă - după cum sugerează Turner - au avut un contact sexual plin de afecțiune și consensual, atunci de ce a fugit în momentul în care a fost luat la întrebări de cei doi doctoranzi? De ce a continuat el „să se frece" de ea după ce femeia leșinase? Imediat după miezul nopții, Doe i-a lăsat iubitului ei un mesaj vocal. înregistrarea acelei conversații a fost ascultată de membrii juriului. Era total incoerentă. Dacă standardul legal este „atât de «absentă» încât nu înțelege ce face", atunci ea părea foarte aproape de acel standard.

în timpul pledoariei finale, acuzarea a prezentat juriului o fotografie a lui Doe, făcută când ea zăcea întinsă pe pământ. Era pe jumătate dezbrăcată. Părul îi era ciufulit. Zăcea pe un covor de ace de pin. în spate se vede un tomberon de gunoi. „Nicio femeie care se respectă și care este conștientă de ceea ce i se întâmplă nu dorește să fie penetrată tocmai acolo", a spus doamna procuror. „Numai această fotografie vă poate spune că el a profitat de cineva care nu știa ce i se întâmplă."[1^] Turner a fost condamnat pentru trei capete de acuzare, asociate cu folosirea ilegală a degetului: agresiune cu intenția de a viola o persoană amețită sau inconștientă, penetrarea sexuală a unei persoane amețite de alcool și penetrare sexuală a unei persoane inconștiente. A fost condamnat la șase luni de închisoare și înscris pentru tot restul vieții lui pe lista agresorilor sexuali.

Răspunsul la întrebarea *cine* este făptașul în cazul Brock Turner nu a stat nicio clipă sub semnul îndoielii. *Ce* a făcut a stabilit juriul. însă rămâne fără răspuns întrebarea *de ce.* Cum a putut o întâlnire aparent inofensivă pe ringul de dans să conducă la o infracțiune? Știm că opinia noastră greșită conform căreia oamenii sunt transparenți creează tot felul de probleme în relațiile dintre necunoscuți. Ne determină să îi confundăm pe nevinovați cu vinovății și pe vinovați cu inocenții. în cele mai favorabile împrejurări, din cauza lipsei de transparență, întâlnirea la o petrecere dintre un bărbat și o femeie devine un eveniment problematic. Prin urmare, ce se întâmplă când în combinație intră si alcoolul?

4.

Pe la mijlocul anilor 1950, Dwight Heath era doctorand în antropologie la Universitatea Yale și a decis să efectueze cercetările de teren pentru disertație în Bolivia. însoțit de soția lui, Anna Heath, au zburat la Lima cu bebelușul lor, după care au așteptat cinci ore, timp în care mecanicii au montat pe motoarele avionului niște amplificatoare de putere. „Erau niște avioane pe care SUA le casase după cel de-al Doilea Război Mondial”, își amintește Heath. „Nu erau proiectate să zboare mai sus de 3 000 de metri. Dar La Paz, unde mergeam noi, se găsea la o altitudine de 3 700 de metri.” în timp ce zburau peste Anzi, spune Anna Heath, vedeau sub ei resturile „tuturor avioanelor ale căror amplificatoare de putere nu le-au fost de folos”.

Din capitala La Paz au călătorit cam 800 de kilometri în interiorul părții de est a Boliviei, spre un orășel de frontieră numit Montero. Era situat în acea parte din Bolivia unde bazinul Amazonului traversează regiunea Chaco - vaste întinderi luxuriante de junglă și de prerie. Regiunea era locuită de Camba, o populație de metiși, descendent din populațiile indigene și din coloniștii spanioli. Limba indigenilor era un amestec de dialecte indiene locale și de spaniolă vorbită în Andaluzia în secolul al XVII-lea. „Era un loc gol pe hartă”, spune Heath. „Urma să ajungă până acolo o cale ferată. Urma să ajungă și o autostradă. Urma să ajungă și... un guvern național.”

Au locuit într-o căsuță chiar la marginea orașului. „Drumurile nu erau pavate, nu existau trotuare”, își amintește Anna Heath.

Cei care aduceau came în oraș aruncau pieile animalelor ucise în fața casei, ca să știi unde o găsești, te duceai cu niște coji de banană în mână și aveai ce mânca. Casele erau de chirpici, cu stucaturi și acoperiș de țiglă, iar în piața orașului erau trei palmieri. Se auzea scârțâitul carelor trase de boi. Preoții aveau un jeep. Niște femei serveau un castron de orez cu niște sos. Acesta era restaurantul. Tipul care făcea cafeaua era german. în anul când am ajuns în Bolivia, au intrat în țară 85 de străini în total. Nu era tocmai o zonă fierbinte.

în Montero, soții Heath au efectuat cercetări etnografice cum se făceau odată - „dând cu aspiratorul peste tot”, spune Dwight, și „aflând totul”. I-au convins pe localnici că nu sunt misionari fumând ostentativ. Au făcut mii de poze. S-au învârtit prin tot orașul și au discutat cu oricine le-a ieșit în cale, după care Dwight se întorcea acasă și își petrecea noaptea dactilo-grafiind notițele. După un an și jumătate, soții Heath și-au împachetat fotografiile și notițele și s-au întors în New Haven. Acolo, Dwight Heath a început să-și scrie disertația - doar ca să descopere că aproape îi scăpase ceea ce fusese, probabil, aspectul cel mai fascinant legat de comunitatea pe care o studiase. „îți dai seama”, i-a spus el soției sale în timp ce își revedea notițele, „că în fiecare weekend cât am fost în Bolivia am ieșit în oraș să bem?”

Pe întreaga durată a șederii lor, în fiecare sâmbătă seara soții Heath erau invitați la petreceri cu băutură. Gazda cumpăra prima sticlă și lansa invitațiile. Se strângeau cam o duzină de oameni și începea petrecerea - care ținea deseori până când toată lumea se întorcea la muncă luni de dimineață. Compoziția grupului era informală: uneori erau invitați cei care treceau pe acolo. Dar structura chefului era puternic ritu-alizată. Grupul se așeza în cerc. Cineva putea să bată toba ori să cânte la chitară. Pe masă erau așezate o sticlă de rom de la o rafinărie de zahăr din regiune și un păhărel. Gazda se ridica în picioare, umplea paharul cu rom, apoi se îndrepta spre unul dintre invitații așezați în cerc. Se oprea în fața lui, înclina capul și ridica paharul. Cel ales zâmbea și înclina din cap la rândul lui.

Gazda bea jumătate de pahar, pe care îl trecea apoi celuilalt, care îl bea până la fund. Cel pentru care fusese închinat paharul se ridica, reumplea paharul și repeta ritualul cu altcineva din cerc. Când erau prea obosiți sau prea beți, invitații se chirceau pe pământ și își pierdeau cunoștința, alăturându-se petrecerii când se trezeau.

„Alcoolul pe care îl beau ei era îngrozitor”, își amintește Anna. „Literalmente, îți dădeau lacrimile. Prima oară când l-am gustat, mă gândeam ce se întâmplă dacă vărs totul în mijlocul camerei. Nici măcar indigenii camba nu spuneau că le place. Spuneau că are un gust rău. Arde. A doua zi transpirația lor puțea a poșircă. I se putea simți mirosul.” Dar soții Heath au perseverat bărbătește.

„Doctorandul în antropologie din anii 1950 avea sentimentul că trebuie să se adapteze”, spunea Dwight. „Nu vrei să jignești pe nimeni, nu vrei să refuzi nimic. Scrâșneam din dinți și acceptam să beau cu ei.”

„Nu ne îmbătăm prea rău”, a continuat Anna, „pentru că noi nu aveam parte de multe toasturi în comparație cu ceilalți. Eram niște străini. Dar într-o noapte a fost un chef cu adevărat mare - s-au strâns între șaizeci și optzeci de oameni. Beau. Și leșinau. Se trezeau și o vreme chefuiau mai departe. Am descoperit în riturile lor de băutură că puteam să pasez băutura mea lui Dwight. Soțul este obligat să bea pentru soția lui. Și Dwight ținea la subraț un felinar cu gaz și eu am spus: « Dwight, îți pârlești brațul.»” L-a imitat pe soțul ei în timp ce își dezlipea brațul de suprafața fierbinte a felinarului. „Și el a spus, foarte hotărât: «Așa este.»”

1

Aceasta nu este o transcriere literală a spuselor lui Spanier, ci o parafrazare, care se bazează pe amintirile lui (n.a.).

2

FACS a fost elaborat de legendarul psiholog Paul Ekman, despre care am scris în a doua mea carte, *Blinh.* Vezi Notele pentru o explicație a modului în care au evoluat de atunci opiniile mele despre opera lui Ekman[2] (n.a.).

3

Cele 17% dintre figuri includ trei persoane (5%) care au manifestat toate cele trei expresii. Doar șapte subiecți au prezentat cu exactitate două expresii. De asemenea, deși în vasta lor majoritate participanp'i au crezut că își exprimaseră surpriza, un subiect cu o neobișnuit de acută conștiință de sine a spus că nu crede să își fi exprimat surprinderea câtuși de puțin (n.a.).

4

Există o nesfârșită serie de asemenea lucruri. Pentru procurorul de caz, momentul grăitor a survenit când i-a cerut lui Knox să se uite în sertarul de cuțite din bucătărie ca să vadă dacă lipsea ceva. „Aînceput să se lovească cu palmele peste urechi. Ca și cum și-ar fi amintit un zgomot, un sunet, un țipăt. Țipătul lui Meredith. Neîndoielnic, am început să o suspectez pe Amanda."[14] Sau: la masă într-un restaurant cu prietenii lui Meredith, Amanda

a început brusc să cânte. „Dar ceea ce ar fi stârnit râsul la Seattle era jenant la Perugia", scrie ea. „Nu mi-a trecut prin minte că aceleași aiureli pe care prietenii mei de acasă le-ar fi considerat agreabile *ar* putea efectiv să îi ofenseze pe oamenii care acceptă mai greu diferențele"[15] (n.a.).

5

„Ceea ce mi se pare convingător în legătură cu Amanda Knox este faptul că a intrat în bucluc din cauza ușoarei sale bizarerii, bizarerie de găsit zi de zi în curtea oricărei școli și în orice loc de muncă", scria criticul Tom Dibblee într-un pătrunzător eseu despre caz. „Acesta este genul minor de bizarerie care dă naștere bănuielilor și bârfelor strecurate la ureche, tipul neaccentuat de bizarerie cu care ne întâlnim în viața cotidiană și care guvernează cu cine alegem să ne afiliem și de cine alegem să ne distanțăm"[19] (n.a.).

6

în fiecare an, în toată lumea, au loc nenumărate astfel de întâlniri întâmplătoare, pe deplin asemănătoare cu cea care s-a terminat atât de urât pe gazonul din fața frăției Kappa Alpha de la Universitatea Stanford. Doi tineri care nu se cunosc mai deloc se întâlnesc și leagă o conversație. Poate fi una scurtă. Ori poate să dureze ore în șir. Cei doi pot să plece acasă împreună. Sau lucrurile pot să nu ajungă până acolo. Dar, la un moment dat în cursul serii, lucrurile pot să o ia razna foarte rău. Se estimează că una dintre cinci studente americane

7

în momentul incidentului, alcoolemia ei era 0,249. Alcoolemia lui era 0,171. Ea depășise de trei ori limita legală. El o depășise de două ori. Aceste valori concordă cu declarațiile martorilor experți[10] (n.a.).

Când soții Heath s-au întors la New Haven, au dat la analiză o sticlă de rom din cel pe care îl beau indigenii camba și au aflat că avea o tărie de 180 de grade. Era alcool *de laborator* -cu concentrația folosită de cercetători ca să conserve țesuturi. Nimeni nu bea alcool de laborator. Aceasta a fost prima descoperire uimitoare a cercetărilor familiei Heath - și, după cum se putea presupune, la început nu i-a crezut nimeni.

„Unul dintre cei mai importanți fiziologi din lume specializați în efectele alcoolului lucra la centrul de cercetări de la Yale”, își amintea Heath. „Se numea Leon Greenberg. Mi-a spus: «E bună minciuna. Dar era imposibil să fi băut realmente chestia asta.» Și m-a cicălit până când a fost sigur că îi voi da un răspuns. Așa că i-am spus: «Vrei să o beau? Am o sticlă.» într-o sâmbătă am băut în condiții controlate. îmi lua

probe de sânge la fiecare douăzeci de minute și, destul de sigur, am băut așa cum am spus că îl beam în Bolivia.”

Greenberg pregătise o ambulanță care să-1 ducă pe Heath acasă. Dar Heath a hotărât să meargă pe picioare. Anna îl aștepta în apartamentul de la etajul al treilea pe care îl închiriaseră într-o clădire veche, unde fusese cândva o frăție studențească. „Stăteam la fereastră în așteptarea lui și iată ambulanța venind pe stradă, foarte încet, iar Dwight mergea pe lângă ea. îmi face cu mâna și pare în regulă. Apoi urcă pe scări cele trei etaje și spune: «Ah, sunt beat» și se prăbușește pe podea cu fața în jos. A fost inconștient trei ore.”

Avem o comunitate dintr-o parte săracă și subdezvoltată a lumii, în care se țin petreceri cu băutură de 180 de grade în *fiecare weekend,* de sâmbătă seara până luni de dimineață. Indigenii camba trebuie să fi plătit scump excesele lor, nu-i asa? Greșit.

„Nu exista nicio patologie socială - niciuna”, a spus Dwight Heath. „Nici urmă de certuri, de dispute, de agresiuni sexuale ori verbale. Nu era decât conversație agreabilă sau tăcere.” El a continuat:

„Băutura nu deranja munca... Nu trebuia să intervină poliția. Și nu exista nici alcoolism.”[1*]

Heath și-a expus descoperirile într-un de acum celebru articol, publicat în *Quarterly Journal of Studies on Alcohols* în anii care au urmat, nenumărați alți antropologi au intrat în discuție, raportând același lucru. Uneori, alcoolul îi determină pe oameni să ridice glasul, să se ia la harță și să spună lucruri pe care altminteri le-ar fi regretat. Dar într-o mulțime de alte situații nu are același efect. Aztecii numesc *pulque* - băutura alcoolică tradițională din centrul Mexicului - „patru sute de iepuri” din cauza aparent infinitei varietăți de comportamente pe care le poate stârni. Antropologul Mac Marshall a călătorit într-o insulă din Pacificul de Sud, numită Truk. Și a descoperit că în rândurile bărbaților tineri de acolo beția dădea naștere unor agresiuni și încăierări sângeroase. Dar, odată ce insularii treceau bine de 30 de ani, alcoolul avea efectul opus.

în Oaxaca, Mexic, indienii mixe erau cunoscuți pentru bătăile sălbatice cu pumnii la care se dedau când erau beți. Dar când antropologul Ralph Beals a început să observe bătăile, acestea nu i s-au părut câtuși de puțin niște ieșiri necontrolate. Toate păreau că urmează același scenariu:

Deși am asistat la probabil mai multe sute de bătăi, nu am văzut să se fi folosit vreo armă, deși aproape toți bărbații purtau macete și mulți aveau puști. Majoritatea bătăilor încep cu o sfadă între oameni beți. Când glasurile ating o anumită tonalitate, toată lumea se așteaptă să urmeze o bătaie. Bărbații își lasă armele în seama privitorilor, după care încep să se lovească cu pumnii, troznindu-se violent până când unul dintre ei se prăbușește la pământ, [moment în care] învingătorul îl ajută pe adversar să se ridice și, de obicei, bătăușii se îmbrățișează.[16]

Nimic din toate acestea nu are sens. Alcoolul este un drog puternic. El *dezinhibă.* Sparge setul de constrângeri care țin în frâu comportamentul nostru. Iată de ce nu ni se pare surprinzător faptul

că beția este atât de copleșitor legată de violență, de accidente pe șosele și agresiuni sexuale.

Dar dacă serile de băutură ale indigenilor camba au atât de puține efecte sociale secundare și dacă indienii mixe din Mexic par să respecte un scenariu în timpul încăierărilor dintre bețivi, atunci percepția noastră despre alcool ca agent dez-inhibitor nu poate fi corectă. Trebuie să fie altceva. Experiența pe care au avut-o în Bolivia Dwight și Anna Heath a pus în mișcare o regândire totală a modului în care înțelegem intoxicația alcoolică. Multi dintre aceia care studiază alcoolul

nu îl mai consideră un agent dezinhibitor. Cred că este un agent care cauzează miopie.

5.

Teoria miopiei a fost sugerată mai întâi de psihologii Claude Steele și Robert Josephs, care înțelegeau prin *miopie* faptul că principalul efect al alcoolului este îngustarea perspectivei emoționale și mintale. După cum se exprimă ei, alcoolul „creează o stare de scurtime a vederii, în care aspectele înțelese superficial și imediate ale experienței exercită o influență disproporționată asupra comportamentului și a dinamicii emoționale”.[17] Alcoolul face ca lucrul din prim-plan să fie și mai proeminent, iar lucrul din fundal, mai puțin important. Considerentele pe termen scurt se văd deslușit, pe când aspectele pe termen lung, mai solicitante din punct de vedere cognitiv, se estompează.

Iată un exemplu. Mulți oameni beau când se simt deprimați deoarece cred că beția le va alunga din minte necazurile. Este o gândire care mizează pe inhibiție: alcoolul va da frâu liber bunei dispoziții. Dar pur și simplu nu asta se întâmplă. *Uneori* alcoolul ne înveselește. Dar alteori, când o persoană anxioasă bea, devine și mai anxioasă. Teoria miopiei are un răspuns la această enigmă: depinde de ceea ce face la beție persoana anxioasă. Dacă urmărește într-un pub un meci de fotbal, înconjurat de o mulțime de fani înfocați, surescitarea și gesturile dramatice din jur îi vor alunga

momentan din minte grijile și frământările care îl apasă în viața de toate zilele. Meciul se situează în față și în centru. Grijile și frământările nu ocupă aceeași poziție. Dar dacă același om se află într-un colț retras și liniștit dintr-un bar, unde bea de unul singur, va fi și mai deprimat. Acum nu mai este nimic de natură să îi distragă atentia. Băutura te face sclavul mediului ambiant. Elimină din câmpul conștiinței totul, mai puțin experiențele cele mai imediate.'

* Un grup de psihologi canadieni, conduși de Tara MacDonald, au mers recent prin mai multe baruri și le-au cerut clienților să citească un scurt scenariu. Clienților li se propunea să își imagineze că au cunoscut într-un bar o persoană atrăgătoare, au mers împreună acasă la ea sau la el și au ajuns în pat - când au descoperit că niciunul dintre ei nu avea un prezervativ. Pe urmă li s-a cerut subiecților să noteze pe o scală de la unu (foarte improbabil) la nouă (foarte probabil) propoziția: „Dacă aș fi în aceeași situație, aș face sex." Ați crede că era mai probabil ca subiecții care băuseră pe rupte să spună că ar face sex - și este exact ceea ce s-a întâmplat. Indivizii beți au înregistrat o medie de 5,36 pe scala de nouă puncte. Media indivizilor cu mintea limpede a fost 3,91. Cei care băuseră mult nu au fost capabili să evalueze consecințele pe termen lung ale sexului neprotejat Dar ulterior MacDonald a revenit în acele baruri și a pus pe mâinile unor clienți o ștampilă cu textul „SIDA ucide". în cazul bețivilor cu ștampila pe mână a fost *mai puțin probabil decât* în *cazul indivizilor cu mintea trează* să dorească un contact sexual în situația din scenariu: ei nu au fost capabili să efectueze raționalizările necesare pentru a ignora riscul de infecție cu HIV. Unde normele și standardele sunt clare și evidente, bețivul poate să devină mai supus regulilor decât omologul său cumpătat[18] (n.a.).

Iată un alt exemplu. Una dintre observațiile centrale din teoria miopiei este că beția produce efectele ei cele mai ample în situațiile de „conflict major" - când există două seturi de considerente, unele apropiate și altele îndepărtate, care sunt în opoziție. Presupuneți următoarea situație: ești un actor de comedie profesionist care se

bucură de succes. Lumea crede că ești foarte amuzant. Și tu crezi că ești foarte amuzant. Dacă te îmbeți, nu te crezi și mai amuzant. Nu există niciun conflict legat de talentul vostru de a-i distra pe oameni pe care să îl poată rezolva alcoolul. Dar să presupunem că tu te crezi foarte amuzant, pe când lumea în general este de altă părere. De fapt, ori de câte ori încerci să distrezi un grup cu o poveste haioasă, a doua zi de dimineață un amic te ia deoparte și cu blândețe te sfătuiește să nu mai încerci niciodată. în circumstanțe norma-le, gândul la acea stânjenitoare discuție cu amicul tău te ține în frâu. Dar când ești beat? Din cauza alcoolului, conflictul dispare. Nu te mai gândești la viitoarele feedbackuri critice legate de glumele tale proaste. Acum este posibil să crezi că ești realmente amuzant. Când ești beat,*felul de a-ți înțelege adevăratul Eu se modifică.*

Aceasta este implicația esențială a beției ca miopie. Vechea idee a dezinhibiției spunea implicit că, la beție, se dezvăluie un fel de versiune nudă, distilată, a sinelui treaz - lipsită de toate efectele derutante ale amabilității și corectitudinii sociale. Iese la iveală adevăratul Tu. După cum spunea vechiul dicton latin, *In vino veritas:* „în vin este adevărul."

Dar lucrurile se prezintă invers. Genul de conflicte care, în mod normal, ne țin în frâu impulsurile reprezintă o componentă decisivă a modului în care ne formăm caracterul. Toți ne construim personalitatea rezolvând conflictul dintre considerentele imediate și cele mai complicate, pe termen lung. Asta înseamnă să fii etic, productiv sau responsabil. Bun părinte este acela care este dispus să își tempereze nevoile imediate și egoiste (să fie lăsat în pace, să fie lăsat să doarmă) ținând cont de niște scopuri pe termen mai lung (să crească un copil bun). Când alungă aceste constrângeri pe termen lung ale comportamentului nostru, alcoolul ne obliterează adevăratul nostru Eu.

Cine erau, în realitate, indigenii camba? Heath spune că societatea lor era marcată de o singulară lipsă a „exprimării comunitare". Erau muncitori agricoli itineranți. Legăturile de rudenie erau slabe. Munca

lor zilnică tindea să fie solitară, preț de multe ore. Existau puține relații de vecinătate sau grupuri civice. Cerințele cotidiene ale vieții lor făceau să fie dificilă

socializarea. Așadar, în weekenduri foloseau puterea transformatoare a alcoolului ca să creeze „expresia comunitară”, atât de dureros de absentă de luni până vineri. Foloseau miopia indusă de alcool ca să își creeze pentru ei înșiși o lume diferită. Și-au dat reguli stricte: o sticlă după alta, o serie organizată de toasturi, toți fiind așezați în cerc, numai în weekenduri, niciodată singuri. Beau doar în cadrul unei structuri, iar structura acelor cercuri de oameni care beau în inima Boliviei era o lume cu muzică în surdină și conversație potolită: ordine, prietenie, previzibilitate și ritual. Aceasta era o nouă societate Camba, creată cu ajutorul unuia dintre cele mai tari droguri de pe pământ.

Alcoolul nu este un agent revelator. Este un agent transformator.

6.

în 2006, Anglia a avut propria versiune a procesului intentat lui Brock Tumer, un caz de mare notorietate, în care au fost implicați un informatician programator de 25 de ani, pe nume Benjamin Bree, și o femeie identificată în proces doar ca „M”. Este un exemplu de manual, care ilustrează complicațiile create de miopia alcoolică.

Cei doi s-au cunoscut în apartamentul în care locuia fratele lui Bree și au ieșit în oraș în aceeași seară. în timpul serii, M a consumat două pinte [1 litru] de cidru și între patru și șase porții de vodcă amestecată cu Red Bull. Bree, care mai băuse peste zi, a băut cot la cot cu ea, comandând aceleași cantități de alcool. înregistrările de pe camerele de luat vederi cu circuit închis îi arată pe cei doi întorcându-se în apartamentul ei, braț la braț, pe la ora unu noaptea. Au făcut amor. Bree a crezut că a fost un act sexual consensual. M a spus că nu a fost. El a fost condamnat pentru viol la cinci ani de închisoare - doar pentru ca verdictul să fie respins la apel. Dacă ați citit și alte relatări ale unor cazuri de acest gen, detaliile sunt deprimant de familiare: suferință, regrete, răstălmăcire și furie.

Iată cum a descris Bree întâmplarea din punctul său de vedere:

Speram să nu fiu nevoit să dorm pe podea și m-am gândit că aș putea să împart patul cu ea, ceea ce, privind retrospectiv, pare un lucru prostesc.

Nu urmăream să fac sex, voiam doar o saltea și puțină companie. Ea s-a trezit, eu m-am întins lângă ea și, până la urmă, am început să ne îmbrățișăm și apoi să ne sărutăm.

A fost puțin neașteptat, dar plăcut. Ne-am răsfățat într-un preludiu de vreo 30 de minute și mi s-a părut că i-a plăcut.[19]

Mai departe, spicuind din decizia judecătorilor:

El a insistat că M părea să întâmpine favorabil avansurile lui, care au progresat de la dezmierdări liniștitoare spre atingeri sexuale. Ea nu a spus și nu a făcut nimic de natură să îl oprească. El a spus juriului că un ins trebuie să fie sigur de consimțirea partenerei, motiv pentru care a și lungit preludiul atât de mult timp. Reclamanta nu a putut să nege că preludiul nu a durat atât. în cele din urmă, el și-a introdus vârfurile degetelor sub elasticul pantalonilor ei de pijama, ceea ce i-ar fi oferit ei prilejul de a-1 descuraja. Nu a făcut acest lucru. Părea deosebit de receptivă când el și-a introdus mâna în pantalonii ei. După atingeri sexuale, el a mișcat-o ca să-i scoată pantalonii de pijama. I-a tras ușor, după care i-a scos de tot.[20]

Bree a crezut că poate să infereze starea interioară a lui M pornind de la comportamentul ei. El a presupus că femeia era transparentă. Nu era. Din actele de la dosar, iată cum s-a simțit în realitate M:

Ea nu avea idee cât a durat actul sexual. Când s-a terminat, ea era încă întoarsă cu fața la perete. Nu știa dacă acuzatul care ceruse apel folosise ori nu un prezervativ, nici dacă ejaculase ori nu. Pe urmă, el a întrebat-o dacă dorea să rămână. Ea a spus: „Nu.” în mintea ei ar fi rostit „ieși din camera mea”, deși nu a spus-o efectiv. Nu știa „ce să spună ori ce să gândească, temându-se că el s-ar putea întoarce și să o bată. își amintește că el a plecat, trântind

ușa”. S-a ridicat și a încuiat ușa, după care s-a întors în pat, unde a zăcut ghemuită, dar nu își poate aminti pentru câtă vreme.[21]

La ora cinci dimineața, M a sunat-o plângând pe cea mai bună prietenă. între timp, Bree era încă atât de inconștient de starea ei interioară încât a ciocănit la ușa lui M peste câteva ore și a întrebat-o dacă voia să ia micul dejun împreună cu el.

După mai multe luni petrecute la închisoare, Bree a fost eliberat după ce o curte de apel a ajuns la concluzia că era imposibil de aflat ce anume fusese ori nu consimțit de amândoi în camera lui M în acea noapte. „Amândoi erau adulți”, a scris judecătorul:

Niciunul dintre ei nu a acționat ilegal consumând alcool în mod excesiv. Amândoi erau liberi să aleagă cât să bea și cu cine. Amândoi erau liberi, dacă doreau, să întrețină relații sexuale unul cu celălalt. Nu este nimic anormal, surprinzător sau măcar neobișnuit ca bărbații și femeile să întrețină relații sexuale când unul sau celălalt sau

amândoi au consumat în mod voluntar o mare cantitate de alcool... Realitatea practică este că există unele domenii ale comportamentului omenesc care nu pot fi încadrate în structuri legislative amănunțite.[22][1]

Puteți fi sau nu de acord cu această decizie finală. Dar este greu să nu fii de acord cu nemulțumirea fundamentală a judecătorului - că dacă intervine suplimentar și problema alcoolului în procesul de înțelegere a intențiilor celuilalt, atunci o problemă grea devine de-a dreptul imposibil de rezolvat. Alcoolul este un drog care remodelează consumatorul în conformitate cu contururile ambianței sale. în cazul indigenilor camba, remodelarea personalității și a comportamentului era benignă. Ambianța lor imediată era construită cu grijă și în mod deliberat: ei doreau să utilizeze alcoolul ca să creeze o versiune temporară - și, în mințile lor, mai bună - a lor înșiși. Dar când tinerii din zilele noastre beau excesiv, nu o fac într-o ambianță ritualizată și previzibilă, atent construită ca să creeze o versiune mai bună a lor

înșiși. Fac acest lucru în haosul hipersexualizat din frățiile studențești și din baruri.

A: Din observațiile tale, ce fel de atmosferă fusese la chefurile anterioare din casa frăției Kappa Alpha?

Tumer: O mulțime de frecangeală și...

A: Ce înțelegi prin frecangeală?

Tumer: Fetele care dansează... se întorc cu spatele la un băiat și dansează cu el așa.

A: în regulă. Așadar, descrii o poziție în care - amândoi priviți în aceeași direcție?

Tumer: Da.

A: Dar băiatul este în spatele fetei?

Tumer: Da.

A: Și cât de apropiate sunt corpurile lor în timpul acestui stil de dans?

Tumer: Se ating.

A: Ați remarcat că este ceva obișnuit la aceste petreceri? **Tumer:** Da.

A: Dansează lumea pe mese? Era și acesta un fapt obișnuit? **Tumer:** Da.[24]

Consimțirea este un lucru pe care cele două părți îl negociază, pornind de la presupoziția că fiecare parte dintr-o negociere este cine spune că este. Dar cum se poate stabili consimțirea când, în momentul negocierii, ambele părți sunt atât de departe de adevăratele lor Euri?

7.

Ce se întâmplă cu noi când ne îmbătăm depinde de calea concretă pe care o urmează alcoolul pe măsură ce se infiltrează în țesutul nostru cerebral. Efectele încep să se simtă mai întâi în lobii frontali, partea de creier din spatele frunții, care controlează atenția, motivația, planificarea și învățarea. Prima porție de băutură „încețoșează” activitatea din acea regiune. Ne face un picuț mai tâmpi, mai puțin capabili să procesăm considerente complicate aflate în conflict. Atacă centrii satisfacției din creier, ariile care controlează euforia, pe care le zgâlțâie ușor. Treaba amigdalei este să ne spună cum să reacționăm față de lumea înconjurătoare. Ne amenință ceva? Ar trebui să ne temem? Alcoolul atenuează activitatea amigdalei. Din combinația acestor trei efecte provine miopia. Nu mai avem forța cerebrală să procesăm considerentele complexe, cu consecințe pe termen lung. Atenția ne este distrasă de plăcerea neașteptată a alcoolului. Sistemul nostru neurologic de alarmă este închis. Devenim niște versiuni modificate ale propriei personalități, acaparați de prezentul imediat. Alcoolul își face drum și către cerebel, aflat chiar la baza creierului, care este implicat în menținerea echilibrului și coordonarea mișcărilor corporale. Iată de ce, la beție, începeți să vă împleticiți și să mergeți în zigzag. Acestea sunt efectele previzibile ale beției.

Dar în anumite circumstanțe foarte speciale - mai ales dacă beți foarte repede o mare cantitate de alcool - se întâmplă altceva. Alcoolul atacă hipocampusul - niște mici formațiuni, ca niște cârnăciori, aflate de fiecare parte a creierului, care coordonează formarea amintirilor. La o alcoolemie de aproximativ 0,08 - nivelul legal de ebrietate - hipocampusul începe să aibă dificultăți. Când vă treziți în dimineața de după o petrecere și vă amintiți că ați cunoscut pe cineva, dar pentru nimic în lume nu mai țineți minte numele persoanei ori povestea pe care v-a spus-o, se întâmplă pentru că acele două păhărele de whiskey pe care le-ați băut la repezeală v-au atins hipocampusul. Mai beți puțin și golurile de memorie se lărgesc - până când vă mai amintiți, poate, unele momente din seara

precedentă, dar alte detalii vă sunt accesibile cu cea mai mare dificultate.

Aaron White, de la National Institutes of Health de lângă Washington, DC, unul dintre cei mai apreciați experți din lume în materie de *blackouts* - amnezii totale -, spune că nu există nicio logică specifică în virtutea căreia se poate determina care biți de informație sunt memorați si care nu sunt. „Se pare că proeminența emoțională nu are un impact deosebit asupra probabilității ca hipocampusul să memoreze ceva”, afirmă el. „Asta înseamnă că, femeie fiind, este posibil să mergi la un chef și să ții minte că ai băut ceva la parter, dar să uiți că ai fost violată. Dar îti aduci aminte când te urci în taxi.”

La nivelul următor - aproximativ o alcoolemie de 0,15 - hipocampusul pur și simplu își încetează total activitatea.

„într-o reală și pură amnezie totală”, spune White, „nu mai rămâne nimic. Nimic de amintit.”

într-unul dintre primele studii ale amneziilor totale, un cercetător al efectelor alcoolului, pe nume Donald Goodwin, a strâns zece bărbați care stăteau la o coadă de șomeri în căutare de lucru din St. Louis, i-a dat fiecăruia să bea o sticlă de coniac într-un interval de patru ore, după care le-a dat tuturor mai multe teste de memorie. Iată ce scrie Goodwin:

Un astfel de test consta în a-i arăta subiectului o tigaie acoperită cu un capac, a-i sugera că poate îi este foame, după care subiectul ia capacul și vede că în tigaie sunt trei șoareci morți. Se poate spune cu încredere că indivizii cu mintea limpede vor ține minte acea experiență, probabil pentru tot restul zilelor.

Dar cei care băuseră coniac? Nimic. Nici după treizeci de minute si nici a doua zi de dimineață. Cei trei șoricei morti nu

fuseseră memorați absolut deloc.[2]*

în stare de amnezie totală - în acea fereastră de beție extremă care durează până când hipocampusul reintră în funcțiune -bețivii sunt ca niște zombi, mișcându-se prin lume fără să rețină absolut nimic.

Goodwin și-a început odată un eseu despre amneziile totale cu următoarea istorie:

Un agent de vânzări de 39 de ani s-a trezit într-o cameră de hotel despre care nu știa nimic. Avea o ușoară mahmureală, dar altminteri se simțea normal. Hainele erau puse pe umerașe în șifonier; era proaspăt bărbierit. S-a îmbrăcat și a coborât la recepție. Acolo a aflat că se găsea în Las Vegas și că se cazase în urmă cu două zile. Era evident că băuse, a spus recepționerul, dar nu părea foarte beat. Era sâmbătă, într-o zi de 14. Ultimul lucru pe care și-1 amintea era că fusese într-un bar din St. Louis luni, pe 9. Băuse toată ziua și era beat, dar își putea aminti totul perfect până pe la trei după-amiaza, când „parcă a căzut cortina” și memoria lui a rămas complet vidă. Așa a rămas vreme de cinci zile. După trei ani, era tot vidă. Această experiență l-a speriat atât de tare, încât nu s-a mai atins de alcool vreo doi ani.[26]

Agentul de vânzări ieșise din barul din St. Louis, a mers la aeroport, și-a cumpărat bilet de avion, a zburat până în Las Vegas, a găsit un hotel, s-a cazat, și-a pus costumul pe umeraș, s-a bărbierit și, aparent, a funcționat perfect în lumea înconjurătoare, totul pe fondul unui amnezii totale. în jurul unei alcoolemii de 0,15 hipocampusul nu mai funcționează și amintirile nu se mai formează, dar este pe deplin posibil ca lobii frontali, cerebelul și amigdala aceluiași băutor - în același timp - să continue a funcționa mai mult sau mai puțin normal.

„într-o stare de amnezie totală, poți face toate lucrurile pe care le poți face când ești beat”, a spus White.

Doar că nu mai tii minte nimic. Puteai să fi comandat ceva pe Amazon. Oamenii îmi spun asta mereu... Oamenii pot să facă lucruri foarte complicate. Să cumpere bilete, să călătorească, tot felul de lucruri, și să nu își amintească.

Rezultă că este realmente greu de spus, doar privind pe cineva, dacă individul este sau nu amnezic. E ca și cum ai încerca să îți dai seama dacă un individ are o migrenă bazându-te exclusiv pe expresia lui facială. „Aș putea să par ușor amețit, aș putea să par beat mort, dar pot să discut cu tine”, a spus White.

Pot să port o conversație cu tine. Pot să merg la bar să mai aduc ceva de băut pentru amândoi. Pot să fac lucruri care necesită stocarea pe termen scurt a informației. Pot să vorbesc cu tine despre cum am crescut împreună... Chiar soțiile alcoolicilor înrăiți spun că nu își pot da realmente seama dacă soții lor sunt ori nu cu lumina stinsă.[2]

Pe când își desfășura munca de pionierat în anii i960, Goodwin a presupus că numai alcoolicii ajung până la amnezie totală. Aceste amnezii erau rare. Cercetătorii scriau despre ele în revistele medicale ca și cum s-ar fi referit la o boală necunoscută. Priviți rezultatele uneia dintre primele investigații cuprinzătoare ale deprinderilor de băutură ale studenților. A fost efectuată la sfârșitul anilor 1940 și la începutul anilor 1950, în 27 de colegii de pe tot cuprinsul Statelor

Unite.[28] Studenții au fost întrebați cât beau, în medie, „într-o ședință”. (Având în vedere scopurile urmărite de întrebare, cantitățile de alcool consumate au fost împărțite în trei grupe. O cantitate „mai mică” însemna cel mult două pahare de vin, două sticle de bere sau două băuturi combinate. „Medie” însemna de la două la cinci beri sau pahare de vin, sau între trei și patru băuturi combinate. Iar „mai mari” însemna orice cantitate peste aceste limite.)

Bere		
	Bărbați (%)	Femei (%)

Mai mică	46	73
Medie	45	26
Mai mare	9	1
Vin		
	Bărbați (%)	Femei (%)
Mai mică	79	89
Medie	17	11
Mai mare	4	0
Spirtoase		
	Bărbați (%)	Femei (%)
Mai mică	40	60
Medie	31	33
Mai mare	29	7

La aceste niveluri de consum, foarte puțini oameni beau suficient ca să ajungă la amnezie totală.

în prezent, două aspecte din aceste diagrame s-au modificat. în primul rând, băutorii înrăiți din zilele noastre beau mult mai mult decât marii bețivi de acum cincizeci de ani. „Când vorbești cu studenții [de astăzi] despre patru sau cinci porții de băutură, îți răspund cam așa: «Pfui, asta e doar încălzirea»”, declară Kim Fromme, cercetătoare a consumului de alcool. Ea spune că în prezent categoria marilor consumatori de alcool include indivizi care înghit *douăzeci* de porții de băutură într-o ședință. Cândva rare, amneziile totale au devenit un fenomen obișnuit. Aaron White a efectuat recent o anchetă în care au fost interogări peste 700 de studenți de la Universitatea Duke. Dintre băutorii vizați, mai bine de jumătate suferiseră o amnezie totală la un moment dat al vieții lor, 40% au avut o amnezie totală în anul precedent și aproape unul din zece fusese total amnezic în ultimele două săptămâni.[2]?[3]

în al doilea rând, decalajul de consum între bărbați și femei, atât de pronunțat în urmă cu o generație, s-a redus considerabil - mai ales în rândurile femeilor albe. (Aceleași tendințe nu sunt nici pe departe atât de accentuate printre asiatici, hispanici sau afro-americani.p[1]

„Cred că este o consecință a procesului prin care femeile au dobândit o putere sporită”, susține Fromme:

Desfășor o amplă activitate de consultanță în armată și mie îmi este mai ușor să văd acest lucru fiindcă în armată femeile trebuie să îndeplinească aceleași standarde ca bărbații în ceea ce privește efortul fizic, instrucția și așa mai departe. „Suntem ca niște bărbați și, prin urmare, putem să bem ca bărbații.”

Din motive fiziologice, această tendință le-a expus pe femei unui risc sporit de amnezii totale. Dacă un bărbat american de greutate medie bea opt pahare în patru ore - ceea ce l-ar încadra printre băutorii moderați de la un chef studențesc tipic -, atinge o alcoolemie de

0,107. Prea mult ca să poată conduce, dar mult sub nivelul de 0,15, în mod tipic asociat cu amneziile totale. Din contră, dacă o femeie de greutate medie bea opt pahare în opt ore, atinge o alcoolemie de 0,173. I s-a rupt filmul.[4]

E și mai rău. Femeile beau, de asemenea, din ce în ce mai mult vin și spirtoase, care urcă alcoolemia mult mai rapid decât berea. „Este, de asemenea, mult mai probabil ca femeile să sară peste mese când beau ca bărbații", spune White.

Prezența alimentelor în stomac când bei reduce alcoolemia cu aproximativ o treime. Cu alte cuvinte, dacă bei pe stomacul gol, vei avea o alcoolemie mult mai ridicată și o vei atinge mult mai repede, iar dacă bei spirtoase și vin pe stomacul gol, alcoolemia crește și mai rapid. Iar

dacă ești femeie, cantitatea mai mică de apă din organism grăbește și mai mult creșterea alcoolemiei.

Și care este consecința amneziei totale? înseamnă că femeile sunt puse într-o poziție de vulnerabilitate. în orice interacțiune cu un necunoscut, memoria este prima noastră linie de apărare. Vorbim cu cineva jumătate de oră la o petrecere și cântărim ceea ce am aflat. Ne folosim memoria ca să înțelegem cine este cealaltă persoană. Culegem lucrurile pe care ni le-a spus și pe care le-a făcut, ceea ce structurează reacția noastră. Nu este un exercițiu ferit de erori, desfășurat în momentele cele mai favorabile. Dar este un exercițiu nece-sar, mai ales când problema de rezolvat este dacă să mergi sau nu acasă cu acea persoană. Și totuși, dacă nu îți amintești nimic din ceea ce tocmai ai aflat, în mod inevitabil nu iei decizii la fel de bune precum acelea pe care le-ai fi luat dacă hipo-campusul tău ar mai fi fost în stare de funcționare. Ai renunțat să mai ții situația sub control.

„Să fie pe deplin limpede: infractorii sunt responsabili pentru infracțiunile lor și ei trebuie aduși în fața justiției", scrie criticul literar Emily Yoffe în *Slate:*

Dar nu reușim să le facem pe femei să înțeleagă că, atunci când se pun singure în situația de a fi lipsite de apărare, pot păți lucruri groaznice. Femeile primesc mesajul denaturat că dreptul lor de a bea cot la cot cu bărbații este o revendicare feministă. Adevăratul mesaj feminist trebuie să fie că, dacă îți pierzi capacitatea de a fi responsabilă de tine însăți, sporești drastic șansele să atragi acel gen de bărbați care, să spunem așa, nu au cele mai bune intenții față de tine. Asta nu înseamnă să blamăm victima; înseamnă încercarea de prevenire a și mai multor victime.*[4]

Dar necunoscutul cu care stai de vorbă? Este posibil ca el să nu știe că ești în stare de amnezie totală. Poate că se apleacă spre tine și încearcă să te pipăie, iar tu te crispezi. Peste zece minute revine și încearcă din nou să te atingă, dar mai subtil de această dată. în mod normal, te-ai crispa din nou, fiindcă recunoști modul său de acțiune. Dar nu faci acest lucru la a

doua lui încercare pentru că nu ți-o mai amintești pe prima. Și faptul că nu te mai crispezi exact la fel îl poate face pe necunoscut să creadă, în virtutea prezumției de transparență, că avansurile lui sunt bine-venite. în mod normal, el ar fi prudent în a merge mai departe bazându-se pe această prezumție: o atitudine amicală nu este totuna cu o invitație la relații intime. Dar și el este beat. Este sub stăpânirea miopiei alcoolice și considerentele pe termen mai lung care, altminteri, i-ar înfrâna romportamentul (ce voi păți mâine dacă am interpretat greșit această situație?) s-au șters din câmpul său vizual.

Transformă alcoolul orice bărbat într-un monstru? Bineînțeles că nu. Miopia rezolvă conflictele interioare majore: înlătură restricțiile de ordin superior ale propriului comportament. Bărbatului rezervat, de regulă prea timid ca să își declare sentimentele, îi poate scăpa ceva din trăirile sale intime. Individul agasant, de regulă conștient de faptul că lumea nu prea gustă glumele lui, poate începe să facă pe comicul. Acestea sunt gesturi inofensive. Cum rămâne cu adolescentul agresiv din punct de vedere sexual - ale cărui impulsuri sunt, de regulă, ținute în frâu de înțelegerea faptului că gesturile

sale sunt total inacceptabile? O versiune a aceluiași avertisment pe care Emily Yoffe îl adresa femeilor pot primi și bărbații:

Dar nu reușim să le transmitem bărbaților mesajul că, dacă se lasă pradă miopiei, pot să comită lucruri groaznice. Tinerii primesc mesajul denaturat că a bea în exces este o practică socială inofensivă. Adevăratul mesaj ar trebui să fie că, dacă îți pierzi capacitatea de a fi responsabil de faptele tale, sporești drastic riscul de a comite o agresiune sexuală. Recunoașterea rolului pe care îl joacă alcoolul nu înseamnă a scuza faptele infractorilor. Este o încercare de a-i împiedica pe tineri să devină infractori.

Este șocant cât de subapreciată este forța miopiei. în studiul efectuat de *Washington Post /* Kaiser Family Foundation, li s-a cerut studenților să enunțe măsurile pe care ei le socotesc cele mai eficiente în reducrea agresiunilor sexuale. în fruntea listei au așezat pedepsirea mai aspră a agresorilor, antrenamentul de autoapărare a victimelor și educarea bărbaților în spiritul unui plus de respect față de femei. Câți dintre ei au apreciat că ar fi „foarte eficient” dacă ar bea mai puțin? Numai 33%. Câți au considerat că niște restricții mai severe ale consumului de alcool în campusuri ar fi eficiente? Doar 15%.[5]

Sunt poziții contradictorii. Studenții cred că este o idee bună să iei lecții de autoapărare, dar *nu* consideră că este o idee la fel de bună să se limiteze consumul de alcool. Dar la ce folosește cunoașterea tehnicilor de autoapărare dacă ești beat pulbere? Studenții cred că este o idee bună ca bărbații să le trateze pe femei cu mai mult respect. Dar problema nu este cum se comportă bărbații cu femeile când au mintea trează, ci cum se comportă cu femeile la beție, când alcoolul îi transformă pe aceștia în inși care înțeleg într-un mod foarte diferit lumea din jur. Respectul față de ceilalți presupune un calcul complicat, în care o parte este de acord să își modereze propriile dorințe, să aibă în vedere consecințele pe termen mai lung ale propriului comportament și să se gândească la altceva decât lucrul care-i stă imediat în fața ochilor. Și asta este exact ceea ce

miopia care survine odată cu alcoolul face să fie o sarcină atât de dificilă.

Lecția miopiei este realmente foarte simplă. Dacă doriți ca oamenii să fie ei înșiși când intră în contact cu un necunoscut -să își reprezinte propriile dorințe sincer și clar -, nu pot să fie beți mangă. Și dacă *sunt* mangă și, în consecință, la cheremul ambianței, locul cel mai rău cu putință este un mediu în care bărbații și femeile se freacă pe ringul de dans și sar pe mese. Un chef al frăției Kappa Alpha nu este un cerc în care beau indigenii camba.

„Oamenii învață despre beție ceea ce le transmite societatea lor și, comportându-se în consonanță cu mentalitatea socială, devin confirmări vii ale învățăturilor pe care le primesc din partea societății", este concluzia la care ajung Craig MacAndrew și Robert Edgerton în lucrarea lor clasică din 1969, intitulată *Comportamentul la beție.* „întrucât societățile, aidoma indivizilor, au parte de comportamentele în stare de ebrietate pe care le îngăduie, merită ceea ce primesc."[36]

8.

Așadar: la cheful frăției Kappa Alpha de la Stanford, cândva după miezul nopții, Emily Doe suferă o amnezie totală. Este ceea ce se întâmplă când îți începi seara cu o cină ușoară și patru duști rapide de whiskey și un pahar de șampanie - urmate de trei sau patru înghițituri de vodcă, băute dintr-un pahar Solo de culoare roșie.

P: Și la un moment dat vă amintiți că sora voastră a plecat de la petrecere?

Doe: Nu îmi amintesc.

P: Care este următoarea dumneavoastră amintire după ce ați mers la toaletă, v-ați întors pe terasă, ați băut sticlele de bere și i-ați văzut pe unii băieți dând pe gât câteva beri?

Doe: M-am trezit la spital.[37]

Emily Doe nu își amintește să-1 fi cunoscut pe Brock Tumer, nu ține minte dacă a dansat sau nu cu el, dacă l-a sărutat ori nu, dacă a fost sau nu de acord să meargă cu el în camera lui, nici dacă a participat voluntar sau involuntar la actul sexual. S-a opus când au plecat de la petrecere? S-a luptat cu el? A cochetat cu el? Nu vom ști niciodată. După consumarea faptului, trează fiind, Doe a susținut categoric că nu ar fi plecat niciodată de bunăvoie de la petrecere cu alt bărbat. Avea o relație solidă. Dar nu adevărata Emily Doe este femeia care l-a cunoscut pe Brock Turner. Era Emily Doe beată și fără memorie, iar eurile noastre în stare de beție și lipsite de memorie nu sunt identice cu eurile noastre când mintea ne este trează.

Brock Turner a susținut că își amintea cele întâmplate în acea noapte și că, pas cu pas, Emily Doe a participat în mod voluntar. Dar aceasta este povestea pe care a spus-o la proces, după luni de pregătire a strategiei concepute de avocații lui. în noaptea când a fost arestat, pe când stătea în stare de șoc în sala de interogatoriu a secției locale de poliție, nu avea niciuna dintre acele amintiri certe despre Emily Doe.

Polițist: V-ați cuplat înainte sau - înainte să fi mers mai departe?

Tumer: Cred că da. Dar, sincer, nu sunt sigur când am început să ne sărutăm.

Pe urmă, polițistul îl întreabă de ce a fugit când cei doi doctoranzi l-au găsit lungit pe jos alături de Emily Doe.

Tumer: Nu cred că am fugit.

P: Nu ții minte că ai fugit?

Tumer: Nu.

Rețineți că evenimentul cu pricina *abia* se petrecuse ceva mai devreme în acea noapte și, chiar în timp ce vorbea cu polițistul, Turner își oblojea o încheietură a mâinii pe care și-o scrântise când a

fost prins în timp ce încerca să fugă. Dar totul fusese sters din memoria lui.

P: Te-ai uitat la ea în timp ce - se întâmplau toate astea și cei doi țipi s-au apropiat și au vorbit cu tine?

Tumer: Nu.

P: Este posibil ca în acel moment ea să fi fost inconștientă?

Tumer: Sincer, nu știu, pentru că eu - chiar nu îmi amintesc. Probabil - cred că mi s-a șters din memorie după, hmm, din momentul în care am plecat - probabil după ce am agățat-o până când eram la pământ cu ceilalți țipi. Probabil, chiar nu țin minte cum s-a întâmplat?[8]

Cred că mi s-a șters din memorie. Așadar, întreaga poveste despre flirt, săruturi și faptul că Emily Doe a fost de acord să vină cu el în camera lui era o ficțiune: era ceea ce spera el să se fi întâmplat. Ceea ce s-a petrecut în realitate va rămâne pentru totdeauna un mister. Poate că Turner și Emily Doe au stat de-a dreptul pe ringul de dans, repetându-și la nesfârșit unul celuilalt aceleași lucruri, fără să își dea seama că erau prinși într-o infinită buclă de amnezie totală.

La sfârșitul procesului, Emily Doe a citit în fața curții o scrisoare adresată lui Brock Turner. Toți tinerii și toate tinerele care merg într-un bar sau la un chef dat de o frăție studențească ar trebui să citească scrisoarea ei. Este curajoasă, elocventă și un memento apăsător al consecințelor agresiunii sexuale: în absența unei reale consimțiri, ceea ce se petrece între doi necunoscuți cauzează o autentică durere si suferință.

Ceea ce s-a întâmplat în acea noapte, a spus ea, a zdrobit-o:

Independența mea, bucuria firească, amabilitatea și stilul meu de viață stabil de care mă bucurasem au fost atât de desfigurate încât am devenit de nerecunoscut. Am devenit închisă, furioasă, plină de

dispreț față de mine însămi, obosită, nervoasă, goală pe dinăuntru. Uneori, izolarea în care trăiam era insuportabilă.

Ajungea târziu la serviciu, după care se ascundea și plângea în casa scării. Plângea noaptea în somn și dimineața își punea pe pleoape linguri scoase din congelator ca să își oblojească ochii umflați.

Nu pot să dorm singură noaptea decât cu lumina aprinsă, ca un copil de 5 ani, fiindcă am coșmaruri în care sunt atinsă și nu mă pot trezi. Așteptam să răsară soarele, doar așa mă simțeam în siguranță și puteam să dorm. Trei luni m-am culcat la șase dimineața.

Obișnuiam să mă mândresc cu independența mea; acum mă tem să merg seara pe stradă, să particip la evenimente sociale unde pot să beau alături de prieteni și unde ar trebui să mă simt în largul meu. Am devenit un mic scai, având mereu nevoie să fiu alături de cineva, să-1 am alături de mine pe iubitul meu, să doarmă lângă mine, să mă apere. Este stânjenitor cât de slabă mă simt, cu câtă timiditate pășesc prin viață, mereu păzită, gata să mă apăr singură, gata să mă înfurii.

Apoi urmează problema alcoolului. A fost acesta un *factor* în ceea ce s-a întâmplat în acea noapte? Bineînțeles. Dar ea spune mai departe:

Nu alcoolul m-a dezbrăcat, m-a penetrat cu degetul, mi-a târât capul pe pământ, pe când eram pe jumătate despuiată. Faptul că am băut prea mult este o greșeală de amatoare pe care o recunosc, dar nu este un act criminal. Oricine din această sală a avut o noapte pe care a regretat-o fiindcă a băut prea mult ori cunoaște pe cineva apropiat care a avut o noapte pe care o regretă fiindcă a băut peste măsură. A regreta excesul de băutură nu este totuna cu a regreta o agresiune sexuală. Amândoi eram beți. Diferența este că eu nu ți-am dat jos pantalonii și chiloții, nu te-am atins într-un mod necuviincios și nu am fugit după aceea. Aceasta este diferența.

în propria declarație adresată curții, Turner spusese că spera să fie lansat un program pentru studenți care „să militeze împotriva culturii

bahice din campus și contra promiscuității sexuale care o însoțește”. Doe l-a criticat vehement:

Cultura bahică din campus. împotriva ei ne pronunțăm? Crezi că din cauza ei m-am chinuit de un an încoace? Nu conștientizarea agresiunii sexuale din campus, a violului sau a importanței consimțirii. Cultura bahică din campus. Jos Jack Daniels. Jos Skyy Vodka. Dacă vrei să discuți cu oamenii despre băutură, mergi la o întrunire ținută de Alcoolicii Anonimi. îți dai seama că a avea o problemă cu băutura este altceva decât a bea și a încerca pe urmă să forțezi pe cineva să întrețină o relație sexuală? Arătați-le bărbaților cum să respecte o femeie, nu cum să bea mai puțin.[39]

Dar nu este întru totul corect, nu-i așa? Acea ultimă frază ar trebui să fie „Arătați-le bărbaților cum să respecte femeile *și* cum să bea mai puțin”, întrucât cele două lucruri sunt legate. Brock Turner trebuia să facă în acea noapte ceva extrem de important - să înțeleagă dorințele și motivațiile unei persoane necunoscute. Este o sarcină dificilă pentru toți, chiar în cele mai favorabile împrejurări, deoarece prezumția de transparență pe care ne bazăm în aceste contacte este atât de greșită. A-i cere să facă acest lucru unui tânăr de 19 ani, beat și imatur, în haosul hipersexualizat al unui chef pus la cale de o frăție studențească, este o invitație la dezastru.

Rezultatul procesului *People* v. *Brock Tumer* i-a făcut dreptate lui Emily Doe. Dar cât timp refuzăm să recunoaștem efectele alcoolului asupra interacțiunii dintre necunoscuți, acea seară de la Kappa Alpha se va repeta. O dată și încă o dată.

P: Ai auzit acel mesaj vocal [expediat de Emily], nu-i așa? **Tumer:** Da.

Turner este interogat de doamna procuror. Ea se referă la apelul telefonic total confuz pe care Emily Doe l-a făcut iubitului său după ce intrase în amnezie totală.

P: Ești de acord cu mine că în acel mesaj vocal ea se exprimă ca o persoană extrem de amețită?

Tumer: Da.

P: Așa a fost în contact cu tine în acea seară, nu-i așa? **Tumer:** Da.

P: Era foarte beată, nu-i așa?

Tumer: Nu mai mult decât toți ceilalți pe care i-am întâlnit la chef.[40]

IV

învățăminte

/

KSM: Ce se întâmplă când necunoscutul este un terorist?

„Primul meu gând a fost că semăna cu un trol”, își amintește James Mitchell. „Era furios, arțăgos și mă privea cu dușmănie, îi făceam o examinare neutră, așa că vorbeam cu el în esență așa cum vorbesc cu voi. Mi-am scos boneta și am spus: «Cum ai dori să te numesc?»”

Bărbatul a răspuns într-o engleză cu accent străin: „Spune-mi Mukhtar. *Mukhtar* înseamnă *creierul.* Am fost emirul atacurilor din n septembrie.”[1]

Se întâmpla în martie 2003, într-un sediu secret al CIA, situat undeva „în cealaltă parte a lumii”, a spus Mitchell. Mukhtar era Khalid Sheikh Mohammed sau KSM, după cum era cunoscut - unul dintre capii cei mai importanți din Al Qaeda din câți au fost capturați vreodată. Era în pielea goală, cu mâinile și picioarele încătușate, dar încă sfidător.

„Fusese ras în cap și i-au ras și barba”, a spus Mitchell. „Dar era cea mai păroasă persoană din câte am văzut în viața mea și era mititel, realmente foarte scund. Avea o burtă imensă, ca de porc vietnamez. Mă gândeam - *tipul ăsta a ucis atâția americani?*

Mitchell are o constituție de alergător, înalt și zvelt, cu părul lung și cărunt pieptănat cu cărare pe mijlocul capului și o barbă atent îngrijită. Vorbește cu un ușor accent sudist. „Arăt ca un uncheș", așa se descrie pe sine, ceea ce este, probabil, o exagerată subapreciere. Emană o impresie de nezdruncinată încredere de sine, de om care întotdeauna doarme bine noaptea, indiferent ce ar fi făcut peste zi oricui sau indiferent ce i-ar fi făcut lui indiferent cine.

Mitchell este de formație psiholog. După n septembrie, el și un coleg, Bruce Jessen, au fost integrați în CIA pentru abilitățile lor speciale de interogare a capturilor „grele". Jessen este mai solid decât Mitchell, mai tăcut, tuns militărește. Mitchell spune că seamănă cu „un Jean-Claude van Damme ceva mai în vârstă". Jessen nu vorbește în public. Dacă veți căuta online, puteți găsi fragmente dintr-o înregistrare video a unei depoziții pe care au dat-o el și Mitchell într-un proces care viza practicile lor de interogare.[2] Mitchell nu urmează cu strictețe procedurile, pe care le aplică flexibil, tratându-le aproape disprețuitor. Jessen este lapidar și prudent: „Eram niste soldați care făceam ceea ce fuseserăm instruiti să facem."

Prima lor misiune, după ce s-au prăbușit turnurile [gemene], a fost să contribuie la interogarea lui Abu Zubaydah, una dintre primele capturi de rang înalt din Al Qaeda. în continuare, opt ani au interogat personal mulți alți presupuși teroriști „de mare valoare" în diverse case conspirative din toată lumea. Dintre toți, KSM era trofeul cel mai prețios.

„Mi s-a părut sclipitor de inteligent", își amintea Mitchell, în timpul interogatoriilor, Mitchell îi punea o întrebare, iar KSM răspundea: „Nu este întrebarea la care aș răspunde. Vei primi un răspuns pe care îl vei considera util și vei socoti că nu îți trebuie și altceva. Dar întrebarea la care aș răspunde cu adevărat este următoarea." Mitchell spune că urma să-i adreseze lui KSM întrebarea pe care acesta și-o pusese singur, „primind un răspuns mult mai amănunțit și mai cuprinzător". KSM începea să peroreze despre tacticile atacurilor teroriste, despre viziunea lui strategică, despre țelurile jihadului. Dacă nu ar fi fost prins, KSM plănuise tot felul de repetări

ale atacurilor din ii septembrie. „Modul său de a descrie atacurile unor lupi singuratici, săvârșite cu mijloace tehnice rudimentare, era îngrozitor”, a spus Mitchell. „Faptul că stă ascuns și calculează economia de scară când vine vorba de uciderea unor oameni...” A scuturat din cap.

„M-au trecut fiori când mi-a vorbit despre Daniel Pearl. A fost cel mai... am plâns și încă îmi dau lacrimile, pentru că a fost cutremurător.” Daniel Pearl a fost reporterul de la *Wall Street Journal* care, în ianuarie 2002, a fost răpit - și pe urmă ucis - în Pakistan. KSM a atins subiectul Pearl fără să fi fost întrebat, după care s-a ridicat de pe scaun și i-a arătat - cu ceea ce Mitchell a considerat că era o umbră de plăcere - tehnica folosită când l-a decapitat pe Pearl cu un cuțit. „înfricoșător era faptul că manifesta un soi de legătură intimă cu Daniel. L-a numit tot timpul «Daniel» pe un ton ca și cum nu erau cu adevărat amanți, dar cei mai buni prieteni sau cam așa ceva. A fost lucrul cel mai înspăimântător.”

Dar toate acestea au venit mai târziu - după ce KSM a început să vorbească. în martie 2003, când Mitchell și Jessen s-au confruntat cu el prima oară, fragil, păros și cu burta fleșcăită, lucrurile se prezentau cu totul altfel.

„Trebuie să-ți amintești că în acel moment dețineam informații credibile că Al Qaeda pregătea un alt val masiv de atacuri”, a spus Mitchell.

Circulau o mulțime de zvonuri. Știam că Osama bin Laden se întâlnise cu oameni de știință pakistanezi, care i-au pasat ceva tehnologie nucleară, și mai știam că savanții pakistanezi îi spuseseră lui Bin Laden:

„Problema cea mai dificilă este procurarea materialului nuclear.” Bin Laden ar fi spus: „Dar dacă îl avem deja?” Asta i-a dat fiori întregii comunități a serviciilor de informații.

CIA a trimis oameni prin Manhattan cu contoare Geiger, în căutarea unei bombe murdare. Washingtonul era în alertă maximă. Când a

fost prins KSM, exista senzația că, dacă știa cineva despre atacurile planificate, atunci el ar fi fost acela. Dar KSM nu spunea nimic, iar Mitchell nu era optimist. KSM era un caz dificil.

Primul grup de anchetatori trimiși să-1 ia la întrebări pe KSM încercaseră să îl abordeze amical. L-au făcut să se simtă în largul său, I-au servit cu ceai și i-au adresat întrebări respectuoase. Nu au ajuns nicăieri. Pur și simplu îi scruta cu privirea și se legăna înainte și înapoi.

Pe urmă, KSM a fost lăsat pe mâna unuia pe care Mitchell îl numește „noul șerif al orașului”, un anchetator despre care Mitchell crede că depășise linia dincolo de care începe sadismul - contorsionându-1 pe KSM într-o varietate de poziții „stresante”, cum ar fi răsucirea și legarea mâinilor la spate, urmate de ridicarea lor deasupra capului, în așa fel încât aproape i se dislocau umerii. „Tipul ăsta mi-a spus că învățase tehnicile sale de interogare în America de Sud, de la comuniștii rebeli”, a spus Mitchell. „A inițiat o luptă de tărie a voinței cu KSM. Noului șerifi-a intrat în cap că prizonierul trebuia să i se adreseze cu formula «domnule». Nu s-a concentrat decât asupra acestui lucru.” KSM nu avea câtuși de puțin intenția de a-i spune cuiva „domnule”. După o săptămână de încercări, noul șerif a renunțat. Prizonierul le-a fost încredințat lui Mitchell și lui Jessen.

Ceea ce a urmat a stârnit o mare controversă. Metodele de interogare folosite în cazul lui KSM au făcut obiectul unor procese, al unor anchete declanșate de Congres și al unor nesfârșite dezbateri publice. Cei care le aprobă numesc procedeele utilizate „tehnici intensificate de interogare”. Cei din tabăra opusă le numesc tortură. Dar să lăsăm, deocamdată, deoparte aceste chestiuni etice mai ample și să ne concentrăm asupra lucrurilor pe care ni le poate spune interogarea lui KSM despre cele două enigme ale noastre.

Trucurile înșelătoare la care au recurs Ana Montes și Bernie Madoff, confuzia în privința Amandei Knox, necazurile de care au avut parte Graham Spanier și Emily Doe, toate dovedesc problema subiacentă pe care o avem când trebuie să deslușim niște oameni pe care nu îi

cunoaștem. Presupoziția apriorică a sincerității este o strategie extrem de importantă, care, ocazional și inevitabil, ne duce pe cărări greșite. Transparența este, la prima vedere, o prezumție de bun-simț, care se dovedește a fi o iluzie. Cu toate acestea, ambele ridică aceeași întrebare: odată ce ne acceptăm deficiențele, ce trebuie să facem? înainte de a reveni la Sandra Bland - și la ce s-a întâmplat exact pe acea șosea din Texas -, vreau să discutăm despre ceea ce poate fi versiunea extremă a problemei contactului cu necunoscuți: un terorist care vrea să își păstreze pentru sine secretele și un anchetator care urmărește să meargă aproape oricât de departe ca să le afle.

2.

Mitchell și Jessen s-au întâlnit la Spokane, Washington, unde lucrau amândoi ca psihologi în cadrul programului inițiat de aviația militară, numit SERE - *Survival, Evasion, Resistance, Escape/* Toate ramurile forțelor armate aveau propriile versiuni de SERE, care implică antrenarea militarilor în a ști ce să facă în eventualitatea în care sunt luați prizonieri de inamic.

Exercițiul începea cu un raid al poliției locale, care îi aresta din senin pe ofițerii de aviație și îi preda unui fals centru de detenție, care imita un lagăr pentru prizonierii de război. „Pur și simplu îi opreau și îi arestau”, a spus Mitchell. „După care îi predau celor pregătiți să îi supună testului de pregătire operativă.”

într-un exercițiu erau implicate echipajele bombardierelor care transportau arme nucleare. Tot ceea ce privea misiunea lor era ultrasecret. Dacă se prăbușeau pe teritoriul inamic, vă puteți imagina cât de curioși ar fi fost cei care i-au luat în captivitate să afle ce conțineau avioanele lor. Programul SERE avea menirea să îi pregătească pe membrii unui echipaj pentru ceea ce li s-ar putea întâmpla.

Subiecții urmau să fie ținuți în frig, înfometați și forțați să stea în picioare - fără să doarmă - zile în șir într-o celulă minusculă. După care urma interogatoriul. „Se verifica dacă puteai să storci acele

informații de la ei”, a spus Mitchell. Mai spune că totul era „foarte realist”. O tehnică deosebit de eficientă pusă la punct de SERE era *walling*- „izbirea de zid”. I se punea individului în jurul gâtului un prosop care să îi susțină capul, după care era lovit de un zid cu o construcție specială.

„Te izbești de un zid fals”, a explicat Mitchell:

în spatele lui este montată o sirenă care scoate un zgomot infernal, din cauza căruia îți vâjâie urechile. Zgomotul nu este de natură să provei ce daune persoanei. Vreau să spun că zidul seamănă cu o saltea de lupte,

* Supraviețuire, eschivare, rezistență, evadare (n.t.). dar una mai gălăgioasă. Nu este dureros, numai derutant. îți întrerupe șirul gândurilor și te dezechilibrează. Nu doar fizic - vreau să spun că ești total buimăcit.

Sarcina lui Mitchell era să contribuie la programul SERE, ceea ce însemna să suporte el însuși din când în când protocolul procesului de instrucție. Odată, spune el, a făcut parte din-tr-un exercițiu care implica unul dintre cele mai vechi trucuri ale tehnicii de interogatoriu: anchetatorul amenință nu subiectul, ci un coleg al acestuia. Din experiența lui Mitchell, bărbații și femeile reacționează foarte diferit în acest scenariu. Bărbații au tendința să cedeze. Femeile nu.

„Dacă ești femeie pilot și ei îți spun că îi vor face rău colegului de zbor, atitudinea multor femei a fost: «Este o situație oribilă»”, a spus el. „«Tu îți faci datoria ta, eu mi-o fac pe a mea. Voi apăra secretele. îmi pare rău de ceea ce ți se întâmplă, dar ai știut asta când ai semnat.»” Mitchell a văzut asta prima oară când a interogat femeile care fuseseră prizoniere de război în timpul războiului Desert Storm.

Le târau pe femei afară din celule și amenințau că le rup în bătaie ori de câte ori bărbații refuzau să vorbească. Și [femeile] erau furioase pe bărbații care nu își țineau gura și spuneau: „Poate că m-ar fi bătut, poate că m-ar fi molestat sexual, dar asta s-ar fi întâmplat o singură dată. Arătându-le că modul de a scoate de la ei

cheile împărăției era să mă agreseze pe mine, se întâmpla de fiecare dată. Așa că lasă-mă pe mine să îmi fac datoria. Tu fă-ti datoria ta.”

în exercițiul SERE, Mitchell făcea pereche cu o femeie, ofițer superior în Air Force. Anchetatorii au spus că îl vor tortura pe Mitchell dacă ea nu vorbește. Așa cum fusese instruită, ea a răspuns: „Nu spun nimic.” Mitchell a povestit:

M-au băgat într-un butoi de vreo 200 de litri, îngropat în pământ, l-au acoperit cu un capac, peste care au aruncat noroi. Printr-un furtun strecurat prin capac, în butoi curgea apă rece... Fără știința mea, din cauza modului în care m-au așezat, niște găuri de scurgere erau chiar în partea superioară a butoiului, la nivelul nasului meu.

încet, încet, butoiul se umplea cu apă.

Mitchell: Eram destul de sigur că nu aveau de gând să omoare următorul psiholog abia venit în școală, eram destul de sigur de asta, dar nu eram convins. înțelegi ce vreau să zic?

Malcolm Gladwell: Cum te-ai simțit în timp ce se întâmplau toate astea?

Mitchell: Nu-mi era deloc bine, cu genunchii la piept și neputând să ies. Brațele îți atârnă pe lângă tine. Nu te poți mișca. Se pune o chingă sub tine și ești îndesat în butoi.

MG: După cât timp ai fost scos?

Mitchell: Cam după o oră.

MG: Până unde ajunsese apa?

Mitchell: Apa ajunge chiar până la nas. Urcă atât de sus încât nu îți dai seama. Adică ajunge până la gât, urcă până peste urechi.

MG: Ești în beznă?

Mitchell: O, da. Poate că nu trecuse o oră, poate durase mai puțin. Cred asta, pentru că altminteri aș fi suferit de hipotermie. Mi s-a părut că a trecut o oră. Oricum, iată-mă în butoi, iar ei mă bagă la fund și eu mă gândesc: *Aha, mă vâră intr-un butoi, să vadă dacă sunt claustrofo-bic. Nu sunt. Nu e mare lucru pentru mine.* Dar nu, bagă furtunul, pun deasupra capacul metalic, pe care îl acoperă apoi cu pietre.

MG: Ți-au spus de la început ce urmau să facă?

Mitchell: îți spun pe măsură ce acționează.

MG: Tot ceea ce le făceau militarilor chemați la instruire în programul SERE ți-au făcut și ție?

Mitchell: O, da.

După cum s-a exprimat Mitchell, „o mulțime de oameni au stat în acel butoi”. în acel moment, testul făcea parte din cursul standard.

Mitchell: Am făcut și cursul pentru avansați. Dacă ți se pare că programul de bază este dur... Frățioare!

3.

De aici provine programul de „interogare intensificată” folosit de CIA. Agenția le-a cerut sfatul lui Mitchell și lui Jessen. Amândoi lucraseră multi ani, elaborând și implementând ceea ci considerau că sunt cele mai eficiente metode de interogare imaginabile, iar agenția voia să știe care dintre ele dădea rezultate. Mitchell și Jessen au întocmit o listă, în fruntea căreia figurau privarea de somn, izbirea de perete și *waterboarding* -tortura cu apă. Ultimul procedeu presupune așezarea celui interogat pe o scândură sau pe o targă, înclinată astfel încât capul se situează mai jos decât picioarele, după care subiectului i se acoperă fața cu o cârpă, prin care i se toarnă apă în gură și în nas, producând senzația de înec. întâmplător, tortura cu apă era una dintre tehnicile pe care Mitchell și Jessen *nu* le foloseau la SERE. Din perspectiva aviației militare, procedura era

prea eficientă. Air Force încerca să îi învețe pe cei din aviație că rezistența la tortură este posibilă, așa că nu avea niciun rost să expună personalul unei tehnici care, pentru majoritatea oamenilor, făcea rezistența imposibilă.' Dar dacă s-ar folosi în cazul celor suspectați de terorism? Multora dintre agenții din CIA li se părea o idee bună. Ca măsură de precauție, Mitchell și Jessen au încercat metoda mai întâi pe ei înșiși, fiecare umflându-1 cu apă pe celălalt - două ședințe în total pentru fiecare, folosind protocolul cel mai agresiv, turnarea apei fără întrerupere, preț de 40 de secunde.

„Voiam să fim siguri că medicii pot elabora niște proceduri de siguranță și că gardienii știau ce au de făcut, dar voiam să știm și ce senzații urmau să aibă deținuții", a spus el.

MG: Descrie cum a fost.

Mitchell: Ai stat vreodată pe terasa unei clădiri foarte înalte și te-ai gândit că ai putea sări în gol? Știind că nu vei sări, dar gândindu-te că ai putea să sari? Asta am simțit eu. Nu aveam senzația că voi muri, aveam senzația că mă tem de moarte.

* Cu toate acestea, la școala SERE a marinei militare se acumulase o vastă experiență în ceea ce privește tortura apei. Acolo, filosofia procesului de instrucție era puțin diferită. „Viziunea celor din Navy era că oamenii care ajung în această situație cred că pot să reziste și că pot fi chiar infatuați. Când ți se întâmplă să cedezi, ești devastat și nu îți mai revii", a spus Mitchell. „în consecință, o parte din ceea ce se încearcă în școala marinei militare este să li se arate oamenilor că, în realitate, vor capitula la un moment dat. Dar misiunea ta de soldat american este să reziști până la limita capacității tale de a îndura tortura." în Navy se urmărea să li se arate celor veniți la instruire cât de rău poate fi în astfel de situații. Comandanții din Air Force socoteau că era mai bine dacă participanții la program nu știau acest lucru (n.a.).

Când Departamentul de Justiție a trimis doi juriști importanți la sediul de interogatoriu ca să confirme legalitatea tehnicilor respective, Mitchell și Jessen i-au înecat cu apă pe amândoi. Unul dintre juriști,

își amintește el, s-a ridicat de pe scândură, și-a uscat părul și a spus doar atât: „Ei bine, a fost nasol.”

Mitchell și Jessen au elaborat un protocol. Dacă un deținut refuza să răspundă la întrebări, începeau cu cele mai blânde „măsuri intensificate”. Dacă deținutul continua să refuze, treceau la metode mai dure. Lovirea de zid era un procedeu favorit, la fel și privarea de somn. Regulile stabilite de Departamentul de Justiție prevedeau că 72 de ore de privare de somn era pragul maxim, dar Mitchell și Jessen au considerat că această limită nu era necesară. Ei preferau să-1 lase pe deținut să doarmă, dar nu suficient; scopul era să li se întrerupă sistematic ciclurile de somn profund, când se manifesta fenomenul REM.[6]

Umflarea cu apă pe scândura înclinată era tehnica de ultimă instanță. Foloseau un pat de spital rabatabil, înclinat la 45 de grade. Departamentul de Justiție le-a permis să toarne apă la intervale între 20 până la 40 de secunde, separate prin trei răsuflări, timp de 20 de minute. Ei preferau să toarne 40 de secunde, apoi două reprize de câte 20 de secunde, iar restul de timp permis în reprize de 3 până la 10 secunde. „Ideea principală”, a spus Mitchell,

... este că nu vrei să le intre apa în plămâni, vrei doar să le pătrundă în sinusuri. Nu aveam niciun interes ca persoana să se înece. Inițial foloseam apă turnată dintr-o sticlă de un litru, dar medicii ne-au cerut să folosim apă cu sare, deoarece unii indivizi înghițeau apa și doctorii nu voiau ca deținuții să se intoxice cu apă.[3]

înainte de a turna prima oară, anchetatorii iau un tricou negru și îl coboară peste fața subiectului, acoperindu-i nasul. „Pânza se mișcă astfel”, a spus Mitchell, imitând coborârea tricoului.

Pe urmă ridici pânza și o cobori la loc, o ridici și o cobori, o ridici și o cobori, o ridici și o cobori. Literalmente, când se ridică pânza, cel care toarnă se oprește din turnat. Este de față un tip cu un cronometru, care numără secundele, astfel încât eu știu câte secunde durează fiecare etapă. Avem la fața locului și un medic.

Erau de față o mulțime de oameni. De regulă, comandantul bazei trebuia să fie acolo, alături de analistul de informații care se ocupa de caz și un psiholog, printre alții. Un alt grup stătea afară, urmărind procedurile pe un monitor: mai mulți experți din CIA, un avocat, gardieni - un grup numeros.

în timpul procesului nu se puneau întrebări. Acestea erau lăsate pentru mai târziu.

Mitchell: Nu țipi la individ. Literalmente, torni apa și îi spui, nu chiar pe un ton de conversație amicală, dar nici pe un ton agresiv: „Nu trebuie să fie așa. Vrem informații ca să oprim operațiile de pe teritoriul Statelor Unite. Știm că nu le deții pe toate, dar știm că ești în posesia unor informații...”. îi spun pe un ton neutru, ca și cum ar fi venit vorba: „Nu trebuie să fie așa. Tu alegi.”

MC: De unde știți - în general, când aplicați tehnicile de interogare intensificată - că ați mers până unde trebuia să ajungeți?

Mitchell: încep să vorbească.

Adică să furnizeze elemente concrete - detalii, nume, fapte.

Mitchell: îi arăți o fotografie și spui: „Cine-i tipul ăsta?” El spune: „Ei bine, tipul ăsta este tipul ăsta, dar, știți, tipul din spate, tipul din spate este acest tip, și aici se află...” și atunci știi - e dispus să treacă dincolo de întrebare.

Mitchell și Jessen se concentrau asupra supunerii. Doreau ca subiecții interogați să ofere informații și să răspundă la întrebări în mod voluntar. în relația cu KSM, au fost de la început convinși că va fi nevoie de utilizarea tuturor tehnicilor din arsenalul lor pentru a-1 face să vorbească. Nu era un soldat oarecare de la periferia Al Qaeda, un ins ambivalent față de participarea lui la acte teroriste. Pifanii sunt accesibili. Au puține lucruri de spus - și puțin de pierdut dacă vorbesc. Vor coopera cu anchetatorii fiindcă își dau seama că este cea mai mare șansă a lor de a-și recâștiga libertatea.

Dar KSM știa că nu va mai vedea niciodată lumina zilei. Nu avea niciun motiv să coopereze. Mitchell cunoștea toate tehnicile psihologice de interogare utilizate de cei care nu credeau în interogarea intensificată și credea că ar funcționa foarte bine dacă erau aplicate unei categorii numite de el „teroriști de rând, prinși pe câmpul de luptă, precum jihadiștii de toate zilele care luptau contra americanilor”. Nu însă și în cazul „tipilor duri de la vârf”.

Iar KSM era un astfel de tip. Mitchell și Jessen nu au putut folosi decât lovirea de zid și privarea de somn pentru a-1 face să vorbească, deoarece, incredibil, tortura apei nu funcționa în cazul lui. KSM era cumva capabil să își deschidă sinusurile, iar apa care îi intra pe nări i se scurgea pur și simplu în gură. Nimeni nu a reușit să înțeleagă cum făcea. Mitchell l-a numit un truc de magician. După câteva ședințe, KSM a prins cadența udării cu apă. își bătea joc de cei din sala de interogatoriu numărând pe degete secundele rămase - după care făcea un gest sfidător cu mâna când turnarea apei se încheia. Odată, chiar în mijlocul unei ședințe, Mitchell și Jessen au ieșit din cameră să discute cu un coleg; când au reintrat, KSM sforăia. „Adormise”, a spus Mitchell, râzând de acea amintire. „Știu că râd la gândul acestei imagini potențial înfricoșătoare pentru cei mai mulți oameni, dar este doar o parte din aceasta...” A scuturat din cap în semn de uimire. „Nu am mai auzit așa ceva”, a spus el. „îți spun, după ce CIA a făcut demersurile necesare, au sunat la JPRA”. JPRA este o agenție a Pentagonului care monitorizează diversele programe SERE inițiate în cadrul diferitelor arme. Au un dosar legat de tortura apei. „Persoana de acolo cu care au discutat a spus că metoda se dovedise 100% eficientă când le fusese aplicată cursanților noștri. Nu s-a consemnat niciun caz în care cineva să nu capituleze.”

Mitchell și Jensen i-au aplicat lui KSM întregul tratament timp de trei săptămâni. în cele din urmă, acesta nu a mai rezistat. Dar greu dobândita supunere a lui KSM nu a însemnat închiderea cazului. în realitate, dificultățile abia începeau.

4.

Cu câțiva ani înainte de 11 septembrie, un psihiatru pe nume Charles Morgan participa la o conferință de neuroștiințe militare. El studia sindromul de stres posttraumatic, încercând să înțeleagă de ce unii veterani suferă de PTSD[7], pe când alții, care au trecut prin exact aceleași experiențe, scapă neatinși. Morgan le spunea colegilor lui cât de dificil era studiul problemei, întrucât ceea ce doreai cu adevărat era să identifici un grup de indivizi *înainte* ca aceștia să fi suferit o experiență traumatizantă și să le observi reacțiile în timp real. Dar cum puteai să faci asta? în acel moment nu era niciun război în plină desfășurare și nu avea cum să aranjeze ca toți subiecții pe care îi avea în studiu să fie simultan jefuiți sub amenințarea unei arme de foc ori să sufere o pierdere devastatoare. Morgan glumea spunând că cea mai bună idee care îi trecea prin minte era să studieze cuplurile în seara precedentă nunții lor.

Dar după aceea un colonel a venit la Morgan și i-a spus: „Cred că putem rezolva problema dumneavoastră.” Colonelul lucra într-o școală SERE din Fort Bragg, North Carolina. L-a invitat pe Morgan să-i facă o vizită. Era versiunea trupelor de infanterie a școlii aviației militare din Spokane, unde lucraseră Mitchell și Jessen. „Era ceva puțin suprarealist”, spune Morgan. Armata construise o copie a unui lagăr de prizonieri de război - în genul celor care se pot găsi în Coreea de Nord sau prin câte un colț îndepărtat din vechea Uniune Sovietică. „Am vizitat întregul complex când nu se desfășura nicio activitate, într-o dimineață realmente încețoșată și cenușie. Colindând acest lagăr de concentrare în care nu se afla nimeni, mi-am amintit de unele filme de război.”

Morgan a continuat:

Fiecare ciclu de instrucție se încheia întotdeauna cu discursul unui fost prizonier de război, care le spune absolvenților cam așa: „Asta mi s-a întâmplat mie. Voi ați stat trei ore într-o cușcă strâmtă. Eu am trăit într-una timp de patru ani. Iată prin ce fel de trucuri au încercat să mă înfrângă.”

Morgan a fost fascinat, dar a rămas sceptic. Pe el îl interesa sindromul de stres posttraumatic. Școala SERE era o simulare realistă a ceea ce însemna să fii capturat și interogat de inamic, însă rămânea o simulare. La sfârșitul zilei, toți participanții se găseau încă în Carolina de Nord și puteau să iasă la o bere ori la un film cu prietenii la sfârșitul programului: „Ei știu că sunt la un curs, unde fac instrucție. Cum ar putea această situație să fie stresantă?” a întrebat el. Instructorii SERE s-au mărginit să îi răspundă cu un zâmbet. „Pe urmă m-au invitat să vin și să monitorizez activitatea lor pe o perioadă de șase luni. Așa că, în fiecare lună, timp de două săptămâni, am fost acolo și m-am comportat puțin ca un antropolog care își ia notițe.”

A început cu faza de interogatorii a procesului de pregătire, luându-le probe de sânge și de salivă soldaților după ce aceștia fuseseră interogați. Iată cum descrie Morgan rezultatele, în revista științifică *Biological Psychiatry:*

Stresul realist al laboratorului de instruire producea modificări rapide și profunde în ceea ce privește cortizo-lul, testosteronul și hormonii tiroidieni. Modificările erau de o amplitudine... comparabilă cu valorile consemnate la indivizii care suferiseră stresori fizici, precum o intervenție chirurgicală majoră ori situații reale de luptă.[4]

Era un interogatoriu simulat. O ședință dura o jumătate de oră. Unii dintre subiecți făceau parte din Beretele Verzi și din Forțele Speciale - crema elitei militare. *Și reacționau ca și cum ar fi fost în condiții de luptă reale.* Morgan a văzut șocat cum un soldat sau altul izbucnea în lacrimi. „Am fost uluit de ceea ce vedeam”, a spus Morgan. „îmi era greu să înțeleg ce se întâmplă.”

Ei bine, mă gândeam, aceștia sunt toți niște țipi realmente duri - pentru ei va fi ca un joc. Și nu anticipasem să văd oameni atât de distruși sau plângând. Și nu din cauza presiunii fizice. Nu se întâmpla pentru că fuseseră maltratați.

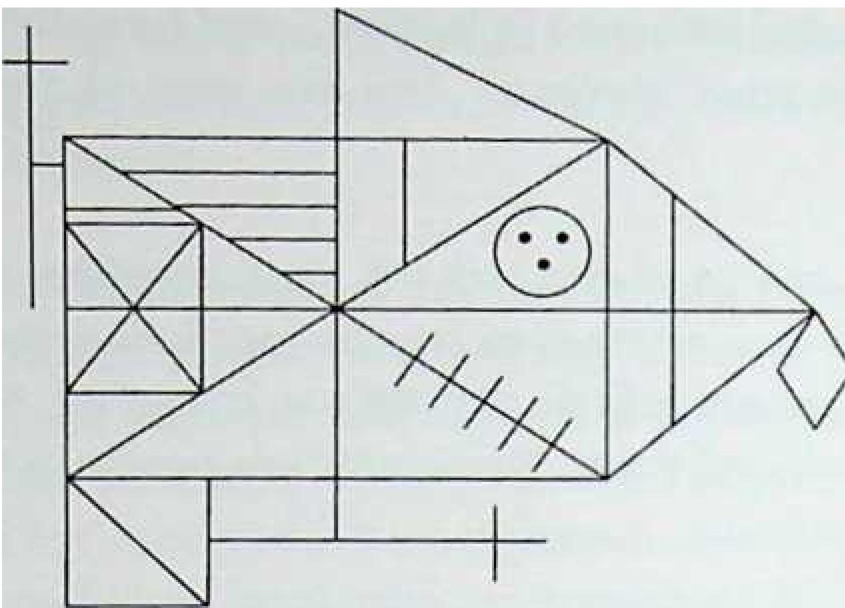
Aceștia erau soldați - oameni ordonați, disciplinați, motivați -și Morgan și-a dat seama că erau tulburați de incertitudinea situației în

care se aflau.

»

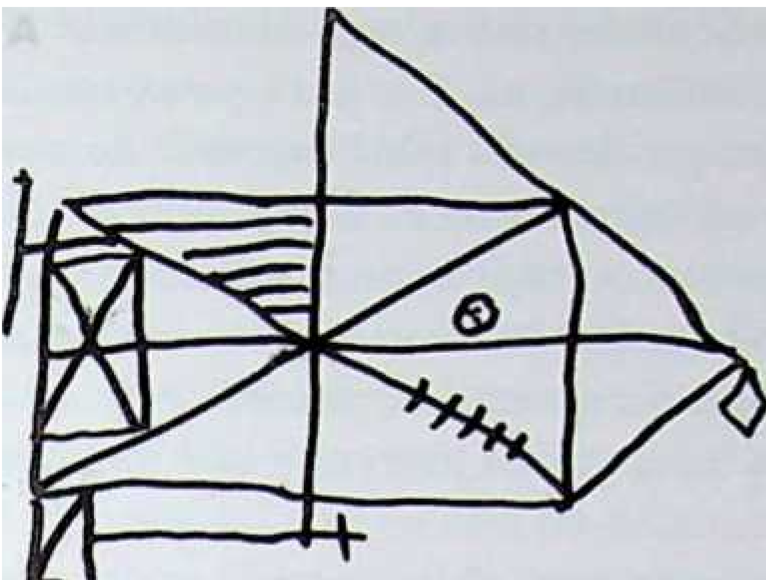
Mulți [dintre ei] acționaseră întotdeauna în virtutea principiului „Trebuie să cunosc regulile din manual, ca să știu ce am de făcut". Și cred că mare parte din stres, după cum am ajuns să înțeleg cu timpul, era stârnit în bună măsură de un sentiment real de alarmă, de genul „Nu știu care este răspunsul corect".

Pe urmă a decis să le dea cursanților din programul SERE ceea ce se numește Testul Rey-Osterrieth de desen al unor figuri complexe. Ți se dă:

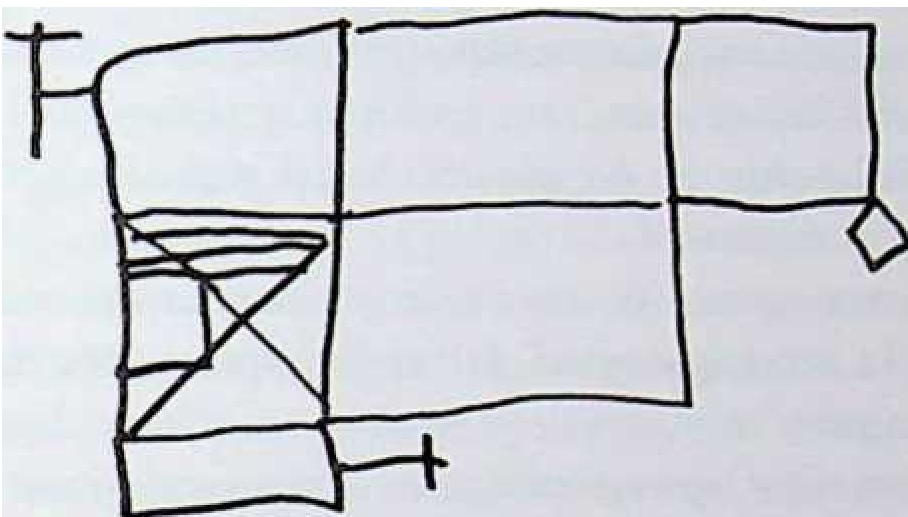

Mai întâi, trebuie să copiezi figura. Apoi ți se ia originalul și trebuie să îl reproduci din memorie. Majoritatea adulților rezolvă testul destul de bine, folosind aceeași strategie: încep prin a desena conturul figurii, după care completează detaliile. Pe de altă parte, copiii folosesc o abordare bucată cu bucată: reproduc la întâmplare un colț din desen, după care se mută la elementele alăturate. înainte de interogatoriu, cursanții SERE au rezolvat testul cu brio. A fi capabil să memorezi rapid **iși** să reproduci o imagine vizuală complexă este, la urma urmei, genul de lucruri pe care Beretele Verzi și soldații

din trupele de Operații Speciale sunt antrenați să o facă. Iată un exemplu tipic de figură Rey-Osterrieth reprodusă din memorie de unul dintre soldați înainte de interogatoriu. Băieții ăștia chiar sunt buni.

Dar uitați-vă ce a desenat soldatul la 15 minute după interogatoriu:

într-una dintre versiunile experimentului, spune Morgan, după un interogatoriu stresant, 80% din eșantion au desenat figura bucată cu bucată, „ca un copil neajuns la pubertate, ceea ce înseamnă că activitatea cortexului lor prefrontal a încetat o vreme ”.5

Pentru orice anchetator, cercetările lui Morgan s-au dovedit profund alarmante. Scopul interogatoriului este de a-1 face pe subiect să vorbească - să îi spargă memoria și să acceseze ce se află în ascunzișurile ei. Dar dacă procesul de supunere a celui interogat s-a dovedit până într-atât de stresant pentru acesta încât să afecteze ceea ce își putea aminti efectiv? Morgan vedea cum adulții devin niște copii.

„De curând am fost în falsul lagăr ca să colectez mostre de salivă de la diferiți cursanți”, spune Morgan, amintindu-și un incident de la începuturile prezenței sale în programul SERE:

Și m-am retras pentru că fuseseră deschise porțile, fiind lăsați să intre membrii familiilor celor integrați în program. Toți mă salută. Mă apropii de doi cursanți: „Hei, mă bucur să vă văd când nu mai trebuie să suportați acele condiții.”

Tin minte că unul dintre ei m-a întrebat: „Când ati mai fost pe aici?” Iar eu am spus ceva de genul: „Cum adică, mă întrebi când am mai fost aici? Eu v-am recoltat salivă acum 20 de minute. V-am pus să umpleți...” „Nu îmi amintesc.”

Am mai spus: „Te-am văzut și noaptea trecută când ai fost la interogatoriu.” Iar ei îmi spun: „Nu mai țin minte nimic.”

M-am uitat spre unul dintre instructori și am spus: „Asta-i nebunie curată.” Iar el a spus: „Se întâmplă mereu.” Și continuă: „Nu-și mai amintesc de mine, deși zbieram la ei doar cu 30 de minute mai devreme.”

Morgan a fost atât de uluit încât a decis să efectueze rapid un test de teren. A pus câțiva inși să formeze ca la poliție un șir de suspecți, printre care se numărau instructori, ofițeri și câțiva indivizi din afara campusului.

„Medicul unității abia se întorsese din concediu... I-am spus: «Intri și tu în formație.» L-am pus alături de ceilalți.”

în continuare, Morgan le-a dat soldaților următoarele instrucțiuni: „Ne interesează cine a condus lagărul și a ordonat pedepsele la care ați fost supuși. Dacă sunt de față, vă rugăm să indicați cine sunt. Dacă nu sunt de față, spuneți doar: «Nu-i aici.»” Voiam să îl identificăm pe comandant - omul care deținea puterea.

„Din 52 de cursanți, 20 l-au ales pe doctor... Care spunea: «Dar eu nu am fost aici! Am fost în Hawaii!»”

Dacă unul dintre soldați ar fi greșit, ar fi fost de înțeles. Oamenii fac greșeli. Puteau fi două confuzii, poate chiar trei, însă *douăzeci* au greșit. în orice sală de judecată, nefericitul doctor ar fi sfârșit după gratii.

După 11 septembrie, Morgan a fost cooptat de CIA. Acolo a încercat să le transmită colegilor săi semnificația descoperirilor sale. Agenția are spioni și surse confidențiale în toată lumea. Agenții CIA dețin informații culese de la niște indivizi pe care i-au capturat sau pe care i-au forțat să coopereze. Aceste surse erau indivizi care vorbeau adeseori cu mare convingere. Unii erau considerați de mare încredere. Alții furnizau informații considerate foarte credibile. Dar ideea lui Morgan era că, dacă informațiile divulgate fuseseră obținute în condiții de mare stres - dacă sursele trecuseră printr-un coșmar, precum cel din Irak, din Afganistan ori din Siria -, spusele lor puteau fi inexacte sau înșelătoare, fără ca sursele să știe acest lucru. Vor spune *Este doctorul! Știu că a fost doctorul,* chiar dacă acesta se găsea la o mie de mile distanță. „Le-am spus celorlalți analiști: «Știți, implicațiile acestui fenomen sunt realmente alarmante.»”

Așadar, ce a gândit Charles Morgan când a aflat ce reușiseră Mitchell și Jessen cu KSM în sediul secret aflat la mare depărtare?

Le-am spus - asta se întâmpla înainte să fi lucrat pentru CIA și le-am spus pe când eram acolo - „A încerca să obții informații de la un ins privat de somn e ca și cum ai încerca să obții un semnal mai bun cu un radio pe care îl faci zob cu un baros... Mie mi se pare total absurd.”

5.

KSM a făcut prima mărturisire publică în după-amiaza zilei de io martie 2007, la peste patru ani după ce fusese capturat de CIA în Islamabad, Pakistan. Acest lucru s-a petrecut cu ocazia unei audieri judiciare, ținută la Baza Navală a Statelor Unite din Guantanamo Bay, Cuba. La audiere, KSM a fost asistat de opt persoane - un „reprezentant personal”, desemnat de prizonier, un lingvist și ofițeri din toate cele patru arme din serviciul militar al Statelor Unite.

KSM a fost întrebat dacă înțelege natura procedurilor juridice. A spus că înțelege. O descriere a capetelor de acuzare a fost citită cu glas tare. Prin reprezentantul său, a ținut să facă unele mici corecții: „Numele meu este scris greșit în Rezumatul Probelor. Corect este *S-h-a-i-k-h* ori *S-h-e-i-k-h,* dar nu *S-h-a-y-k-h,* așa cum apare în document.” A cerut să se traducă un verset din Coran. S-au mai discutat câteva chestiuni administrative. Apoi reprezentantul personal al lui KSM a dat citire mărturisirii sale:

Prin aceasta recunosc și afirm fără constrângere următoarele:

I-am jurat Bay’aat [credință] șeicului Usama Bin Laden să lupt în jihad...

Am fost directorul operativ al șeicului Usama bin Laden, cu misiunea de a organiza, planifica, pregăti și executa operațiunea din n septembrie...

După moartea șeicului Abu Hafs Al-Masri Subhi Abu Sittah, am răspuns de organizarea și pregătirea celulei de producție a armelor biologice, precum antrax și altele, și de pregătirea operațiilor cu bombe murdare pe teritoriul american.

După care a enumerat toate operațiile Al Qaeda în care fusese, după cum s-a exprimat el, „participant cu rol de conducere, planificator principal, instructor, finanțator (prin intermediul Trezoreriei Consiliului Militar), executant și/sau participant direct”. Pe listă figurau 31 de puncte: Tumul Sears din Chicago, aeroportul

Heathrow, Big Ben din Londra, nenumărate ambasade israeliene și americane, tentative de asasinare a lui Bill Clinton și a Papei Ioan Paul al II-lea și așa mai departe, în detalii înfiorătoare. Iată, de exemplu, itemii 25-27:

> 25. Am coordonat culegerea de informații necesare pentru atacarea centralelor nucleare care furnizează energie electrică în mai multe state din SUA.
>
> 26. Am condus planificarea, supravegherea și finanțarea operațiilor de atacare a Comandamentului NATO din Europa.
>
> 27. Am condus planificarea și culegerea de informații necesare pentru executarea Operației Bojinka, al cărei obiectiv era să fie doborâte douăsprezece avioane americane pline cu pasageri. Am monitorizat personal ruta Manila-Seul a companiei aeriene Pan Am.

Declarația a luat sfârșit. Judecătorul s-a întors cu fața către KSM: „înainte de a vă da cuvântul, Khalid Sheikh Muhammad, declarația care a fost citită de reprezentantul vostru personal conține cuvintele voastre?” KSM a confirmat, după care s-a lansat într-o lungă și pătimașă explicație a acțiunilor sale. Era un simplu soldat, a spus el, intrat în luptă, care nu se deosebea nicicum de oricare alt soldat:

Războiul a început de la Adam, de când Cain l-a ucis pe Abel și până astăzi. Nu va înceta nicicând să ucidă oameni. Americanii au început Războiul de Independență, pe urmă au intrat în război cu mexicanii, apoi cu spaniolii, au intrat în Primul Război Mondial, în al Doilea Război Mondial. Cititi cartea de istorie. Nu veți

putea niciodată să opriți războiul. Asta e viața.[7]

Extraordinara mărturisire a lui KSM a fost un triumf pentru Mitchell și Jessen. Omul care îi înfruntase în 2003, furios și sfidător, își dezvăluia acum de bunăvoie trecutul.

Dar cooperarea lui KSM a lăsat fără răspuns o întrebare esențială: erau *adevărate* spusele lui? Odată ce un ins a fost supus unui asemenea stres, pătrunde pe teritoriul lui Charles Morgan. Mărturisea KSM toate acele crime doar ca să-i facă pe Mitchell și pe Jessen să înceteze? Conform unor relatări, Mitchell și Jessen i-au întrerupt lui KSM somnul ori l-au privat de somn timp de o săptămână. După tot acel abuz, mai știa KSM care erau adevăratele lui amintiri? în cartea sa *De ce tortura nu dă rezultate,* expertul în neuroștiințe Shane O'Mara scrie că privarea îndelungată de somn „poate să inducă un gen de supunere de suprafață" - dar numai cu prețul unei „remo-delări structurale pe termen lung a sistemului cerebral care susține tocmai acele funcțiuni neuronale la care anchetatorul dorește să aibă acces"[8].

Robert Baer, un fost ofițer de rang înalt din CIA, a citit mărturisirea și a tras concluzia că declarațiile lui KSM „erau pure născociri"9. Una dintre țintele menționate pe lista lui era sediul Plaza Bank din centrul orașului Seattle. Dar compania Piaza Bank fusese înființată la niște ani după arestarea lui KSM. Un alt veteran din CIA, Bruce Reidel, a susținut că elementul care făcea din start dificilă convingerea lui KSM să coopereze - faptul că nu avea să mai iasă vreodată din detenție - a dus, de asemenea, la suspiciuni privind veridicitatea declarațiilor lui. „Nu i-a mai rămas nimic altceva în viață decât speranța că lumea și-l va aminti ca pe un terorist celebru", a spus Reidel. „Vrea să își promoveze propria importanță. Asta a fost o problemă de când a fost capturat."[10] Dacă tot avea să își petreacă restul zilelor într-o celulă, de ce să nu joace o piesă prin care să intre în cartea de istorie? Mărturisirea lui KSM nu se mai oprea:

> 9. Am coordonat planificarea, instruirea, culegerea de informații și finanțarea operației de bombardare și distrugere a Canalului Panama.
>
> 10. Am condus culegerea de informații și finanțarea asasinării mai multor președinți americani, inclusiv a președintelui Carter.

Rămânea ceva pentru care KSM *nu* își revendica responsabilitatea?

Niciunul dintre acești critici nu a pus la îndoială necesitatea interogării lui KSM. Faptul că necunoscuții sunt greu de înțeles nu înseamnă că nu trebuie să încercăm a-i desluși. Escrocii care inițiază scheme Ponzi și pedofilii nu pot fi lăsați în libertate. Poliția italiană avea responsabilitatea de-a o înțelege pe Amanda Knox. Și de ce Neville Chamberlain a făcut un asemenea efort ca să-l întâlnească pe Hitler? Pentru că odată ce amenințarea războiului se contura tot mai limpede, încercarea de a face pace cu inamicul este esențială.

Dar cu cât ne străduim mai mult să-i determinăm pe necunoscuți să ni se dezvăluie, cu atât ei devin mai evazivi. Chamberlain făcea mai bine dacă stătea acasă și dacă ar fi citit *Mein Kampf.* în cazul Sandusky, poliția a căutat în lung și în lat victimele vreme de doi ani. Cu ce s-au soldat eforturile polițiștilor? Nu au limpezit nimic, ci au creat doar confuzie: relatări care s-au schimbat între timp; afirmații care au ieșit la suprafață, după care au dispărut; victime care acum își duceau propriii copii să se antreneze cu Sandusky, iar după un minut îl acuzau de niște fapte oribile.

James Mitchell se găsea în aceeași situație. CIA avea motive să creadă că Al Qaeda plănuia o a doua serie de atacuri după ii septembrie, în care era posibil să fie folosite arme nucleare. *Trebuia* să îl facă pe KSM să vorbească. Dar, cu cât se străduia mai tare să îl determine pe KSM să spună ce știa, cu atât mai mult era compromisă calitatea celor comunicate de el. Putea să îl priveze de somn pe KSM o săptămână, la sfârșitul căreia prizonierul mărturisea toate crimele comise sub soare. Dar era *adevărat* că deținutul KSM voia să arunce în aer Canalul Panama?

Orice am încerca să aflăm despre necunoscuții aflați printre noi conține elemente fragile. „Adevărul” despre Amanda Knox, Jerry Sandusky ori KSM nu este un obiect solid și bine lustruit, care poate fi extras cu condiția să săpăm destul de adânc și să căutăm cu suficientă forță. Ceea ce vrem să aflăm despre un necunoscut este fragil. Dacă, din neatenție, călcăm peste lucrul căutat, acesta se va face praf sub piciorul nostru. Iar de aici urmează un al doilea motiv

de precauție: trebuie să acceptăm că încercările noastre de a înțelege un necunoscut se lovesc de niște limite reale. Nu vom afla niciodată întregul adevăr. Trebuie să ne mulțumim cu mai puțin. Calea corectă de a discuta cu necunoscuții necesită precauție și modestie. Câte dintre crizele și controversele pe care le-am descris ar fi fost prevenite dacă am fi luat în serios aceste învățăminte?

Ne-am apropiat de momentul în care vom reveni la evenimentele petrecute în acea zi în Prairie View, Texas, când Brian Encinia a tras-o pe dreapta pe Sandra Bland. Dar înainte de a face acest lucru, mai avem de discutat un ultim aspect - fenomenul în mod bizar ignorat al cuplării.

Cuplarea

10

Sylvia

Plath

1.

în toamna lui 1962, poeta americană Sylvia Plath a plecat din căsuța ei aflată undeva la țară în Anglia și s-a mutat la Londra. Avea nevoie de un nou început. Soțul ei, Ted Hughes, o părăsise pentru altă femeie, lăsând-o singură cu doi copii mici. A găsit un apartament în cartierul londonez Primrose Hill - ocupând ultimele două etaje ale unei clădiri tipic londoneze, înălțată mai mult pe verticală. „îți scriu din Londra, atât de fericită că abia pot să leg două vorbe”, îi spunea ea mamei sale. „Și, nu-ți vine să crezi, este casa lui W.B. Yeats. Cu o placă albastră deasupra ușii pe care scrie că a locuit acolo!”[1]

La Primrose Hill scria în zori, în timp ce copiii dormeau. Productivitatea ei a fost extraordinară. în decembrie a terminat o culegere de poezii, iar editorul său i-a spus că ar trebui să câștige Premiul Pulitzer. Era pe cale să devină una dintre cele mai aclamate poete din lume - o reputație care avea să crească în anii următori.

Dar, către sfârșitul lui decembrie, s-a așternut peste Anglia un ger cumplit. A fost una dintre cele mai aspre ierni din ultimii 300 de ani. Zăpada a început să se cearnă și nu se mai oprea. Lumea patina pe Tamisa. Conductele de apă au înghețat bocnă. Erau dese întreruperi de curent electric și o mulțime de greve. Plath suferise toată viața din pricina depresiei și redevenise întunecată și sumbră. Amicul ei, criticul literar Alfred Alvarez, i-a făcut o vizită în Ajunul Crăciunului. „Părea schimbată”, își amintea el în cartea sa de memorii *Dumnezeul sălbatic:*

Părul ei, pe care îl purta de obicei într-un coc bine strâns, ca o directoare de școală primară, era despletit. îi atârna până la brâu, dând feței palide și figurii sale triste un aer straniu de absență și de cufundare în propriile gânduri, arătând ca o preoteasă golită pe dinlăuntru de riturile cultului său. Când m-a condus pe holul de la intrare... părul ei răspândea un miros puternic, pătrunzător, ca și cum ar fi fost blana unui animal.

Apartamentul era sărăcăcios și rece, sumar mobilat și se puteau vedea foarte puține decorații de Crăciun care să-i bucure pe copiii ei. „Pentru oamenii nefericiți”, scria Alvarez, „Crăciunul este întotdeauna un moment greu: veselia teribil de falsă care te asaltează din toate părțile, cu colindele zbierate răgușit despre bună înțelegere, pace și petreceri în familie, face aproape insuportabile singurătatea și depresia. Nu o mai văzusem niciodată atât de încordată.”[2]

Au băut fiecare câte un pahar de vin și, conform obiceiului lor, Sylvia i-a citit ultimele ei poezii. Erau sumbre. După Anul Nou, vremea a fost și mai rea. Plath era în război cu fostul ei soț. L-a înștiințat pe proprietarul apartamentului că renunță la contractul de închiriere. Și-a luat copiii și a mers cu ei în casa soților Jillian și Gerry Becker,

care locuiau în apropiere. „Mă simt groaznic”, a spus ea. A luat niște antidepresive, a adormit, apoi s-a trezit scăldată în lacrimi. Era într-o joi. Vineri i-a scris fostului ei soț, Ted Hughes, ceea ce s-ar putea numi „un bilet de adio”. Duminică a insistat ca Gerry Becker să o ducă cu mașina pe ea și pe copii înapoi în apartamentul ei. El a plecat spre seară, după ce Plath îi culcase pe copii. Peste câteva ore, a lăsat în camera celor mici câte ceva de mâncare și o carafă cu apă, după care a deschis fereastra din dormitorul lor. A notat numele doctorului său și numărul lui de telefon, lăsând biletul în căruciorul de copii din hol. Apoi a strâns niște prosoape, fețe de masă și bandă adezivă, cu care a sigilat ușa de la bucătărie. A deschis robinetul de gaz al cuptorului, și-a băgat capul în el și s-a sinucis.

2.

Poeții mor tineri. Nu este doar un clișeu. La nivel de grup, prin speranța lor de viață, poeții sunt în urma dramaturgilor, a romancierilor și a scriitorilor de nonficțiune cu o marjă considerabilă. Au rate mai înalte de „tulburări emoționale” decât actorii, muzicienii, compozitorii și prozatorii. Și, dintre toate categoriile ocupaționale, poeții au de departe cea mai înaltă rată de sinucideri - cam de cinci ori mai mare decât grosul populației.^ Există în scrierea poeziei ceva care fie îi atrage pe cei răniți sufletește, fie deschide noi răni sufletești - și puțini au întruchipat atât de perfect imaginea geniului blestemat ca Sylvia Plath.[8]

Plath era obsedată de sinucidere. A scris despre ea, a reflectat asupra ei. „Vorbea despre sinucidere în mare măsură pe același ton cu care discuta despre oricare altă activitate riscantă, care te pune la încercare: la modul cel mai serios, chiar violent, dar fără urmă de autocompătimire”, a scris Alvarez. „Lăsa impresia că privea moartea ca pe o provocare fizică pe care o învinsese încă o dată. Era o experiență mult asemănătoare calitativ cu... coborârea unei pante periculoase fără a ști foarte bine să schiezi.”[9]

Ea îndeplinea toate criteriile riscului ridicat de sinucidere. Mai încercase și înainte. Fusese pacienta spitalelor de psihiatrie. Era o americancă trăind într-o cultură străină - ruptă de familie și de prieteni. Provenea dintr-o familie destrămată. De curând fusese respinsă de un bărbat pe care îl idolatriza.[9]

în noaptea precedentă morții sale, Plath și-a lăsat paltonul și cheile acasă la familia Becker. în cartea ei despre Plath (toți cei care au cunoscut-o pe Sylvia, chiar cu totul tangențial, au scris cel puțin o carte despre ea), Jillian Becker interpretează gestul ei ca pe un semn al faptului că Plath luase o decizie finală:

Să fi presupus ea că eu sau Gerry vom veni în acea noapte să îi aducem paltonul și cheile? Nu. Nu se aștepta sau nu dorea să fie salvată în ultima clipă de la sinucidere.

Raportul medicului legist constata că Plath își băgase capul cât a putut de mult spre fundul cuptorului, ca și cum era hotărâtă să reușească. Becker a continuat:

Astupase crăpăturile de sub ușile care dădeau din bucătărie spre palier și sufragerie, a deschis la maximum toate robinetele aragazului, a împăturit cu grijă un ștergar și l-a așezat pe fundul cuptorului, după care și-a pus obrazul pe el7

Poate exista vreo îndoială fată de intențiile ei? Aruncați o

privire peste ceea ce scria Plath în zilele premergătoare sinuciderii sale:

Femeia este desăvârșită.

Trupul ei mort

poartă zâmbetul împlinirii... Picioarele-i

goale par a spune:

Am ajuns până aici, destul.[3]

Citim poeziile Sylviei Plath și aruncăm o privire fugară peste povestea vieții ei lăuntrice, după care credem că am înțeles ce s-a petrecut în sufletul *ei.* Dar uităm ceva - a treia greșeală pe care o comitem în relațiile cu necunoscuții.

3.

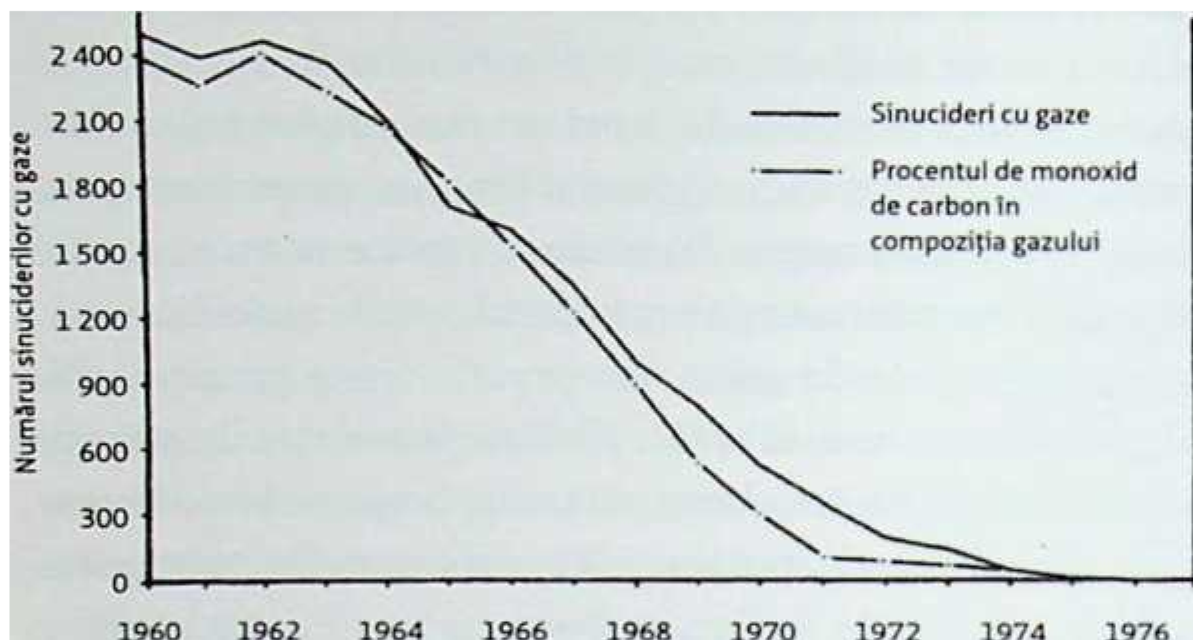
După Primul Război Mondial, multe locuințe englezești au început să utilizeze ceea ce se numea „gaz urban” ca sursă de energie pentru mașinile de gătit și pentru boilerele de încălzit apa. Era produs din huilă, fiind un amestec de diferite componente: hidrogen, metan, bioxid de carbon, azot și, elementul cel mai important, inodorul și mortalul monoxid de carbon. Ultimul oferea practic oricui un mijloc simplu de a se sinucide la domiciliu. „în majoritatea cazurilor, victimele sunt găsite cu capetele acoperite cu paltoane sau pături și cu un furtun tras de la un robinet de gaz introdus sub materialul care le acoperă capul”, nota un medic în 1927, într-una dintre primele descrieri ale proprietăților letale ale gazului urban:

în mai multe situații, persoanele au fost găsite așezate pe un scaun cu furtunul de gaz aproape de gură sau introdus în ea și încă ținut cu mâna în acea poziție; ori au fost găsite întinse pe podea, cu capul în cuptorul alimentat cu gaz. într-un caz, o femeie a fost găsită cu o mască pe care o făcuse dintr-o husă de ceainic legată peste față, furtunul de gaz fiind introdus printr-o gaură din vârful husei.[9]

în 1962, anul în care Sylvia Plath și-a pus capăt zilelor, 5 588 de oameni din Anglia și din Țara Galilor s-au sinucis. Dintre aceștia, 2 469 - 44,2% - au procedat la fel ca Sylvia Plath. Otrăvirea cu monoxid de carbon era pe atunci cauza principală a autoagresării mortale din Regatul Unit. Nimic altceva - nici supradozele de medicamente ori salturile în gol de pe poduri -nu se putea compara nici pe departe.[10]

Dar în aceeași perioadă, anii i960, industria britanică a gazelor a suferit o transformare. Gazul urban era tot mai scump - și poluant. Fuseseră descoperite mari rezerve de gaze naturale în Marea Nordului și s-a decis trecerea țării de la gazul urban la cel natural. Era un proiect de mare amploare. Gazul natural avea proprietăți chimice foarte diferite de caracteristicile gazului urban: necesita de două ori mai mult oxigen ca să ardă curat, flacăra se mișca mult mai lent, iar presiunea gazului trebuia să fie mai mare. Combinate, toate aceste aspecte însemnau că dimensiunile și forma conductelor și arzătoarelor montate pe mașinile de gătit din practic toate gospodăriile englezești deveniseră inactuale. Fiecare instalație de gaz din Anglia trebuia să fie modernizată sau înlocuită: contoare, mașini de gătit, boilere, instalații frigorifice, radiatoare portabile, boilere, mașini de spălat, grătare cu combustibil solid și așa mai departe. Era necesară construcția unor noi rafinării și refacerea rețelelor de distribuție a gazelor. Fără să exagereze, una dintre oficialitățile de atunci a numit procesul de conversie „cea mai amplă operație pe timp de pace din istoria națiunii''.[11] îndelungatul proces a început în 1965 cu un proiect-pilot, realizat pe o mică insulă aflată la vreo 45 de kilometri de Londra, cu 7 850 de clienți consumatori de gaze naturale. Au urmat Yorkshire și Staffordshire. Apoi Birmingham - și, încetul cu încetul, toate apartamentele, casele, instituțiile și fabricile din țară au fost convertite, una câte una. A durat un deceniu. în toamna lui 1977 procesul a fost încheiat. Gazul urban - hidrogen, metan, bioxid de carbon, azot și monoxid de carbon - a fost înlocuit cu gazul natural: metan, etan, propan, mici cantități de azot, bioxid de carbon, hidrogen sulfurat și niciun dram de monoxid de carbon. După 1977, dacă îți vârai capul într-un cuptor și dădeai drumul la gaze, cel mai rău lucru care se putea întâmpla era o ușoară migrenă și o iritație a gâtului.[12]

Priviți modul în care numărul sinuciderilor cu gaze s-a modificat pe măsură ce gazul urban a fost lent înlocuit în anii i960 și 197O.[1]3

Procentul de monoxid de carbon in compoziția gazului

Anul

Acum se pune întrebarea: odată ce forma principală de sinucidere din Anglia a devenit o imposibilitate fiziologică, au adoptat oamenii care doreau să-și pună capăt zilelor alte metode de suicid? Ori cei care și-ar fi băgat capul în cuptor nu se mai sinucid deloc?

Presupoziția că oamenii vor adopta pur și simplu altă metodă se numește substituție - *displacement.* Substituția presupune că, din momentul în care se gândesc să comită ceva atât de grav precum sinuciderea, oamenii sunt foarte greu de oprit. Blocarea unei opțiuni nu va face o mare diferență. Sylvia Plath, de exemplu, avea o lungă istorie de instabilitate emoțională. A făcut terapie cu electroșocuri contra depresiei pe când studia la colegiu. A încercat prima oară să se sinucidă în 1953. A petrecut șase luni sub supraveghere psihiatrică la McLean Hospital de lângă Boston. Peste câțiva ani, a intrat intenționat cu mașina într-un râu - după care, de o manieră tipică, a scris o poezie despre acel eveniment:

Și, ca o pisică, ani nouă vieți de curmat.

Aceasta este cea cu Numărul Trei.[1]*

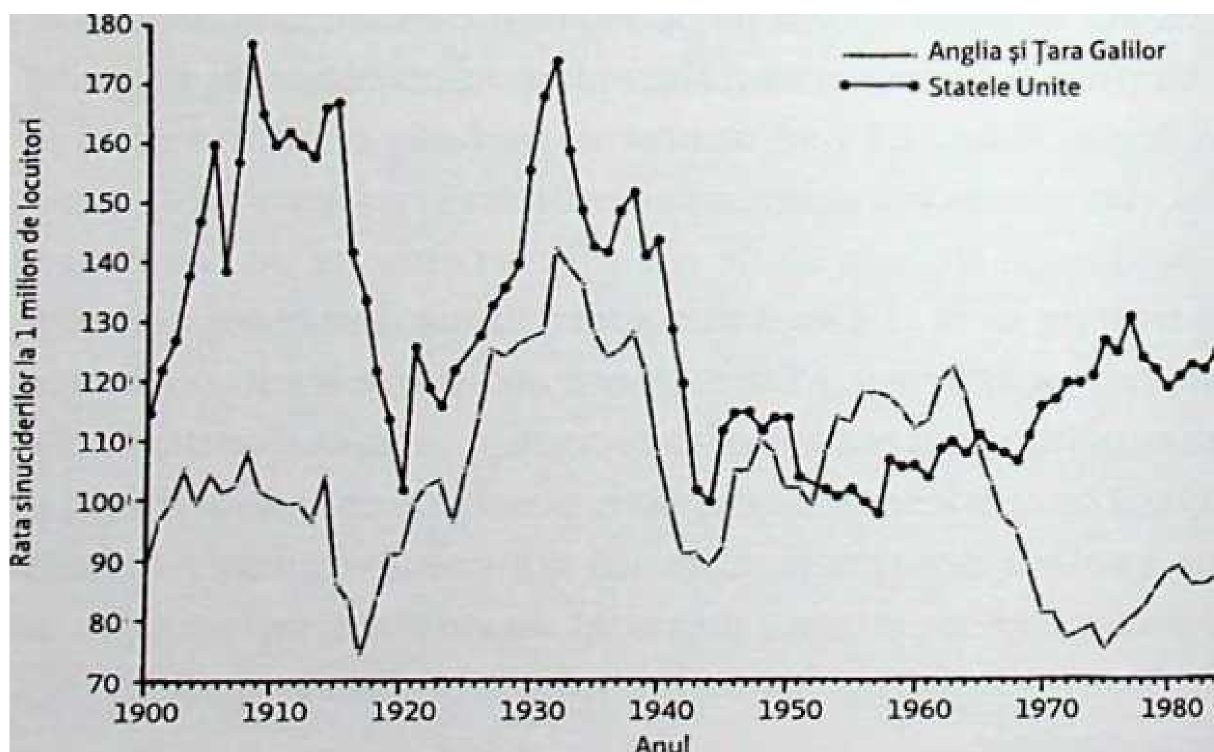
A astupat meticulos toate crăpăturile de sub ușă, a deschis la maximum robinetele de gaz, după care și-a băgat capul cât a putut de adânc în cuptor. Era hotărâtă. Dacă nu ar fi putut să utilizeze cuptorul ca să își ia zilele, nu ar fi încercat altă metodă?

Posibilitatea alternativă ar fi că sinuciderea este un comportament *cuplat* cu un context particular. Cuplarea este ideea că diversele comportamente sunt legate de anumite circumstanțe și condiții foarte specifice. Pe când eram copii, tatăl meu ne citea mie și fraților mei *O poveste despre două orașe* de Charles Dickens și, chiar la final, când Sydney Carton moare în locul lui Charles Damey, tata lăcrima. Tata nu era un tip plângăcios. Nu era un ins ale cărui emoții răbufneau la suprafață în orice moment de mare încărcătură emoțională. Nu lăcrima la filmele triste. Nu a plâns când copiii săi au plecat la colegiu. Poate că i se umezeau pe furiș ochii din când în când, dar mama era singura care putea să remarce acest lucru. Ca să plângă, trebuia să fie alături de copiii lui pe canapea și mai trebuia să le citească din opera unuia dintre cei mai sentimentali romancieri. Eliminați oricare dintre acești doi factori și nimeni nu i-ar fi putut vedea lacrimile. Asta înseamnă cuplare. Dacă sinuciderea este cuplată, atunci nu este doar un act al unor oameni deprimați. Este un act comis de niște oameni deprimați într-un anumit moment de extremă vulnerabilitate și în combinație cu anumite mijloace letale particulare, ușor accesibile.

Așadar, care ipoteză este adevărată - substituția ori cuplarea? Modernizarea rețelei britanice de gaze permite un mod aproape perfect de testare a răspunsului corect la această întrebare. Dacă suicidul urmează calea substituției - dacă cei care comit un act de suicid sunt atât de hotărâti încât, fiindu-le blocată o metodă de a-și pune capăt zilelor, vor încerca pur și simplu altă metodă -, atunci ratele suicidului ar trebui să rămână destul de stabile în timp, fluctuațiile fiind legate numai de niște evenimente sociale majore. (Sinuciderile tind să scadă pe timp de război, de exemplu, și se înmulțesc în perioadele de recesiune economică.) Pe de altă parte,

dacă suicidul este cuplat, atunci ar trebui să varieze odată cu accesibilitatea anumitor metode particulare de sinucidere. Când intră în scenă o nouă metodă facilă precum gazul urban, numărul de sinucideri ar crește; când metoda este eliminată, numărul cazurilor de suicid ar trebui să scadă. Curba sinuciderilor ar trebui să semene cu un montagne-russe.

Iată.

Este un montagne-russe.

Curba urcă din momentul în care gazul urban pătrunde în gospodăriile englezești. Și coboară abrupt după ce este înlocuit cu gazele naturale la sfârșitul anilor i960. în acea fereastră de zece ani, pe măsură ce gazul urban este eliminat, au fost împiedicate mii de sinucideri.

„Gazul [urban] prezintă avantaje unice ca metodă letală”, scria criminologul Ronald Clarke în eseul său clasic din 1988, în care enunță prima argumentare solidă în favoarea cuplării:

Era larg accesibil (fiind utilizat în aproximativ 80% dintre casele britanice) și necesita puține operații pregătitoare ori cunoștințe specializate, ceea ce îl făcea o alegere facilă pentru indivizii mai puțin mobili și pentru cei apăsați brusc de un stres extrem. Metoda nu era dureroasă, nu cauza desfigurarea victimei și nu făcea multă dezordine (ceea ce încearcă să evite îndeosebi femeile)... Alte metode de sinucidere, precum spânzurarea, asfixierea sau înecul, necesită mai multă planificare, în vreme ce este nevoie de mai mult curaj dacă se aleg metode mai violente, precum împușcarea, tăierea, înjunghierea, zdrobirea mașinii de un obstacol, săritura în gol de pe clădiri înalte sau aruncarea în fața trenului ori a unui autobuz.[16]

Există ceva îngrozitor de prozaic în acest paragraf, nu-i așa? Nicăieri în articolul său Clarke nu vorbește empatic despre cei care se sinucid, nici nu se referă la cauzele profunde ale suferinței lor. El analizează suicidul așa cum un inginer ar trata o problemă de mecanică. „Ideea nu a fost câtuși de puțin agreată de psihiatri și de asistenții sociali”, își amintea Clarke:

Aceștia au socotit că abordarea mea era foarte superficială, că acești oameni erau atât de tulburați și demoralizați încât era oarecum insultător să credem că problema poate fi rezolvată pur și simplu făcând sinuciderea mai dificil de înfăptuit. Am primit din toate părțile o mulțime de reacții negative față de ideea mea.[10]

Pur și simplu nu discutăm în acest mod despre sinucidere. Acționăm ca și cum metoda este irelevantă. Când gazul a fost introdus prima oară în casele britanicilor în anii 1920, au fost înființate două comisii guvernamentale care să analizeze implicațiile noii tehnologii. Nu este nici măcar în treacăt menționată posibilitatea creșterii numărului de sinucideri. în 1970, când a fost emis raportul oficial al guvernului britanic privind programul de modernizare a alimentării cu gaze, se menționează că unul dintre efectele secundare pozitive ale tranziției la gazele naturale ar fi o scădere a numărului de accidente mortale. Nici măcar o referire la sinucideri - chiar dacă numărul oamenilor care se sinucid în mod deliberat cu

gaze pare gigantic în comparație cu numărul celor uciși de gaze în mod accidental. în 1981 a fost publicată cea mai cuprinzătoare lucrare științifică despre acest subiect, *O istorie a industriei britanice a gazelor.* Prezintă în detalii extrem de minuțioase fiecare aspect legat de apariția și dezvoltarea centralelor termice și a mașinilor de gătit cu gaze din viața englezilor. Se spune ceva, măcar în treacăt, despre sinucidere? Nu.

1

Mai este consimțirea în stare de ebrietate consimțire? Trebuie să fie, continuă decizia judecătorească a apelului. Altminteri, majoritatea oamenilor care au făcut sex de bunăvoie în stare de ebrietate și-ar avea locul în pușcărie, alături de numărul redus al celor pentru care relațiile sexuale la beție au constituit un act infracțional. în plus, dacă M poate spune că ea nu era responsabilă de deciziile sale din cauză că era beată, de ce Benjamin Bree nu ar putea spune același lucru? Principiul conform căruia „consimțirea în stare de ebrietate rămâne consimțire", se subliniază în decizie, „acționează, de asemenea, ca un memento al faptului că un bărbat beat care intenționează să comită un viol și care procedează în consecință nu este scuzat de faptul că intenția lui a fost intenția unui om aflat în stare de ebrietate". După care decizia în cazul Bree atinge chestiunea modului în care se definește consimțirea în California. Ce se întâmplă dacă una dintre părți este *realmente* beată? Ei bine, cum Doamne sfinte putem să decidem ce înseamnă *„realmente* beat"? Nu dorim ca legiuitorii să creeze un tip de algoritm complicat, cu multiple variabile, care să stabilească dacă și când avem voie să facem amor în intimitatea dormitoarelor noastre. Judecătorul enunță următoarea concluzie: „Problemele nu se nasc din principiile legale. Ele rezidă în circumstanțele infinit de variate ale comportamentului uman, care se consumă, de regulă, în intimitate, fără probe independente, de unde rezultă dificultățile dovedirii acestui delict foarte grav"[23] (n.a.).

2

Pentru că veni vorba, este, de asemenea, surprinzător de greu de spus dacă un ins este beat purși simplu. Un test evidentîl constituie punctele decontrolîn care poliția verifică dacă un șofer a consumat alcool. într-o seară de vineri, la ore târzii, un polițist oprește un număr de șoferi pe o șosea aglomerată, discută cu fiecare conducător auto, se uită prin mașină - și îi dă să sufle în fiolă fiecărui șofer despre care crede că este suficient de beat ca să depășească limita legală. Se dovedește că este realmente *greu* de apreciat cine pare destul de afumat pentru a fi oportună folosirea etilotestului. Cea mai bună dovadă este că mult peste jumătate dintre șoferii beți reușesc să treacă cu bine prin aceste puncte de control al stării de ebrietate. într-un studiu efectuat în Orange County, California, peste 1 000 de șoferi au fost deviați la o oră târzie din noapte într-o parcare. Li s-a cerut să completeze un chestionar legat de felul în care și-au petrecut seara, apoi au fost interogați de niște doctoranzi antrenați în detectarea beției. Cum vorbește șoferul? Cum pășește? îi miroase respirația a alcool? Erau sticle sau doze de bere în mașinile lui? După ce examinatorii au pus un diagnostic, șoferii au dat un test cu alcoolmetrul. Iată câți șoferi beți au fost corect identificați de examinatori: 20%27 (n.a.).

3

într-un remarcabil eseu din *New York Times,* Ashton Katherine Carrick, o studentă de la Universitatea din North Carolina, descrie un joc bahic numit „cuff and chug" - încătușează și bea pe nerăsuflate. Doi indivizi sunt legați unul de celălalt cu cătușe până când dau gata o sticlă de tărie de 750 de mililitri. Iată ce scrie ea:

„Pentru cei supercompetitivi, se foloseau markere, cu care se notau pe braț numărul duștilor date peste cap, stabilind o rată a paharelor băute față de timpul necesar pentru declanșarea amneziei totale - o rată înaltă fiind un motiv de mândrie printre băieți " Iată ce spune în continuare. „Modul în care noi, studenții, îi tratăm pe colegii cărora li se rupe filmul este și el parțial răspunzător de ubicuitatea fenomenului. Noi chiar credem că este haios. A doua zi glumim și ne amuză cât de ridicoli păreau prietenii noștri zăcând

inconștienți pe pardoseala de la toaletă ori făcând schimb de mesaje pe Snapchat în timp ce dansau și se întrețineau cu vreun tip oarecare, prin aceasta validând acțiunile lor și încurajându-i să le repete. Ștergerea memoriei a devenit ceva atât de normal, încât chiar dacă tu personal nu o faci, înțelegi de ce alții o fac. Este o metodă redproc recunoscută prin care te eliberezi de stres. A privi lucrurile oricum altfel înseamnă să cauți nod în papură."[30] (n.a.).

4

Nu se rezumă totul la masa corporală.[32] Există, de asemenea, diferențe importante în modul în care sexele metabolizează alcoolul. Femeile conțin în corpul lor mult mai puțină apă decât bărbapi, rezultatul fiind că alcoolul ajunge în fluxul lor sangvin mult mai rapid. Dacă o femeie cântărind 88 de kilograme bea patru ore cot la cot cu un bărbat având aceeași greutate, el va ajunge la o alcoolemie de 0,107. Alcoolemia ei va fi 0,14033 (n.a.).

5

Adulții au văzut situația cu totul diferit. în proporție de 58%, adulții consideră că „mai puțină băutură" ar fi foarte eficientă în reducerea agresiunilor sexuale[35] (n.a.).

6

REM - acronim pentru *rapid eye movement;* în fazele de somn profund, când subiectul visează, ochii i se mișcă rapid pe sub pleoape, ca și cum ar urmări desfășurarea visului (n.t.).

7

PTSD - acronim pentru *post-traumatic stress disorder* (n.t.).

8

„Un poet trebuie să se adapteze, mai mult sau mai puțin conștient, cerințelor vocației sale," scria cândva Stephen Spender, el însuși un poet desăvârșit, și „de aici particularităple poeților și condiția inspirației lor despre care mulți au spus că este vecină cu nebunia."[4] (n.a.).

9

„Când s-a sinucis la 30 de ani", a scris Ernest Shulman, „Sylvia se încadra în mai multe categorii cu risc înalt de sinucidere. Deși cei care au încercat anterior să se sinucidă reprezintă cam 5% din populație, o treime dintre sinucigașii care au mers până la capăt au mai încercat anterior să își ia zilele; aici se încadrează și Sylvia. Foștii pacienți tratați pentru boli psihice reprezintă o proporție importantă a sinucigașilor; Sylvia intră și în această categone. Femeile divorțate au o rată de suicid de câteva ori mai mare decât cele căsătorite; Sylvia era pe cale să divorțeze. Peste tot în lume, străinii au rate înalte de suicid; Sylvia locuia în Anglia, departe de locurile și de oamenii cu care era familiarizată. Sinucigașii tind să fie oameni izolați, supuși unor condiții de stres sever; este cazul Sylviei. Familiile destrămate produc un număr disproporționat de sinucideri; Sylvia provenea dintr-o familie destrămată." Mai departe.- „Nu s-a mai putut atașa niciodată de un bărbat din a cărui pretinsă grandoare putea să își fi nutrit propriile visuri de glorie." Nu mai punem la socoteală faptul că Plath și-a reprimat timpuriu durerea pricinuită de pierderea tatălui său, care a murit când ea avea 8 ani. „Dacă dezvoltarea unui copil este stânjenită de jelirea incompletă a unei pierderi, acel copil va fi handicapat în dobândirea reciprocității necesare pentru construcția unei identități integrate și păstrarea unor legături emoționale durabile", continuă Shulman. „Narcisismul Sylviei a însemnat în ultimă instanță distrugerea ei."[6] (n.a.).

10

Nu am menționat cel mai elocvent exemplu al modului în care incapacitatea noastră de a înțelege suicidul costă vieți: aproximativ

40 000 de americani se sinucid anual, jumătate dintre ei trăgându-și un glonț în cap. Armele de foc sunt metoda preferată de sinucidere în Statele Unite - și problema este, bineînțeles, faptul că aceste arme sunt deosebit de letale. Armele de foc sunt gazul urban al Americii. Ce s-ar întâmpla dacă Statele Unite ar repeta experiența britanică, eradicând cumva principala cauză de suicid? Nu este greu să ne imaginăm. S-ar decupla sinucigașii de metoda lor preferată de a-și pune capăt zilelor. Iar acei puțini care ar fi hotărâți să încerce din nou ar fi nevoiți să aleagă una dintre soluțiile mult mai puțin letale, precum supradozele de medicamente, a căror probabilitate de a ucide este de cinci ori mai mică decât dacă s-ar folosi o armă de foc. O estimare foarte prudentă apreciază că interzicerea armelor de foc ar salva 10 000 de vieți anual, doar prin reducerea numărului de sinucideri. Asta înseamnă o mulțime de oameni[17] (n.a.).

* Sinuciderile survin pe Golden Gate cu o regularitate atât de devastatoare, încât în 2004 cineastul Eric Steel a instalat camere video la fiecare capăt al podului, care au filmat 22 de sinucideri într-un singur an. în sinuciderea care a devenit studiul de caz emblematic al documentarului realizat ulterior de Steel, *The Bridge,* camera a urmărit 93 de minute un bărbat de 34 de ani, pe nume Gene Sprague, în timp ce acesta s-a plimbat pe pod înainte de a sări în apă, unde și-a găsit moartea. Dacă stați pe pod suficient de mult timp, vă puteți aștepta să vedeți pe cineva aruncându-se în gol. (n.a.).

Sau gândiți-vă la inexplicabila epopee a podului Golden Gate din San Francisco. De când a fost inaugurat în 1937, acolo au avut loc 1500 de sinucideri. Nicăieri în lume nu s-a întâmplat ca atâția oameni să-și curme zilele în aceeași perioadă.[18’]

Ce ne spune teoria cuplării despre podul Golden Gate? Ne spune că s-ar face o mare diferență dacă o balustradă i-ar împiedica pe oameni să sară ori dacă s-ar instala o plasă care să-i prindă în cazul în care ar sări de pe pod. Oamenii împiedicați să se sinucidă sărind de pe pod nu s-ar duce să se arunce în gol în altă parte. Decizia lor de a se sinucide este *cuplată* cu acel pod particular.

Cu destulă siguranță, se pare că așa stau lucrurile, dacă dăm crezare muncii de detectiv pe care a desfășurat-o psihologul Richard Seiden. Acesta a urmărit 515 oameni care încercaseră să sară de pe pod în perioada 1937-1971, dar fuseseră împiedicați pe neașteptate să-și ducă planul până la capăt. Numai 25 dintre acești 515 oameni au perseverat să se sinucidă prin alte mijloace. într-o proporție covârșitoare, oamenii care doreau să sară de pe podul Golden Gate la un moment dat doreau să sară de pe Golden Gate numai în acel moment dat.[20]

Așadar, când a decis autoritatea municipală care administrează podul să instaleze în sfârșit o balustradă contra sinucigașilor? în 2018, la mai bine de *optzeci* de ani după inaugurarea podului. După cum arată John Bateson în cartea lui *Saltul final,* în această perioadă administrația podului a cheltuit milioane de dolari ca să construiască o pistă pentru bicicliștii care traversau pe pod, chiar dacă niciun biciclist nu a fost vreodată ucis de un automobil pe Golden Gate. A cheltuit milioane pe construcția unei artere mediane, menită să separe traficul dinspre nord de cel dinspre sud, din motive de „siguranță publică”. La capătul sudic al podului, administrația a instalat un paravan de trei metri înălțime, menit să împiedice aruncarea gunoaielor peste Fort Baker, o fostă imitate militară situată pe terenul de sub pod. O plasă de protecție a fost instalată în timpul construirii podului - cu costuri enorme - ca

să prevină căderea muncitorilor și accidentarea lor mortală. Plasa a salvat 19 vieți. După care a fost dată jos. Dar pentru sinucigași? Nu s-a făcut nimic timp de peste 80 de ani.

Acum se pune întrebarea: de ce? Pentru că oamenii care administrează podul sunt cruzi și insensibili? Câtuși de puțin. Motivul este că ne vine realmente greu să acceptăm ideea că un comportament poate fi cuplat atât de strâns de un loc. De-a lungul anilor, administrația podului a consultat publicul, cerându-le locuitorilor din San Francisco să aprecieze dacă sunt de acord cu construirea unei balustrade contra actelor de suicid. Scrisorile primite s-au împărțit în două categorii: cei care s-au pronunțat în favoarea proiectului tindeau să fie oameni ale căror familii pierduseră prin sinucidere o ființă iubită și care aveau o oarecare înțelegere a psihologiei indivizilor suicidari. Ceilalți - de fapt, majoritatea - au respins pur și simplu și fără nicio ezitare ideea cuplării.

Iată câteva exemple:

„Dacă s-ar instala pe pod un obstacol fizic, nu m-ar surprinde să aflu că peste trei luni un individ cu înclinații suicidare s-a îndreptat către turnul dinspre nord înarmat cu un pistol, pe care și l-a pus la tâmplă, frustrat că nu poate sări de pe pod. Și atunci, la ce bun milioanele cheltuite pentru ridicarea unei bariere fizice contra actelor de suicid?”

„Indivizii cu înclinații suicidare vor găsi numeroase metode de a-și pune capăt zilelor - pastile, ștreang, înec, tăierea venelor, săritura de pe un alt pod sau de pe altă clădire înaltă. Nu ar fi mult mai bine dacă s-ar cheltui acei bani pentru asistența medicală psihiatrică, de care atâția au nevoie, în loc să ne preocupe cei puțini care se aruncă în gol de pe poduri?”

„Sunt împotriva construirii balustradei antisuicid pentru că ar fi o risipă de bani, care nu ar rezolva nimic. Toți cei care au fost împiedicați să sară de pe Golden Gate vor găsi o altă metodă, și mai distructivă, de a-și lua viața. Unul care sare de pe o clădire înaltă

este mult mai probabil să ucidă un trecător decât unul care sare de pe pod în apă.”

„Tot ce se va obține este o cheltuială inutilă și urâțirea podului. Există numeroase metode de a comite un act de suicid. Elimină una dintre ele și va fi înlocuită de alta.”[21]

Conform unei anchete naționale, trei sferturi dintre americani au prezis că, după ce o balustradă va fi în sfârșit montată pe Golden Gate, majoritatea celor care doreau să își pună capăt zilelor sărind de pe pod o vor face foarte ușor în altă modalitate.[22][1] Dar este absolut greșit. *Sinuciderea este cuplată.*

Primul set de greșeli pe care le facem în contact cu necunoscuții - presupoziția apriorică a sincerității și iluzia transparenței - țin de incapacitatea noastră de a-1 descifra pe necunoscut ca individ. Dar peste aceste erori mai punem încă una, care împinge problema noastră cu necunoscuții într-o criză. Nu înțelegem importanța *contextului* în care acționează necunoscutul.

4.

Secția de poliție 72 din Brooklyn are în jurisdicție cartierul din jurul Cimitirului Greenwood, între Prospect Express-way la nord și Bay Ridge la sud. în fâșia îngustă dintre perimetrul vestic al cimitirului și țărm, o serie de străzi se aștern la vale spre apă. O autostradă înălțată pe piloni șerpuiește prin mijloc. în prezent, este un cartier ocupat din ce în ce mai mult de oameni cu stare. Acum 30 de ani, când David Weisburd a petrecut un an colindând în sus și în jos pe acele străzi, nu era astfel.

„Aici era o lume diferită”, își amintește Weisburd. „Era un loc înspăimântător. Intrai într-un bloc de apartamente și vedeai frigidere pe holuri, între mormane de gunoaie. în spatele blocurilor gunoiul ajungea la aproape doi metri. Pe străzi umblau niște oameni care te băgau în sperieți.”

Weisburd avea studii de criminologie. își susținuse la Yale disertația despre comportamentul violent al coloniștilor din Israel care ocupaseră West Bank. Se născuse în Brooklyn. După ce a plecat de la Yale, și-a găsit un job în cadrul unui proiect de cercetare având ca obiect de studiu vechea lui urbe.

Studiul era coordonat din sediul secției de poliție, situat pe Fourth Avenue, un cub modernist care arăta de parcă fusese proiectat să respingă o armată de invazie. Participau nouă polițiști, fiecare având o zonă de patrulare în care intrau zece până la treizeci de cvartale. „Misiunea lor era să își facă rondul prin acele zone de patrulare și să interacționeze cu publicul, căutând să pună la punct metode de rezolvare a problemelor”, a spus Weisburd. El era observatorul care își lua notițe, cu misiunea de a scrie ceea ce aflase. Patru zile pe săptămână, timp de un an, a urmărit totul cu atenție. „Purtam mereu costum și cravată, având asupra mea un ecuson de identificare eliberat de poliție. Lumea de pe stradă credea că eu eram detectivul, iar eu spuneam: «O, nu.»”

Studiase infracționalitatea la bibliotecă. Acum era la firul ierbii, patrulând cot la cot cu polițiștii în uniformă. Și, chiar de la început, ceva i s-a părut șocant de bizar. Percepția era că infracționalitatea era întotdeauna legată de anumite cartiere. Unde existau probleme precum sărăcia, drogurile și disfuncțiile familiale, acolo era prezentă și criminalitatea: condițiile mai largi create de dezavantajele economice și sociale dădeau naștere unor comunități în care domneau fărădelegea și dezordinea.

în Los Angeles, acel cartier rău famat era South Central. La Paris, erau suburbiile mai îndepărtate de centru. La Londra, erau locuri precum Brixton. Weisburd se găsea în versiunea newyorkeză a unuia dintre aceste cartiere - numai că acel cartier nu era câtuși de puțin ceea ce își imaginase el: „După ce am cunoscut zona, am descoperit destul de repede că ne petreceam tot timpul pe una sau două străzi”, spune el. „Era cartierul rău famat din oraș, [dar] pe majoritatea străzilor nu exista nici urmă de infracționalitate.”

După o vreme, părea aproape fără noimă să cutreiere pe toate străzile din zona de patrulare, întrucât pe cele mai multe dintre ele nu se întâmpla nimic. Nu înțelegea de ce. Infractorii erau niște oameni care acționau sfidând constrângerile sociale. Erau mânați numai de impulsurile lor murdare: boli mintale, lăcomie, disperare, furie. Weisburd fusese învățat că metoda cea mai bună de a înțelege de ce infractorii au făcut ceea ce au făcut era să înțelegi *cine* erau ei. „L-am numit modelul Dracula”, a spus Weisburd. „Sunt oameni și seamănă cu Dracula. Trebuie să comită infracțiuni. Este un model care spune că oamenii sunt astfel extrem de motivați să comită infracțiuni, nimic altceva nu contează cu adevărat.”

Totuși, dacă infractorii semănau cu Dracula, fiind mânați de o dorință insațiabilă de a face scandal, ar trebui să cutreiere peste tot în jurisdicția Secției 72. Genul de condiții sociale din care se hrănesc acei Dracula se găseau peste tot. Dar copiile lui Dracula nu erau peste tot. Ei se găseau doar pe anumite străzi. Și prin „străzi” Weisburd înțelegea un singur cvartal -un segment de stradă. Era posibil să ai un segment stradal cu o mulțime de infracțiuni și alături, efectiv de partea cealaltă a unei intersecții, totul era în regulă. Atât de specific era totul. Criminalii nu au picioare? Mașini? Fise de metrou?

„Așa a început oarecum un mod de regândire a ideii mele despre criminologie”, a spus Weisburd. „După cum este cazul cel mai adesea, studiile mele se refereau la *oameni.* Mi-am spus: *poate că ar trebui să ne preocupe mai mult* locurile.”[2^]

5.

După ce și-a încheiat stagiul în Brooklyn, Weisburd a decis să facă echipă cu Larry Sherman, un alt tânăr criminolog. Și Sherman se orientase în aceeași direcție. „Am fost inspirat, în acel moment, de harta răspândirii infecției cu HIV în toată țara”, își amintea Sherman, „care arăta că la 50 de indivizi recenzați din 50 000 se înregistrau peste jumătate din cazurile de infecție cu HIV din Statele Unite.” SIDA nu i se părea o boală contagioasă, rătăcind frenetic și aleatoriu

pe tot teritoriul țării. îi apărea ca o interacțiune între anumite tipuri de oameni și anumite locuri foarte speciale, o epidemie cu propria logică internă.[24]

Culegerea datelor necesare pentru studiul componentei geografice a infracționalității nu era ușoară. Infracțiunile au fost întotdeauna raportate de secția de poliție - privind aria geografică în care își desfășura activitatea. Dar Weisburd tocmai colindase pe raza Secției 72 și știa că o arie atât de nespecifică nu le-ar fi de folos. Aveau nevoie de *adrese.* Din fericire, Sherman îl cunoștea pe șeful poliției din Minneapolis, care era dispus să îi ajute. „Am ales Minneapolis deoarece cum ai putea găsi pe unul suficient de smintit ca să ne permită să facem ceea ce aveam de gând să facem?”, a spus Weisburd râzând.[2*]

Sherman a pritocit cifrele și a descoperit ceva greu de crezut: 3,3% dintre segmentele stradale din oraș furnizau peste 50% dintre apelurile către poliție. Weisburd și doctoranzii lui de la Rutgers University au pus pe perete o hartă a orașului Minneapolis și au lipit mici bucățele de hârtie în toate locurile în care fusese comisă o infracțiune. Descoperirea incredibilă era acum imposibil de negat. De pe vremea când cutreiera pe raza Secției 72, Weisburd credea că era de așteptat o concentrare a criminalității, dar nu în asemenea măsură. „Când discutam cu Larry despre acest aspect, reacția era de genul: «O, Doamne Dumnezeule!»”

Chiar în același timp, un alt criminolog a efectuat un studiu similar la Boston: jumătate dintre infracțiunile din oraș erau comise de indivizi care locuiau în 3,6% dintre cvartalele municipale.[26] Erau de acum două exemple. Weisburd a decis să caute oriunde avea posibilitatea să obțină date: New York, Seattle, Cincinnati, Kansas, în Dallas. Oriunde cercetau, prelucrau datele numerice. Și oriunde ar fi căutat, vedeau același lucru: criminalitatea din fiecare oraș era concentrată într-un mic număr de segmente stradale. Weisburd a decis să încerce într-un oraș din străinătate, situat într-un loc total diferit - sub aspect cultural, geografic, economic. Era de origine israeliană, așa că a ales Tel Aviv. La fel. „Mi-am spus:

O, *Doamne. Ia te uita! Cum se face că ș°/o dintre străzile din Tel Aviv produc 50% dintre infracțiuni? Același lucru se petrece în locuri atât de diferite.”* Weisburd numește fenomenul Legea Concentrării Criminalității.[2] Aidoma suicidului, criminalitatea este legată de locuri și contexte foarte specifice. Experiențele lui Weisburd de la Secția 72 și din Minneapolis nu sunt cazuri izolate. Ele surprind un aspect care se apropie de un adevăr fundamental legat de comportamentul uman. Și asta înseamnă că, atunci când vă confruntați cu un necunoscut, trebuie să vă întrebați unde si când vă confruntați cu el -pentru că aceste două aspecte influențează considerabil felul în care interpretați cine este necunoscutul.

6.

Așadar: Sylvia Plath. în autobiografia ei străveziu deghizată, *The Bell Jar,* eroina lui Plath, Esther Greenwood, descrie alunecarea ei în nebunie. Și gândește sinuciderea exact ca Ronald Clarke (cel care făcea legătura între gazul urban și sinucidere). O frământă incredibil întrebarea privind modul de a-și lua viața. „Dacă ar fi să te sinucizi, cum ai proceda?”, îl întreabă Esther pe Cal, un tânăr cu care ieșise la plajă.

Lui Cal i-a plăcut întrebarea. „M-am gândit adesea cum aș face. Mi-aș zbura creierii cu un pistol.” Am fost dezamăgită. Era ușor pentru un bărbat să se omoare cu un pistol. Prea puține șanse pentru mine să pun mâna pe o armă. Și, chiar dacă aș avea una, habar nu am în care parte din mine să trag.[28]

Chiar în acea dimineață, Esther încercase să se spânzure cu cordonul de mătase al halatului de baie al mamei sale și nu reușise. „însă de fiecare dată când strângeam coordonul suficient de tare încât începeau să îmi vâjâie urechile și fața îmi era inundată de sânge, mâinile mi se înmuiau și slăbeam cordonul, după care mă simțeam din nou bine.”[29] Ea și Cal au înotat spre larg. Ea decide să încerce să se înece - și se scufundă spre fundul mării.

M-am scufundat de mai multe ori și, de fiecare dată, am ieșit la suprafață ca un dop.

Stânca sură de pe fundul mării își bătea joc de eforturile mele, scoțându-mă ușor la suprafață, unde pluteam ca o geamandură.

Am știut că este în zadar.

M-am întors pe mal.[30]

Eroina lui Plath nu încerca să se sinucidă. Ea căuta o *metodă* de a-și pune capăt zilelor. Și nu orice metodă ar fi fost convenabilă. Este ideea cuplării: comportamentele sunt specifice. Trebuia să găsească o metodă care să i se potrivească. Și, în acea geroasă noapte de februarie, metoda potrivită pentru Sylvia Plath era, din întâmplare, chiar acolo, în bucătărie.

De-ai ști cum vălurile îmi sfârșeau zilele.

Pentru tine sunt doar transparențe, aer proaspăt.

Sunt versuri din poezia „Un cadou la aniversare", scrisă în septembrie 1962, la începutul chinurilor sufletești îndurate în ultimele luni de viață, petrecute la Londra:

însă, Doamne, norii sunt ca de bumbac.

Oștiri întregi de nori. Sunt monoxid de carbon.

Ușor și lin îl trag în piept,

Umplându-mi vinele cu invizibile..^[1]

Priviți următorul grafic, care prezintă ratele de suicid în perioada 1958-1982 în rândul femeilor britanice cu vârste cuprinse între 25 și 44 de ani.3[2] (Plath avea 30 de ani când a murit.)

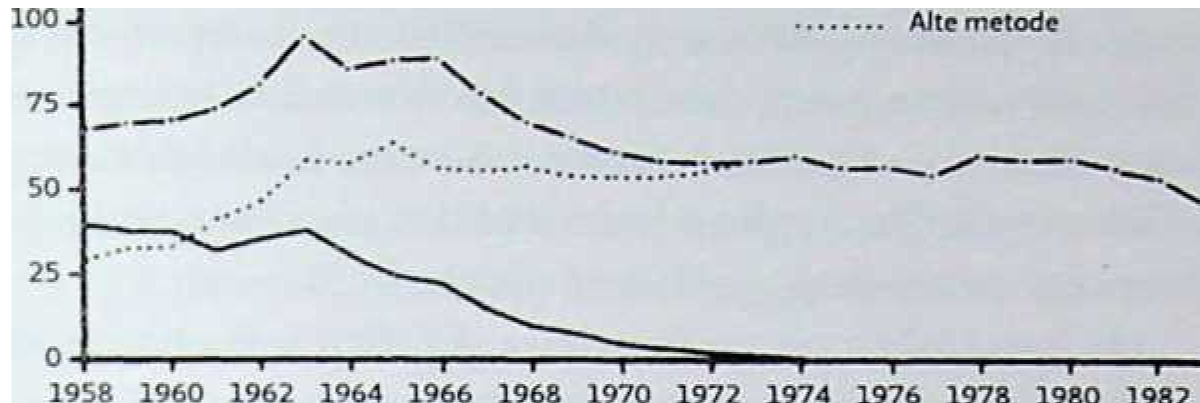
175-,

Decese la 1 milion de locuitori

150.

125.

. Total

An

La începutul anilor i960, când s-a sinucis Plath, rata de suicid a femeilor de vârsta ei a atins în Anglia valoarea cutremurătoare de 10 la 10 000 - un număr tragic de mare de morți fiind provocate prin intoxicația cu gaz. Este cea mai înaltă rată de suicid a femeilor cunoscută de Anglia vreodată.33 în 1977, când s-a încheiat tranziția la gazele naturale, rata de suicid a femeilor de acea vârstă s-a redus la aproximativ jumătate. Plath a avut realmente ghinion. Dacă s-ar fi născut cu zece ani mai târziu, nu ar mai fi existat nori precum „monoxidul de carbon” pe care să îl inhaleze „ușor și lin”.

7.

în toamna lui 1958, îa doi ani după ce s-au căsătorit, Sylvia Plath și soțul ei, Ted Hughes, s-au mutat la Boston. Poezia care avea să îi aducă celebritatea urma să fie scrisă peste mai mulți ani. Plath lucra ca recepționeră la secția de psihiatrie de la Massachusetts General Hospital. Seara, frecventa un seminar literar de la Boston University. Acolo a cunoscut o altă tânără poetă, pe nume Anne Sexton. Sexton

era cu patru ani mai mare decât Plath - fermecătoare, charismatică și izbitor de frumoasă. Avea să câștige mai târziu Premiul Pulitzer pentru poezie, după ce a publicat volumul *Trăiește sau mori,* care i-a stabilit reputația uneia dintre cele mai formidabile poete contemporane din America. Plath și Sexton s-au împrietenit. Rătăceau pe străzi după orele de seminar, apoi ieșeau la câteva pahare cu un alt tânăr poet, George Starbuck.

„Ne îngrămădeam pe bancheta din față a vechiului meu Ford și eu conduceam în mare viteză prin trafic până la Ritz sau în apropiere”, își amintea Sexton într-un eseu pe care l-a scris după moartea lui Plath:

Parcam ilegal într-o ZONĂ REZERVATĂ NUMAI PENTRU APROVIZIONAREA CU MA RFĂ, spunându-le binedispusă că: „Este OK, pentru că noi doar mergem să încărcăm ceva marfă!” Și duse eram, fiecare la un braț al lui George, intram la Ritz și beam trei sau patru pahare de martini.

Sexton și Plath erau tinere amândouă, nemaipomenit de talentate și obsedate de moarte:

Adesea, foarte adesea vorbeam cu Sylvia îndelung despre primele noastre sinucideri; pe larg, în amănunt și în profunzime între porțiile de cartofi prăjiți servite gratis. Sinuciderea este, la urma urmei, opusul poeziei. Eu și Sylvia ne situam frecvent pe poziții antagoniste. Vorbeam despre moarte cu o intensitate arzătoare, amândouă fiind atrase de ea ca moliile din jurul unui bec electric.[34]

Sexton se trăgea dintr-o familie care avea o istorie de boli psihice. Suferea de teribile schimbări de dispoziție, de anorexie, depresie și alcoolism. A încercat să se sinucidă de cel puțin cinci ori. A furat din dulapul cu medicamente al părinților ei o sticlă de Nembutal - un sedativ mortal în doze mari - si îl

J purta mereu în poșetă. După cum explică biografa ei, Diane Wood Middlebrook, Sexton voia „să fie pregătită să se sinucidă oricând

avea chef ”.35

Când abia trecuse de 40 de ani, a început să decadă. Alcoolismul ei s-a agravat. Mariajul său a eșuat. Scrisul i s-a deteriorat. în dimineața zilei de 4 octombrie 1974, Sexton a luat micul dejun cu o veche prietenă, apoi prânzul cu altă prietenă, ca și cum și-ar fi luat rămas-bun.

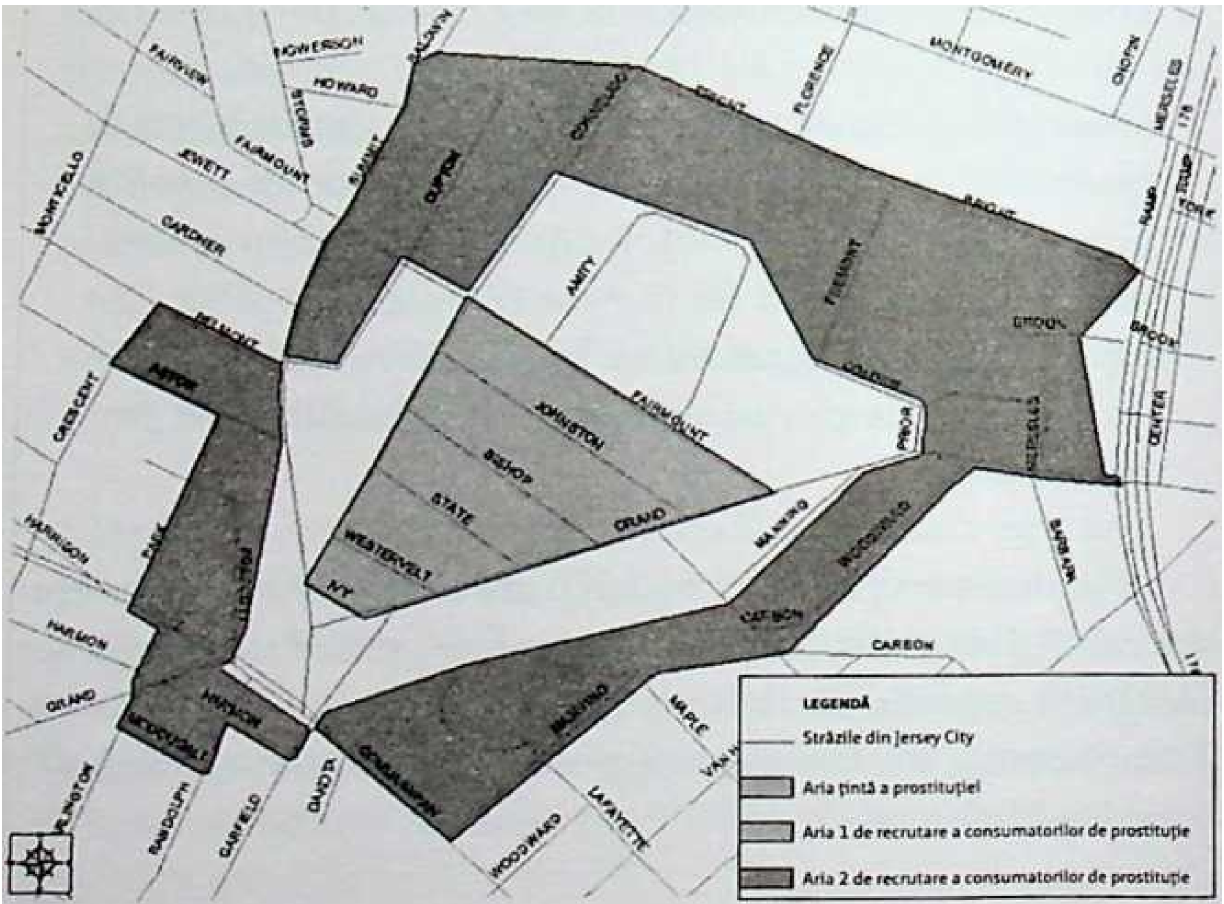
Iată ce scrie Middlebrook:

Și-a scos inelele de pe degete și le-a aruncat în poșeta ei încăpătoare, iar din șifonier a luat haina de blană a mamei sale. Deși era o după-amiază însorită, era răcoare. Căptușeala uzată de mătase trebuie să se fi încălzit rapid pe trupul ei; urma să își simtă moartea ca pe o îmbrățișare, ca și cum ar fi adormit în brațele unei persoane dragi.

Și-a turnat un pahar de vodcă și s-a sinucis. Aidoma prietenei sale Sylvia Plath, Sexton va face parte pentru totdeauna din categoria geniului blestemat. „Dintre cei care o cunoșteau pe Anne Sexton, nimeni nu a fost surprins de sinuciderea ei”, scrie Middlebrook.3[6]

Sper însă că de acum nu vă mai puteți mulțumi cu această explicație a morții lui Sexton. Dacă sinuciderea este un act cuplat, atunci caracterul și patologia lui Sexton trebuie să fie doar o parte din explicația sfârșitului său. Același lucru este valabil și pentru Plath. Prietenul ei, Alfred Alvarez, credea că prea mulți oameni au zugrăvit-o drept „poeta ca victimă sacri-ficială, dându-se pe sine ofrandă pe altarul artei sale”*7 și are perfectă dreptate. Acest mod de abordare prezintă deformat cine este ea: spune că identitatea ei era întru totul legată de pornirile ei autodistructive. Cuplarea ne silește să vedem necunoscuta în toată ambiguitatea și complexitatea ei.

Weisburd are o hartă care, aș zice, prezintă această idee cu și mai multă vigoare. Ilustrează orașul Jersey, chiar peste râul Hudson, privind dinspre Manhattan.*[8]

Strazile din Jersey City

Aria țința a prostituției

Aria întunecată din centru - mărginită de Cornelison Avenue, Grand Street si Fairmont Avenue - a fost o vreme si încă este un punct fierbinte al prostituatelor. Acum câțiva ani, Weisburd a efectuat un experiment în care a distribuit încă zece polițiști - un număr extraordinar de mare - să patruleze prin acele câteva cvartale. Deloc surprinzător, numărul prostituatelor din zonă s-a redus cu două treimi.

Dar pe Weisburd îl interesa mai mult ce s-a întâmplat în partea mai deschisă la culoare de pe hartă, imediat în afara triunghiului. Când poliția a intervenit mai sever, s-au mutat prostituatele pur și simplu două sau trei străzi mai încolo? Weisburd a plasat în zonă câțiva observatori antrenați, care au stat de vorbă cu profesionistele

sexului. A avut loc o substituție? Nu. S-a dovedit că majoritatea au preferat să încerce altceva -abandonând domeniul cu totul și schimbându-și comportamentul -, decât să își schimbe plasamentul. Nu erau doar cuplate cu locul. Erau *ancorate* în acel loc.

Am găsit persoane care ne-au spus: „Sunt din partea locului. Nu vreau să mă mut fiindcă le-ar fi greu clienților mei.” Sau: „Nu, trebuie să intru din nou într-o afacere.” Există toate aceste motive obiective pentru care nu se mută în altă parte. Un alt motiv ar fi acesta: „Dacă mă duc în alt loc, acolo se vând droguri. Locul este deja ocupat, traficanții m-ar ucide.”

Cel mai facil mod de înțelegere a unei prostituate este să spui că este o persoană obligată să facă sex pentru bani - o prizonieră a situației sale economice și sociale. Este o persoană diferită de noi, ceilalți. Dar care este primul lucru pe care l-au spus prostituatele când li s-a cerut să își explice comportamentul? Au spus că mutarea era realmente stresantă - același lucru pe care l-ar spune *oricine* despre mutarea dintr-un loc în altul.

Weisburg continuă:

Au vorbit despre câte greutăți ar întâmpina în afacerea lor. Ar fi nevoite să o ia de la capăt. Au vorbit despre pericolul unor oameni pe care nu îi cunosc. Ce înțeleg ele prin *oameni pe care nu îi cunosc?* „Aici, știu cine va chema poliția și cine nu va face asta.” Este o problemă serioasă pentru ele... Când stau în același loc, încep să anticipeze cu mare precizie comportamentul celor cu care interacționează. Te muți în altă parte? Nu știi cine sunt oamenii de acolo. Unul care ți se pare a fi un om rău poate fi un om bun. Unul care arată a om bun, din punctul lor de vedere, poate fi unul rău.

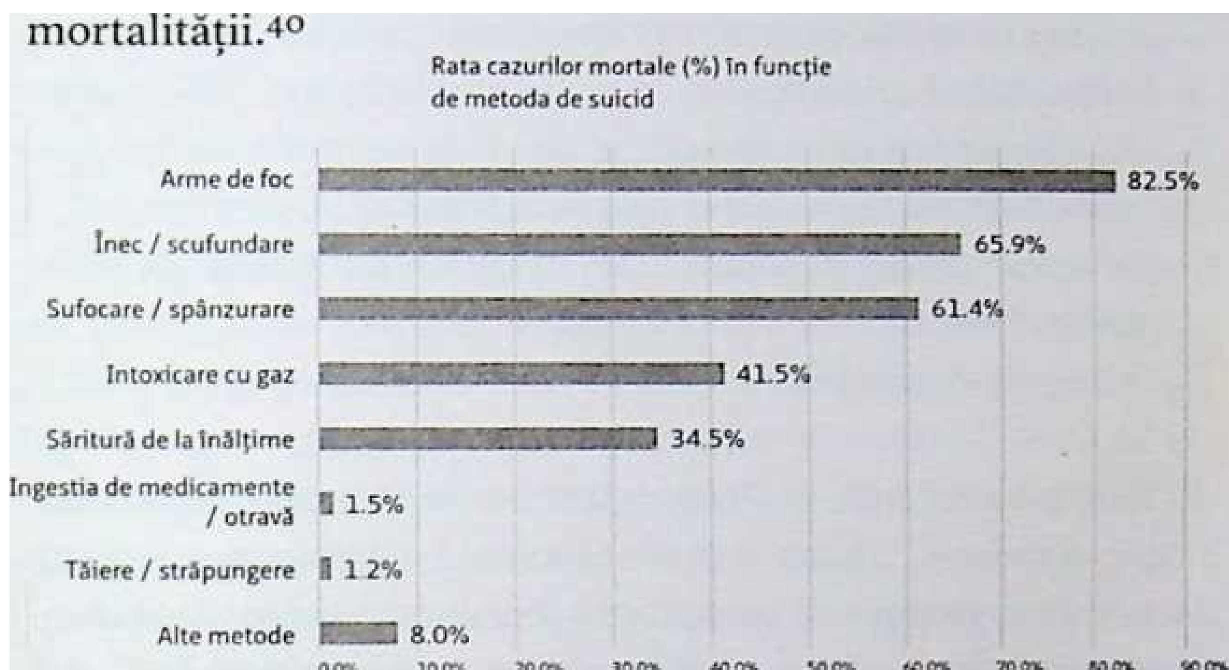
Operatorul din teren a spus: „Ei bine, de ce nu te muți peste patru cvartale? Și acolo este o zonă cu prostituate.” Răspuns: „Acelea nu sunt fete de genul meu. Acolo nu mă simt în largul meu.” Asta m-a șocat... Chiar niște persoane cu aceste probleme enorme, cu

aceste imense greutăți în viață, sunt sensibile față de multe dintre lucrurile care ne ating pe mine sau pe voi.

Unele dintre ele pot avea copii care merg la școlile din vecinătate, supermarketuri de unde cumpără mâncare și prieteni apropiați sau părinți de care trebuie să aibă grijă - în consecință, având numeroase motive să nu își practice meseria în altă parte. în acel moment, jobul lor era prostituția. Dar ele sunt în primul rând mame, fiice, prietene și cetățene. Cuplarea ne obligă să vedem necunoscutul în deplina lui ambiguitate și complexitate.

Era Sexton hotărâtă să își pună capăt zilelor prin orice mijloace posibile? Câtuși de puțin. Nu ar fi folosit niciodată o armă de foc. „Faptul că Ernest Hemingway și-a tras un glonț în gură este cel mai măreț act de curaj la care mă pot gândi”, i-a spus ea terapeutului său. „Nu-mi dau pace minutele de dinaintea clipei în care vei muri, frica de moarte. Nu o simt dacă iau niște pastile, dar cu un pistol ar trece un minut în care știi, o frică teribilă. Aș face orice să scap de acea frică.”

Pastilele ingerate cu alcool erau metoda aleasă de ea, pe care o considera „soluția feminină”.39 Priviți următoarea diagramă, care compară diferitele metode de suicid cu rata

Oamenii care iau supradoze de medicamente mor în 1,5% dintre cazuri. Sexton era cuplată cu o metodă de suicid cu o probabilitate extrem de redusă de a fi letală. Nu este o coincidență. Ca mulți oameni cu tendințe suicidare, era profund ambivalentă față de sinucidere. Lua somnifere aproape în fiecare seară, apropiindu-se tiptil de linia care desparte doza de supradoză, dar nedepășind-o niciodată. Ascultați argumentarea ei rațională din poezia „The Addict”:

Fac negoț cu somn, vânzătoare de moarte, cu pilulele în palmă noapte de noapte, câte opt deodată din sticluțe scumpe de la farmacie pun la cale un voiaj cu o halbă de pastile.

Sunt regina acestei diete.

Sunt expertă în acest voiaj

Și-acum spun ei că sunt toxicomană.

Mă întreabă ei acum de ce.

De ce!

Nu știu ei

că am promis să mor!

Nu încetez să exersez.

Mă păstrez mereu în formă.

Pilulele sunt o mamă, dar una mai bună,

De toate culorile și tot atât de bune ca bomboanele sărate.

Țin regim de moar te A[1]

Dar moartea Sylviei Plath a făcut-o pe Sexton să își reconsidere opțiunile. „Sunt atât de fascinată de moartea Sylviei: ideea morții perfecte”, i-a spus ea terapeutului său. Avea sentimentul că Plath alesese o si mai bună „soluție feminină”. S-a stins ca o „Frumoasă Adormită”, imaculată chiar și în moarte.[42] Sexton avea nevoie de o sinucidere fără dureri și care să nu o desfigureze. Și în 1974 ajunsese la convingerea că suicidul cu gaze de eșapament satisfăcea aceste criterii. Acea soluție era gazul său urban. S-a gândit la asta și a discutat acest subiect cu prietenele ei.

Așadar, în acest fel și-a luat viața Sexton după ce și-a scos inelele și după ce a îmbrăcat haina de blană a mamei sale. A mers în garaj, a închis ușa, s-a așezat la volanul mașinii sale Mercury Cougar, model 1967, și a pornit motorul. Diferența dintre alegerea ei inițială a somniferelor și intoxicația cu monoxid de carbon este, bineînțeles, că, în vreme ce primele sunt rareori letale, monoxidul de carbon este invariabil ucigător. A murit într-un sfert de oră.

Dar aici povestea lui Sexton se suprapune încă o dată cu viața lui Plath. începând din 1975 - la un an după sinuciderea ei - a devenit obligatoriu ca țevile de eșapament ale automobilelor vândute în Statele Unite să fie echipate cu convertizor catalitic, adică o cameră secundară de combustie care arde moboxidul de carbon și alte impurități înainte de a ieși pe țeava de eșapament. Gazele de

eșapament ale mașinii Cougar model 1967 erau îmbâcsite cu monoxid de carbon. Iată de ce putea să stea într-un garaj închis cu motorul pornit și să moară în cincisprezece minute. Versiunea din 1975 a sistemului de evacuare al aceluiași model ar fi degajat jumătate din volumul de monoxid de carbon - poate nici atât. în prezent, mașinile emit atât de puțin monoxid de carbon, încât gazul abia dacă figurează în compoziția substanțelor evacuate. Astăzi este mult mai dificil să te sinucizi pornind motorul mașinii și închizând ușa garajului.

Aidoma prietenei sale Sylvia Plath, Sexton a avut ghinion. Avea un impuls cuplat cu o metodă letală cu doar un an înainte ca metoda să fi încetat a mai fi letală. Dacă dificilul său 1974 ar fi fost, în schimb, un dificil 1984, și ea ar fi putut să trăiască mult mai multă vreme.

Auzim fără să vrem cum, în barul de la Ritz, aceste două poete sclipitoare își relatează cu înflăcărare una alteia primele lor încercări de sinucidere și spunem că acestea două nu mai au mult de trăit. Cuplarea ne învață că lucrurile stau pe dos. Nu vă uitați fugar la un necunoscut, grăbindu-vă să trageți o concluzie. Priviți lumea necunoscutului.

11

Studiu de caz:

Experimentele din Kansas City

1.

Acum un secol, o figură legendară a forțelor de ordine americane, pe nume O.W. Wilson, a născocit ideea „patrulei de prevenție”.’ Wilson credea că deplasarea constantă și imprevizibilă a mașinilor de poliție

pe străzile orașului îi descurajează pe infractori. Orice potențial răufăcător se va întreba mereu dacă nu cumva apare un echipaj de poliție chiar de după colț.

Dar ia gândiți-vă. Când *voi* mergeți pe stradă prin cartierul unde locuiți, aveți senzația că poliția este imediat după colț? Metropolele sunt niște vaste labirinturi. Nu este evident că forțele de poliție - oricât de numeroase - ar putea să inducă vreodată sentimentul că sunt omniprezente.

Aceasta era problema cu care se confrunta Departamentul de Poliție din Kansas City la începutul anilor 1970. Departamentul urma să mai angajeze un număr de polițiști, dar opiniile erau împărțite în ceea ce privește amplasamentul lor. Aveau să urmeze sfatul lui Wilson - punându-i să conducă la întâmplare prin oraș? Ori era mai bine să îi distribuie în

* Wilson a experimentat prima oară patrula de prevenție pe când era șeful poliției din Wichita, Kansas. Ulterior, avea să ocupe aceeași funcție la Chicago (n.a.).

anumite locuri specifice - precum școlile sau cartierele dificile? Ca să rezolve această problemă, municipalitatea a angajat un criminolog pe nume George Kelling.

„Un grup susținea că patrularea în mașini nu rezolvă nimic”, își amintește Kelling. „Un alt grup spunea că este absolut esențial. Părțile erau sensibil egale. Atunci am fost chemat eu.”

Ideea lui Kelling era să fie selectate cincisprezece patrule din partea de sud a orașului, care să fie împărțite în trei gm-puri. Era o suprafață mare: 32 de mile pătrate [aproximativ 75 de kilometri pătrați], 150 000 de locuitori, cartiere bune și rele și chiar o mică fermă undeva la marginea orașului. Unul dintre cele trei grupuri urma să fie grupul de control. Activitatea de poliție avea să se desfășoare ca până atunci. în al doilea cartier, Kelling a decis să nu existe nicio patrulă de prevenție; polițiștii urmau să reacționeze doar când erau chemați să intervină. în

al treilea cartier, Kelling avea să dubleze și, în unele cazuri, chiar să tripleze numărul mașinilor de poliție de pe străzi.

„Nimic de acest gen nu se mai făcuse în activitatea polițienească”, își amintește Kelling. „Era în 1970. Nu se scrisese nimic despre tacticile poliției... Eram într-un stadiu foarte primitiv al muncii polițienești.” Indivizi precum O.W. Wilson au avut idei și intuiții. Dar munca de polițist era considerată o artă, nu o știință care să poată fi evaluată precum un nou medicament. Kelling spune că mulți au afirmat că experimentul va fi un eșec, „că poliția pur și simplu nu era pregătită pentru cercetări științifice. Nu voi fi în stare să o scot la capăt. Mă vor sabota”. Dar Kelling era susținut de șeful poliției municipale. Acesta își petrecuse cea mai mare parte din carieră în FBI și fusese șocat să constate cât de puțin păreau să știe departamentele de poliție despre ceea ce făceau. „Mulți dintre membrii departamentului”, avea să recunoască mai târziu șeful poliției, „aveam sentimentul că instruiam, echipam și desfășuram oamenii din subordine punându-i să facă o treabă despre care nici noi, nici altcineva nu știam mare lucru.”[1] I-a dat undă verde lui Kelling.

Kelling a efectuat experimentul vreme de un an, colectând meticulos toate datele statistice accesibile privind criminalitatea în cele trei zone studiate. Rezultatul? Nimic. Furturile din locuințe erau identice în cele trei cartiere. La fel și furturile de mașini, jafurile și actele de vandalism. Cetățenii din zonele supraaglomerate cu polițiști nu se simțeau mai în siguranță decât cei din zonele în care nu era nicio patrulă de poliție. Nici măcar nu păreau să fi băgat de seamă ce se întâmplase. „Toate rezultatele indicau în aceeași direcție, arătând că nu era nicio diferență”, a spus Kelling. „Nu conta pentru satisfacția cetățenilor, nu conta pentru statisticile privind criminalitatea, pur și simplu se părea că nu contează.”

Fiecare șef de poliție din țară a citit aceste rezultate. Inițial, au fost întâmpinate cu neîncredere. Unele departamente de poliție erau încă atașate de ideile lui Wilson. Kelling își amintește cum șeful poliției din Los Angeles a luat cuvântul la o conferință națională a forțelor de

ordine, unde a spus: „Dacă aceste constatări sunt adevărate, atunci toți polițiștii din Kansas City dormeau în timpul serviciului, fiindcă eu pot să vă asigur că lucrurile nu stau așa în Los Angeles.”

Dar încetul cu încetul, opoziția a fost înlocuită de resemnare. Studiul a fost efectuat când criminalitatea violentă își începea lunga și dura ei revărsare de două decenii pe tot cuprinsul Statelor Unite, alimentând sentimentul tot mai acut al forțelor de ordine că sarcina care le stătea în față îi copleșea. Au crezut că pot să împiedice criminalitatea cu patrule de poliție, dar Departamentul de Poliție din Kansas City testase empiric această ipoteză și s-a dovedit că patrulele erau o șaradă. Iar dacă patrulele nu dau rezultate, atunci care-i soluția? Lee Brown, șeful Departamentului de Poliție din New York City, a acordat un interviu celebru în toiul epidemiei de crack,[3] în care el pur și simplu ridica brațele în semn de neputință. „Problemele sociale ale acestei țări depășesc cu mult capacitatea poliției de a le rezolva cu resursele sale”, a spus Brown. Citise raportul lui George Kelling despre experimentul din Kansas City. Era descurajant. „Indiferent câți polițiști ar fi angajat o metropolă”, a spus Brown, „nu vei putea să ai niciodată destui pentru a folosi tehnicile polițienești tradiționale în descurajarea fenomenului infracțional... Dacă nu ai un polițist care să acopere fiecare colț din oraș fără întrerupere, șansele ca o patrulă să împiedice o infracțiune în desfășurare sunt foarte mici.”[2]

în 1990, președintele George H.W. Bush a venit în Kansas City. Și-a petrecut dimineața într-unul dintre cele mai sărace și mai violente cartiere din oraș, după care a ținut un discurs în fața unui grup de polițiști. A încercat să fie optimist. Nu a reușit. în acel an, rata omuciderilor din Kansas City era de vreo trei ori mai mare decât media națională. Avea să crească în 1991 și în 1992, apoi încă o dată în 1993. Nu erau multe de spus. La jumătatea remarcilor sale, Bush a fost redus la tăcere de o simplă înșiruire a lucrurilor înfiorătoare care se întâmplau pe străzile orașului:

Un băiețel de 4 ani a fost împușcat mortal într-o casă în care existau bănuieli că se consumă droguri; un puști de 11 ani a fost împușcat

lângă altă vizuină a consumatorilor de droguri, acuzatul fiind un băiat de 14 ani care păzea intrarea; într-un bar din centru, o mamă își vindea pruncul pentru crack; și un dispozitiv exploziv a ucis oameni din trei generații, între care o bunică și trei copilași - titlurile din presă sunt îngrozitoare, dezgustătoare, revoltătoare.3

Dar, la începutul anilor 1990, la douăzeci de ani după primul experiment din Kansas City, municipalitatea a decis să mai încerce o dată. A fost angajat un alt sclipitor criminolog tânăr, pe nume Lawrence Sherman. La fel cum au procedat cu George Kelling, i-au dat mână liberă. Venise vremea pentru Experimentul Kansas City Numărul Doi. De ce nu? Nimic altceva nu dădea rezultate.

2.

Lawrence Sherman credea că trebuia să pună accentul pe arme. în opinia lui, număr crescut al armelor din oraș era factorul care alimenta violența epidemică. Planul său era să încerce câteva alternative, să evalueze riguros eficiența lor - așa cum făcuse și Kelling - și să aleagă o variantă câștigătoare. A convocat o ședință cu un grup de ofițeri superiori din poliție. Au ales ca teren de testare Patrol District 144: un cartier mic, în suprafață de numai 1 kilometru pătrat, cu case modeste monofamiliale, mărginit la sud de 39th Street și la vest de Highway 71. Districtul 144. era cât putea fi de rău în Kansas City la începutul anilor 1990. Rata omuciderilor era de *douăzeci* de ori mai mare decât media națională. în zonă se înregistrau câte o infracțiune violentă pe zi și 24 de rafale de împușcături trase din mașini pe an. O treime dintre terenuri erau pustii. Cu câteva luni în urmă, un polițist patrula prin 144 când a văzut niște copii jucând baschet pe stradă. A oprit, a coborât din mașină și le-a cerut să se dea la o parte. Unul dintre jucători i-a aruncat mingea de baschet în cap, după care alți doi au tăbărât pe el. Cam așa arăta acel cartier. 4

Prima idee a lui Sherman a fost să trimită echipe formate din câte doi polițiști să bată la toate ușile din vecinătate timp de trei luni. Polițiștii urmau să se prezinte, să discute despre violența săvârșită cu arme de foc și să lea dea rezidenților un fluturaș cu un număr de

telefon cu apelare gratuită: dacă auzeau ceva despre arme, erau încurajați să sune și să lea dea un pont anonim. Planul a fost pus în aplicare fără dificultăți, în multe vizite, polițiștii erau însoțiți de un doctorand în criminologie, James Shaw, a cărui misiune era să evalueze eficiența programului. Uneori polițiștii stăteau câte 20 de minute de vorbă cu niște oameni care nu mai văzuseră un polițist la ușa lor decât dacă urma să fie arestat cineva. Raportul lui Shaw era exuberant:

Politia a vizitat toate locuințele din acea comunitate, unele de mai multe ori, și au discutat cu locuitorii într-un mod amical și neamenințător. în replică, oamenii au fost foarte receptivi și bucuroși să vadă că poliția umblă din ușă în ușă. Oamenii au răspuns frecvent cu comentarii de genul: „Dumnezeu să vă binecuvânteze pe toți, trebuia să aveți așa un program și înainte” sau: „Mulțumesc lui Dumnezeu! Nu mai credeam că veți veni vreodată.”*

Până la urmă, 88% dintre oamenii vizitați de polițiști au spus că vor folosi linia fierbinte dacă văd vreo armă. Așadar, câte apeluri s-au primit - după 858 de vizite din ușă în ușă, timp de trei luni? Două. Ambele se refereau la niște arme observate într-un alt cartier.

In scurt timp, toți și-au dat seama că problema nu era faptul că locuitorii din Districtul 144 nu voiau să ajute. Voiau. Problema era că nu ieșeau niciodată din casă. „începe să arate ca în Beirut pe aici”, i-a spus lui Shaw un rezident. Și, dacă ești atât de speriat încât nu mai ieși niciodată din casă, cum să știi, pentru numele lui Dumnezeu, cine are arme și cine nu are? Iată ce a scris Shaw:

Nu altfel decât rezidenții din multe alte cartiere situate în centrul marilor orașe, acești oameni ajunseseră să semene cu niște animale închise în propriile case ca în niște cuști; gratiile la ferestre sunt regula. Nu ești surprins dacă vezi gratii și la ferestrele de la etajul al doilea. Dar și mai deprimant este faptul că în mai toate casele vezi draperiile trase, blocând orice urmă din lumea de afară. Acești oameni mai în vârstă se încuie pe dinăuntru și se zăvorăsc în ei

înșiși. Ei aud lumea de afară, care uneori sună ca o zonă de război. Dar nu pot să vadă nimic.[6]

Următoarea idee a grupului a fost instruirea polițiștilor pentru deprinderea artei subtile de a identifica armele ascunse. Impulsul a venit din partea unui polițist din New York City, pe nume Robert T. Gallagher, care, în cei 18 ani de când intrase în poliție, dezarmase uluitorul număr de 1 200 de oameni. Gallagher avea niște teorii elaborate, puse la punct de-a lungul multor ani: în marea lor majoritate, infractorii de pe străzi poartă pistolul la brâu (pe partea stângă, în cazul dreptacilor), ceea ce cauzează o subtilă, dar sesizabilă, călcătură șchioapă. Piciorul de pe partea cu pistolul face un pas mai scurt decât piciorul celălalt, iar brațul corespunzător urmează, de asemenea, o traiectorie oarecum stânjenită. Când merg strâmb ori când coboară din mașină, credea Gallagher, purtătorii de arme aruncă invariabil o privire furișă spre arma lor sau inconștient îi aranjează poziția.

Gallagher a zburat la Kansas City, fiind primit cu surle și trâmbițe, la o lună după experimentul eșuat al liniei fierbinți. A ținut seminare. A făcut înregistrări video. Polițiștii și-au luat notițe. Programul de televiziune *20/20* a trimis o echipă de filmare ca să înregistreze tehnica în acțiune pe străzile din Kansas City. Nimeni nu a descoperit nimic. Emisiunea 20/20 a revenit. Lucrurile au decurs la fel - nimic. Se părea că niciuna dintre abilitățile de magician ale lui Robert T. Gallagher nu era transferabilă patrulelor de poliție din Kansas City. Două dintre cele mai bune idei ale echipei de reducere a violenței eșuaseră. Le-a mai rămas una.

3.

Soluția câștigătoare din experimentul cu armele din Kansas City era amăgitor de simplă. Se baza pe o ciudățenie a sistemului legal din America.

Al Patrulea Amendament al Constituției SUA îi apără pe cetățeni de „percheziții și rețineri nerezonabile”. Iată de ce poliția nu îți poate scotoci prin casă fără un mandat de percheziție. La fel, pe stradă, un

polițist tre buie să aibă un motiv întemeiat - „o suspiciune rezonabilă” - ca să te percheziționeze.[4] Dar dacă ești în mașină, standardul pe care trebuie să îl respecte un polițist nu este câtuși de puțin greu de satisfăcut. Regulamentul de circulație din SUA (și, de fapt, din majoritatea țărilor) le acordă polițiștilor literalmente sute de motive de a opri un ins care circulă cu mașina.

„Sunt încălcări ale regulamentului în ceea ce privește deplasarea vehiculului: depășirea vitezei legale, trecerea pe culoarea roșie a semaforului. Sunt încălcări ale regulamentului legate de echiparea mașinii: un far nu funcționează, un pneu nu este umflat corespunzător”, scrie juristul David Harris.

Și mai sunt prevederile care acoperă aproape orice: reguli care permit poliției să îi oprească pe șoferii a căror conduită la volan respectă toate regulile ca la carte, dar pe care agenții de circulație le consideră „imprudente” sau „nerezonabile” în circumstanțele date, ori care descriu culpa în termeni atât de generali, încât fac ca o abatere de la regulament să fie practic echivalentă cu judecata personală, imposibil de revizuit, a polițistului.[8]

A existat chiar un caz la Curtea Supremă, în care un polițist din Carolina de Nord a oprit un șofer care i s-a părut suspect, sub pretextul că unul dintre stopurile mașinii nu funcționa. După cum a reieșit, în Carolina de Nord este perfect permisibil să conduci cu un stop defect cât timp celălalt funcționează. Ce s-a întâmplat după ce șoferul a dat în judecată poliția, reclamând faptul că fusese oprit ilegal? Curtea Supremă a decis în favoarea polițistului. Era suficient dacă el *a considerat* că a circula cu un singur stop părea o infracțiune. Cu alte cuvinte, nu este de ajuns că polițiștii din Statele Unite au la dispoziție o listă practic infinită de motive legale de oprire a unui autovehicul; au, pe deasupra, libertatea să adauge pe listă oricare alte motive care li s-ar năzări, cât timp acestea par rezonabile. Și, odată ce au oprit conducătorul unui autovehicul, conform legii, polițiștii au dreptul să percheziționeze mașina, cât timp au motive să creadă că acel conducător auto ar putea fi înarmat și periculos.[9]

Kansas City a decis să profite de această libertate de acțiune. Sherman a propus departamentului de poliție să detașeze patru polițiști, în două mașini de patrulare. Aria lor de acțiune urma să fie Districtul 144. Li s-a cerut să nu iasă din acea zonă de 1 kilometru pătrat. Erau scutiți de toate celelalte obligații ale forțelor de ordine. Nu trebuiau să răspundă la apelurile telefonice ori să se deplaseze în mare viteză la locul unor accidente de circulație. Instrucțiunile lor erau clare: fiți atenți la șoferii care vi se par suspecți. Folosiți orice pretext pe care îl puteți găsi în regulamentul de circulație ca să îi trageți pe dreapta. Dacă aveți în continuare bănuieli, căutați în mașină și confiscați orice armă găsiți. Polițiștii au lucrat în fiecare noapte de la șapte seara până la unu dimineața, șapte zile pe săptămână, 200 de zile consecutiv. Și ce s-a întâmplat? în afara Districtului 144, unde activitățile polițienești s-au desfășurat ca de obicei, infracționalitatea a rămas la fel de rea ca până atunci. Dar în 144? Toate activitățile poliției concentrate asupra noului obiectiv au redus infracțiunile armate - împușcături, omucideri, răniri - *la jumătate.*[10]

Țineți minte, poliția se dăduse bătută în acel moment. Linia fierbinte? Nu sună nimeni. Depistarea armelor ascunse? O echipă de filmare de la *20/20* vine o dată, de două ori și pleacă acasă cu mâinile goale. în New York City, Lee Brown se căina din pricina neputinței poliției de a face ceva serios pentru diminuarea criminalității violente. Toată lumea își amintea primul experiment din Kansas City, care cufundase comunitatea forțelor de ordine în 20 de ani de disperare. Dar acum același oraș revenise și, de această dată, se proclama o victorie. „Nu știu de ce nu ne-a trecut prin minte să ne concentrăm asupra armelor”, a spus șeful poliției din Kansas City după ce a primit rezultatele. A fost la fel de uluit ca toți ceilalți aflând ce realizaseră cu doar două mașini de patrulare în plus. „De obicei ne concentrăm să îi prindem pe băieții răi după ce au comis o infracțiune. Poate că urmărirea și confiscarea armelor ni s-au părut soluții prea simpliste.”[11]

Primul experiment din Kansas City arăta că patrulele de prevenție erau inutile și că a pune mai multe mașini să colinde orașul nu făcea

nicio diferență. Al doilea experiment din Kansas City a rectificat această constatare. în realitate, patrulele suplimentare *au făcut* o diferență - atât timp cât polițiștii au preluat inițiativa și au oprit orice individ care părea suspect, l-au dat jos din mașină de câte ori a fost posibil și s-au abătut de la modul lor obișnuit de acțiune, căutând armele ascunse. Patrulele erau eficiente dacă polițiștii erau *ocupați.* Statisticile din raportul final privind experimentul erau revelatoare. în șapte luni, fiecare mașină de patrulare a dat în medie 5,45 amenzi de circulație pe schimb. A efectuat în medie 2,23 arestări pe noapte. în numai 200 de zile, cei patru polițiști prestaseră mai multă muncă „polițienească” decât prestau majoritatea polițiștilor în toată cariera fiecăruia: 1 090 de amenzi de circulație, 948 de vehicule oprite, 532 de legitimări ale pietonilor și 29 de arme confiscate. Asta înseamnă o intervenție la fiecare 40 de minute. într-o noapte din strâmtul kilometru pătrat al Districtului 144, fiecare echipaj conducea aproximativ 50 de kilometri. Polițiștii nu erau parcați la un colț de stradă, mâncând gogoși. Erau în permanentă mișcare.[12]

Polițiștii nu se deosebesc de ceilalți oameni. Ei vor să simtă că eforturile lor sunt importante, că lucrurile pe care le fac ei contează, că munca lor grea va fi răsplătită. Cele întâmplate în Districtul 144 le-a oferit forțelor de ordine exact ceea ce căuta profesia lor: validare.

„Polițiștii care recuperau o armă de foc se bucurau de o notorietate favorabilă în rândurile colegilor, aproape până într-atât încât recuperarea unei arme de foc a devenit o măsură a succesului”, a scris Shaw în prezentarea programului. „Frecvent puteau fi auziți polițiștii făcând afirmații de genul: «Trebuie să înhaț o armă la noapte» sau: «încă nu am confiscat nicio armă; deseară e noaptea cea mare!»”[1^]

în 1991, *New York Times* a publicat pe prima pagină un articol despre miracolul din Kansas City. Larry Sherman spune că în următoarele zile telefonul său nu a încetat să sune: 300 de departamente de poliție din toată țara l-au bombardat cu solicitări de informații despre modul în care procedase. Unul după altul,

departamentele de poliție din toată țara i-au călcat pe urme. Iată un exemplu: în decurs de șapte ani, poliția traficului de pe autostrăzile din Carolina de Nord a crescut numărul opririlor de autovehicule de la 400 000 la 800 000 anual.[14]

Agenția de Combatere a Drogurilor [DEA] a folosit „Operațiunea Conducta” ca să învețe zeci de mii de polițiști din departamentele locale de pe tot cuprinsul Statelor Unite cum să utilizeze opririle în trafic în stilul Kansas City ca să-i prindă pe curierii transportatori de droguri. Funcționarii de la serviciul de imigrări au început să utilizeze și ei opririle în trafic ca să-i prindă pe imigranții fără documente. în prezent, polițiștii din Statele Unite fac anual aproximativ 20 de milioane de opriri în trafic. Asta înseamnă 55 000 *pe zi.* Pe tot cuprinsul Statelor Unite forțele de ordine au încercat să reproducă miracolul din Districtul 144. Cuvântul-cheie din această propoziție este *au încercat.* Deoarece în tranziția din Kansas City în restul țării ceva esențial din experimentul lui Lawrence Sherman s-a pierdut.

4.

Acel Larry Sherman care a ajuns în Kansas City este același Larry Sherman care lucrase cu David Weisburd la Minneapolis în urmă cu câțiva ani, stabilind Legea Concentrării Criminalității. Erau prieteni. Au predat amândoi câtva timp la Universitatea Rutgers, unde șeful lor de departament era nimeni altul decât Ronald Clarke, cel care inițiase cercetări de pionierat privind sinuciderea. Clarke, Weisburd și Sherman -cu preocupările lor distincte față de gazul urban englezesc, harta criminalității din Minneapolis și armele de foc din Kansas City - promovau toți aceeași idee revoluționară a cuplării.

Și care era implicația principală a cuplării? Nu era necesar ca numărul forțelor de ordine să fie mai mare; trebuia ca aceste forțe să fie mai concentrate. Dacă infractorii operează copleșitor în câteva puncte fierbinți foarte concentrate, acele părți esențiale din oraș trebuie să fie mai intens supravegheate de poliție decât oriunde în altă parte, iar metodele de combatere a infracționalității în acele

zone trebuie să fie foarte diferite de cele utilizate în vastele părți din oraș unde practic nu există criminalitate.

„Dacă infracționalitatea este concentrată în câteva procente din străzile orașului”, întreabă Weisburd, „atunci de ce mama naibii să îți irosești resursele prin alte părți? Dacă [infracționalitatea] este cuplată cu acele locuri și nu se mută cu ușurință, cu atât mai mult se impune concentrarea forțelor.” Teoreticienii cuplării credeau că au rezolvat problema care i-a derutat atât de mult la început pe adepții patrulelor de prevenție. Cum să patrulezi eficient o vastă arie urbană cu doar câteva sute de polițiști? Nu angajând și mai mulți oameni în uniformă sau transformând întregul oraș într-un loc supravegheat de poliție. Se face țintind acele câteva locuri specifice unde se concentrează întregul fenomen infracțional.

Dar amintiți-vă acele statistici din Carolina de Nord. Dacă în șapte ani sari de la 400 000 de opriri în trafic anual la 800 000, se poate vorbi despre o activitate polițienească țintită și concentrată? Ori pare mai degrabă că statul Carolina de Nord a mai angajat un mare număr de polițiști și le-a cerut fiecăruia ca peste tot să tragă pe dreapta mai mulți conducători de autovehicule?[1]^ Lecția pe care a desprins-o comunitatea forțelor de ordine din experimentul Kansas City era că patrulele de prevenție erau mai eficiente dacă sunt mai agresive. însă partea care le-a scăpat înțelegerii era că o patrulă agresivă trebuia să se concentreze asupra locurilor în care era concentrată infracționalitatea. Kansas City fusese un experiment de *cuplare.*

Weisburd și Sherman spun că hărțile lor și datele culese cu scopul de a încerca să îi convingă pe colegii lor de valabilitatea Legii Concentrării Criminalității au dat puține roade. La Secția 72 din Brooklyn, unde și-a început activitatea, Weisburd le spunea polițiștilor cu care patrulase: „Nu este bizar că ne întoarcem iar și iar la aceleași câteva cvartale?” îi răspundeau cu o privire absentă.

„Eram într-o ședință cu comisarul adjunct [al poliției] din Israel”, își amintește Weisburd.

Cineva din sală a spus: „Ei bine, David descoperă că infracționalitatea nu se mută pur și simplu după colț. Și asta ar sugera că ar trebui să vă concentrați mai mult activitatea.” Tipul s-a întors către ceilalți și a spus: „Din experiența mea rezultă că nu este adevărat. Eu nu cred așa ceva.” Cu asta discuția s-a încheiat.[5]

Este ceva defect în acel comisar adjunct de poliție? Câtuși de puțin. Fiindcă reacția lui nu este diferită de comportamentul patrulei de pe autostrada din Carolina de Nord, de administrația podului Golden Gate ori de criticii literari care vorbesc cu încredere despre geniul blestemat al Sylviei Plath, în noțiunea de cuplare - în ideea că purtarea unui necunoscut este strâns legată de loc și de context - există ceva care ne scapă. Ne face să îi înțelegem greșit pe unii dintre cei mai mari poeți ai noștri, să tratăm cu indiferență sinuciderea și să îi trimitem pe polițiști în misiuni fără rost.

Așadar, ce se întâmplă când un polițist este prizonierul acelei neînțelegeri fundamentale - la care mai adăugați problemele create de presupoziția aprioricã a sincerității și de iluzia transparenței?

O aveți pe Sandra Bland.

1

De fapt, 34% au prezis că *toți* sinucigașii împiedicați să sară de pe pod vor apela pur și simplu la o altă metodă de a-și curma zilele (n.a.).

2

Priviți o hartă pe care Weisburd a făcut-o la Seattle (p 390). Acele puncte marchează „punctele fierbinți" ale infracționalității din Seattle. Dacă stai de vorbă cu dneva din Seattle, îți va spune că orașul are câteva zone rău famate. Dar harta vă arată că afirmația este falsă. în Seattle nu există *cartiere* cu proastă reputație; există un mic număr de *cvartale,* risipite prin tot orașul. Ce deosebește aceste cvartale problematice de restul orașului? Un talmeș-balmeș de factori, care acționează în combinație. Este mai probabil ca aceste puncte

fierbinți să fie situate pe arterele principale, unde există terenuri virane și stații de autobuz, unde locuitorii nu merg la vot și în apropierea unui edificiu public, precum o școală. Lista variabilelor - dintre care unele sunt bine înțelese, pe când multe nu sunt - continuă. Și întrucât cele mai multe dintre aceste variabile sunt destul de stabile, acele cvartale nu se schimbă prea mult de-a lungul timpului[27] (n.a.).

3

Crack - denumire argotică a cocainei sub formă de mici cristale care se pot fuma, drog mai ieftin și, din acest motiv, mult mai popular decât cocaina pulbere, care se inhalează (n.t.).

4

Ca să depășească acest obstacol, de exemplu, Gallagher a pus la punct tot felul de trucuri. El și partenerul lui se apropiau de un ins despre c;.re credeau că este înarmat. îl încolțeau, punându-l într-o poziție defensivă. După care G.-Jagher se legitima: *Sunt ofițer de poliție. „Când* oprești un ins înarmat, în 99 din 100 de cazuri va face același lucru", îi spunea Gallagher unui reporter în urmă cu niște ani. „își îndepărtează de tine partea corpului în care se află arma - fie se întoarce cu câțiva centimetri, cu o scurtă răsucire a coapsei, fie își răsucește corpul cu jumătate din circumferință. Iar mâna și brațul se mișcă natural în direcția armei", într-o mișcare instinctivă de apărare. „în acel moment, nu mai trebuie să aștepți să vezi dacă apucă arma de sub cămașă ori dacă vrea să o acopere", a spus el. „în acel moment ai tot dreptul din lume să îl percheziționezi."[7] (n.a.).

5

Unul dintre foștii studenți ai lui Weisburd, Barak Ariel, a mers până întra-acolo încât să testeze rezistența față de ideea cuplării în regiunea Derry din Irlanda de Nord. Polițiștilor din Derry li se cere să identifice zonele deosebit de turbulente din traseul lor de patrulare despre care ei cred că necesită prezența unor forțe de

poliție suplimentare. Predicțiile lor se numesc „marcaje rutiere". Ariei s-a întrebat: cât de mult corespund marcajele polițiștilor cu punctele fierbinți în care se petrec realmente infracțiunile în Derry? Cred că puteți ghici. „Majoritatea străzilor incluse în «marcaje» nu erau nici «fierbinți», nici «periculoase», rezultând o falsă rată pozitivă de peste 97%”, a fost concluzia lui Ariei. Asta înseamnă că 97% dintre cvartalele identificate de polițiști ca fiind periculoase și violente nu erau câtuși de puțin periculoase și violente. Polițiștii care trasau acele marcaje nu o făceau stând la un birou, departe de experiența directă a străzii. Acesta era terenul lor. Acestea erau infracțiunile pe care le investigau și infractorii pe care îi arestau. Și, cu toate acestea, nu se știe de ce nu erau în stare să vadă un model fundamental în localizarea necunoscuților pe care îi arestau[16] (n.a.).

12

Sandra

Bland

1.

Pe io iulie 2015, la ora 4:27 după-amiază, Sandra Bland a fost trasă pe dreapta de un agent de circulație din poliția statului Texas pe drumul FM 1098 din Waller County, Texas. Ea conducea un Hyundai Azera argintiu, cu număr de Illinois. Avea 29 de ani și tocmai venise de la Chicago, orașul ei de baștină, după ce primise un nou job la Prairie View University. Numele polițistului era Brian Encinia. El a parcat mașina în spatele ei, după care s-a apropiat încet pe trotuar de Hyundaiul lui Bland, aplecându-se ca să îi vorbească prin geamul lăsat din dreptul șoferului.

J

Brian Encinia: Bună, domniță. Suntem patrula de control al traficului pe autostrăzile din Texas și v-am oprit pentru că nu ati semnalizat schimbarea benzii de circulație.

9 ***9***

Ai la matale permisul de conducere și certificatul de înmatriculare al mașinii? S-a întâmplat ceva? De când ești în Texas?

Sandra Bland: Am ajuns ieri.

Encinia: OK. Ai un permis de conducere? *[Pauza.]* OK, acum încotro mergi? Așteaptă câteva minute.

Encinia pleacă spre mașina de patrulare, luând cu el permisul ei de conducere. Trec câteva minute. Apoi se întoarce, de această dată

apropiindu-se de mașina lui Bland pe partea șoferului.

Brian Encinia: OK, domniță. *[Pauză.]* Ai pățit ceva?

Bland: Te așteptam. Ăsta este jobul tău. Eu te aștept. Când ai de gând să mă lași să plec?

Encinia: Nu știu, pari foarte nervoasă, realmente iritată.

Bland: Sunt. Chiar sunt. Am senzația că este o porcărie să-mi dai amendă pentru atâta lucru. Mă dădeam la o parte din fața ta. Veneai în viteză, chiar în spatele meu, așa că am schimbat banda și acum mă oprești. Așa că da, sunt puțin agasată, dar asta nu te împiedică să mă amendezi, așa că *[inaudibil]* amendă.

în numeroasele analize ulterioare ale cazului Bland, aceasta se consideră a fi prima greșeală a lui Encinia. Furia ei se întețește constant. El putea să fi încercat să o calmeze. Ulterior, în timpul anchetei, a rezultat că Encinia nu avusese nicicând intenția să o amendeze, ci voia doar să-i dea un avertisment. Putea să-i fi spus acest lucru. Nu a făcut-o. Putea să-i fi explicat, cu răbdare, de ce ar fi trebuit să semnalizeze. Putea să-i fi zâmbit și să fi glumit cu ea. *O, domniță. Doar nu credeai că te amendez din acest motiv, nu-i as a?* Ea are ceva de spus și dorește să fie ascultată. El putea să îi fi arătat că o ascultă. în schimb, el așteaptă în tăcere un răstimp stânjenitor de lung.

Encinia: Ai terminat?

Este prima oportunitate ratată. Urmează a doua.

Bland: M-ai întrebat ce am pățit, acum ți-am spus.

Encinia: OK.

Bland: Acum am terminat, da.

A terminat. Bland a spus ce avea pe suflet. Și-a exprimat iritarea. După care ia o țigară și o aprinde. încearcă să se calmeze. Pe

înregistrarea video nu putem vedea acest lucru, deoarece camera este montată pe bordul mașinii lui Encinia; vedem doar spatele mașinii ei și pe Encinia, stând lângă portiera ei. Dacă ați fi oprit înregistrarea în acel moment și ar fi fost vizionată de 100 de oameni, 99 ar fi presupus că acolo se sfârșește povestea. Dar nu e gata.

Encinia: Ești amabilă să stingi țigara? Ești amabilă?

El este direct, calm, nešovăielnic. *Ești amabilă,* pe un ton categoric.

Greșeala Numărul Doi: trebuia să fi făcut o pauză, lăsând-o pe Bland să se adune.

Bland: Sunt în mașina mea, de ce trebuie să sting țigara?

Ea are dreptate, bineînțeles. Un polițist nu are autoritatea de a-i interzice cuiva să fumeze. Ar fi trebuit să-i spună: „Da. Ai dreptate. Dar ești amabilă să aștepți până când terminăm ce avem de făcut aici? Nu mă dau în vânt după fumul de țigară.” Ori putea să fi renunțat cu totul. Era doar o țigară. Dar nu renunță. Ceva din tonul ei îl face pe Encinia să insiste. Autoritatea lui primise o sfidare. își pierde cumpătul. Greșeala Numărul Trei.

Encinia: Ei bine, acum poți să cobori din mașină.

Bland: Nu trebuie să cobor din mașină.

Encinia: Coboară din mașină.

J

Bland: De ce trebuie să...

Encinia: Coboară din mașină!

Bland: Nu, nu ai dreptul. Nu, nu ai dreptul.

Encinia: Ieși din mașină.

Bland: Nu ai dreptul. Nu ai dreptul să îmi ceri asta. **Encinia:** Am dreptul, ieși din mașină ori te scot eu. **Bland:** Refuz să discut cu tine altceva în afară de prezentarea actelor mele de identitate, *[interferențe]* Mă dai jos din mașină pentru că nu am semnalizat?

Encinia: Ieși din mașină ori te scot eu. îți dau un ordin legal.

Pe site-urile de știri frecventate de polițiști după apariția cazului, acțiunile lui Encinia au fost aprobate de unii. Dar la fel de mulți au fost consternați de ultima parte a dialogului:

Frate, dă-i în p*** mea avertismentul și mergi mai departe. NU MERITĂ... scoatem cu forța femeile din mașini din pricina unui ego rănit de faptul că femeia nu tremură de frică și nu stinge acea țigară tâmpită????? Să ne punem această întrebare - presupuneți că ea coboară din mașină când el îi ordonă... ȘI PE URMĂ CE???
O mustră pentru că și-a aprins țigara??? Ce plan avea el? Care putea fi scopul scoaterii ei din mașină?[1]

Dar Encinia îi dăduse deja un ordin legal, pe care ea l-a sfidat.

Encinia: Ieși din mașină ori te scot eu. îți dau un ordin legal. Ieși din mașină ori te scot eu.

Bland: Și eu îmi sun avocatul.

Encinia: Te smulg eu de acolo. [Se *apleacă peste ea în mașină.]*

Bland: OK, mă smulgi cu forța din mașină? OK, în regulă.

Encinia este acum aplecat, cu mâinile în mașina lui Bland, trăgând de ea.

Bland: Hai să o facem și pe asta.

Encinia: Bine, o facem. [O *înșfacă pe Bland.]*

Pe bandă se aude un plesnet, apoi un strigăt scos de Bland, ca și cum ar fi fost lovită.

Bland: Nu pune mâna pe mine!

Encinia: Dă-te jos din mașină!

Bland: Nu mă atinge. Ia mâna de pe mine! Nu sunt arestată - nu ai dreptul să mă scoți din mașină.

Encinia: Ești arestată!

Bland: Sunt arestată? Pentru ce? Pentru ce? Pentru ce?

Encinia: *[către dispecerat]* 2547 County FM 1098. *[inaudi-bil]* Trimite-mi o altă unitate. *[Spre Bland]* Ieși din mașină! Dă-te jos în clipa asta!

Bland: De ce sunt arestată? încerci să îmi dai o amendă pentru că nu am...

Encinia: Am spus să cobori din mașină!

Bland: De ce sunt arestată? Mi-ai deschis ușa mașinii... **Encinia:** îți ordon conform legii. Te scot eu târâș de acolo. **Bland:** Mă ameninți că mă scoți târâș din mașina mea? **Encinia:** Coboară din mașină!

Bland: Și pe urmă ai de gând să mă *[interferențe]?*

Encinia: Te curentez! Ieși! Acum! *[Scoate pistolul cu electroșocuri și îl îndreaptă spre Bland.]*

Bland: Uau. Uau. *[Bland coboară din mașină.]*

Encinia: Ieși. Acum. Dă-te jos din mașină!

Bland: Pentru că nu am semnalizat? Faci toate astea pentru că nu am semnalizat?

Encinia: Vino încoace.

Bland: Bine. Ei, ajungem cu asta la tribunal, hai să te vedem.

Encinia: N-ai decât.

Confruntarea continuă mai multe minute. Bland se înfierbântă din ce în ce mai tare. El îi pune cătușele. Sosește a doua unitate. Țipetele și încăierarea continuă fără oprire.

Encinia: Oprește-te! Gata! Nu te mai opune.

Polițistă: Nu mai opune rezistență, doamnă.

Bland: *[Plânge.]* Pentru o futu-i mă-sa de amendă, pizdă ce ești. Ești așa o pizdă.

Polițista: Nu, tu ești. Nu ar trebui să te zbați.

Encinia: Culcă-te la pământ!

Bland: Pentru o semnalizare!

Encinia: Când te zbați și te smulgi de lângă mine, te opui arestării.

Bland: Te face să te simți foarte bine, nu-i asa? O femeie pentru o amendă de circulație. Nu te umple de satisfacție, polițist Encinia? Acum ești un bărbat adevărat. M-ai plesnit, m-ai dat cu capul de pământ. Sufăr de epilepsie, nenorocitule, s-o fuți pe mă-ta!

Encinia: Bine. Bine.

Bland: Bine? Bine?

Bland a fost reținută, fiind acuzată de amenințare cu violența. După trei zile, a fost găsită moartă în celula ei, spânzurată cu un ștreang confecționat dintr-un sac de plastic. După o scurtă investigație, Encinia a fost concediat pentru că a încălcat prevederile din Capitolul 5, Secțiunea 05.17.00 din Manualul General al trupelor de poliție din statul Texas:

Un angajat al Departamentului de Siguranță Publică va fi politicos în relația cu publicul și cu ceilalți angajați. Un angajat își va îndeplini cu

tact obligațiile de serviciu, își va supraveghea comportamentul și va da dovadă în cel mai înalt grad de răbdare și discernământ. Un angajat nu se va lăsa antrenat în discuții polemice nici măcar în fața unor provocări extreme.[1]

Brian Encinia era un mardeiaș surd fată de aceste cerințe.

> > > Lecția care se desprinde din cele întâmplate în după-amiaza zilei de 10 iulie 2015 este că, atunci când polițiștii discută cu necunoscuții, trebuie să fie respectuoși și manierați. Caz închis. Corect?

Greșit.

în acest moment, cred că putem veni cu o soluție mai bună.

Persoana care vă scotocește prin bagaje la aeroport, de exemplu, caută, de asemenea, acul în carul cu fân. Și, din când în când, Administrația Securității Transporturilor [TSA -*Transportation Security Administration]* efectuează audituri pe diferite aeroporturi. Strecoară o armă de foc sau o falsă bombă într-un bagaj. Ce descoperă? Că în 95% dintre situații, armele și bombele nu sunt descoperite. Nu fiindcă personalul care scanează bagajele în aeroporturi este alcătuit din oameni leneși ori incompetenți. Mai degrabă, cauza este faptul că scormonirea fânului reprezintă o sfidare directă a tendinței umane de a presupune aprioric sinceritatea. Observatoarea cu misiunea de a cerceta bagajele vede ceva care i se pare, poate, puțin suspect. Dar se uită la coada de călători cu aspect foarte comun, care așteaptă răbdători, și își amintește că în cei doi ani de când a primit acel job nu a văzut niciodată o armă adevărată. Ea știe că, în realitate, într-un an tipic, TSA verifică 1,7 miliarde de bagaje de mână, în care se găsesc doar câteva mii de arme de foc. Un procent de reușită de 0,0001% - ceea ce înseamnă că, dacă și-ar păstra același job încă 50 de ani, sunt șanse să nu vadă o armă niciodată. Așa că observă obiectul suspect strecurat de auditorii TSA și îi dă drumul mai departed

Dacă se dorește ca opririle în trafic de tip Kansas City să dea rezultate, polițistul nu poate să gândească astfel. El trebuie să suspecteze ce poate fi mai rău la fiecare mașină pe care o cercetează. El trebuie *să suprime* tendința de a presupune aprioric sinceritatea. Trebuie să gândească aidoma lui Harry Markopolos.

Biblia activității polițienești de după Kansas City se numește *Tactica patrulării anticriminale,* ce Charles Remsberg. A fost publicată în 1995 și expune în detalii precise ceea ce i se cere în patrulare noului polițist neafectat de presupoziția sincerității. Conform lui Remsberg, polițistul trebuie să ia inițiativa și „să meargă mai departe de amenda de circulație”/* Asta înseamnă, în primul rând, însușirea a ceea ce Remsberg numea *curiosity ticklers*^ - stimuli care incită curiozitatea, anomalii de natură să sugereze un potențial răufăcător. într-un cartier rău famat, un șofer oprește la stop și privește îndelung ceva aflat pe bancheta din dreapta lui. Despre *ce* poate fi vorba? Un polițist ochește un petic de hârtie de împachetat ieșit de sub aripa unei mașini altminteri îngrijită impecabil. Poate fi un indiciu al unui bagaj ascuns? în scandalosul caz din Carolina de Nord, în care un polițist a tras pe dreapta un șofer pentru că avea un stop spart - socotind, greșit, că era o încălcare a legilor din Carolina de Nord -, reprezentantului forțelor de ordine i-a dat de bănuit faptul că șoferul era „încordat și nervos”.[6] Criminalii cei mai versați vor avea grijă să nu comită nicio infracțiune evidentă. Așa că polițiștii de la circulație trebuie să fie creativi în privința lucrurilor pe care le caută: parbrize crăpate, schimbarea benzii fără semnalizare, nepăstrarea distanței legale dintre vehicule.

„Știind că unele dintre cele mai populare puncte de vânzare a drogurilor din orașul lui se găsesc în străzi înfundate”, scrie Remsberg, „polițistul parchează acolo și așteaptă. De multe ori șoferii se apropie înainte să observe mașina de poliție, iar când o văd, frânează brusc (oprire incorectă pe un drum public) ori întorc în mare grabă (întoarcere neregulamentară pe un drum public). Sunt deja două contravenții”, spune el, „chiar înainte de a percheziționa mașina.”7

Când se apropie de mașina oprită, noua specie de polițist trebuie să fie atent la cele mai mici indicii. Transportatorii de droguri folosesc adeseori déodorante - îndeosebi acele obiecte în formă de brăduți agățate de oglinda retrovizoare - ca să acopere mirosul de droguri. (Deodorantele în formă de copăcei sunt cunoscute drept „pădurea infractorilor”) Prezența în mașină a unor resturi de fast-food sugerează că șoferul se grăbește și că evită să coboare din vehicul, lăsând nesupravegheată prețioasa lui încărcătură. Dacă drogurile sau armele sunt ascunse în niște compartimente secrete, este posibil să se afle diverse unelte pe bancheta din spate. Cât arată kilometrajul mașinii? Este neobișnuit de mare pentru o mașină din seria modelului produs într-un anumit an? în contact este un mănunchi de chei, așa cum este normal, sau doar o singură cheie, ca și cum mașina ar fi fost pregătită numai pentru acel șofer? Prea multe bagaje pentru ceea ce pare o călătorie scurtă? Sau prea puține bagaje pentru ceea ce șoferul spune că este o călătorie lungă? în decursul unei opriri având drept scop o examinare minuțioasă, polițistul este sfătuit să tărăgăneze lucrurile cât de mult posibil. *De unde sunteți? Unde mergeți? La Chicago? Familia locuiește acolo? Unde?* El urmărește să identifice poticniri, nervozitate, un răspuns neplauzibil și dacă răspunsul șoferului concordă cu ceea ce vede el. Polițistul încearcă să decidă dacă face următorul pas, trecând la percheziționarea mașinii.[8]

Nu uitați că majoritatea copleșitoare a oamenilor cu mâncare în mașină, cu déodorante, kilometraj mare, pneuri noi montate pe o mașină veche, precum și cei cu prea puține ori prea multe bagaje nu dețin arme sau droguri. Dar dacă misiunea polițistului este să găsească acul criminal într-un car cu fân, trebuie să lupte împotriva calculului rațional conform căruia cei mai multi dintre noi facem ca lumea să fie un loc destul de onorabil.

Așadar, ce putem spune despre Brian Encinia? *El este polițistul care sfidează presupoziția apriorică de sinceritate.* Iată cum decurge o zi din cariera lui Brian Encinia, aleasă la întâmplare: ii septembrie 2014.

3:52 p.m. începutul turei sale. Oprește un șofer de camion și îl amendează pentru că remorca lui nu avea banda reflectorizantă cerută de regulament.

4:20 p.m. Oprește o femeie pentru că plăcuța de înmatriculare nu era fixată corect.

4:39 p.m. Oprește altă femeie pentru o contravenție legată tot de plăcuța de înmatriculare.

4:54 p.m. Observă un șofer al cărui certificat de înmatriculare era expirat, îl oprește și îi dă o citație pentru certificat de înmatriculare expirat.

5:12 p.m. Oprește o femeie pentru o depășire minoră de viteză (adică sub 10% peste viteza limită legală).

5:58 p.m. Oprește un șofer pentru infracțiunea unei depășiri majore a vitezei legale.

6:14 p.m. Oprește un bărbat pentru certificat de înmatriculare expirat, după care îi mai aplică trei amenzi pentru o contravenție legată de plăcuța de înmatriculare și pentru că avea în mașină un recipient deschis de băutură alcoolică.

8:29 p.m. Oprește un bărbat pentru „lampa de identificare a numărului de înmatriculare inexistentă / neregulamentară” și pentru „lămpi laterale de semnalizare a dimensiunilor vehiculului inexistente / neregulamentare”.

Și continuă. Peste zece minute, oprește o femeie ale cărei faruri nu răspundeau la comenzi, mai dă două amenzi pentru depășiri minore de viteză în următoarea jumătate de oră. La zece seara, o oprire pentru lipsa „lanțurilor de siguranță” dintre vehiculul de tracțiune și remorcă și, la sfârșitul turei, o oprire tot pentru comenzi ineficiente ale farurilor.

în acea listă nu găsim decât o singură infracțiune grosolană - oprirea de la ora 5:58 a unui șofer care depășise viteza legală cu mai mult de 10% din limita fixată. Orice polițist ar reacționa într-un asemenea caz. Dar multe dintre celelalte lucruri pe care le-a făcut Encinia intră în categoria activității polițienești moderne, adică proactive. Oprești un șofer de camion pentru că remorca nu este dotată cu benzi reflectorizante regulamentare sau pe altcineva pentru „iluminare a plăcuței de înmatriculare inexistentă / neregulamentară” când cauți altceva - când urmărești conștient, după cum se exprimă Remsberg, „să mergi mai departe de o amendă”.[9]

Unul dintre sfaturile esențiale primite de polițiștii în patrulare proactivă, menit să-i apere de acuzațiile de caracterizare tendențioasă ori cu tentă rasistă, este că trebuie să aibă grijă să oprească pe toată lumea. Dacă ai de gând să te folosești de niște motive neînsemnate și fabricate ca să tragi pe dreapta un șofer, fii sigur că așa procedezi de fiecare dată. „Dacă ești acuzat de evaluare tendențioasă ori de opriri bazate pe niște pretexte invocate în mod părtinitor, poți să te prezinți la tribunal cu jurnalul de bord pentru a dovedi că oprirea conducătorilor de vehicule după ce li s-a căutat «nod în papură»”, scrie Remsberg, „face parte din modul tău obișnuit de acțiune, nefi-ind o excepție flagrantă, convenabil invocată în favoarea acuzatului.”[10]

Este exact ceea ce a făcut Encinia. Zi de zi, la fel ca pe 11 septembrie 2014. A oprit oameni pentru tot felul de motive -ștergătoarele de parbriz nu erau în regulă, nu purtau centura de siguranță, au circulat pe două benzi, dar și obscure încălcări ale regulamentului privind sistemul de iluminare al vehiculului. A ieșit din mașină și a intrat în ea ca un hopa-mitică.’ în

* în original, *Whack-A-Mole-,* joc de tip arcade: dintr-un panou orizontal, pe care se găsesc un număr variabil de găuri (cel mai adesea, cinci), ies rapid și aleatoriu niște cârtițe de plastic, *pe care* jucătorul încearcă să le lovească în cap cu un ciocan de cauciuc înainte ca acestea să reintre în orificiile lor. Cine lovește cele mai multe cârtițe câștigă jocul (n.t). mai puțin de un an de când a preluat

jobul său, a dat 1557 de amenzi. în cele 26 de minute care au precedat oprirea Sandrei Bland a tras pe dreapta alte trei persoane.

Așadar: Encinia o ia la ochi pe Sandra Bland în după-amia-za zilei de 10 iulie. în depoziția sa din timpul anchetei declanșate ulterior de Biroul Inspectoratului General al Departamentului de Siguranță Publică din Texas, Encinia a declarat că a observat cum Bland a trecut fără să oprească în dreptul unui semn de stop la ieșirea din campusul Universității Prairie View. Acesta a fost declanșatorul curiozității sale. Nu putea să o tragă pe dreapta în acel moment, deoarece semnul de stop se găsea pe terenul aflat în proprietatea universității. Dar când ea intră pe State Loop 1098, el o urmărește. Observă că mașina era înmatriculată în Illinois. Al doilea declanșator care l-a făcut curios. Ce caută în estul statului Texas cineva din celălalt capăt al țării?

„Verificam starea vehiculului, precum marca, modelul, dacă avea plăcuțe de înmatriculare și alte aspecte”, a declarat Encinia în calitate de martor. Căuta o justificare ca să o tragă pe dreapta. „Ați mai accelerat în trecut cu aceeași viteză în spatele unor vehicule, ca să verificați starea lor?”, este întrebat Encinia de anchetatorul său, Cleve Renfro. „Da, domnule”, răspunde Encinia. Pentru el, este o practică standard.[11]

Când Bland îl vede în oglinda retrovizoare pe Encinia apro-piindu-se din spate în mare viteză, se dă la o parte și îi face loc să treacă. Dar nu semnalizează schimbarea culoarului. Bingo! Acum Encinia are o justificare: Titlul 7, Subtitlul C, Secțiunea 545.104, partea (a) din Codul Transporturilor din Texas, care stipulează că „Un operator va folosi semnalul autorizat de Secțiunea 545.106 pentru a indica intenția de a întoarce, de schimbare a culoarelor ori de a pleca din poziția în care este parcat vehiculul”. (în eventualitatea că Bland ar fi semnalizat în ultimul moment, chiar înainte să treacă pe banda din dreapta, Encinia mai avea o opțiune de rezervă: partea (b) din Secțiunea 545.104 stipulează că „Un operator care intenționează să întoarcă vehiculul la dreapta ori la stânga va semnaliza încontinuu începând cu nu mai puțin de 30 de metri de deplasare a

vehiculului înainte de a lua curba”.[12] Ar fi putut să o oprească pentru că nu a semnalizat, dar și pentru că nu a semnalizat suficient.[2]

Encinia coboară din mașina de patrulare și se apropie încet de Hyundaiul lui Bland venind pe partea pasagerului, puțin aplecat ca să poată observa dacă în mașină este ceva interesant. Face obișnuita lui percheziție vizuală: ceva nelalocul său? Ambalaje de fast-food pe podea? Un brăduț deodorant agățat pe oglinda retrovizoare? Unelte pe bancheta din spate? O singură cheie sau un mănunchi de chei în contact? Bland șofase tocmai de la Chicago până în Texas; era normal să aibă resturi de ambalaje de mâncare pe jos. într-o desfășurare normală a evenimentelor, privind pe fereastra mașinii ei, cei mai mulți dintre noi și-ar fi alungat bănuielile. Dar Brian Encinia face parte din noua rasă de polițiști. Și am decis că aceștia dau curs bănuielilor care le trec prin minte în loc să le trimită la plimbare. Encinia se apleacă spre geamul mașinii, îi spune lui Bland de ce a tras-o pe dreapta și - imediat - femeia îi trezește și mai multe bănuieli.

3.

Renfro: OK. După ce i-ai cerut lui Bland permisul de conducere, ai întrebat-o unde merge și ea ți-a răspuns: „Nu contează.” Ai scris în raportul tău: „Bazându-mă pe expresia ei facială, în acel moment am știut că era ceva în neregulă.”

în depoziția lui, Encinia este acum interogat de anchetatorul statal Cleve Renfro.

Renfro: Explică pentru a se consemna ce ai crezut că nu este în regulă.

Encinia: ... Limbajul corporal și comportamentul păreau agresive. Se părea că nu era OK.

Brian Encinia credea în transparență - ideea că expresia facială este o călăuză demnă de încredere în procesul de înțelegere a emoțiilor și a caracterului diferiților indivizi. Este o idee pe care ne-o

transmitem unii altora. Mai exact, este o teorie pe care o învață *polițiștii.* De exemplu, cel mai influent program din lume de pregătire a forțelor de ordine se numește Tehnica Reid. Se folosește în aproximativ două treimi dintre departamentele de poliție din SUA - ca să nu mai pomenim de FBI și nenumărate alte agenții ale forțelor de ordine din toată lumea - și se bazează *direct* pe ideea transparenței: îi învață pe polițiști ca, în situațiile de contact cu persoane necunoscute, să folosească expresia facială și comportamentul lor ca pe un ghid pe baza căruia să judece inocența și vinovăția.

De exemplu, iată ce spune manualul Reid despre contactul vizual:

în cultura occidentală, scrutarea reciprocă (contactul vizual prelungit) reprezintă sinceritate, franchețe și încredere. în general, suspecții care încearcă să disimuleze nu îl privesc în ochi pe anchetator; privesc în podea, peste umăr ori spre tavan, ca și cum ar implora cerul să le dicteze cum să răspundă la întrebări...

Pe de altă parte, suspecții demni de încredere nu se manifestă defensiv în aspectul și în acțiunile lor și pot menține ușor contactul vizual cu anchetatorul.[13]

Manualul post-Kansas City, *Tactics for Criminal Patrol,* îi instruiește pe polițiști să efectueze în timpul opririi vehiculelor un „interogatoriu ascuns”, bazat pe ceea ce pot culege din observarea inițială a suspectului.

în timp ce le analizați în tăcere povestea, modul de a vorbi și limbajul corporal, căutând să identificați indicii de disimulare, veți încerca să îi convingeți că sunteți departe de a-i bănui de ceva... Cu cât puteți amâna mai mult surprinderea lor provocată de faptul că, în realitate, îi evaluați pe ei, vehiculele lor și motivele pentru care sunt în tranzit, cu atât este mai probabil ca suspecții să vă furnizeze, fără a-și dea seama, dovezi care să îi incrimineze?[4]

Este exact ceea ce face Encinia. El observă că ea își bâțâie picioarele, mutându-le înainte și înapoi. Așa că începe să prelungească interacțiunea dintre ei. O întreabă de când este

în Texas. Ea spune: „Am ajuns ieri.” Sentimentul lui de disconfort se intensifică. Ea are numere de Illinois. Ce face în Texas?

Renfro: Ai avut în acel moment motive de îngrijorare în ceea ce privește siguranța ta?

Encinia: Am știut că era ceva în neregulă, dar nu știam ce anume. Nu știam dacă urma să fie comisă o infracțiune, dacă fusese comisă ori dacă era vorba de un fleac.

El revine la mașina sa de patrulare ca să verifice permisul ei de conducere și certificatul de înmatriculare al mașinii și, când își ridică privirea și o urmărește pe Bland în oglinda retrovizoare a mașinii ei, spune că o vede „făcând pe furiș numeroase mișcări și dispărând uneori o vreme din câmpul lui vizual”. Acesta este un moment decisiv, care explică un fapt altminteri enigmatic de pe înregistrarea video. De ce prima oară Encinia s-a apropiat de mașina lui Bland pe partea pasagerului, pe când a doua oară s-a apropiat venind pe partea șoferului? Fiindcă începea să fie îngrijorat. După cum a scris în raportul său, „la cursul de asigurare a securității polițistului am învățat că unui infractor îi era mult mai ușor să încerce să mă împuște din vehicul de pe bancheta pasagerului”.

Renfro: Explică spre a fi consemnat de ce ai trecut de la „Aceasta este o oprire de rutină, factor agravant fiind o persoană care, în opinia ta, este necooperantă ori agitată” la procesul de gândire care te-a condus la ideea că poate fi necesar să te apropii pe partea șoferului, amintindu-ți ce ai învățat despre cum poate fi împușcat un polițist.

Encinia: OK. Fiindcă pe când mă aflam în mașina de patrulare observasem numeroase aplecări ale ei spre dreapta, înspre torpedou, zonă care dispărea din câmpul meu vizual.

Primul gând care i-a venit în minte a fost: *se apleacă să ia o armă?* Așa că acum se apropie cu precauție.

Encinia: Mașina nu avea geamuri mate, așa că puteam să văd dacă ea ținea ceva în mână, dacă trebuia să își răsucească umărul sau nu. Iată de ce am ales să vin pe acea parte a mașinii.

în mintea lui Encinia, comportamentul lui Bland corespunde profilului unui infractor potențial periculos. Este agitată, nervoasă, agasată, certăreață, volatilă. El crede că Bland ascunde ceva.

De cele mai multe ori, acesta este un mod de gândire periculos de greșit. Ființele umane nu sunt transparente. Dar când este acest mod de gândire cel mai periculos? Când oamenii pe care îi observăm sunt discrepanți: nu se comportă așa cum ne așteptăm noi să se poarte. Amanda Knox era discrepantă. La locul crimei, când și-a pus papucii de protecție, și-a rotit șoldurile și a spus: „Tam-ta-dam.” Bernie Madoff era discrepant. Un sociopat deghizat într-o persoană respectabilă.

Cum este Sandra Bland? Și ea este *discrepantă.* în ochii lui Encinia se înfățișează ca o criminală. Dar nu este. E doar supărată. După moartea ei, s-a aflat că de când devenise majoră mai avusese încă zece conflicte cu poliția, inclusiv cinci opriri în trafic, în urma cărora se pricopsise cu amenzi de aproape 8 ooo de dolari. Cu un an în urmă, încercase să se sinucidă după pierderea unei sarcini. Avea pe braț numeroase tăieturi, într-una dintre postările ei video săptămânale pe site-ul „Sandy Speaks”, cu doar câteva luni înainte de a pleca în Texas, Bland se referea aluziv la necazurile ei:

îmi cer iertare. Regret, dragi Regi și Regine. Au trecut două săptămâni foarte lungi. Am fost dispărută în misiune. Dar voi fi sinceră cu voi. Sufăr de ceva care s-ar putea să vă afecteze și pe voi toți chiar acum... Este un pic de depresie, asociată cu ceva sindrom posttraumatic. în aceste ultime două săptămâni am fost realmente foarte stresată...[15]

Așadar, avem de-a face cu o persoană răvășită, cu un istoric de probleme medicale și psihiatrice, care încerca să își pună ordine în viață. S-a mutat într-un alt oraș. începe un job nou. Și, de cum ajunge unde intenționa să înceapă un nou capitol din viața ei, este

trasă pe dreapta de un polițist - repetându-se un scenariu care o lăsase înglodată în datorii. Și de ce? Pentru că nu semnalizase schimbarea culoarului când o mașină de poliție se apropia accelerat din spate. Dintr-odată, fragilul ei nou început este pus sub semnul îndoielii. în cele trei zile pe care le-a petrecut în arest înainte de a-și curma viața, Sandra Bland a fost distrată, a plâns fără încetare, dând un telefon după altul. Era în criză.

Dar, cu toată falsa convingere care ne este indusă de credința în transparență, Encinia interpretează nervozitatea și volatilitatea ei drept dovezi ale unor intenții criminale.

Renfro solicită lămuriri legate de momentul decisiv - când Encinia îi cere lui Bland să stingă țigara. De ce nu i-a spus doar ceva de genul: „Hei, fumul de țigară vine spre mine”?

Encinia: Am vrut să mă asigur că stinge țigara ca să nu mi-o arunce în față ori că nu-i scapă de-a dreptul din mână.

Pe urmă, Renfro întreabă de ce, dacă așa stăteau lucrurile, nu i-a spus imediat că este arestată.

Encinia: Pentru că încercam să mă apăr și să o țin sub control.

Este îngrozit de ea. Și a fi înfricoșat de o necunoscută total nevinovată care ține în mână o țigară este prețul pe care îl plătești pentru că nu accepți presupoziția aprioricǎ a sincerității. Din acest motiv Harry Markopolos s-a baricadat în casă, înarmat până în dinți, așteptând să dea buzna peste el asasinii trimiși de SEC.

Renfro: Nu te-am întrebat acest lucru mai devreme, dar te întreb acum. Când ea îți spune: „Hai s-o facem și pe asta”, tu răspunzi: „O facem.” Ce ai vrut să spui?

Encinia: Mi-am putut da seama din acțiunile ei de a se apleca înainte și de a întinde mâna spre mine; chiar dacă nu aș fi polițist, dacă văd pe cineva că strânge pumnii, înseamnă că urmează o

confruntare, potențial periculoasă pentru mine sau pentru o terță parte.

Renfro: Există vreun motiv pentru care nu ai pus-o la pământ?

Encinia: Da, domnule.

Renfro: De ce?

Encinia: Deja se răsucise o dată spre mine. Nimic nu o oprea să se răsucească încă o dată, putând să mă anihileze.

Intervine în discuție un alt anchetator.

Louis Sanchez: Erai speriat?

Encinia: Siguranța mi-a fost pusă în pericol de mai multe ori.

Și mai departe:

Sanchez: Nu vreau să îți sugerez ce să spui, așa că după toată tărășenia, cât timp ai avut pulsul accelerat și ai fost pompat cu adrenalină? Când te-ai liniștit după eveniment?

Encinia: Probabil în timp ce conduceam spre casă, adică după câteva ore.

în analizele ulterioare mortii lui Bland, cei mai multi l-au descris pe Encinia ca pe un polițist lipsit de empatie. Dar această caracterizare este greșită. Un ins fără empatie este indiferent fată de sentimentele celorlalți. Encinia nu este indi-

ferent față de sentimentele lui Bland. Când se apropie de mașina ei, unul dintre primele lucruri pe care i le spune este: „Ce-ai pățit?” Când se întoarce după ce a verificat permisul ei de conducere o întreabă din nou: „Ești OK?” Percepe imediat tulburarea ei emoțională. Numai că el interpretează total greșit semnificația acelor sentimente. Ajunge la convingerea că se îndreaptă spre o confruntare înspăimântătoare cu o femeie periculoasă.

Și ce îl instruiește pe polițist să facă în aceste condiții manualul *Tactics for Criminal Patrol?* „Prea multi polițiști din zilele noastre par să se teamă să își impună controlul, ferindu-se a spune cuiva ce să facă. Oamenilor li se permite să se miște cum le place, să stea unde au chef, iar polițiștii încearcă să se adapteze la ceea ce face suspectul.”[16] Encinia nu are de gând să permită așa ceva.

Encinia: Ei bine, acum poți să cobori din mașină... Ieși din mașină ori te scot eu. îți dau un ordin legal.

Scopul lui Brian Encinia era să treacă dincolo de o simplă amendă de circulație. Receptoarele curiozității lui erau fin acordate. Știa totul despre percheziția vizuală și despre interogatoriul mascat. Iar când i s-a părut că situația i-ar putea scăpa de sub control, a intervenit cu fermitate. Dacă în acea zi ceva a luat-o razna pe stradă cu Sandra Bland, nu s-a întâmplat pentru că Brian Encinia nu a făcut ceea ce fusese antrenat să facă. Dimpotrivă. S-a întâmplat pentru că el a făcut exact ceea ce fusese antrenat să facă.

4.

Pe 9 august 2014, un an înainte de moartea Sandrei Bland în celula ei din Prairie View, Texas, un afro-american de 18 ani, pe nume Michael Brown, a fost împușcat mortal de un polițist alb din Ferguson, Missouri. Brown fusese suspectat de tâlhărie și de un jaf comis la un supermarket din vecinătate. Când Darren Wilson - polițistul - s-a confruntat cu el, cei doi s-au încăierat. Brown s-a aplecat pe geamul din stânga al mașinii de poliție și l-a lovit pe Wilson cu pumnul. Până la urmă, Wilson a tras în el șase gloanțe. Au urmat 17 zile de răzmerițe. Procurorii nu au depus plângere împotriva polițistului Wilson.

Ferguson a fost cazul care a inițiat ciudatul interludiu din viața americană când conduita polițiștilor s-a situat în centrul atenției. Și ar fi trebuit să constituie un avertisment. Aproape imediat Departamentul de Justiție [DOJ] a trimis la Ferguson o echipă de anchetatori, iar raportul lor, publicat după șase luni, este un

document extraordinar.[1]? Unul dintre liderii echipei trimise de DOJ era un jurist pe nume Chiraag Bains, care a spus că lucrul care l-a frapat aproape de cum a ajuns a fost faptul că furia din Ferguson nu era legată numai de moartea lui Brown - și nici măcar în primul rând de aceasta. Era stârnită, în schimb, de stilul aparte al activității polițienești care se practicase ani de-a rândul în oraș. Departamentul de Poliție din Ferguson se compara cu etalonul-aur al muncii de poliție inspirate de Kansas City. Era un loc unde întreaga filo-sofie a forțelor de ordine era să oprească în trafic pe cât de mulți oameni cu putință, din orișice motive.

„Era foarte supărător”, își amintește Bains.

Un polițist a spus: „Totul ține de prestigiu.” Altul a spus: „Ei, în fiecare lună afișează, superiorii noștri pun la avizier liste de polițiști și câte amenzi au dat în luna respectivă.” Am înțeles că scopul urmărit era productivitatea.

La Ferguson exista un întreg departament de poliție plin de clone ale lui Brian Encinia. Bains spune mai departe:

Ei știau că treaba lor era să dea amenzi și să aresteze oameni care nu își plătiseră amenzile ori comisioanele și că după acest criteriu aveau să fie evaluați.

Bains a spus că un incident l-a șocat cel mai mult. Era vorba de un tânăr negru care jucase baschet pe un teren din oraș. După meci, se odihnea în mașina lui când o mașină de poliție a oprit în spatele lui. Polițistul s-a apropiat pe lângă geamul șoferului și i-a cerut un act de identitate, acuzându-1 pe șofer de abuz sexual împotriva unor minori.

Cred că [polițistul] a spus ceva de genul: „Sunt copii în preajmă și tu stai în parcare, ce ești tu, pedofil?” ... După care îi ordonă să coboare din mașină, iar tipul spune: „Ei bine, nu fac nimic. Vreau să spun, am drepturi constituționale. Doar stau aici și joc baschet.”

Atunci polițistul scoate pistolul, îl îndreaptă spre tip, insistând să coboare din mașină. Până la încheierea incidentului, polițistul îi dă opt amenzi pentru diferite motive, inclusiv pentru că nu purta centura de siguranță în timp ce mașina era parcată, pentru că nu avea permis de conducere, dar și pentru că permisul îi fusese suspendat. A reușit să emită ambele amenzi.

I-a dat o amendă chiar și pentru „fals în declarații”, întrucât a spus că se numește „Mike”, deși numele lui era de fapt Michael.

Sfârșește cu o groază de amenzi luate cât ai clipi. Ce i s-a întâmplat este că a comis opt infracțiuni conform Codului Municipal din Ferguson și a încercat să se apere. Cu această ocazie, a fost arestat. Și-a pierdut jobul deținut la un contractor care lucra pentru guvernul federal. Această arestare l-a făcut să deraieze realmente.

Arestarea lui Mike este o copie la indigo a celei de care a avut parte Sandra Bland, nu-i așa? Un polițist agață un civil pentru cel mai nejustificat pretext, căutând un ac în carul cu fân - rezultatul fiind că atât de mulți oameni nevinovați sunt prinși în valul de suspiciune încât relația de încredere dintre poliție și comunitate se destramă. împotriva acestei realități erau îndreptate protestele de stradă din Ferguson: ani și ani în care polițiștii confundă un jucător de baschet cu un pedofil.[3]

Se întâmplă așa ceva doar în Ferguson, Missouri, ori în Prairie View, Texas? Firește că nu. Amintiți-vă de creșterea spectaculoasă a opririlor în trafic efectuate de patrulele de pe autostrăzile din Carolina de Nord. în șapte ani au ajuns de la 400 000 la 800 000. Acum, s-a petrecut acest fenomen fiindcă în acea perioadă conducătorii de autovehicule din Carolina de Nord au început brusc să treacă pe roșu, să bea mai vârtos și să depășească viteza legală mai des? Firește că nu. Cauza a fost faptul că poliția a adoptat o tactică diferită. Au început să caute mai frecvent nod în papură. Polițiștii au fost instruiți să ignore înclinația lor naturală de a presupune aprioric sinceritatea - începând să își imagineze ce putea fi mai rău: că femeile tinere care se întorceau de la un interviu pentru

ocuparea unui job ar putea fi înarmate și periculoase ori că tinerii care se odihnesc după un meci de baschet ar putea fi niște pedofili.

Câte arme și droguri în plus au găsit patrulele de pe autostrăzile din Carolina de Nord după aceste 400 000 de percheziții? Șaptesprezece. Merită realmente să înstrăinezi și să stigmatizezi 399 983 de indivizi precum Mike și Sandra ca să descoperi 17 mere stricate?[1]?

Când Larry Sherman a conceput experimentul cu armele din Kansas City, era pe deplin conștient de această problemă. „Nu le cereți doctorilor să iasă pe străzi și să taie oamenii ca să vadă dacă suferă de colecist”, spune Sherman. „Trebuie să pui mai întâi o mulțime de diagnostice înainte de a efectua orice procedură riscantă. Iar oprește-și-percheziționează este o procedură periculoasă. Poate să genereze ostilitate față de poliție.” Pentru Sherman, jurământul lui Hipocrat - „în primul rând, să nu faci rău” - se aplică în egală măsură și forțelor de ordine. „Recent mi-am cumpărat un bust din marmură al lui Hipocrat ca să subliniez în fiecare zi, de câte ori mă uit la el, că trebuie să reducem la minimum daunele provocate de activitatea poliției”, a continuat el. „Trebuie să apreciem că orice face poliția, în unele privințe, se amestecă în libertatea cuiva. Așa că nu se reduce totul la plasarea forțelor de poliție în punctele fierbinți. Mai trebuie să asigurăm acel punct nevralgic în care libertatea cuiva este încălcată exact atât cât trebuie și niciun inch - nicio iotă - mai mult.”

Iată de ce polițiștii implicați în experimentul lui Sherman din Kansas City au făcut un antrenament special. „Știam că activitatea polițienească proactivă implica riscuri în ceea privește legitimitatea poliției și am subliniat în repetate rânduri acest aspect”, a spus Sherman.[4] Și mai decisiv, acesta este motivul pentru care experimentul cu armele din Kansas City s-a limitat la Districtul 144. *Acolo era concentrată criminalitatea.* „Ne-am străduit să încercăm reconstrucția în punctele fierbinți”, a spus Sherman. în cel mai rău famat cartier el a făcut un pas mai departe, aplicând aceeași analiză de finețe pe care împreună cu Weisburd o folosise la Minneapolis ca să localizeze segmentele stradale specifice unde criminalitatea avea

cea mai densă concentrare. Pe urmă li s-a spus patrulelor de poliție să își focalizeze energiile în acele locuri. Sherman nu ar fi căutat niciodată în mod agresiv arme într-un cartier care nu era o zonă de război.

în Districtul 144, „problema Mike și Sandra” nu s-ar fi pus. Dar ideea de a restrânge experimentul armelor din Kansas City la părțile cele mai rele din cartierele cele mai rău famate era de a face carul cu fân ceva mai mic și inevitabilul compromis dintre combaterea criminalității și hărțuirea unor oameni nevinovați ceva mai ușor de administrat. într-o comunitate obișnuită, dacă polițiștii ar fi acționat pe cât de agresiv dorea Sherman, ar fi însemnat să caute nod în papură, stârnind revolta locuitorilor. Pe de altă parte, teoria cuplării sugerează niște calcule diferite pentru locuitorii celor 3% sau 4% dintre străzi care sufereau din cauza criminalității endemice - de unde s-ar fi putut primi anual 100 sau 200 de apeluri către poliție.

„Ce se întâmplă cu activitatea polițienească în punctele fierbinți? Le spui polițiștilor: «Mergeți pe cele zece străzi dintre cele o sută din acel cartier și stați acolo.» Acolo se întâmplă lucrurile rele”, spune Weisburd. „Și dacă faceți acest lucru, sunt mari șanse ca locuitorii din cartier să spună: «Da, acea intruziune merită să fie acceptată, fiindcă mâine nu vreau să fiu împușcat.»”

Prima întrebare pentru Brian Encinia este: a procedat corect? Dar a doua întrebare este la fel de importantă: se găsea el în locul potrivit?

5.

Orășelul Prairie View, Texas, unde a fost trasă pe dreapta Sandra Bland, este uneori descris ca aflându-se „la periferia” metropolei Houston, ca și cum ar fi o suburbie. Nu este. Houston se găsește la vreo 80 de kilometri depărtare. Prairie View este o localitate rurală.

Orașul este mic: are numai câteva mii de locuitori, străzi scurte, pe care se înșiră case modeste. Universitatea este situată la capătul uneia dintre străzile principale, FM 1098, care mărginește partea vestică a campusului. Dacă dați ocol universității conducând pe

inelul de centură, pe stânga se află un mic lăcaș al Bisericii Episcopale, pe dreapta găsiți stadionul de fotbal [american] pe care joacă echipa colegiului, dincolo de care se întind pășuni, populate din loc în loc de un cal sau de o vacă. Waller County - unde se găsește Prairie View - este predominant locuit de albi, republicani, din pătura mijlocie sau din clasa muncitoare.

Renfro: OK, vorbește-mi despre acea zonă. Este o zonă de criminalitate înaltă?

Encinia: Acea porțiune din FM 1098 este o zonă cu infracționalitate mare și cu trafic masiv de droguri. Este - conform experienței mele în acea zonă, dacă mă iau după ceea ce am văzut eu în situații asemănătoare -, un loc în care am dat peste droguri, arme și indivizi recalcitranți.

Encinia continuă, afirmând că făcuse acolo numeroase arestări pentru „execuția unor mandate de reținere, droguri și numeroase arme, aproape [toate] în imediata proximitate”.

Numai că dosarul oficial al lui Encinia nu arată nimic de acest gen. în perioada 1 octombrie 2014 -10 iulie 2015, când a avut loc incidentul cu Sandra Bland, a oprit 27 de conducători de autovehicule pe acea bucată de autostradă de numai 1,6 kilometri. De șase ori a dat amenzi pentru depășirea vitezei legale. Acelea erau opriri obligatorii: putem presupune că orice polițist rezonabil de vigilent ar fi făcut același lucru, chiar și în perioada anterioară experimentului din Kansas City. Dar cele mai multe dintre celelalte opriri ni-1 arată pe Encinia ieșind la pescuit de infractori. în martie 2015 i-a dat o citație unui negru pentru că „nu a circulat pe o singură bandă”. De cinci ori a oprit șoferi care au încălcat „FMVSS 571.108”, secțiunea din regulamentul federal de circulație privind semnalizarea schimbării de mers a vehiculului, iluminarea plăcuțelor de înmatriculare și buna funcționare a stopurilor. Cele mai grave lucruri de pe listă sunt două cazuri de conducere sub influența alcoolului, dar să nu uităm că este un drum care trece pe lângă un campus studențesc.

Atât. FM 1098 nu este „o zonă de infracționalitate înaltă și intens consum de droguri”.[20] Ar trebui să mergeți aproape cinci kilometri până în Laurie Lane - unde cam pe un kilometru se înșiruie locuințe mobile - ca să găsiți în vecinătate ceva care să semene cât de cât cu un punct fierbinte.

„De ce oprești oamenii în locuri unde nu există infracțiuni?”, spune Weisburd. „Mie mi se pare ilogic.”

Sherman este la fel de oripilat. „La acea oră, în acel loc, oprirea [Sandrei Bland] pentru schimbarea benzii nu se justifică”, a spus el. Chiar în timpul primului experiment cu armele din Kansas City - într-un cartier de o sută de ori mai rău decât Prairie View - Sherman a spus că polițiștii aflați în misiune specială făceau opriri în trafic numai noaptea. Este singura perioadă în care rata criminalității era destul de înaltă ca să justifice activitatea polițienească agresivă. Sandra Bland a fost trasă pe dreapta în plină după-amiază.

Este posibil ca Brian Encinia să fi exagerat cu intenție pericolele care îl pândeau pe acea bucată de drum, ca să își justifice modul în care a tratat-o pe Sandra Bland. Pare, totuși, la fel de probabil că pur și simplu nu i-a trecut niciodată prin minte *ideea* că infracțiunea este un lucru atât de strâns legat de un loc. Criticii literari, inginerii de poduri și șefii din poliție au dificultăți în a pricepe fenomenul de cuplare. De ce s-ar deosebi de ei polițiștii care patrulează pe străzi?

Așa se face că Brian Encinia a ajuns într-un loc unde nu ar fi trebuit să se afle niciodată, oprind în trafic o persoană care nu ar fi trebuit să fie oprită niciodată și trăgând concluzii la care nu ar fi trebuit să se ajungă nicicând. Moartea Sandrei Bland este ceea ce se întâmplă când o societate nu știe cum să stea de vorbă cu necunoscuți.

6.

Aceasta a fost o carte despre o enigmă. Nu avem de ales - trebuie să stăm de vorbă cu necunoscuți, mai ales în lumea noastră modernă, fără frontiere. Nu mai trăim în sate. Polițiștii trebuie să oprească oameni pe care nu îi cunosc. Ofițerii de informații trebuie

să se confrunte cu duplicitatea și incertitudinea. Tinerii doresc să meargă la petreceri cu scopul explicit de a întâlni persoane necunoscute: face parte din emoția descoperirii erotice. Cu toate acestea, în fața unei sarcini de maximă importanță ne dovedim a fi niște proști. Credem că îl putem transforma pe necunoscut, fără costuri și sacrificii, în ceea ce ne este familiar și cunoscut, dar nu putem. Ce trebuie să facem?

Am putea începe prin a nu ne mai pedepsi unii pe ceilalți pentru că presupunem aprioric sinceritatea. Dacă ești un părinte al cărui copil a fost abuzat de un necunoscut - chiar dacă tu te aflai în aceeași încăpere -, asta nu te face un părinte rău. Iar dacă ești președintele unei universități și nu iei în calcul cel mai rău scenariu cu putință când primești un raport sumbru despre unul dintre angajații tăi, asta nu te face un infractor. A presupune ce poate fi mai bun despre celălalt este acea trăsătură care a creat societatea modernă. Acele ocazii în care natura ta credulă este terfelită sunt tragice. Dar alternativa - renunțarea la încredere ca măsură de apărare contra prădătorilor și a escrocilor - este și mai rea.

Ar trebui, de asemenea, să acceptăm limitele capacității noastre de a-i descifra pe necunoscuți. în timpul interogatoriului la care a fost supus KSM, au existat două poziții. James Mitchell și colegul său Bruce Jessen erau mânați de dorința de a-1 face pe KSM să vorbească. Pe de altă parte, Charles Morgan era îngrijorat de costurile forțării oamenilor să vorbească: ce se întâmplă dacă actul de coerciție prin care un prizonier este forțat să spună ceea ce știe îi vatămă memoria, făcând spusele lui mai puțin demne de încredere? Așteptările mai modeste ale lui Morgan sunt un bun model pentru noi, ceilalți. Nu există mecanism perfect prin care CIA să-i demaște pe spionii strecurați în rândurile sale, metodă infailibilă prin care investitorii să îi descopere pe escroci și impostori, nici pentru noi ceilalți, o soluție de a pătrunde ca niște clarvăzători în mințile celor pe care nu îi cunoaștem. Ceea ce ni se cere este reținere și modestie. Putem instala pe poduri balustrade pentru a face mai dificilă transformarea unui impuls momentan în ceva permanent. îi putem învăța pe tineri că genul nesăbuit de a consuma

alcool care se practică la chefurile frățiilor studențești face de-a dreptul imposibilă sarcina de a-i descifra pe ceilalți. Există indicii care ne ajută să-i înțelegem pe necunoscuți. însă trebuie să îi privim cu grijă și cu atenție.

Am spus la începutul acestei cărți că nu doream să dau deoparte moartea Sandrei Bland. Am urmărit până acum de nenumărate ori înregistrarea video a întâlnirii ei cu Brian Encinia - și, de fiecare dată când o revăd, mă înfurie din ce în ce mai mult modul în care a fost „rezolvat” cazul. A fost transformat în ceva mult mai neînsemnat decât a fost în realitate: un polițist rău și o tânără negresă nedreptățită. Nu asta a fost. Ceea ce a mers anapoda în acea zi pe FM 1098 din Prairie View, Texas, a fost un eșec colectiv. Cineva a scris un manual de instrucție care în mod nesăbuit îl încuraja pe Brian Encinia să suspecteze pe toată lumea, iar el și-a însușit această idee cu toată seriozitatea. Altcineva din vârful lanțului de comandă al trupelor din Texas Highway Patrol a înțeles greșit probele și a crezut că este o idee bună să îl pună pe el și pe colegii lui să efectueze opriri în trafic de tip Kansas City într-un cartier cu infracționalitate foarte redusă. Toți cei care făceau parte din lumea lui acționau bazându-se pe presupoziția că șoferii care circulau pe străzile din colțul lor de Texas pot fi identificați și catalogați având în vedere tonul vocii, mișcările necontrolate și ambalajul de fastfood. Și în dosul fiecăreia dintre aceste idei stau presupoziții pe care le împărtășim prea mulți dintre noi - și pe care prea puțini și-au dat vreodată osteneala să le analizeze critic.

Renfro: OK. Dacă Bland ar fi fost o femeie albă, s-ar fi întâmplat același lucru?

Cu aceasta se încheie depoziția. Encinia și anchetatorul încă mai încearcă în zadar să înțeleagă ce s-a întâmplat în acea zi.

Encinia: Culoarea nu are importanță... Oprim vehicule și persoane pentru infracțiuni, fără a conta absolut deloc rasa ori genul. Oprim pentru nerespectarea regulilor.

Oprim pentru nerespectarea regulilor poate fi cel mai cinstit lucru din câte s-au spus în acest întreg episod. Dar, în loc să pună evidenta întrebare *de ce* oprim pentru toate încălcările regulamentului de circulație?, - Renfro dă cu bâta în baltă.

Renfro: Ce crezi că va face o persoană potențial periculoasă dacă întrebi „Ești bine?” Iar persoana îți dă acel tip de răspuns, după care tu revii cu întrebarea „Ai terminat?” Vreau să spun, cum contribuie asta la stabilirea unei relații?

Renfro este ferm, dar înțelegător, ca un tată care mustră un copilaș pentru că s-a purtat nepoliticos cu oaspeții invitați la cină. Cei doi au căzut de acord să considere moartea tragică a Sandrei Bland o simplă confruntare personală care a luat-o razna, iar acum au ajuns la momentul în care Renfro îl critică pe Encinia pentru că nu știe să se poarte manierat la masă.

Encinia: în niciun moment nu am încercat să fiu nepoliticos ori să bagatelizez reacțiile ei. Pur și simplu am întrebat dacă a terminat ca să mă asigur că spusese tot ceea ce avea de spus, astfel încât să pot continua completarea procedurii de oprire în trafic și/sau de identificare a ceea ce poate fi ori nu în zonă.

Renfro: Este corect a spune că ea putea să fi considerat că ești sarcastic?

Encinia: Este posibil, domnule. Nu aceasta a fost intenția mea.

Aha, a fost greșeala *ei,* nu-i așa? Aparent, Bland a înțeles greșit intonația lui. Dacă ești orb față de ideile subiacente erorilor noastre în relațiile cu necunoscuții - și față de instituțiile și practicile pe care le edificăm în jurul acestor idei -, atunci nu îți mai rămâne decât componenta personală: credulul Alpinist, neglijentul Graham Spanier, sinistra Amanda Knox, blestemata Sylvia Plath. Și acum Sandra Bland, care - la capătul lungii analize ulterioare a nefericitei opriri în trafic de pe FM 1098 -devine cumva personajul malefic din poveste.

Renfro: Te-ai gândit vreodată în acel moment, bazându-te pe instruirea ta, că era posibil să fi oprit un subiect căruia polițiștii îi sunt antipatici? Ți-a trecut prin minte asa ceva?

Encinia: Da, domnule... Este posibil ca ei să nu-i fi plăcut polițiștii.

Pentru că nu știm cum să stăm de vorbă cu necunoscuți, ce facem când lucrurile o iau razna în relațiile cu ei? Dăm vina pe necunoscuți.

1

O oprire în trafic de tip Kansas City este o căutare a acului în carul cu fân. Un polițist se folosește de o infracțiune măruntă ca să caute ceva rar - arme și droguri. De la bun început, pe măsură ce ideile puse la punct în Kansas City au început să se răspândească în lume, a fost limpede că acest gen de activitate polițienească necesita o nouă mentalitate.

2

Desigur, din acest motiv era atât de iritată Bland. „Mi se pare o porcărie să mă amendezi pentru asta. îți baram trecerea. Tu veneai din spate din ce în ce mai repede, așa că m-am dat la o parte și tu mă oprești", spune ea. Adică: o mașină de poliție vine din spatele ei în mare viteză. Ea se dă la o parte, așa cum este obligat să facă orice conducător de autovehicul, și acum același polițist care a forțat-o să schimbe banda o amendează pentru că a schimbat banda neregulamentar. Encinia a cauzat infracțiunea (n.a.).

3

Există dovezi semnificative că este considerabil mai probabil ca afro-americanii să fie opriți în trafic decât americanii albi, ceea ce înseamnă că umilința acelei corelații fals pozitive nu este egal distribuită în rândul tuturor cetățenilor. Este concentrată asupra acelor cetățeni care suferă deja alte umilințe[18] (n.a.).

4

în proiecte ulterioare realizate cu Scotland Yard din Londra, când poliția încerca să stopeze un val de înjunghieri mortale în rândul adolescenților, Sherman a insistat ca polițiștii în patrulare să își lase cartea de vizită tuturor celor cu care intrau în contact. „Uneori efectuau 500 de opriri pe noapte", a spus Sherman, „și tuturor celor opriți le înmânau o recipisă care, în esență, menționa: «Acesta este numele meu, acesta este numărul insignei mele. Dacă aveți redamap'i sau întrebări legate de tot ceea ce v-am făcut, vă puteți folosi de această recipisă.»" (n.a.).

Mulțumiri

Ca toate cărțile, *De vorbă cu necunoscuți* a fost un efort de echipă și sunt recunoscător deoarece coechipierii cu care am colaborat se numără printre cei mai buni. Este o plăcere să lucrezi cu cei de la Little, Brown: sclipitorul meu editor, Asya Muchnick, protectorul meu Reagan Arthur și toți ceilalți care au susținut de la început această carte: Elizabeth Garriga, Pamela Marshall, Allan Fallow și nenumărați alții care lucrează la cea mai bună editură din America. Helen Conford de la Penguin UK a spus lucrul cel mai britanic din câte s-au auzit vreodată: „O mulțime de subiecte pe muchie de cuțit! îmi place la nebunie!” Mulțumiri speciale pentru Eloise Lynton, inepuizabila mea instanță de verificare a faptelor, Camille Baptista, care a răspuns la un milion dintre întrebările mele, și agenta mea, Tina Bennett, fără de care aș scrie de mână undeva într-o mansardă neîncălzită. Nenumărați prieteni și-au făcut timp să citească manuscrisul și să îmi ofere sfaturile lor: Adam Alter, Ann Banchoff, Tali Farhadian, Henry Finder, Mala Gaonkar, Emily Hunt, toți membrii familiei Lynton, Brit Marling, Kate Moore, Wesley Neff, Kate Taylor, Lily și Jacob Weisberg și Dave Wirtshafter.

Sper că nu am uitat pe nimeni.

Mulțumiri aparte ca de fiecare dată mamei mele, care m-a învățat să scriu clar și simplu. Din nefericire, tatăl meu a murit înainte de a fi reușit să termin cartea. Ar fi citit-o cu atenție, ar fi cugetat asupra ei, după care mi-ar fi spus ceva inteligent sau amuzant. Ori poate amândouă. Este o carte mai slabă fără contribuția lui.

Note

De vorbă cu necunoscuți a fost scrisă în trei ani. în timpul documentării mele, am luat nenumărate interviuri și am citit multe

sute de cărți și articole. Dacă nu există alte referințe, citatele din text provin din interviurile mele.

Ceea ce urmează nu se dorește o prezentare definitivă a tuturor influențelor pe care le-a suferit gândirea mea. Este doar o listă a surselor pe care le consider a fi cele mai importante. Este aproape cert că unele lucruri mi-au scăpat. Dacă sesizați ceva care se încadrează în categoria omisiunilor sau în rândul exemplelor în care comit fără dubii anumite erori, vă rog să mă contactați pe lbpublicity.genericfă) hbgusa.com și voi fi fericit să corectez erorile sau omisiunile semnalate.

INTRODUCERE. „IEȘI DIN MAȘINĂ!"

Cazul Sandra Bland a fost subiectul unui documentar realizat în 2018 de HBO, intitulat *Spune-i pe nume: Viața și moartea Sandrei Bland,* regizat și produs de Kate Davis și David Heilbroner. Documentarul a fost realizat cu deplina cooperare a familiei Bland și reușește foarte bine să descrie viața și să surprindă spiritul Sandrei. Cu toate acestea, dă naștere unei speculații - fapt obișnuit în diverse unghere ale intemetului - conform căreia a fost ceva dubios legat de moartea Sandrei Bland. Nu mi se par convingătoare acele suspiciuni și *Spune-i pe nume* nu prezintă nicio dovadă reală care să le susțină. După cum tocmai ați citit, chinurile prin care a trecut Sandra Bland sunt mai complicate - și, fapt tragic, mai sistemice - de atât.

1. „Sandy Speaks on her birthday! 7 febr. 2015”, Youtube, 7 febr. 2015. Accesat pe 10 ian. 2019. https://www. youtube.com/ watch?v= KfrZM2Qjvtc.

2. Vezi Texas Dept Public Safety video (963k vizionări), WSJ video (42k vizionări), second WSJ video (37k vizionări), plus site-urile care nu țin evidența vizionărilor, precum nytimes.com și nbc. corn.

3. „Sandra Bland Traffic Stop”, Texas Department of Public Safety, YouTube, 2015, https://www.youtube.com/ watch?

v=CaWo9Ymr2BA.

4. Rachel Clarke și Christopher Lett, „Ce s-a întâmplat când Michael Brown s-a întâlnit cu polițistul Darren Wilson", CNN, 11 nov. 2014, https://www.cnn.com/interactive/2014/08/us/ ferguson-brown-timeline.

5. Peter Herman și John Woodrow Cox, „Date elementare despre Freddie Gray: cine a fost, cum a murit, de ce atât de multă furie?", *Washington Post,* 28 aprilie 2015, https: //www.washin-gtonpost. com/news/local/ wp/2015/04/28/a-freddie-gray-pri-mer-who-was-he-how-did-he-why-is-there-so-much-anger; Philando Castile: Mark Berman, „Polițist din Minnesota acuzat de omor prin imprudență după ce l-a împușcat pe Philando Castile în timpul unui incident de pe Facebook", *Washington Post, 16* nov. 2016, https: //www.washingtonpost.com/news/post-nation/wp/2016/11/16/prosecutors-to-announce-update-on-investigation-into-shooting-of-philando-castile/?utm_term=. ie79i4da2C3b; Eric Gamer: Deborah Bloom și Jareen Imam, „Un bărbat din New York moare după ce a fost strangulat de polițiști", CNN, 8 dec. 2014, https: //www.cnn.com/2014/07/20/ justice/ny-chokehold-death/index.html; Walter Scott: Michael Miller, Lindsey Bever și Sarah Kaplan, „Cum o înregistrare video făcută cu telefonul mobil a dus la acuzația de crimă împotriva

unui polițist din North Charleston, S.C.", *Washington Post, 8* aprilie 2015.

6. „Sandy Speaks - 8 apr. 2015 (Black Lives Matter)", Youtube video, 4:07, postat de „Sandy Speaks", 8 apr. 2015..

7. William Prescott, *History of the Conquest of Mexico,* New York, Modern Library, 1980.

8. Bernal Diaz del Castillo, *The Discovery and Conquest of Mexico,* London, George Routledge & Sons, 1928, p. 270, https://archive. org/details/in.ernet.dli.2Oi5.i522O4/page/n295.

9. Hugh Thomas, *Conquest: Cortes, Montezuma, and the Fall of Old Mexico,* New York, Simon & Schuster, 1995, p. 279.

10. Camilla Townsend, „ Burying the White Gods: New Perspectives on the Conquest of Mexico", *American Historical Review,* 108, no. 3, 2003, PP- 659-687.

11. Matthew Restall, *When Montezuma Met Cortes: The True Story of the Meeting That Changed History,* New York, Harper Collins, 2018, p. 345.

12. Dacă sunteți interesați de istoria confruntării dintre Cortès și Montezuma, recomand cu căldură ultimele două surse mai sus menționate. Cartea lui Restall este minunată. Iar Townsend face parte din acea extrem de rară categorie de istorici care sunt capabili să scrie în reviste academice articole erudite de istorie pe care le citești de parcă ar fi fost scrise pentru oricare dintre noi.

CAPITOLUL 1. RĂZBUNAREA LUI FIDEL CASTRO

1. Această relatare este preluată din Brian Latell, *Castro's Secrets: Cuban Intelligence, the CIA, and the Assassination of John F. Kennedy,* New York, Palgrave Macmillan, 2013, p. 26.

2. Herald Staff, „Spy work celebrated at museum in Havana", *Miami Herald, 16* iulie 2001, http://www.latinamericanstudies. org/espionage/spy-museum.htm.

3- Benjamin B. Fischer, „Doubles Troubles: The CIA and Double Agents during the Cold War", *International Journal of Intelligence and Counterintelligence* 21, no. 1, 2016, pp. 48-74.

4. I.C. Smith, *Inside: A Top G-Man Exposes Spies, Lies, and Bureaucratic Bungling Inside the FBI,* Nashville, Nelson Current, 2004, pp. 95-96.

5. Herald Staff, „Spy work celebrated at museum in Miami”, *Miami Herald,* 16 iulie 2001.

6. Aici Fischer citează din Markus Wolf & Anne McElvoy, *Man Without a Face: The Autobiography of Communism's Greatest Spymaster,* New York, Times Books/Random House, 1997, p. 285.

CAPITOLUL 2. CUM AJUNGI SÄ ÎL CUNOȘTI PE FÜHRER

Relatarea relațiior dintre Chamberlain și Hitler se bazează pe mai multe surse, în principal, pe excelenta carte a lui David Faber, *Munich, 1938: Appeasement and World War II,* New York, Simon & Schuster, 2008, pp. 272-296.

1. Faber, David, *Munich,* ed. cit., p. 229.

2. Vezi *W.L. Mackenzie King's Diary,* 29 iunie 1937, National Archives of Canada, MG26 J Series 13, https://www.junobea-ch.org/canada-inwwii/articles/aggression-and-impunity/w-1-mackenzie-kings-diary-june-29-1937/.

3. Diana Mosley, *A Life of Contrasts: The Autobiography of Diana Mosley,* London, Gibson Square, 2002, p. 124.

4. Faber, *Munich,* pp. 284-285.

5. Neville Chamberlain către Ida Chamberlain, 19 sept. 1938, în Robert Self, ed., *The Neville Chamberlain Diary Letters: Volume Four: The Downing Street Years, 1934-^'940,* Aidershot, UK, Ashgate, 2005, p. 346.

6. *Ibidem,* p. 348.

7- Faber, *Munich,* p. 296.

8. Neville Chamberlain către Hilda Chamberlain, 2 oct. 1938, p. 350.

9. *Ibidem,* p. 302.

10. *Ibidem,* p. 300.

11. *Ibidem,* p. 40. Faber o citează pe diplomata britanică Ivone Kirkpatrick, care relatează evenimentul în cartea ei de memorii, *The Inner Circle,* London, Macmillan & Company, 1959, P- 97-

12. Lois G. Schwoerer, „Lord Halifax's Visit to Germany: November 1937", *The Historian* 32, no. 3, mai 1970, pp. 353-375.

13. Peter Neville, *Hitler and Appeasement: The British Attempt to Prevent the Second World War,* London and New York, Hambledon Continuum, 2006, p. 150.

14. Kirckpatrick, *ed. cit.,* p. 257.

15. Abraham Ascher, *Was Hitler a Riddle?Westem Democracies and National Socialism,* Stanford, Stanford University Press, 2012, P- 73-

16. Sir Nevile Henderson, *Failure of a Mission: Berlin 1937-1939,* New York, G.P. Putnam and Sons, 1940, p. 82.

17. Cred că este întru câtva logic: trebuie să fii expus unei fraude înainte de a putea fi păcălit. Pe de altă parte, cei înșelați de Hitler erau toți niște oameni inteligenți, cu multă experiență în relațiile internaționale, care abordau întrunirile la care participau cu multă suspiciune. De ce informațiile suplimentare, de orice natură, pe care le puteau obține despre Hitler discutând față în față cu el nu au condus la un plus de acuratețe a opiniei lor despre el? Vezi și Faber, *Munich,* pp. 285,302,351.

18. Vezi D.R. Thorpe, *The Life and Times of Anthony Eden, First Earl of Avon, 1897-1997,* New York, Random House, 2003.

19. Pentru studiul lui Sendhil Mullainathal, vezi Jon Kleinberg et al., „Human Decisions and Machine Predictions”, NBER Working Paper 23180, febr. 2017; aceasta este o primă versiune a studiului semnat de Kleinberg et al., „Human Decisions and Machine Predictions”, *The Quarterly Journal of Economies* 133, no. 1, febr. 2018, pp. 237-293.

20. Faber, *Munich,* p. 414.

21. *Ibidem,* p. 302.

22. *Ibidem,* p. 4.

23. *Ibidem,* pp. 6-7.

24. Emily Pronin et al., „You Don’t Know Me, But I Know You: The Illusion of Asymmetric Insight”, *Journal of Personality and Social Psychology* 81, no. 4, 2001, pp. 639-656, APA PsychNET.

25. Am citat o parte din concluzia lui Pronin. Dar merită să reproducem întregul paragraf:

Convingerea că îi cunoaștem pe ceilalți mai bine decât ne cunosc ei pe noi - și că putem ști despre ei lucruri pe care ei nu le știu (dar nu și invers) - ne determină să vorbim când am face mai bine să ascultăm și să avem mai puțină răbdare decât ar trebui când ceilalți își exprimă convingerea că ei sunt cei înțeleși greșit ori judecați nedrept. Aceleași convingeri ne pot face să ezităm a primi sfaturi din partea unora care nu ne pot cunoaște gândurile și sentimentele noastre lăuntrice, modul în care interpretăm evenimentele sau motivele noastre, dar prea dispuși să dăm altora sfaturi bazate pe interpretarea comportamentului lor din trecut, fără să acordăm atenția cuvenită gândurilor, sentimentelor, interpretărilor și motivelor lor. într-adevăr, viziunile părtinitoare pe care le-am documentat aici

pot să creeze un obstacol în calea spre acel tip de schimb informațional și îndeosebi în calea acelui tip de ascultare atentă și plină de respect care poate conta mult pentru atenuarea sentimentelor de frustrare și resentiment care însoțesc confictele interpersonale și intergrupale.

Acestea sunt vorbe pline de tâlc.

CAPITOLUL 3. REGINA CUBANEZĂ

1. Transcriere preluată din documentarul *Shoot Down,* regizat de Cristina Khuly, Palisades Pictures, 2007.

2. „CNN Interview with Admiral Eugene Carroll—U.S. Navy Rear Admiral (Ret.)", CNN, 25 febr. 1996, Transcript #47-22, .org/ CNN%2oInterview%2Owith% 2oAdmiral% 20 Eugene%2o Carroll.htm. [Următoarele citate din interviu provin din aceeași sursă.]

3. Guvernul Statelor Unite era la curent cu iritarea crescândă a cubanezilor stârnită de misiunile organizației Hermanos al Rescate cu câtva timp înainte de doborârea avioanelor și alertase organizația, în primul rând comunicând direct cu liderul ei, Jose Basulto. în vara și în toamna lui 1995, Departamentul de Stat și Federal Aviation Administration (FAA) au făcut mai multe declarații publice și au atras atenția organizației că niciun plan de zbor spre Cuba nu avea aprobare. La un moment dat, FAA a încercat să îi anuleze lui Basulto licența de pilot. Avertismentele guvernului s-au domolit însă în toamna lui 1996, deoarece autoritățile au avut impresia că „era mai probabil ca noi atenționări mai degrabă să îl provoace pe Basulto decât să îl potolească". în acea perioadă, Administrația Clinton și Hermanos al Rescate erau în dezacord din cauza politicii din 1995 a lui Clinton, numită *wet feet, dry feet -* „picioare ude, picioare uscate" -, care îi obliga pe cubanezii veniți cu plutele pe mare să se repatrieze.

4. Scott Carmichael, *True Believer: Inside the Investigation and Capture of Ana Montes, Cuba's Master Spy,* Annapolis, Naval Institute Press, 2007, p. 5.

5. Departamentul de Stat a știut despre amenințarea cubaneză după întâlnirea de pe 23 februarie cu contraamiralul Eugene Carroll, dar guvernul nu a contactat organizația Hermanos al Rescate. în schimb, Departamentul de Stat a avertizat FAA cu o noapte înainte de atac că „nu este improbabil ca [Hermanos al Rescate] să încerce mâine un zbor neautorizat în spațiul aerian cubanez". în consecință, FAA a comandat centrelor radar să urmărească deosebit de atent zborurile peste Strâmtoarea Floridei. Cu toate acestea, când monitoarele radar au localizat pe 24 februarie MiG-urile, nu le-au transmis piloților niciun mesaj de avertizare. în pofida faptului că avioanele de luptă F-15 erau gata de acțiune, nu au primit niciun ordin să pornească în apărarea avioanelor civile. Ulterior, guvernul american a dat vina eșecului de apărare a piloților trimiși de Hermanos al Rescate pe unele erori de comunicare. Basulto, care a supraviețuit incidentului, a sugerat că atacul a fost rezultatul unei conspirații puse la cale de liderii cubanezi și de Guvernul SUA. Această relatare este preluată din Marifeli Pérez-Stable, *The United States and Cuba: Intimate Enemies*, New York, Routledge, 2011, p. 52.

6. Informația că Juan Roque era sursa cubanezilor din interiorul organizației Hermanos al Rescate este preluată, de asemenea, din documentarul *Shoot Down.*

7. Jim Popkin, „'Queen of Cuba' Ana Montes did much harm as a spy. Chances are you haven't heard of her", *Washington Post,* 8 apr. 2013.

8. *Idem.*

9. Pentru o listă completă a experimentelor de înșelătorie efectuate de Tim Levine, vezi „Deception and Deception Detection", accesat pe 7 martie 2019.

10. Pentru înregistrările video ale interviurilor luate lui „Philip" și altor subiecți, vezi T.R. Levine, *NSFfunded cheating tape interviews,* East Lansing, Mich., Michigan State University, 2007-2011.

11. Privitorii au identificat corect mincinoșii în 56% dintre cazuri. Vezi Experimentul 27 din Capitolul 13 din Timothy R. Levine, *Duped: Truth-Default Theory and the Social Science of Lying and Deception,* Tuscaloosa, AL, University of Alabama Press, 2019.

Media obținută de alte versiuni similare ale aceluiași experiment, efectuat de alți psihologi, este 54%. C.F. Bond, Jr. și B.M. DePaulo, „Accuracy of deception judgments", *Review of Personality and Social Psychology,* 10, 2006, pp. 214-234.

12. Timothy Levine, „Truth-Default Theory (TDT): A Theory of Human Deception and Deception Detection", *Journal of Language and Social Psychology* 33, no. 4, 2014, pp. 378-392.

13. Stanley Milgram, „Behavioral Study of Obedience", *Journal of Abnormal and Social Psychology* 64, no. 4,1963, pp. 371-378.

14. Relatarea celei de-a doua concluzii extrase din experimentul lui Milgram provine în mare parte din cartea fundamentală scrisă de Gina Perry, *Behind the Shock Machine: The Untold Story of the Notorious Milgram Psychology Experiments,* New York, The New Press, 2013, pp. 55-56.

15. *Ibidem,* p. 80.

16. *Ibidem,* pp. 127-129.

17. Stanley Milgram, *Obedience to Authority: An Experimental View,* NewYork, HarperTorchbooks, 1969, p. 172.

18. Jim Popkin, „'Queen of Cuba' Ana Montes did much harm as a spy. Chances are you haven't heard of her", *Washington Post,* 8 apr. 2013.

CAPITOLUL 4. NEBUNUL SFÂNT

1. U.S. Securities and Exchange Commission, Office of Investigations, „Investigation of Failure of the SEC to Uncover Bernard Madoff's Ponzi Scheme - Public Version", 31 august 2009, www.sec.gov/news/ studies/2OO9/oig-5O9.pdf, p. 146.

2. *Ibidem,* p. 149.

3. *Ibidem,* p. 153.

4. *Ibidem,* p. 158.

5. *Ibidem,* p. 211.

6. „Opening Statement of Hany Markopolos", Public Resource

Org, YouTube, video furnizat prin amabilitatea C-SPAN, 4 febr. 2009, https://www.youtube.com/watch?v=AF-gzN3ppb-E&feature=youtube, accesat pe 8 martie 2019.

7. Informațiile despre biografia lui Markopolos provin din Harry Markopolos, *No One Would Listen: A True Financial Thriller,* Hoboken, N.J., John Wiley & Sons, 2010, p. 11.

8. Citatul provine din Capitolul 11 din Timothy R. Levine, *Duped: Truth-Default Theory and the Social Science of Lying and Deception,* University of Alabama Press, 2019.

9. Tom Mangold, *Cold Warrior: James Jesus Angleton - The CIA's Master Spy Hunter,* NewYork, Simon & Schuster, 1991, pp. 263-264.

10. Markopolos, *No One Would Listen,* pp. 109-111.

11. Levine, *Duped.*

CAPITOLUL 5. STUDIU DE CAZ: BĂIATUL DE LA DUȘ

1. Sursa datelor și citatelor care urmează este *Commonwealth of Pennsylvania vs. Graham Basil Spanier* vol. 1, 21 martie 2017.

2. *Ibidem,* pp. 105-108.

3. *Ibidem,* pp. 141-142.

4. *Ibidem,* pp. 115-116.

5. Malcolm Gladwell, „In Plain View”, *The New Yorker,* 24 sept. 2012, https://www.newyorker.com/magazine/2o12/o9/24/ in-plain-view.

6. Joe Posnanski, *Patern o,* New York, Simon & Schuster, 2012, p. 251.

7. Jerry Sandusky, *Touched: The Jerry Sandusky Story,* Champaign,

Ill., Sports Publishing Inc., 2000, pp. 33, 210.

8. Jack McCallum, „Last Call: Jerry Sandusky, the Dean of Linebacker U, is leaving Penn State after 32 years to devote himself to a different kind of coaching”, *Sports Illustrated,* 20 decembrie 1999, https://www.si.com/vault/i999/12/2o/27i564/lªst-call-jerry-sanduskythe-dean-of-linebacker-u-is-leaving-penn-state-after-32-years-to-devotehimself-to-a-different-kind-of-coaching.

9. Bill Lyon, „Penn State defensive coordinator Jerry Sandusky is the Pied Piper of his time”, *Philadelphia Inquirer,* 27 decembrie 1999.

10. *Commonwealth v. Gerald A. Sandusky,* 11 iunie 2012, p. 53.

11. Conform unuia dintre numeroasele comentarii posterioare cazului, „băiatul a spus că nu voia să-i facă «necazuri» lui Sandusky și că Sandusky nu urmărise nimic prin comportarea lui. Băiatul nu voia ca indiferent cine să discute cu Sandusky, fiindcă acesta ar putea să nu-1 mai invite la meciuri". Freeh Sporkin & Sullivan, LLP, *Report of the Special Investigative Counsel Regarding the Actions of the Pennsylvania State University Related to the Child Sexual Abuse Committed by Gerald A. Sandusky,* 12 iulie 2012, https://assets.documentcloud.org/documents/396512/report-final-071212.pdf, p. 42.

12. Aaron Fisher, Michael Gillum și Dawn Daniels, *Silent No More: Victim I's Fight for Justice Against Jerry Sandusky,* New York, Ballantine Books, 2012.

13. Mark Pendergrast, *The Most Hated Man in America: Jerry Sandusky and the Rush to Judgment,* Mechanicsburg, Penn., Sunbury Press, 2017, pp. 90.

14. *Ibidem,* p. 52.

15. *Ibidem,* p. 55.

16. Freeh Sporkin & Sullivan, LLP, *Report*pp. 43-4Ö.

17. Pentru mai multe detalii despre controversa privind amintirile traumatice reprimate, vezi, de exemplu, C.J. Brainerd și V.F. Reyna, *The Science of False Memory,* Oxford, Oxford University Press, 2005; E.F. Loftus și K. Ketcham, *The Myth of Repressed Memory: False Memories and Allegations of Sexual Abuse,* New York, St Martin's Press, 1994; R-J- *McNally, RememberingTrauma,* Cambridge, Mass., Harvard University Press, 2003; R. Ofshe și E. Watters, *Making Monsters: False Memories, Psychotherapy, and Sexual Hysteria,* New York, Scribner, 1994; D. L. Schacter, *The Seven Sins of Memory: How the Mind Forgets and Remembers,* Boston, Houghton Mifflin, 2001.

18. Pendergrast, *The Most Hated Man in America,* p. 59.

19. Geoffrey Moulton, Jr., *Report to the Attorney General of the Investigation of Gerald A. Sandusky,* 30 mai 2014, Appendix J, http://filesource.abacast.com/commonwealthofpa/mp4_pod-cast/
2Oi4_o6_23_REPORT_to_AG_ON_THE_SANDUSKY_ INVESTIGATION.pdf.

Să fie clar. Cazul Sandusky este *straniu.* Imediat după arestarea și condamnarea lui Sandusky, un mic grup de oameni au insistat că el este nevinovat. Cel mai explicit a fost John Ziegler, un jurnalist cu vederi conservatoare și moderator al unui talk-show radiofonic. Alături de alți trei colaboratori, Ziegler se exprimă pe site-ul www.framingpatemo.com, care își propune să dezvăluie fisurile din argumentele procuraturii contra lui Sandusky.

După cum am menționat în discuția mea privind cazul Sandusky, Ziegler este cel care susține convingător că au trecut cel puțin cinci săptămâni din momentul în care McQueary l-a surprins pe Sandusky la duș până când a vorbit despre incident cu cineva din conducerea universității Penn State. Vezi John Ziegler, „New Proof that December 29, 2000, Not February 9, 2001, was the Real Date of the McQueary Episode”, *The Framing of Joe Patemo* (blog), 9 febr. 2018, http: *//www.* framingpatemo. com/new-proof-december-2 9-2000-notfebruary-9 th-2001-was-real-date-mcqueary-episode. Ziegler crede că acest fapt dovedește că McQueary nu a văzut ceea ce a crezut el că vede. Aș spune că - în contextul presupoziției apriorice a sincerității - asta sugerează că McQueary avea *îndoieli* față de ceea ce a văzut. Inutil să precizez că există o mare diferență între aceste două interpretări.

Ziegler a scos la iveală un număr de alte fapte, pe care, din motive de spațiu, nu le-am inclus în capitol. (Cazul Sandusky este o văgăună foarte, foarte adâncă și sinuoasă.) Conform relatărilor lui Ziegler, cel puțin unele dintre victimele lui Sandusky nu sunt credibile. Se pare că au fost ademenite de sumele generoase pe

care le oferea Penn State ca daune morale, profitând de criteriile vagi după care universitatea decidea cine trebuie să fie plătit.

în decursul redactării acestui capitol, am corespondat de mai multe ori cu Ziegler și am vorbit cu el la telefon. Mi-a transmis cu generozitate un număr de documente - inclusiv memoriul scris de un detectiv particular, Curtis Everhart. Nu sunt convins de concluzia finală a lui Ziegler - că Sandusky era nevinovat. Dar sunt de acord cu el că acest caz este mult mai ambiguu și mai neobișnuit decât sugerează relatările convenționale din presă. Dacă doriți să coborâți cât mai adânc în văgăuna cazului Sandusky, ați dori să începeți cu Ziegler.

Un al doilea (și poate mai convențional) sceptic față de cazul Sandusky este Mark Pendergrast, care a publicat în 2017 *The Most Hated Man in America; Jerry Sandusky and the Rush to Judgment.* Pendergrast vede în cazul Sandusky un exemplu clasic de „panică morală”, dovedind slăbiciunea memoriei umane. Am extras masiv din cartea lui Pendergrast în relatarea cazurilor lui Aaron Fisher și Allan Myers. Trebuie să spun că unul dintre aspectele remarcabile de găsit în cartea lui Pendergrast este ultima copertă, care conține recomandări elogioase semnate de doi dintre cei mai influenți și respectați experți în materie de memorie din lume: Richard Leo, de la University of San Francisco, și Elizabeth Loftus, de la University of California din Irvine.

Iată ce are de spus Loftus: *„The Most Hated Man in America* spune o istorie cu adevărat remarcabilă. în toate relatările din media ale cazului Sandusky, este uimitor faptul că nimeni altul nu a sesizat ori nu a scris despre atât de multe lucruri, inclusiv «amintirile» recuperate prin terapie și investigații judiciare. Te poți gândi că demența totală a unei atât de mari părți din toate aceste investigații va trebui să iasă cândva la iveală.”

Ce cred eu? Habar nu am. îi las pe alții să descâlcească acest hățiș de dovezi contradictorii, speculații și ambiguități care formează cazul Sandusky. Pe mine mă interesează doar atât: în condițiile în care

cazul este o atât de mare brambureală, cum Doamne Dumnezeule îi poți trimite la închisoare pe Spanier, Curley și Schultz?

20. *Commonwealth of Pennsylvania vs. Graham Basil Spanier,* pp. 86-87.

21. *Ibidem,* p. 155.

22. *Ibidem,* pp. 163-165.

23. Sandusky Grand Jury Presentment, 5 noiembrie 2011, https:// cbsboston.files.wordpress.com/2o11/ 11/sandusky-grand-jury-presentment.pdf, pp. 6-7.

24. E-mailul lui McQueary către Jonelle Eshbach a fost obținut de Ray Blehar, un blogger din zona Penn State. Ray Blehar, „Correcting the Record: Part 1: McQueary's 2001 Eye-witness Report", *Second Mile - Sandusky Scandal (SMSS): Searching for the Truth through a Fog of Deception,* blog, 9 oct, 2017, https://notpsu.blogspot.com/ 2017/1 o/correcting-record-part-i-mcquearys-2ooi.html#more.

25. „Rachael Denhollander delivers powerful final victim speech to Larry Nassar," YouTube, 24 ianuarie 2018, https ://www.youtu-be.com /watch?v=7CjVOLToRJk&t=6i6s.

26. „Survivor reported sexual assault in 1997, MSU did nothing", YouTube, 19 ianuarie 2018, https://www.youtube.com / watch?v= OYJIx_3hbRA.

27. Melissa Korn, „Larry Nassar's Boss at Michigan State Said in 2016 That He Didn't Believe Sex Abuse Claims", *Wall Street Journal,* 19 martie 2018, https ://www. wsj.com/articles/deans-comments-shed-light-on-cultureat-michigan-state-during-nassars-tenure-1521453600.

28. Citatele din podcast: Kate Wells și Lindsey Smith, „The Parents", *Believed)* NPR/Michigan Radio, Podcast audio, 26

noiembrie 2018, https://www.npr.org/templates/transcript/transcript. php? storyId = 669669746.

29. Kerry Howley, „Everyone Believed Larry Nassar”, *New York Magazine/The Cut,* 19 noiembrie 2018, https :// www. thecut. com/2018/n/how-did-larry-nassar-deceive-so-many-for-so-long.html.

30. „Lifelong friend, longtime defender speaks against Larry Nassar”, YouTube, 19 ianuarie 2018, https://www.youtube.com/ watch ?v= H8Aa2MQORd4.

31. Pendergrast, *The Most Hated Man in America)* p. 147; citat din Pennsylvania State Police, interviu cu Allan Myers, sept. 2011.

32. Interviu luat lui Allan Myers de Curtis Everhart (Criminal Defense Investigator), 9 noiembrie 2011.

33. Nota de subsol privind raportul procuraturii despre Allan Myers provine din Anthony Sassano, Supplemental Report on Allan Myers, 11 aprilie 2012, Penn State Police, citat la p. 168 din cartea lui Pendergrast. întregul fragment din *The Most Hated Man in America* spune următoarele:

„Corricelli a indicat că avocatul Shubin i-a spus că Myers îi relatase lui incidente de penetrare orală, anală și digitală din partea lui Sandusky”, a scris Sassano în raportul său. „Shubin i-a arătat lui Corricelli un document de trei pagini, pretins a conține amintirile lui Myers a contactelor lui sexuale cu Sandusky. Corricelli a examinat documentul și mi-a indicat că avea bănuieli că documentul era scris de Anthony Shubin. I-am spus că nu doream o copie a unui document suspectat că ar fi fost scris de avocatul Shubin”. Concluzia lui Sassano: „în acest moment, nu anticipez alte investigații privindu-1 pe Allan Myers.”

34. *Commonwealth* v. *Gerald A. Sandusky* (Apel), 4 nov. 2016, p. 10.

35. *Commonwealth* v. *Gerald A. Sandusky*, 11 iunie 2012, mărturia lui Brett Swisher Houtz, 11 iunie 2012, p. 70.

36. *Ibidemj* mărturia lui Dorothy Sandusky, 19 iunie 2012, p. 257.

37. *Commonwealth of Pennsylvania vs. Graham Basil Spanier* vol. 1, 21 martie 2017, pp. *174-175;* 189.

38. *Ibidem,* pp. 381; 203.

39. *Ibidem,* p. 442.

40. Jeffrey Toobin, „Former Penn State President Graham Spanier Speaks”, *The New Yorker, 21* august 2012, https://www.newyor-ker.com/news/news-desk/formerpenn-state-president-graham -spanier-speaks.

41. *Idem.*

CAPITOLUL 6. EROAREA DIN SERIALUL FRIENDS

1. Dialogul extras din *Friends,* „The One with the Girl Who Hits Joey” (episodul 15, sezonul 5), regizat de Kevin Bright, NBC, 1998.

2. Paul Ekman și Wallace V. Friesen, *Facial Action Coding System, parts 1 and* 2, San Francisco, Human Interaction Laboratory, Dept, of Psychiatry, University of California, 1978.

3. în a doua mea carte, *Blink,* Little, Brown & Co., 2005, am dedicat un spațiu considerabil din Capitolul 6, „Șapte secunde în Bronx. Arta delicată a citirii gândurilor”, unei analize a lucrării lui Paul Ekman, unul dintre cei mai importanți psihologi din ultimul secol. El este coinventatorul FACS, pe care am rugat-o pe Jennifer Fugate să îl utilizeze în analiza acelui

> episod din *Friends.* FACS a devenit etalonul-aur pentru înțelegerea și catalogarea modalităților în care emoțiile umane sunt expuse pe chipul cuiva. Principala contribuție științifică a lui Ekman a fost demonstrația ideii de „scăpare” *[leakage]* - conform căreia emoțiile noastre se expun adeseori, involuntar, pe chipurile noastre într-o configurație caracteristică a mușchilor faciali. Și, dacă ești antrenat să distingi „limbajul” feței și dacă ai ocazia să oprești înregistrarea video a expresiei cuiva din milisecundă în milisecundă, poți să identifici acele configurații.

Iată ce am scris la p. 210 din *Blink:* „Ori de câte ori ne încearcă o emoție elementară, acea emoție este exprimată automat de mușchii feței. Acea reacție poate să dureze pe chip doar o fracțiune de secundă ori poate să fie detectabilă numai dacă pe fată sunt atasati senzori electrici. Dar este întotdeauna acolo.”

> **> *9***

Ekman avansează două teze îndrăznețe. Prima este ideea că emoția se exprimă cu necesitate pe figură - dacă o simți, o manifești. A doua spune că aceste genuri de expresii emoționale sunt universale - oricine, de oriunde, își folosește chipul ca să își exprime sentimentele în același mod.

Aceste afirmații i-au enervat întotdeauna pe unii psihologi, însă de când am scris eu *Blink,* reacția comunității de psihologi contra poziției lui Ekman a luat o amploare crescândă.

De exemplu, de ce credea Ekman că emoțiile sunt universale? în anii i960, el și încă doi colegi au călătorit în Noua Guinee, înarmați cu un teanc de 30 de fotografii. Pozele înfățișau doar fețele unor occidentali, pe care erau întipărite expresiile corespunzătoare emoțiilor fundamentale: furie, tristețe, dispreț, dezgust, surpriză, fericire și frică.

Tribul din Noua Guinee pe care l-a vizitat grupul lui Ekman se numea Fore. Până în urmă cu numai vreo doisprezece ani trăiseră efectiv în epoca de piatră, complet izolați de restul lumii.

Ideea lui Ekman era că, dacă Fore puteau să identifice furia ori surpriza pe fețele din fotografii la fel de ușor ca un newyorkez ori un londonez, atunci emoțiile trebuie să fie universale. Destul de cert, ar putea fi.

„Descoperirile noastre susțin sugestia lui Darwin că expresiile faciale ale emoției sunt asemănătoare la toti oamenii, indi-ferent de cultură, datorită faptului că își au originea în evoluție”, au scris Ekman și colegii săi într-un articol publicat în *Science,* una dintre cele mai prestigioase publicații academice. (Vezi P. Ekman et al., „Pan-Cultural Elements in Facial Display of Emotions”, *Science* 164,1969, pp. 86-88.)

Această idee - că există un set universal de reacții emoționale umane - este principiul pe care se sprijină o întreagă categorie de instrumente de care ne folosim ca să-i înțelegem pe necunoscuți. De aceea avem detectoare de minciuni. Din acest motiv cuplurile atinse de flacăra iubirii se privesc adânc și îndelung. Este motivul pentru care Neville Chamberlain a făcut îndrăzneață lui vizită pentru a-1 vedea pe Hitler în Germania. Și este motivul pentru care Solomon l-a privit intens pe bărbatul acuzat de abuz asupra unui copil.

Dar iată care este problema. Ekman s-a bazat îngrozitor de mult pe ceea ce a văzut printre băștinașii Fore. Și totuși exercițiul de recunoaștere a expresiilor emoționale pe care l-a făcut cu ei nu era nici pe departe atât de concludent pe cât afirma el că este.

Ekman a mers în Noua Guinee împreună cu un alt psiholog, Wallace Friesen, și cu un antropolog, Richard Sorenson. Nici Ekman, nici Friesen nu vorbeau limba tribului Fore. Sorenson o cunoștea suficient cât să înțeleagă ori să exprime cele mai simple lucruri. (Vezi James Russell, „Is There Universal Recognition of Emotion from Facial Expression? A Review of the Cross Cultural Studies”, *Psychological Bulletin* 115, no. 1,1994, P-124.) Așadar, iată-i, arătându-le băștinașilor poze cu albi care fac diferite figuri - și având deplină încredere în translatorul lor. Nu pot să ceară fiecărui indigen să le spună prin asociații libere ce crede că se întâmplă în fiecare fotografie. Cum ar înțelege ce spune? Era necesar să simplifice

lucrurile. Așa că Ekman și echipa lui utilizează ceea ce se numește „alegere forțată”. Ei arată pozele fiecărui indigen Fore, una câte una, și, pentru fiecare imagine, îi cer privitorului să aleagă răspunsul corect dintr-o listă scurtă de emoții. Ceea ce vezi este furie, tristețe, dispreț, dezgust, surpriză, fericire sau frică? (Indigenii Fore nu aveau realmente un cuvânt care să descrie *dezgustul* ori *surpriza,* așa că cei trei cercetători au improvizat: *dezgust* era *ceva care duhnește',* *surpriza* era *ceva nou.)*

Acum, este alegerea forțată o metodă bună? De exemplu, presupuneți că vreau să aflu dacă știți care este capitala Canadei. (Din experiența mea, un surprinzător număr de americani habar nu au.) Aș putea să vă întreb de-a dreptul: care este capitala Canadei? Este o întrebare de *alegere libera.* Ca să răspundeți corect, trebuie să știți realmente care este capitala Canadei. Acum, iată care este versiunea de alegere forțată a acestei întrebări.

Capitala Canadei este:

Washington, DC

Kuala Lumpur

Ottawa

Nairobi

Toronto

Puteți să ghiciți, nu-i așa? Nu este Washington, DC. Chiar și un ins lipsit de orice cunoștințe geografice știe, probabil, că este capitala Statelor Unite. Probabil nu este Kuala Lumpur sau Nairobi, întrucât acele nume nu *sună* canadian. Rămânem, așadar, cu Toronto sau Ottawa. Chiar dacă habar nu aveți care este capitala Canadei, aveți 50% șanse să nimeriți răspunsul corect. Asta s-a întâmplat cu investigațiile lui Ekman în rândul indigenilor Fore?

Sergio Jarillo și Carlos Crivelli - cei doi cercetători despre care am scris în Capitolul 6 din această carte - și-au început investigația încercând să repete descoperirile lui Ekman. Ideea lor era următoarea: să corectăm deficientele din exercițiul lui și să vedem dacă rămân în picioare concluziile la care a ajuns. Primul lor pas a fost să aleagă un trib izolat - locuitorii din Insulele Trobriand, a căror limbă și cultură erau bine cunoscute cel puțin unuia dintre ei (Jarillo). Acesta a fost primul lor avantaj față de Ekman: știau mult mai multe lucruri decât Ekman despre cei cu care discutau. Au decis, de asemenea, să nu utilizeze „alegerea forțată". Au folosit metodologia mult mai riguroasă a alegerii libere. Au expus un set de portrete (ale unor oameni care arătau fericiți, triști, furioși, speriați și dezgustați) și au întrebat: „Care dintre acestea este figura tristă?" Apoi au întrebat pe următorul interlocutor: „Care dintre acestea este figura furioasă?" Și așa mai departe. La sfârșit, au însumat toate răspunsurile.

Și ce au descoperit? Că dacă se reface experimentul fondator al lui Ekman - numai că, această dată, atent și riguros -, argumentele în favoarea universalismului se năruie. în ultimii ani, stăvilarele s-au deschis, revărsându-se multe dintre cercetările pe care le descriu în acest capitol.

Câteva idei suplimentare:

După un timp de reflecție, articolul inițial publicat de Ekman în *Science* este puțin straniu. El a susținut că descoperirile lui după dialogul cu indigenii Fore erau dovezi ale universalismului. Dar dacă se examinează datele lui, nu pare că descrierile lui înfățișează universalismul.

Membrii tribului Fore erau, într-adevăr, pricepuți în identificarea figurilor fericite, dar numai jumătate dintre ei au identificat corect figura pe care se citea „frica" drept o expresie a fricii.

Cam 45% dintre ei au crezut că figura surprinsă era o figură speriată. Iar 56% dintre ei au interpretat tristețea drept furie. Acesta este universalism?

Crivelli a făcut o remarcă pătrunzătoare când am discutat despre oamenii care (aidoma lui Ekman) au privit atât de favorabil ideea universalismului. Mulți dintre ei au aparținut generației care s-a maturizat după cel de-al Doilea Război Mondial. S-au născut într-o lume obsedată de diferențele dintre oameni - în care se credea că negrii erau genetic inferiori și că evreii erau stricați și perfizi -, fiind puternic atrași de o teorie care susținea că suntem toți la fel.

Cu toate acestea, este important să remarcăm că lucrările antiuniversaliștilor *nu* reprezintă o respingere a contribuțiilor lui Ekman. Toți cei care studiază domeniul emoțiilor umane stau, într-un sens decisiv, pe umerii lui. Cercetători precum Jarillo și Crivelli susțin doar că nu se pot înțelege emoțiile fără a se ține seama de cultură.

Citând din psihologul Lisa Feldman Barrett - una dintre figurile cele mai marcante ale celor care contestă viziunea lui Ekman - „emoțiile sunt... făcute, nu declanșate". (Vezi cartea ei *How Emotions Are Made,* New York, Houghton Mifflin Harcourt, 2017, p. xiii.) De-a lungul vieții, fiecare dintre noi își construiește propriul set de instrucțiuni de operare a figurii noastre, bazân-du-ne pe cultura și mediul în care trăim. Fața este un simbol care ne arată cât de diferite sunt ființele umane, nu cât de mult ne asemănăm între noi, ceea ce reprezintă o mare problemă dacă societatea voastră a instituit o regulă de înțelegere a necunoscuților pe baza citirii expresiilor faciale.

Pentru un bun rezumat al acestei noi direcții de cercetare, vezi L.F. Barrett et al., „Emotional expressions reconsidered: Challenges to inferring emotion in human facial movements",

Psychological Science in the Public Interest (la tipar), și cartea lui Barrett *Emotions* (citată mai sus).

4. Fotografiile zâmbetului Pan-Am și a celui Duchenne: Jason Vandeventer și Eric Patterson, „Differentiating Duchenne from non-Duchenne smiles using active appearance models", 2012 *IEEE Fifth International Conference on*

Biometrics: Theory, Applications and Systems (BTAS), 2012, pp. 319-324.

5. Unitățile FACS ale scenei în care Ross privește prin ușa întredeschisă: Paul Ekman și Erika L. Rosenberg, editori, *What the Face Reveals: Basic and Applied Studies of Spontaneous Expression Using the Facial Action Coding System (FACS),* ed. a 2-a, Oxford University Press, New York, 2005, p.14.

6. Charles Darwin, *The Expression of the Emotions in Man and Animals,* London, J. Murray, 1872. Ekman a scris pe larg despre contribuțiile lui Darwin la înțelegerea expresiei emoționale. Vezi Paul Ekman, ed., *Darwin and Facial Expression,* LosAltos, Calif., Maior Books, 2006.

7. *Ginnah Muhammad* v. *Enterprise Rent-A-Car,* 3-4, 31st District, 2006.

8. Carlos Crivelli et al., „Are smiles a sign of happiness? Spontaneous expressions of judo winners", *Evolution and Human Behavior* 2014, doi:io.ioi6/j.evolhumbehav.2oi4.o8.oo9.

9. Carlos Crivelli et al., „Facial Behavior While Experiencing Sexual Excitement", *Journal of Nonverbal Behavior* 35, 2011, pp. 63-71-

10. Pentru o introducere în studiul efectuat de Jarillo-Crivelli pe locuitorii din Insulele Trobriand, vezi Carlos Crivelli et al., „Reading Emotions from Faces in Two Indigenous Societies", *Journal of Experimental Psychology: General* 145, no. 7, iulie 2016, pp. 830-843, doi:io.io37/xgeooooi72. Tot din această sursă provine tabelul ratei de succes a trobriandezilor în comparație cu cel înregistrat de elevii din Madrid.

11. Job van der Schalk et al., „Moving Faces, Looking Places: Validation of the Amsterdam Dynamic Facial Expression Set (ADFES)", *Emotion* 11, no. 4, 2011, p. 912. Researchgate.

12. Maria Gendron et al., „Perceptions of Emotion from Facial Expressions Are Not Culturally Universal: Evidence from a Remote Culture”, *Emotion* 14, no. 2, 2014, pp. 251-262.

13. Mary Beard, *Laughter in Ancient Rome: On Joking, Tickling, and Cracking Up,* Oakland, University of California Press, 2015, p. 73.

14. Achim Schützwohl și Rainer Reisenzein, „Facial expressions in response to a highly surprising event exceeding the field of vision: A test of Darwin's theory of surprise”, *Evolution and Human Behavior* 33, no. 6, noiembrie 2012, pp. 657-664.

15. Schützwohl se inspiră dintr-un studiu anterior: R. Reisenzein și M. Studtmann, „On the expression and experience of surprise: No evidence for facial feedback, but evidence for a reverse selfinference effect”, *Emotion,* no. 7, 2007, pp. 612-627.

16. Associated Press, „'Real Smart Kid' Jailed, This Time for Killing Friend”, *Spokane (Wash.) Spokesman-Review,* 26 mai 1995, http: //www.spokesman.com/stories/i995/may/26/ real-smart-kidjailed-this-time-for-killing-friend/.

17. Kleinberg et al., „Human Decisions”, op. cit.

CAPITOLUL 7. O (SCURTĂ) EXPLICAȚIE A CAZULUI AMANDA KNOX

1. *Amanda Knox,* regizori Rod Blackhurst și Brian McGinn, Netflix, 2016.

2. Peter Gill, „Analysis and Implications of the Miscarriages of Justice of Amanda Knox and Raffaele Sollecito”, *Forensic Science International: Genetics* 23, iulie 2016, pp. 9-18. *Elsevier,* doi:io.ioi6/ j.fsigen.2016.02.015.

3. Levine, *Duped,* Capitolul 13.

4- Este vorba despre experimentul 27 din cartea lui Levine *Duped,* Capitolul 13. Vezi și Timothy Levine, Kim Serota, Hillary Shulman, David Clare, Hee Sun Park, Allison Shaw, Jae Chui Shim și Jung Hyon Lee, „Sender Demeanor: Individual Differences in Sender Believability Have a Powerful Impact on Deception Detection Judgments”, *Human Communication Research* 37, 2011, pp. 377-403. Din aceeași sursă provine performanța anchetatorilor antrenați în evaluarea emițătorilor corespunzători și a celor necorespunzători.

5. The Global Deception Research Team, „A World of Lies”, *Journal of Cross-Cultural Psychology $7,* no. 1, ianuarie 2006, pp. 60-74.

6. Markopolos, *No One Would Listen,* p. 82.

7. Seth Stevenson, „Tsarnaev’s Smirk”, *Slate,* 21 aprilie 2015, https: //slate.com/news-and-politics/2oi5/o4/tsarnaevtrial-sentencing -phase-prosecutor-makes-case-that-dzhokhar-tsarnaev-shows-noremorse.html.

8. Barrett, *How Emotions Are Made,* p. 231.

9. *Amanda Knox,* regizori Rod Blackhurst și Brian McGinn, Netflix, 2016.

10. Amanda Knox, *Waiting to Be Heard: A Memoir,* New York, Harper, 2013, pp. 11-12.

11. John Follain, *Death in Perugia: The Definitive Account of the Meredith Kercher Case from Her Murder to the Acquittal of Raffaele Sollecito and Amanda Knox,* London, Hodder and Stoughton, 2011, pp. 90-91, 93, 94.

12. „Amanda Knox Speaks: A Diane Sawyer Exclusive”, ABC News, 2013, https://abcnews.go.com/2020/video/ amanda-knox-peaksdiane-sawyer-exclusive-19079012.

13. Amanda Knox, *Waiting to Be Heard,* p. 109.

14. *Amanda Knox,* regizori Rod Blackhurst și Brian McGinn, Netflix, 2016.

15- Amanda Knox, *Waiting to Be Heard,* p. 26.

16. *Ibidem,* p. 91.

17. Ian Leslie, „Amanda Knox: What's in a face?", *The Guardian,* 7 oct. 2011, https://www.theguardian.com/world/2o11/oct/o8/ amanda-knox-facial-expressions.

18. *Amanda Knox,* regizori Rod Blackhurst și Brian McGinn, Netflix, 2016.

19. Nathaniel Rich, „The Neverending Nightmare of Amanda Knox", *Rolling Stone,* 27 iunie 2011, https://www.rollingstone. com/culture /culture-news/the-neverending-nightmare-ofa-manda-knox-244620/? print=true.

20. *Amanda Knox,* regizori Rod Blackhurst și Brian McGinn, Netflix, 2016.

CAPITOLUL 8. STUDIU DE CAZ: CHEFUL FRĂȚIEI STUDENȚEȘTI

1. *People* v. *Tumer,* vol. *6,*18 martie 2016, pp. 274-319.

2. *Ibidem,* p. 445.

3. Această cifră a fost susținută de zeci de studii efectuate începând din 1987, inclusiv de sondajul din 2015 realizat de *Washington Post/* Kaiser Family Foundation. Un studiu din 2015 efectuat de Association of American Universities (AAU) a descoperit că 23% dintre studente sunt supuse agresiunilorsexuale la colegiu. Un studiu din 2016, publicat de Departamentul de Justiție, indică un procent și mai mare: 25,1%

sau unu din patru. Vezi David Cantor et al., „Report on the AAU campus climate survey on sexual assault and sexual misconduct", Westat; 2015, https: //www. aau.edu/sites/default /files/%40%20
Files/ Climate%2oSurvey/AAU_CampusClimate_Survey_i2_i4_i5. pdf; Christopher Krebs et al., „Campus Climate Survey Validation Study Final Technical Reports", U.S. Department of Justice, 2016, http://www.bjs.gov/content/pub/pdf/ccsvsftr.pdf.

4- Bianca DiJulio et al., „Survey of Current and Recent College Students on Sexual Assault", *Washington Post /* Kaiser Family Foundation, 12 iunie 2015, pp. 15-17, http://files.kff.org/atta-chment/Survey%
2oOf%2oCurrent%2oAnd%2ORecent %2oCollege%2oStudents% 2oOn%2oSexual%2oAssault%2O -%2oTopline.

5. Lori E. Shaw, „Title IX, Sexual Assault, and the Issue of Effective Consent: Blurred Lines - When Should 'Yes' Mean 'No'?", *Indiana Law Journal* 91, no. 4, articolul 7, 2016, p. 1412.

6. *People v. Tumer,* vol. 9, 23 martie 2016, pp. 836, 838.

7. *Ibidem,* vol. 7, 21 martie 2016, p. 554.

8. *Ibidem,* vol. 5,17 martie 2016, pp. 208-209, 213.

9. *Ibidem,* vol. 6, pp. 429, 433-434, 439-

10. *Ibidem,* vol. 7, pp. 553'554-

11. *Ibidem,* vol. 9, pp. 846-847, 850-851, 851-853.

12. Lori Shaw, *op. cit.,* p. 1416. Shaw citează din *People* v. *Giardino* 98, Cal. Rptr. 2d 315, 324, Cal. Ct. App. 2000 și din Valerie M. Ryan, „Intoxicating Encounters: Allocating

Responsibility in the Law of Rape", 40 CAL. W.L. REV., 2004, pp. 407, 416.

13. *Ibidem,* vol. 11, 28 martie 2016, pp. 1072-1073.

14. Experiența din Bolivia a lui Dwight Heath mi-a fost relatată prima oară în „Drinking Games", *The New Yorker,* 15 februarie 2010, https://www.newyorker.com/magazine/2o1o/o2/15/ drinking-games.

15. Dwight B. Heath, „Drinking patterns of the Bolivian Camba", *Quarterly Journal of Studies on Alcohol* 19,1958, pp. 491-508.

16. Ralph Beals, *Ethnology of the Western Mixe,* New York, Cooper Square Publishers Inc., 1973, p. 29.

17. Claude Steele și Robert A. Josephs, „Alcohol Myopia: Its Prized and Dangerous Effects", *American Psychologist* 45, no. 8,1990, pp. 921-933.

18. Tara K. MacDonald et al., „Alcohol Myopia and Condom Use: Can Alcohol Intoxication Be Associated With More Prudent Behavior?", *Journal of Personality and Social Psychology* 78, no. 4, 2000, pp. 605-619.

19. Helen Weathers, „I'm No Rapist... Just a Fool", *Daily Mail,* 30 martie 2007, www.dailymail.co.Uk/femail/article-44575o/ Im-rapist--just-fool.html.

20. *R* v *Bree,* 2007, EWCA Crim 804, pp. 16-17.

21. *Ibidem,* p. 8.

22. *Ibidem,* pp. 25; 35.

23. *Ibidem,* pp. 32; 35; 36.

24. *People* v. *Tumer,* vol. 9, pp. 831-832.

25. Donald Goodwin, „Alcohol Amnesia”, *Addiction,* 1995, p. 90. (Niciun comitet de etică nu ar mai aproba în zilele noastre acest experiment.)

26. *Ibidem,* pp. 315-317.

27. Joann Wells et al., „Drinking Drivers Missed at Sobriety Checkpoints”, *Journal of Studies on Alcohol,* 1997, pp. 58, 513-517-

28. Robert Straus și Selden Bacon, *Drinking in College,* New Haven, Yale University Press, 1953, p. 103.

29. Aaron M. White et al., „Prevalence and Correlates of Alcohol-Induced Blackouts Among College Students: Results of an E-Mail Survey”, *Journal of American College Health* 51, no. 3, 2002, pp. 117-131, doi:io.io8o/O744848o2O9596339.

30. Ashton Katherine Carrick, „Drinking to Blackout”, *New York Times,* 19 sept. 2016, www.nytimes.com/2o16/o9/19/opinion/ drinking-to-blackout.html.

31. William Corbin et al., „Ethnic differences and the closing of the sex gap in alcohol use among college-bound students”, *Psychology of Addictive Behaviors* 22, no. 2, 2008, pp. 240-248, http: //dx. doi. org/i0.1037/0893-164X.22.2.240.

32. „Body Measurements”, National Center for Health Statistics, Centers for Disease Control and Prevention, U.S. Department of Health & Human Services, 3 mai 2017, https://www.cdc.gov/ nchs/fastats/body-measurements.htm.

33. Cifre obținute folosind calculatorul de alcoolemie online, http://www. alcoholhelpcenter. net/program/ bacstandalo-ne.aspx.

34. Emily Yoffe, „College Women: Stop Getting Drunk”, *Slate,* 16 oct. 2013, slate, com/human-interest/2013/io/sexual-assault-and-drinking-teach-women-the-connection.html.

35. Statistica este preluată din sondajul efectuat de *Washington Post/* Kaiser Family Foundation.

36. Craig MacAndrew și Robert B. Edgerton, *Drunken Comportment: A Social Explanation,* Chicago, Aldine Publishing Company, 1969, pp.172-173.

37. *People* v. *Turner,* vol. 6, pp. 439-440.

38. *Ibidem,* vol. 11, pp. 1099-1100.

39. Emily Doe's Victim Impact Statement, pp. 7-9, https: //www. sccgov. org/sites/da/ newsroom/ newsreleases/Documents/ B-Tumer %2oVIS. pdf.

40. *People v. Turner,* vol. 9, p. 897.

CAPITOLUL 9. KSM: CE SE ÎNTÂMPLĂ CÂND NECUNOSCUTUL ESTE UN TERORIST

1. James Mitchell, *Enhanced Interrogation: Inside the Minds and Motives of the Islamic Terrorists Trying to Destroy America,* New York, Crown Forum, 2016, p. 7.

2. Sheri Fink și James Risen, „Psychologists Open aWindow on Brutal CIA Interrogations”, *New York Times, 21* iunie 2017, https://www .nytimes.com/interactive/2017/06/20/us/cia-tor-ture.html.

3- Extras de pe Wikipedia: „Intoxicația cu apă, cunoscută, de asemenea, și sub alte denumiri, precum otrăvire cu apă, hiperhidratare, suprahidratare sau acvatoxemie, este o alterare potențial fatală a funcțiilor cerebrale, care rezultă când echilibrul normal de electroliți

din corp este împins de ingerarea unui volum excesiv de apă în afara limitelor de siguranță."

4. Charles A. Morgan et al., „Hormone Profiles in Humans Experiencing Military Survival Training", *Biological Psychiatry* 47, no. 10,2000, pp. 891-901, doi:io.ioi6/sooo6-3223(99)oo3O7-8.

5. Charles A. Morgan III et al., „Stress-Induced Deficits in Working Memory andVisuo-Constructive Abilities in Special Operations Soldiers", *Biological Psychiatry* 60, no.7, 2006, pp. 722-729, doi:io. ioi6/j.biopsych.2oo6.o4.o2i. Figura Rey-Osterrieth a fost concepută de André Rey și publicată în articolul său „L'examen psychologique dans les cas d'encéphalopathie traumatique (Les Problèmes)", *Archives de Psychologie* 28,1941, pp. 215-285.

6. Charles Morgan et al., „Accuracy of eyewitness memory for persons encountered during exposure to highly intense stress", *International Journal ofLawand Psychiatry* 27,2004, pp. 264-265.

7. *Verbatim Transcript of Combatant Status Review Tribunal Hearing for ISN 10024,* 10 martie 2007, http://La.cnn.net/cnn/2007/ images /o3/i4/transcript_ISNioo24.pdf.

8. Shane O'Mara, *Why Torture Doesn't Work: The Neuroscience of Interrogation,* Cambridge, Mass., Harvard University Press, 2015, p. 167.

9. Robert Baer, „Why KSM's Confession Rings False", *Time,* 15 martie 2007, http://content.time.com/time/world/arti-cle/o,8599,1599861,00 .html.

10. Adam Zagorin, „Can KSM's Confession Be Believed?", *Time,* 15 martie 2007,

http://content.time.com/time/nation/article /o,8599,1599423,oo.html.

CAPITOLUL 10. SYLVIA PLATH

1. Sylvia Plath către Aurelia Plath, 7 noiembrie 1962, în Peter K. Steinberg și Karen V. Kukil, editori, *The Letters of Sylvia Plath Volume II: 1956-1963,* New York, Harper Collins, 2018, p. 897.

2. Alfred Alvarez, *The Savage God: A Study of Suicide,* New York, Random House, 1971, pp. 30-31.

3. Mark Runco, „Suicide and Creativity", *Death Studies* 22,1998, pp. 637-654.

4. Stephen Spender, *The Making of a Poem,* New York, Norton Library, 1961, p. 45.

5. Alfred Alvarez, *The Savage God,* pp. 18-19.

6. Ernest Shulman, „Vulnerability Factors in Sylvia Plath's Suicide", *Death Studies* 22, no.7.1988, pp. 598-613.

7. Jillian Becker, *Giving Up: The Last Days of Sylvia Plath,* New York, St. Martin's Press, 2003, PP- 80, 291.

8. Versuri din poezia „Edge", în *The Collected Poems of Sylvia Plath,* editat de Ted Hughes, New York, Harper Perennial Modern Classics, 2008, p. 272.

9. Douglas J. A. Kerr, „Carbon Monoxide Poisoning: Its Increasing Medico-Legal Importance", *British Medical Journal* 1, no. 3452, 5 martie 1927, p. 416.

10. Ronald V. Clarke și Pat Mayhew, „The British Gas Suicide Story and Its Criminological Implications", *Crime and Justice* 10,1988, p. 88, *doi.10.1086/449144.*

11. Malcolm E. Falkus, *Always under Pressure: A History of North Thames Gas Since 1949,* London, Macmillan, 1988, p. 107.

12. Trevor Williams, *A History of the British Gas Industry,* Oxford, Oxford University Press, 1981, p. 190.

13. Ronald V. Clarke și Pat Mayhew, *op. cit.,* p. 89.

14. Versuri din poezia „Lady Lazarus", *op. cit.,* pp. 244-245.

15. Ronald V. Clarke și Pat Mayhew, *op. cit.,* p. 84.

16. *Ibidem,* p. 99.

17- Vezi, de exemplu, Kim Soffen, „To Reduce Suicides, Look at Gun Violence", *Washington Post,* 13 iulie 2016, https://www. washin-gtonpost.com/graphics/business/wonkblog/suicide-rates/.

18. John Bateson, *The Final Leap: Suicide on the Golden Gate Bridge,* Berkeley, University of California Press, 2012, p. 8. Istoria montării pe pod a balustradei contra sinucigașilor (sau a lipsei acesteia) PP- 33,189,196.

19. Documentarul regizorului Eric Steel este sugestiv intitulat *The Bridge,* More4, 2006.

20. Richard H. Seiden, „Where are they now? A follow-up study of suicide attempters from the Golden Gate Bridge", *Suicide and Life-Threatening Behavior* 8, no. *4,*1978, pp. 203-216.

21. Aceste citate sunt extrase dintr-un set de comentarii publice pe marginea propunerii Oficiului Districtual de Transport de montare a unei plase antisuicid: http://goldengatebridge.org/pro-jects/ documents/sdsjetters-emailsindividuals.pdf.

22. Matthew Miller et al., „Belief in the Inevitability of Suicide Results from a National Survey", *Suicide and Life-Threatening Behavior* 36, no. 1, 2006.

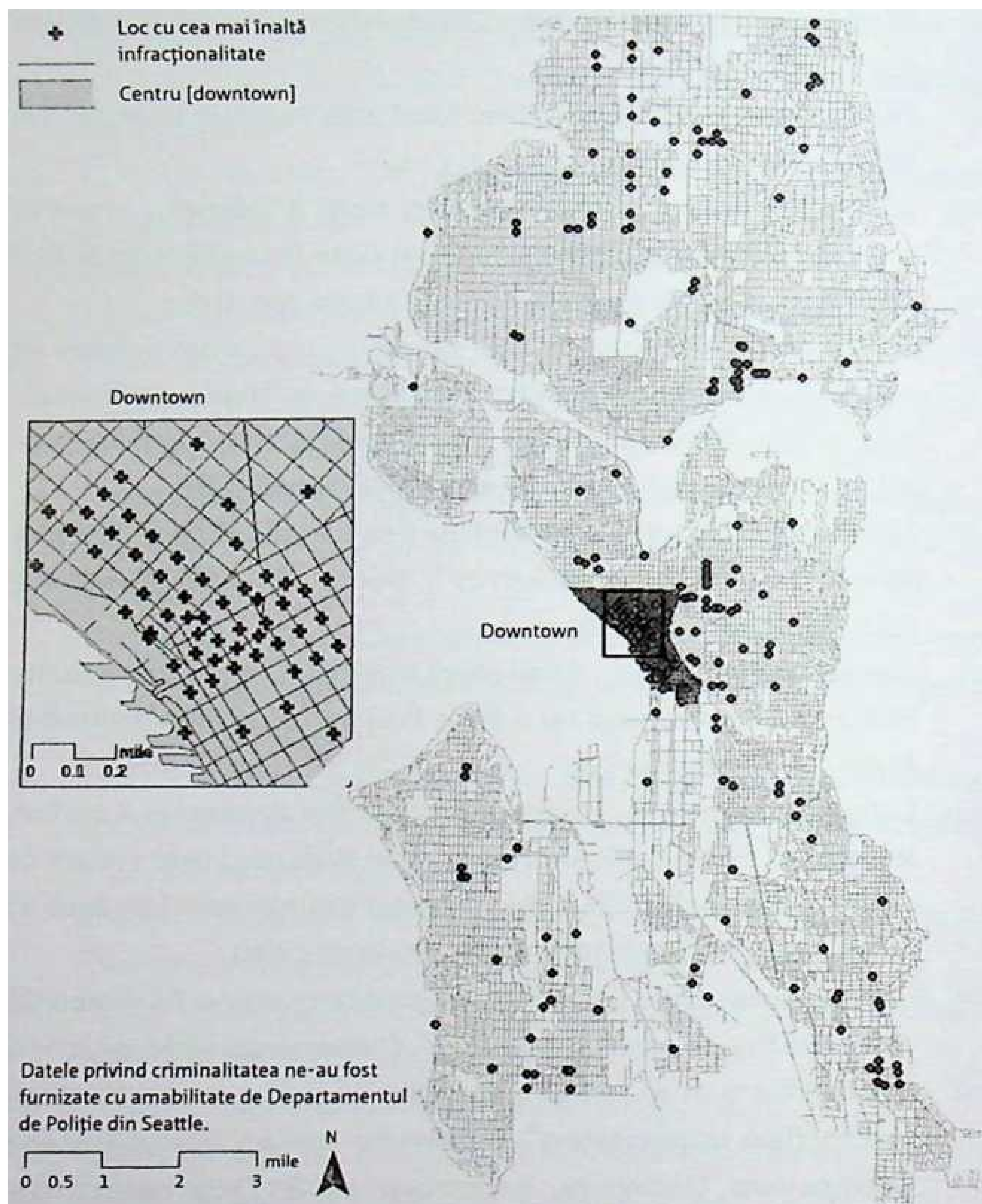
23. David Weisburd et al., „Challenges to Supervision in Community Policing: Observations on a Pilot Project”, *American Journal of Police 7,* 1988, pp. 29-50.

24. Larry Sherman et al., *Evidence-Based Crime Prevention,* London, Routledge, 2002. (Atât Sherman, cât și Weisburd sunt enorm de prolifici. Am inclus aici o mică mostră din lucrările lor; dacă vă interesează, mai sunt încă multe altele de citit!)

25. L.W. Sherman et al., „Hot spots of predatory crime: Routine activities and the criminology of place”, *Criminology,* 1989, pp. 27-56.

26. Glenn Pierce et al., „The character of police work: strategic and tactical implications”, *Center for Applied Social Research Northeastern University,* noiembrie 1988. Deși autorii studiului nu știau că datele lor susțineau Legea Concentrării Criminalității, Weisburd a sesizat asemănarea când s-a uitat peste concluziile lor.

Harta întocmită de Weisburd a zonelor de infracționalitate din Seattle.

Centru [downtown]

Downtown

Loc cu cea mai înaltă infracționalitate

Datele privind criminalitatea ne-au fost furnizate cu amabilitate de Departamentul de Poliție din Seattle.

N

I I___________I I mile A

Notă: Datele privind criminalitatea ne-au fost furnizate cu amabilitate de Departamentul de Poliție din Seattle.

Vezi Figura 2 din David Weisburd et al., „Understanding and Controlling Hot Spots of Crime: The Importance of Formal and Informal Social Controls”, *Prevention Science* 15, no. 1, 2014, PP-31-43, doi:io.ioo7/s 11121-012-0351-9. Harta prezintă criminalitatea din perioada 1989-2004. Pentru mai multe detalii despre cercetările lui Weisburd privind criminalitatea și locul, vezi David Weisburd et al., *The Criminology of Place: Street Segments and Our Understanding of the Crime Problem,* Oxford, Oxford University Press, 2012 și David Weisburd et al., *Place Matters: Criminology for the Twenty-First Century,* New York, Cambridge University Press, 2016.

Nu mult timp după ce l-am cunoscut pe Weisburd în 2018, el mi-a programat să petrec o zi cu o colegă a lui, Claire White. Cei doi fuseseră managerii unui program de cercetare de mai multe milioane de dolari, având ca obiect de studiu „punctele fierbinți” din Baltimore începând din 2012 și vizând 450 de segmente stradale din tot orașul. „Devine un fapt bine stabilit că infracționalitatea are im grad înalt de concentrare”, mi-a explicat White. „[Weisburd] ne-a arătat acest lucru în numeroase metropole, cu diferite tipuri de date. Marea întrebare este: de ce? Care sunt elementele specifice acestor locuri în care există o atât de înaltă concentrare a criminalității?”

White și Weisburd au angajat 40 de studenți care aveau misiunea să ia interviuri. I-au trimis în fiecare zi să documenteze condiția celor 450 de segmente, culegând cât mai multe informații de la rezidenți.

„Am pus întrebări legate de ceea ce noi numim eficiență colectivă, disponibilitatea de a interveni”, a spus White. Dacă niște copii se urcă pe o mașină parcată, cât de dispuși sunt vecinii voștri să facă ceva? împărtășiți aceleași valori cu vecinii voștri?... Aveam și întrebări legate de poliție: credeți că poliția vă tratează corect? Credeți că polițiștii îi tratează pe oameni respectuos?”

Pentru a face comparații, unele dintre acele segmente stradale sunt „puncte reci”, definite ca niște cvartale în care se înregistrează anual mai puțin de patru apeluri către poliție. Un punct fierbinte înseamnă orice cvartal în care se înregistrează anual peste 18 apeluri către poliție. Țineți minte că Baltimore este un oraș din secolul al XVIII-lea - cvartalele sunt realmente scurte. Asta înseamnă minimum 18 apeluri către poliție lansate de pe un segment stradal pe care îl poți parcurge la pas în mai puțin de un minut. White spunea că pe unele străzi intrate în studiu se înregistrau anual peste *șase sute* de apeluri către poliție. Asta înțelege Weisburd prin Legea Concentrării Criminalității. Majoritatea străzilor nu solicitau intervenția poliției niciodată. Un mic număr de străzi generează practic toate infracțiunile din zonă.

însoțit de White, am început să dăm o raită în vestul orașului Baltimore, nu departe de centrul orașului.

„Zona este cunoscută pentru că aici sunt localizate punctele cu cea mai înaltă infracționalitate. Aici a fost arestat Freddie Gray și aici au avut loc răzmerițele”, a spus ea, referindu-se la cazul din 2015, când un tânăr afro-american a murit în arestul poliției, în circumstanțe dubioase, ceea ce a stârnit proteste vehemente. „Dacă ați văzut serialul *The Wire,* mereu se vorbește despre West Baltimore.” Era o zonă tipică pentru un oraș din nord-estul american: străzi înguste, case de cărămidă roșie, înguste și cu multe etaje. Unele cvartale fuseseră ocupate de oameni cu stare, altele nu. „Categoric, există multe zone în care te plimbi și ai senzația că străbați un cartier cochet, nu-i așa? Te simți în largul tău”, a spus White, în timp ce conducea prin centrul cartierului. „Pe urmă dai colțul și intri pe o stradă pe care

toate ușile și ferestrele sunt acoperite cu scânduri. Este un oraș-fantomă. Te întrebi dacă locuiește cineva pe acea stradă.”

M-a dus la primul segment stradal aflat în studiu și a parcat acolo. Voia să ghicesc dacă era un punct fierbinte sau unul rece. Pe colț se afla o splendidă biserică din secolul al XIX-lea, în spatele căreia se vedea un mic parc. Cvartalul avea elegante proporții europene. Soarele strălucea. Am spus că mi se părea un punct rece. A clătinat din cap. „Este o stradă violentă.”

A condus mai departe.

Uneori identitatea străzii era evidentă: un cvartal dărăpănat cu un bar la un capăt și un birou de avocatură Slick Rick care își oferea serviciile pentru eliberări pe cauțiune era exact așa cum arăta, un dublu punct fierbinte, rău famat deopotrivă pentru omoruri și droguri. „în unele locuri este foarte clar, nu-i așa?”, m-a întrebat White. „Ieși din mașină și oamenii de pe stradă încep să strige formulele lor codificate care anunță apariția unui polițist.” A început să râdă. „Ador să ies cu cercetătorii din teren, care îmi spun: «Ăsta-i codul pentru prezența *noastră* pe străzi.»” Odată, în plină zi, lucrătorii de pe teren din echipa lui White s-au nimerit în mijlocul unui schimb de focuri; prea puțină ambiguitate în acel segment.

Dar unele străzi părăginite erau perfect calme. Odată, în mijlocul unei zone deosebit de deprimante, ne-a ieșit în cale o mică oază: două segmente stradale consecutive cu gazonul îngrijit și case proaspăt zugrăvite. La fereastra unei spațioase clădiri părăsite se vedea un afiș care cita din Evanghelia lui Ioan 14: 2, 3: „în casa tatălui meu sunt multe încăperi.” Era un licăr de ironie, dovedind funcționalitate sau disfiincționalitate?

Am rugat-o pe White să îmi explice care erau indiciile pe baza cărora ghicea categoria din care făcea parte un segment stradal sau altul. De obicei, nu putea să ghicească. „Tocmai asta este”, a spus ea. „Ambianța nu spune întotdeauna ce se întâmplă. în studiul nostru pilot, am selectat o stradă ca punct fierbinte, foarte violent. Polițistul și medicul au spus cam așa: «Ăsta nu are cum să fie un punct

fierbinte.» Toate casele erau bine întreținute. Este o stradă frumoasă. M-am dus acolo și am verificat, ca să fiu sigură. M-am gândit că era ceva greșit în datele noastre. Acest polițist îmi spune că nu poate fi un punct fierbinte și uite că este. Nu îți poți da seama de fiecare dată.”

Lecția unei plimbări cu mașina prin Baltimore alături de Claire White a fost că este realmente ușor să greșești când judeci niște necunoscuți. Baltimore este un oraș cu o rată a omuciderilor de câteva ori mai înaltă decât media națională. Cel mai simplu lucru din lume este să îți arunci privirea peste clădirile părăsite, peste sărăcia lucie și traficanții de droguri care își strigă mesajele codificate, după care să scrii despre acele zone și despre toți locuitorii lor. Dar ideea Legii Concentrării Criminalității este că majoritatea străzilor din „acele zone” sunt perfect liniștite. Punctul fierbinte este *un punct,* nu o regiune. „Ne concentrăm atenția asupra tuturor oamenilor răi”, a spus White despre reputația orașului Baltimore, „dar, în realitate, cei mai mulți oameni sunt cumsecade”. Ignoranța noastră în ceea ce privește lucrurile nefamiliare este combustibilul fricii noastre.

27. Sylvia Plath, *The Bell Jar,* London, Faber and Faber, 1966, p. 175.

28. *Ibidem,* p. 179.

29. *Ibidem,* p. 181.

30. Versuri din poezia *A Birthday Present,* în *The Collected Poems of Sylvia Plath,* editat de Ted Hughes, New York, Harper Perennial Modern Classics, 2008, p. 207.

31. Ronald V. Clarke și Pat Mayhew, *op. cit.,* p. 91.

32. Vezi Figura 3 în Kyla Thomas și David Gunnell, „Suicide in England and Wales 1861-2007: A rimetrends analysis”, *International Journal of Epidemiology* 39, numărul 6, 2010, pp. 1464-1475, https: //doi.org /io.iO93/ije/dyqo94.

33- Anne Sexton, „The Barfly Ought to Sing”, *TriQuarterly* no. 7, 1996, pp. 174-175> citat în Diane Wood Middlebrook, *Anne Sexton: A Biography,* New York, Houghton Mifflin, 1991, p. 107.

34. *Ibidem,* p. 165.

35- *Ibidem,* p. 397.

36. Alfred Alvarez, *The Savage God,* p. 40.

37. Vezi Figura 2 din David Weisburd et al., „Does Crime Just Move Around the Comer? A Controlled Study of Spatial Displacement and Diffusion of Crime Control Benefits”, *Criminology* 44, no. 3, 08, 2006, pp. 549-592. doi: http: //dx.doi. org.i.ezproxy.nypl. org/io.im/j.i745-9i25.20o6.ooo57.x.

38. Anne Sexton, „The Barfly Ought to Sing”, p. 216.

39. “Lethality of Suicide Methods”, Harvard T. H. Chan School of Public Health, *6* ianuarie 2017, https://www.hsph.harvard.edu/ means- matter/means-matter/case-fatality, accesat pe 17 martie 2019.

40. Anne Sexton, „The Addict,” în *The Complete Poems,* New York, Open Road Media, 2016, p. 165.

41. Anne Sexton, „The Barfly Ought to Sing”, p. 216.

42. Iată cum a scăzut numărul sinuciderilor prin intoxicare cu monoxid de carbon după 1975. Seamănă întru totul cu diagrama sinuciderilor britanicelor la sfârșitul erei gazului urban. Vezi Figura 4 în Neil B. Hampson și James R. Holm, „Suicidal carbon monoxide poisoning has decreased with controls on automobile emissions”, Undersea and Hyperbaric Medical Society, Inc. 42/2, pp. 159-164, martie 2015.

CAPITOLUL 11. STUDIU DE CAZ: EXPERIMENTELE DIN KANSAS CITY

1. George Kelling et al., „The Kansas City Preventive Patrol Experiment A Summary Report”, Washington, DC, Police Foundation, 1974, p. v, https: //www. policefoundation, org/wp-content/uploads/ 2015/07/Kelling-et-al.-1974-THE-KANSAS-CITY-PREVENTIVE-PATROLEXPERIMENT.pdf.

2. Alan M. Webber, „Crime and Management: An Interview with New York City Police Commissioner Lee P. Brown”, *Harvard Business Review* 63, nr. 3 (mai-iunie 1991), p. 100, https:// hbr. org/1991/05/ crime-and-management-an-interview-withnew-york-city-police-commissioner-lee-p-brown.

3. George Bush, „Remarks to the Law Enforcement Community in Kansas City, Missouri”, 23 ianuarie 1990, în *George Bush: Public Papers of the Presidents of the United States,* 1 ianuarie - 30 iunie 1990, p. 74-

4. Lawrence Sherman et al., „The Kansas City Gun Experiment”, National Institute of Justice, ianuarie 1995, https: //www. ncjrs. gov/ pdffiles/kang.pdf.

5. James Shaw, „Community Policing Against Crime: Violence and Firearms”, disertație doctorală, University of Maryland College Park, 1994, p. 118.

6. *Ibidem,* pp. 122-123.

7. Erik Eckholm, „Who’s Got a Gun? Clues Are in the Body Language”, *New York Times, 26* mai 1992, https: *//www.* nytimes. com/1992/05/26 /nyregion/who-s-got-a-gun-cluesare-in-the-body-language.html.

8. David A. Harris, „Driving While Black and All Other Traffic Offenses: The Supreme Court and Pretextual Traffic Stops”, *Journal of Criminal Law and Criminology* 87/2,1997, p 558, https: //scholarlycommons. law.northwestern.edu/cgi/viewcontent. cgi? article=69i3&context=jclc.

9. *Heien v. North Carolina,* 135 S. Ct. 534 (2014), https: *//vrww.* lea-gle. com/decision/insco2oi4i2i596o.

10. Exhibit 4, p. 6.

11. Fox Butterfield, „A Way to Get the Gunmen: Get the Guns”, *New York Times, 20* noiembrie 1994, https: //www. nytimes.com/ 1994/11/20 /us/a-way-to-get-the-gunmenget-the-guns.html.

12. James Shaw, „Community Policing Against Crime...”, p. 136.

13. *Ibidem,* pp. 155-156.

14. Don Terry, „Kansas City Police Go After Own ‘Bad Boys’”, 10 septembrie 1991, https:// www. nytimes. com/i99i/o9/io/us/ kansascity-police-go-after-own-bad-boys.html.

15. Deborah L. Weisel, „Racial and Ethnic Disparity in Traffic Stops in North Carolina, 2000-2001: Examining the Evidence”, North Carolina Association of Chiefs of Police, 2014, http: //ncraci-aljustice. org/wp-content/uploads/2015/08/Dr.-Weisel-Report. compressed.pdf.

16. E. Macbeth și B. Ariel, „Place-based Statistical Versus Clinical Predictions of Crime Hot Spots and Harm Locations in Northern Ireland”, *Justice Quarterly,* august 2017, p. 22, http: //dx.doi. org/10.1080/07418825.2017.1360379.

CAPITOLUL 12. SANDRA BLAND

1. Nick Wing și Matt Ferner, „Here’s What Cops and Their Supporters Are Saying about the Sandra Bland Arrest Video”, *HufflPost,* 22 iulie 2015. https: //www. huffingtonpost.com/entry/ cops-sandrabland-video_us_55afd6d3e4bo7af29d5729id.

2. Texas Department of Public Safety General Manual, Chapter 5, Section 05.17.00, https: //www. documentcloud.org/ documents /3146604-DPSGeneralManual.html.

3. DHSPress Office, „DHS Releases 2014 Travel and Trade Statistics”, 23 ianuarie 2015, https: //www. dhs.gov/ news/2Oi5/oi/23/dhs-releases-2Oi4-traveIand-trade-statistics, accessed March 2019.

4- Charles Remsberg, *Tactics for Criminal Patrol: Vehicle Stops, Drug Discovery, and Officer Survival,* Northbrook, Ill., Calibre Press, 1995, p. 27.

5. *Ibidem,* p. 50.

6. *Heien* v. *North Carolina,* 135 S. Ct. 534, 2014, https: //www. lea-gle. com/decision/insco2oi4i2i596o.

7. Charles Remsberg, *Tactics for Criminal Patrol,* p. 68.

8. Gary Webb, „DWB: Driving While Black”, *Esquire* 131/4, aprilie 1999, pp. 118-127. Articolul lui Webb a fost realmente prima documentare a folosirii pe scară tot mai largă a tehnicilor Kansas City. Este superb - și te înfioară. La un moment dat, îl însoțește pe un polițist din Florida, pe nume Vogel, care era un susținător agresiv al percheziţiilor proactive. Vogel se mândrea cu al șaselea simț al său cu care îi depista pe infractorii potențiali. Iată ce scrie Webb: alți indicatori, a spus [Vogel], sunt podoabe precum „cercei, inele în urechi sau pe pleoape. Acestea sunt lucruri considerate numitorul comun al tuturor indivizilor care comit infracțiuni. Tatuajele intră în aceeași categorie”, îndeosebi cele cu „frunze de marijuana”. Abțibildurile lipite pe bara de protecție îi dau, de asemenea, senzația că citește în sufletul șoferului. „Indivizii care își lipesc abțibilduri cu cap de mort pe mașină sunt aproape întotdeauna asociați cu drogurile.” Pe bune?

9. *Los Angeles Times* Staff, „Citations by Trooper Brian Encinia”, *Los Angeles Times,* 9 august 2015, http: //spreadsheets, latimes.com/ citations-trooper-brian-encinia/.

10. Charles Remsberg, *Tactics for Criminal Patrol,* p. 70.

11. Toate citatele redând dialogul dintre Encinia și Renfro provin din Brian Encinia, Interview with Cleve Renfro (Texas Department of Public Safety Lieutenant), 8 octombrie 2015. înregistrare audio furnizată de KXAN-TV of Austin, https:// www.kxan.com/news/ investigations/trooper-fired-for-sandra-bland-arrest-my-safety-was-in-jeopardy/iO52813612, accesat în aprilie 2019.

12. Texas Transportation Code, Title 7: Vehicles and Traffic, Subtitle C: Rules of the Road, Chapter 545: Operation and Movement of Vehicles, Sections 104,105, p. 16, https ://statutes. capitol.texas. gov/?link=TN.

13. John E. Reid et al., *Essentials of the Reid Technique: Criminal Investigation and Confessions,* Sudbury, Mass., Jones and Bartlett Publishers, 2005, p. 98.

Manualul Reid este plin de aserțiuni despre detectarea minciunii, care, vorbind pe șleau, sunt niște aberații. „Sistemul” Reid îi învață pe anchetatori, de exemplu, să fie atenți la semnalele nonverbale, al căror efect este „amplificarea” spuselor suspectului. Prin indicii nonverbale autorii manualului înțeleg poziția corpului, gesticulația mâinilor și altele asemenea. După cum se afirmă la pagina 93 din manual, „de aici expresii des întâlnite, precum «acțiunile sunt mai grăitoare decât vorbele» sau «dacă spui adevărul, privește-mă drept în ochi»”.

Dacă stivuiți toate studiile științifice care neagă această afirmație, teancul format ar ajunge până pe Lună. Iată una dintre criticile mele preferate, prezentată de Richard R. Johnson, un criminolog de la Universitatea din Toledo. (Cercetările lui Johnson se pot găsi în „Race and Police Reliance on Suspicious Non-Verbal Cues”,

Policing: An International Journal of Police Strategies and Management 30, no. 2, iunie 2007, pp. 277-290.)

Johnson a revăzut episoadele unui documentar de televiziune intitulat *Cops.* Poate mai țineți minte acest serial cu episoade de câte 30 de minute: a început în 1989 și se transmite încă, fiind unul dintre cele mai longevive programe ale televiziunii americane. O echipă de cameramani se deplasează alături de un polițist și filmează - în stil *cinema vérité,* fără text - tot ceea ce se întâmplă într-un schimb. (Este bizar de captivant, deși se poate uita cu ușurință că lucrurile pe care le vedeți într-un *Cops* tipic sunt editate masiv; în realitate, polițiștii nu sunt chiar atât de ocupați.) Johnson a vizionat 480 de episoade din *Cops.* A căutat acele interacțiuni dintre un polițist și un cetățean, în care cetățeanul era filmat de la brâu în sus, timp de cel puțin 60 de secunde. A găsit 452 de secvențe de acest tip. Pe urmă, a împărțit secvențele în „nevinovați" și „suspecți", bazându-se pe informațiile furnizate în serial. Era vinovată această mamă, cu copilul în brațe, a cărei locuință tocmai fusese jefuită? Ori vinovat era adolescentul care a rupt-o la fugă în clipa în clipa în care l-a văzut pe polițist și în rucsacul căruia au fost găsite bijuteriile femeii? în continuare, a subîmpărțit colecția lui de videoclipuri în funcție de rasă - albi, negri și hispanici.

Trebuie menționat că există un munte de cercetări privind așa-numitele indicii comportamentale. Dar studiul lui Johnson este special pentru că nu a fost efectuat în laboratorul de psihologie al vreunui colegiu. Este viață reală.

Să începem cu lucrul pe care mulți polițiști îl consideră a fi indiciul cel mai important - contactul vizual. Manualul Tehnicii Reid - cel mai utilizat ghid al forțelor de ordine - este limpede în această privință: oamenii care mint privesc pieziș; suspecții care spun adevărul mențin contactul vizual.

Așadar, ce descoperă Johnson când examinează această idee în lumina interacțiunilor din lumea reală văzute în *Cops?* Este mai probabil ca nevinovății să îl privească în ochi pe un polițist decât cei vinovați?

Johnson a calculat numărul total al secundelor de contact vizual pe minutul de filmare.

în realitate, este *mai puțin* probabil ca negrii total nevinovați să îi privească în ochi pe polițiști decât negrii care sunt suspecți de comiterea unei infracțiuni. Acum să vedem cum stau lucrurile în privința albilor:

Primul aspect de notat este că, luați în grup, caucazienii din *Cops* îi privesc în ochi pe polițiști mai mult decât negrii. De fapt, dintre cele patru grupuri, albii suspectați de comiterea unei infracțiuni petrec cel mai mult timp privindu-i în ochi pe polițiști. Dacă folosiți evitarea contactului vizual ca pe un indiciu de interpretare a credibilității cuiva, rezultă că veți fi mult mai bănuitori față de negri decât față de albi. Mult mai grav este că veți avea cele mai serioase bănuieli față de toți afro-america-nii *perfect nevinovați.*

OK. Să vedem cum stăm cu expresiile faciale. Tehnica Reid îi învață pe polițiști că expresiile faciale pot să furnizeze indicii importante despre starea lăuntrică a unui suspect. Am fost descoperit? Urmează să mă prindă? Iată ce spune manualul:

„Simplul fapt că expresiile faciale variază poate să sugereze nesinceritatea, pe când lipsa acestor variații poate să sugereze sinceritatea” (Reid et al., *Essentials of the Reid Technique,* p. 99).

Este o versiune a ideii comune conform căreia un ins este vinovat sau evaziv dacă zâmbește mult. Anchetele efectuate în rândul polițiștilor arată că angajații din forțele de ordine sunt foarte convinși de faptul că „zâmbetele frecvente” constituie un semn că este ceva în neregulă. în limbajul jucătorilor de poker, se consideră că excesul de zâmbete este un *tell* - un gest involuntar care trădează intențiile ascunse ale adversarului. Iată cum analizează Johnson zâmbetele din *Cops.* De această dată, am inclus și datele lui Johnson referitoare la hispanici.

încă o dată, regula empirică pe care se bizuie mulți polițiști este contrazisă total de fapte. Cel mai mult zâmbesc afro-ame-ricanii nevinovați. Cel mai puțin zâmbesc suspecții hispanici. Singura concluzie rațională care se desprinde din grafice este că, dacă sunt filmați pentru serialul *Cops,* negrii zâmbesc mult, albii zâmbesc ceva mai puțin, iar hispanicii nu zâmbesc aproape deloc.

încă un aspect: pauzele în vorbire. Dacă indivizii încearcă să se explice și continuă să vorbească intermitent, oprindu-se și reîncepând să vorbească nervoși, luăm acest comportament drept un semn că se eschivează ori că ne păcălesc. Corect? Ce spun datele culese din Cops?

Suspecții afro-americani vorbesc fluent. Hispanicii nevinovați șovăie și bolborosesc nervoși. Dacă procedezi conform manualului Reid, îi vei aresta pe hispanicii nevinovați și vei fi păcălit de afro-americanii vinovați.

Rezultă de aici că avem nevoie de niște reguli mai precise de interpretare pentru polițiști? *Fii atent la coerența cu care vorbește negrul. Albii care nu zâmbesc nu sunt buni de nimic.* Nu! Nici aceste reguli nu dau rezultate, dată fiind enorma variabilitate scoasă la iveală de Johnson.

Aruncați o privire, de exemplu, peste varietatea reacțiilor din care au rezultat acele valori medii. Contactul vizual în cazul afro-americanilor nevinovați variază între 7 secunde și 49,41 de secunde. Sunt negri nevinovați care nu stabilesc aproape niciodată contactul vizual și negri fără vină care mențin îndelung contactul vizual. Frecvența cu care zâmbesc negrii inocenți variază între o și 13,34 de secunde. Sunt negri nevinovați care zâmbesc *mult* - de 13,34 P^e minut. Dar sunt și negri nevinovați care nu zâmbesc niciodată. în cazul caucazienilor nevinovați, numărul „tulburărilor de vorbire” variază între 0,64 și 9,68. Sunt albi care se poticnesc și se bâlbâie ca niște adolescenți emoționați și albi care vorbesc precum Winston Churchill. Singura concluzie reală este că, în ceea ce privește când și cât de mult zâmbesc, cât de mult te privesc în ochi sau cât de

fluent vorbesc, oamenii se distribuie în toate zonele de pe hartă. Iar încercarea de a descoperi orice fel de model în comportamentul lor este sortită eșecului.

Dar stați puțin! Am uitat unul dintre marile indicii ale tehnicii Reid: atenție la gestica mâinilor!

In timp ce răspunde la o întrebare, mâinile unui individ pot face unul dintre următoarele trei lucruri. Pot să rămână pasive și nemișcate, ceea ce poate fi un semn că subiectul nu este convins de răspunsul său verbal ori că pur și simplu nu vorbește despre un subiect perceput de el ca fiind foarte important. Mâinile se pot îndepărta de corp într-o adevărată gesticulație, care se numește comunicare nonverbală ilustrativă. în sfârșit, mâinile pot să vină în contact cu o anumită parte a corpului, ceea ce se numește comportament adaptativ. (Reid et al., p. 96).

Ceea ce urmează este o explicație a modului în care mișcările mâinilor contribuie sau nu la înțelegerea sincerității. Tehnica Reid presupune că există un tipar al mișcării mâinilor. Oare? Iată ce spun datele lui Johnson despre mișcările mâinilor. De această dată am inclus varietatea reacțiilor - cea mai scurtă în a doua coloană și cea mai lungă în coloana a treia. Priviți:

Gesturi ale mâinii pe minut

	Timp mediu (în secunde)	Timpul cel mai scurt (în secunde)	Timpul cel mai lung (în *secunde)*
Afro-american / inocent	28,39	00,00	*58,46*
Afro-american /	23,98	00,00	*56,00*

suspect			
Caucazian / inocent	07,89	00,00	58,00
Caucazian / suspect	17,43	31,00	56,00
Hispanic / inocent	22,14	23,00	57,00
Hispanic / suspect	31,41	13,43	53,33
întregul eșantion	23,68	00,00	58,46

Dacă voi puteți înțelege ceva din aceste cifre, sunteți mai deștepți decât mine.

Pentru că veni vorba, cea mai bizară dintre obsesiile manualului Reid este următoarea: „Modificările de comportament în mișcarea picioarelor - fie că încep sau încetează brusc - care se asociază cu un răspuns verbal poate fi un indiciu important de disimulare... Picioarele sunt, de asemenea, implicate, în schimbările semnificative ale poziției corporale, numite «foire pe scaun». în acest tip de comportament, subiectul își înfige picioarele în pământ și literalmente își împinge corpul în sus, ridicân-du-se de pe scaun ca să adopte o nouă ținută corporală. Schimbările de această natură sunt buni indicatori de nesinceri-tate când preced imediat ori când

survin în asociere cu răspunsul verbal al subiectului” (Reis et al., *Essentials of the Reid Technique,* p- 98).

Cum? întâmplător sunt un ins care constant își bâțâie nervos piciorul. Fac acest lucru când sunt surescitat, când am un succes ori când sunt puțin agitat după ce am băut prea multă cafea. Ce naiba are de-a face acest obicei cu întrebarea dacă spun ori nu spun adevărul?

încă o lovitură primită de tehnica Reid. Dați-mi voie să citez din devastatorul articol al lui Brian Gallini, intitulat „Police ‘Science’ in the Interrogation Room: Seventy Years of Pseudo-Psychological Interrogation Methods to Obtain Inadmissible Confessions”, *Hastings Law Journal 61,* 2010, p. 529. Fragmentul este o descriere a studiului efectuat de Saul Kassin și Christina Fong, intitulat „‘I’m Innocent!’: Effects of Training on Judgments of Truth and Deception in the Interrogation Room”, *Law and Human Behavior* 23, no. 5, octombrie 1999, pp. 499-516:

Și mai semnificativ, profesorii Kassin și Fong au înregistrat video un grup de participant! interogați conform metodei Reid pentru a se stabili dacă au comis o pretinsă infracțiune. Un al doilea grup de participant, dintre care unii fuseseră instruiri în aplicarea metodei Reid, au vizionat videoclipurile și și-au spus părerea despre (1) vinovăția ori inocența fiecărui subiect și (2) despre încrederea lor în valabilitatea modului în care au apreciat culpa sau nevinovăția.

Rezultatele au fost pe cât de previzibile, pe atât de tulburătoare. !n primul rând, ratele acurateții judecății lor erau comparabile cu cele care ar fi rezultat pur aleatoriu. în al doilea rând, „antrenamentul în utilizarea indiciilor verbale și nonverbale nu a îmbunătățit acuratețea judecăților emise”.

într-un efort de a explica de ce instruirea nu a contribuit cu nimic la îmbunătățirea acurateții evaluării, autorii au afirmat tranșant:

„Nu există nicio bază empirică solidă a propoziției că aceste indicii fac o deosebire demnă de încredere între infractori și persoanele

inocente, acuzate de infracțiuni pe care nu le-au comis.”

în sfârșit, raportează autorii, participanții au avut o încredere totală în modul lor de apreciere a culpei sau a nevinovăției. Iată ce au scris ei:

Am constatat că, atât în rândul participanților instruiți, cât și al celor naivi, acuratețea judecății și încrederea în valabilitatea ei nu erau corelate în mod semnificativ, indiferent dacă măsurarea încrederii s-a făcut înainte, în timpul sau după rezolvarea sarcinii. De natură să demonstreze mai departe problemele metacognitive din acest domeniu este faptul că ratele încrederii erau corelate pozitiv cu numărul de motive (inclusiv indiciile bazate pe metoda Reid) articulate ca bază a judecății, o altă măsură nonpredictivă a acurateții. *Instruirea a avut un efect advers în această privință. Concret, în comparație cu participanții din condiția naivă, acuratețea judecăților privind culpa sau nevinovăția emise de cei care erau instruiți a fost inferioară. Cu toate acestea, aveau mai multă încredere în opiniile lor și argumentau mai elaborat motivele judecăților lor adeseori eronate.*

14. Charles Remsberg, *Tactics for Criminal Patrol,* p. 166.

15. „Sandy Speaks -1 martie 2015”, YouTube, postat pe 24 iulie 2015, https: //www. youtube.com/ watch ?v=WJw3_cvrcwE, accessed March 22, 2019.

16. Charles Remsberg, *Tactics for Criminal Patrol,* pp. 163-164.

17. Missouri: United States Department of Justice Civil Rights Division, „Investigation of the Ferguson Police Department”, 4 martie 2015, https:// www. justice, gov/sites/default/files/ opa/press-releases/ attachments/2015/03/04/fergusonpoli-ce_department_report.pdf.

18. Charles R. Epp, Steven Maynard-Moody și Donald Haider-Markel, *How Police Stops Define Race and Citizenship,*

Chicago, University of Chicago Press, 2004.

19. North Carolina State Highway Patrol statistics: „Open Data Policing: North Carolina”, accesat în martie 2019, https: //open-datapolicing. com/nc/, accesat în martie 2019.

în majoritatea țărilor, femeile de vârstă medie sunt încurajate să își facă în mod regulat o mamografie. Dar cancerul la sân este realmente rar. Doar 0,5% dintre femeile care fac o mamografie sunt într-adevăr bolnave. Prin urmare, descoperirea cancerului la sân este o căutare a acului în carul cu fân.

Epidemiologul Joann Elmore a calculat recent ce înseamnă acest lucru. Imaginați-vă, spune ea, că un grup de radiologi fac mamografii unui număr de 100 000 de femei. Statistic, ar fi 480 de cancere în acel eșantion de 100 000. Câte dintre ele vor descoperi radiologii? Doar 398. Credeți-mă, având în vedere cât de dificilă este citirea unei mamografii, este destul de bine.

Dar în timp ce pun aceste diagnostice corecte, radiologii vor găsi, de asemenea, 8 957 de false cazuri pozitive. Așa decurg aceste scormoniri prin carul cu fân: dacă vrei să găsești acea rară armă din bagajul cuiva, veți sfârși prin a scoate la iveală o mulțime de föehnuri. Acum presupuneți că doriți să faceți o treabă mai bună în depistarea cancerului. Poate că 398 de cazuri din 480 nu este destul de bine. Elmore a făcut un al doilea calcul, folosind de această dată un grup de radiologi de elită, cu o pregătire excepțională. Acești medici erau foarte vigilenți și foarte bănuitori - echivalente medicale ale lui Brian Encinia. Ei au identificat corect 422 din 480 de cazuri - mult mai bine! Dar câte identificări fals pozitive a produs această suspiciune sporită? Exact 10 984. Un plus de 2 000 de femei perfect sănătoase au fost diagnosticate greșit cu o boală de care nu sufereau și potențial expuse unui tratament de care nu aveau nevoie. Radiologii cu înaltă pregătire au avut rezultate mai bune în depistarea tumorilor nu fiindcă erau mai preciși, ci pentru erau mai bănuitori. Ei vedeau cancerul peste tot.

Dacă ați fi femeie, care grup de radiologi ați prefera să vă citească mamografia? Vă îngrijorează mai mult șansele mici de-a avea un cancer nedepistat ori probabilitatea mult mai mare de a fi diagnosticată cu un cancer pe care nu îl aveți? Nu există răspuns corect sau greșit la această întrebare. Oameni diferiți au atitudini diferite față de propria sănătate și față de risc. Esențială este, totuși, lecția pe care ne-o oferă aceste cifre despre scormonirile prin carul cu fân. Căutarea lucrurilor rare ne impune un preț.

20. Această hartă reflectă datele privind infracționalitatea din Waller County în perioada 2013 - 2017, colectate de website-ul SpotCrime din Baltimore, sursa datelor fiind departamentele locale de poliție.

